

საარჩევნო დავების გადანყვება

შემუშავებულია ევროპის საბჭოს
არჩევნებში თანამშრომლობის
ხელშეწყობის URSO-ს
მეთოდოლოგიის თანახმად

მეთოდოლოგიური
სახელმძღვანელო
საარჩევნო დავების
სამართალწარმოების
გაუმჯობესებისათვის

“This toolkit was developed with the support of the Council of Europe in the framework of the Project “Supporting Transparency, Inclusiveness and Integrity of Electoral Practice and Process in Georgia”. The opinions expressed in this toolkit do not necessarily reflect the official policy of the Council of Europe”.

„წინამდებარე მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო მომზადებულია ევროპის საბჭოს პროექტის – „საარჩევნო პრაქტიკისა და პროცესის გამჭვირვალობის, ინკლუზიურობისა და სანდობის მხარდაჭერა საქართველოში“ – ხელშეწყობით. მეთოდოლოგიურ სახელმძღვანელოში გადმოცემული მოსაზრებები არ ასახავს ევროპის საბჭოს ოფიციალურ პოლიტიკას.“

All rights reserved.

No part of this publication may be translated, reproduced or transmitted, in any form or by any means, electronic (CD-Rom, Internet, etc.) or mechanical, including photocopying, recording or any information storage or retrieval system, without the prior permission in writing from the Directorate of Communications (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

ყველა უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე დოკუმენტის რომელიმე ნაწილის გამოქვეყნება, თარგმნა, ხელახალი პუბლიკაცია, ან გადაცემა ნებისმიერი ფორმით ან საშუალებით: ელექტრონულად (CD-Rom, ინტერნეტი, ა.შ.) ან მექანიკურად, მათ შორის, ასლის გადაღებით, ჩაწერით, ან ინფორმაციის შენახვისა თუ ამოღების ნებისმერი სისტემის მეშვეობით, კომუნიკაციის დირექტორატის წინასწარი წერილობითი ნებართვის გარეშე (F-67075 სტრასბურგი Cedex ან publishing@coe.int).

© ევროპის საბჭო. 2020

ISBN 978-9941-9690-4-1

დაიბეჭდა სს „ბეჭდვითი სიტყვის კომბინატში“
თბილისი, მარჯანიშვილის 5

საარჩევნო დავების გადანყვეტა

მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო
საარჩევნო დავების სამართალწარმოების
გაუმჯობესებისათვის

შემუშავებულია ევროპის საბჭოს
არჩევნებში თანამშრომლობის
ხელშეწყობის URSO-ს
მეთოდოლოგიის თანახმად

წინამდებარე ნაშრომში გამოხატული მოსაზრებები არ უნდა იქნეს მიჩნეული ევროპის საბჭოს ოფიციალური პოლიტიკის ფარგლებში არსებულ თვალსაზრისად. მათზე პასუხს აგებენ ავტორები.

ყველა უფლება დაცულია. დაუშვებელია წინამდებარე დოკუმენტის რომელიმე ნაწილის გამოქვეყნება, თარგმნა, ხელახალი პუბლიკაცია ან გადაცემა ნებისმიერი ფორმითა თუ ნებისმიერი საშუალებით, ელექტრონულად (CD-Rom, ინტერნეტი, ა.შ.) ან მექანიკურად, მათ შორის: ასლის გადაღების, ჩაწერის ან ინფორმაციის შენახვისა თუ ამოღების ნებისმიერი სისტემის საშუალებით, არჩევნებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განყოფილების (დემოკრატიის გენერალური დირექტორატი) წინასწარი წერილობითი ნებართვის გარეშე.

არჩევნებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განყოფილება (დემოკრატიის გენერალური დირექტორატი) www.coe.int/en/web/electoral-assistance/overview

ფოტო თავფურცელზე – © ზევ ჰუვერი

ყდის დიზაინი – ევროპის საბჭოს დოკუმენტებისა და პუბლიკაციების წარმოების დეპარტამენტი (SPDP)

დანართი VI არ არის რედაქტირებული SPDP-ს სარედაქციო დანაყოფის მიერ ტიპოგრაფიული და გრამატიკული შეცდომების გამოსწორების მიზნით.

© ევროპის საბჭო, 2020 წლის მაისი

ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიისთვის

ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად, უფრო ცნობილი როგორც ვენეციის კომისია, რადგან იგი ვენეციაში იკრიბება, არის ევროპის საბჭოს დამოუკიდებელი საკონსულტაციო ორგანო კონსტიტუციურ საკითხებში.

ვენეციის კომისიის როლი წევრი სახელმწიფოებისთვის სამართლებრივი რჩევების მიწოდებაა. კერძოდ, იგი დახმარებას უწევს იმ სახელმწიფოებს, რომელთაც სურთ თავიანთი სამართლებრივი და ინსტიტუციური სტრუქტურების შესაბამისობაში მოყვანა ევროპულ სტანდარტებსა და საერთაშორისო გამოცდილებასთან დემოკრატიის, ადამიანის უფლებებისა და კანონის უზენაესობის სფეროებში. იგი ასევე ხელს უწყობს საერთო კონსტიტუციური მემკვიდრეობის გაზიარებასა და კონსოლიდაციაში, უნიკალურ როლს ასრულებს კონფლიქტების მართვაში და „გადაუდებელ კონსტიტუციურ დახმარებას“ აწვდის გარდამავალ ეტაპზე მყოფ სახელმწიფოებს.

კომისია 62 წევრ ქვეყანას აერთიანებს: ევროპის საბჭოს 47 წევრ ქვეყანას და 15 სხვა ქვეყანას (ალჟირი, ბრაზილია, კანადა, ჩილე, კოსტა-რიკა, ისრაელი, ყაზახეთი, კორეის რესპუბლიკა, კოსოვო, ყირგიზეთი, მაროკო, მექსიკა, პერუ, ტუნისი და აშშ);

არგენტინა, იაპონია, ვატიკანი და ურუგვაი დამკვირვებელი ქვეყნები არიან, ხოლო ბელარუსს ასოცირებული წევრი ქვეყნის სტატუსი აქვს; სამხრეთ აფრიკის რესპუბლიკა და პალესტინის ეროვნულ ადმინისტრაცია კი განსაკუთრებული თანამშრომლობის სტატუსით სარგებლობენ. ევროკომისია და ეუთო/დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისი მონაწილეობას იღებენ კომისიის პლენარულ სხდომებში.

ვენეციის კომისიის ინდივიდუალური წევრები არიან უნივერსიტეტების პროფესორები საჯარო და საერთაშორისო სამართლის სფეროში, უზენაესი და საკონსტიტუციო სასამართლოს მოსამართლეები, ეროვნული პარლამენტების წევრები და მთელი რიგი საჯარო მოხელეებისა. ისინი წევრი სახელმწიფოების მიერ ინიშნებიან ოთხი წლის ვადით, მაგრამ მოქმედებენ მათი ინდივიდუალური უფლებამოსილების ფარგლებში. ვენეციის კომისიას 2009 წლის დეკემბრიდან ბ-ნი ჯანი ბუკიკიო თავმჯდომარეობს (იტალია).

კომისია სამ სფეროში ახორციელებს თავის საქმიანობას, ესენია:

- დემოკრატიული ინსტიტუტები და ძირითადი უფლებები;
- კონსტიტუციური სამართალი და ჩვეულებითი სამართალი;
- არჩევნები, რეფერენდუმები და პოლიტიკური პარტიები.

კომისია იზიარებს სტანდარტებს და საუკეთესო პრაქტიკას, რომლებიც დამკვიდრებულია ევროპის საბჭოს ქვეყნებში, მის საზღვრებს გარეთ და მეზობელ ქვეყნებში.

ვენეციის კომისიის მუდმივმოქმედი სამდივნო მდებარეობს სტრასბურგში, საფრანგეთში, ევროპის საბჭოს სათავო ოფისში. მისი პლენარული სხდომები ტარდება ვენეციაში, იტალიაში, Scuola Grande di San Giovanni Evangelista-ში წელიწადში ოთხჯერ (მარტი, ივნისი, ოქტომბერი და დეკემბერი).

არჩევნებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განყოფილება (დემოკრატიის გენერალური დირექტორატი)

ევროპის საბჭოს არჩევნებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განყოფილება (დემოკრატიის გენერალური დირექტორატი) წევრ სახელმწიფოებს რჩევებსა და ტექნიკურ დახმარებას აწვდის არჩევნების სხვადასხვა ასპექტთან დაკავშირებით, მაგალითად, როგორებიცაა საარჩევნო პროცესებში მონაწილე მხარეების შესაძლებლობების გაზრდა და ამომრჩეველთა ცნობიერების ამაღლება.

შესაძლებლობების განვითარების სფეროში არჩევნებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განყოფილება მჭიდროდ თანამშრომლობს საარჩევნო კომისიებთან, რათა საარჩევნო კომისიების წევრებს კარგი წარმოდგენა ჰქონდეთ ეროვნულ საარჩევნო რეგულაციებზე და თავიანთი მოვალეობების შესრულებისას ამომრჩეველთა უფლებები დაიცვან. ეს განყოფილება ასევე

მუშაობს სხვა დაინტერესებულ მხარეთა შესაძლებლობების გაუმჯობესებაზე, მაგალითად, საარჩევნო კამპანიისა და პოლიტიკური პარტიების დაფინანსების ზედამხედველობაზე პასუხისმგებელი ორგანოების (მაგალითად, საქართველოს სახელმწიფო აუდიტის სამსახური) ან საარჩევნო კამპანიების მედიაგაშუქებაზე პასუხისმგებელი სტრუქტურების მხარდასაჭერად (მაგალითად, მოლდოვის რესპუბლიკის აუდიოვიზუალური სფეროს საკოორდინაციო საბჭო).

ამ სფეროში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა იმ არასამთავრობო ორგანიზაციების შესაძლებლობების განვითარებას, რომლებიც ეროვნულ დონეზე ჩატარებულ არჩევნებზე დამკვირვებლების ფუნქციას ასრულებენ (მაგალითად, უკრაინაში 5000-ზე მეტ ადგილობრივ დამკვირვებელს ჩაუტარდა ტრენინგები 2014 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების წინ). გარდა ამისა, ადგილობრივი დამკვირვებლებისთვის ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის ხელშესაწყობად, ორ სახელმძღვანელოზე დაყრდნობით, მათ ელექტრონული სწავლების კურსი ჩაუტარდათ, რაც სერტიფიცირებას ითვალისწინებდა ანგარიშების მომზადების ხერხებისა და არჩევნების სფეროში საერთაშორისო სტანდარტების საკითხებზე.

განყოფილება ასევე ხელს უწყობს ამომრჩევლებისა და კანდიდატების ცნობიერების ამაღლებას არჩევნებში მონაწილეობის მნიშვნელობის შესახებ. იგი ეხმარება ეროვნულ საარჩევნო ადმინისტრაციებს ამომრჩეველთა განათლებისა და საინფორმაციო კამპანიების შემუშავებაში, განსაკუთრებული ყურადღების გამახვილებით ქალებზე, ამომრჩევლებზე, რომლებიც პირველად იღებენ მონაწილეობას არჩევნებში, და ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენლებზე (მაგალითად, ალბანეთში იმ ამომრჩეველთა ცნობიერების ამაღლების კამპანიები, რომლებიც პირველად მონაწილეობენ არჩევნებში).

გარდა ამისა, ჩატარდა ტექნიკური დახმარების სამუშაოები ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მიერ წევრი სახელმწიფოების მიმართ შემუშავებული ელექტრონული ხმის მიცემის სამართლებრივი, ოპერაციული და ტექნიკური სტანდარტების თაობაზე Rec(2004)11 რეკომენდაციის გადასინჯვის მიზნით. 2017

წლის 14 ივნისს შემდგარ მინისტრთა მოადგილეების 1289-ე სესიაზე მინისტრთა კომიტეტმა ახალი რეკომენდაცია მიიღო ელექტრონული ხმის მიცემის სტანდარტების თაობაზე. ახალი რეკომენდაცია CM/Rec(2017)5, რომელიც წინა Rec(2004)11 რეკომენდაციას ეყრდნობა, შემუშავდა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ ელექტრონული ხმის მიცემა დემოკრატიული არჩევნების პრინციპებს ემყარება, და ეს რეკომენდაცია ელექტრონული ხმის მიცემის ერთადერთი საერთაშორისო სტანდარტია, რომელიც დღემდე არსებობს.

ევროპის საბჭოს საარჩევნო ლაბორატორია (Eleclab) განყოფილების კვლევებსა და თემატურ მუშაობაზეა პასუხისმგებელი საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებულ სხვადასხვა სფეროში სასარგებლო და აქტუალური სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავების მიზნით, დაწყებული ამომრჩევლებიდან, რომლებიც პირველად მონაწილეობენ არჩევნებში, ქალების უკეთესი წარმომადგენლობის ხელშეწყობითა და თანამედროვე სტრატეგიული დაგეგმვით დამთავრებული. 2019 წლიდან განყოფილება დახმარებისა და მხარდაჭერის საქმიანობას საარჩევნო სფეროში თანამშრომლობის URSO-ს მეთოდოლოგიაზე დაყრდნობით ახორციელებს, რაც გულისხმობს: სასარგებლო, შესაბამისი, მდგრადი და საკუთარი (Useful, Relevant, Sustainable and Owned) „URSO-ს სტრატეგიული და თანამშრომლობის დაგეგმვის ინსტრუმენტების ნაკრები“ უახლოეს მომავალში იქნება ხელმისაწვდომი როგორც ონლაინ, ასევე აპლიკაციის სახით. იგი, ძირითადად, განკუთვნილია საარჩევნო პროცესებში მონაწილე დაინტერესებული მხარეებისთვის, რომლებიც მუდმივად არიან ჩართულნი საარჩევნო რეფორმებში, როგორებიცაა, მაგალითად, ცენტრალური საარჩევნო კომისიები.

სარჩევი

ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიისთვის	5
არჩევნებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განყოფილება (დემოკრატიის გენერალური დირექტორატი)	7
მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელოს მიზანი	13
საარჩევნო დავების გადანყვება: მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო საარჩევნო დავების სამართალწარმოების გაუმჯობესებისათვის	13
შესავალი	14
როგორ უნდა გამოიყენოთ მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო	15
I ნაწილი	17
I თავი - საარჩევნო დავების გადანყვება და კანონის უზენაესობა	19
შესავალი	19
1.1 საერთაშორისო ინსტრუმენტები	20
1.2 საარჩევნო დავების გადანყვეტის საკვანძო ელემენტები	21
1.3. ძირითადი პრინციპი: ეფექტური განხილვა	25
II თავი - ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი - საარჩევნო დავებზე არსებული სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვა	29
შესავალი	29
მოქმედების ფარგლები	31
1. ინტერპრეტაციის ზოგადი პრინციპები	31
2. N1 ოქმის მე-3 მუხლით მოცული არჩევნების სახეები	32
3. უფლებები, ვალდებულებები და შეზღუდვები	33
4. სუბსიდიარობა	37
5. საჩივრის განხილვის სხვადასხვა დონე, თავისუფალი არჩევნების უფლებასთან დაკავშირებული სხვადასხვა ასპექტიდან გამომდინარე	39
საარჩევნო დავების გადანყვეტის სისტემა	40
1. საარჩევნო დავების გადანყვეტის შიდასახელმწიფოებრივი სისტემის როლი	40
2. ზოგადი მოთხოვნები	41
დასკვნები	58
II ნაწილი	61
III თავი - საარჩევნო დავების გადანყვეტისა და საარჩევნო დავების სამართალწარმოების გაუმჯობესებისაკენ მიმართული პრაქტიკა	63
3.1. საქართველოს მდგომა საარჩევნო დავების გადანყვეტისადმი	67
შესავალი	67
საჩივრების რეესტრი	76

1. ურთიერთშეთანხმების მემორანდუმი ადმინისტრაციული რესურსების არამიზნობრივი გამოყენების შესახებ	80
2. უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფი თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნებისთვის	81
3. სამუშაო შეხვედრები და სემინარები მოსამართლეებისთვის	82
3.2. ბოსნია და ჰერცეგოვინის მიდგომა საარჩევნო დაკვების გადანყვეტისადმი	84
შესავალი	84
I. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილება	105
II. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა	116
დასკვნა	122
ბიბლიოგრაფია	126
დანართი I - კვლევა საქართველოში საარჩევნო დაკვების გადანყვეტის თაობაზე	128
შესავალი	128
გასაჩივრების უფლება	132
გასაჩივრების პროცედურა	132
გასაჩივრების არაპირდაპირი (პროცედურული) ბარიერები	138
გასაჩივრების პირდაპირი (საკანონმდებლო) ბარიერები	142
გასაჩივრების უფლების შემლუდვის მიზეზები	146
გასაჩივრების უფლების შემლუდვების მართლზომიერება	147
დანართი II - კვლევა უკრაინაში საარჩევნო დაკვების გადანყვეტის თაობაზე (კაზუსები)	184
შესავალი	185
I. ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის კვლევა უკრაინაში: მიგნებებისა და რეკომენდაციების მოკლე შეჯამება	186
II. სასწავლო კურსი მოსამართლეებისთვის საარჩევნო დაკვების გადანყვეტის შესახებ: შემუშავებიდან განხორციელებამდე	218
დასკვნა	218
დანართი III - ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს სახელმძღვანელო მითითებები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი ოქმის მე-3 მუხლის თაობაზე	222
I. ზოგადი პრინციპები	224
II. აქტიური ასპექტი: ხმის მიცემის უფლება	231
III. პასიური ასპექტი: არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლება	244
IV. არჩევნების შედეგების დამუშავება	269
V. საარჩევნო დაკვები	270
ციტირებული საქმეების ჩამონათვალი	276

დანართი IV - კომპიუტერული სისტემის მეშვეობით არჩევნებში ჩარევასთან დაკავშირებული ასპექტები ბუდაპეშტის კონვენციის შესაბამისად	284
შესავალი	284
კიბერდანაშაულის შესახებ კონვენციის შესაბამისი დებულებები (ETS 185)	287
კიბერდანაშაულის შესახებ კონვენციის კომიტეტის განცხადება	291
დანართი V - საარჩევნო უფლებების დაცვა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში	292
ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო	292
ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია	293
საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნები	294
პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის ფორმულირების თავისებურებანი	294
გამოყენებასთან დაკავშირებული სირთულეები	296
გამოყენების ფარგლები	297
პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის გაუვრცელებლობა	299
საარჩევნო უფლებების შეზღუდვა	300
საარჩევნო უფლებებზე დანესებული შეზღუდვის მისაღებობა	302
აქტიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები	302
პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები	304
საარჩევნო უფლებები პოლიტიკური უფლებებია	313
უფლებების დისკრიმინაციული შეზღუდვა საარჩევნო კონტექსტში, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა	314
კონვენციის მე-8 მუხლი	318
კონვენციის მე-10 მუხლი	319
კონვენციის მე-11 მუხლი	321
წარდგენილი საკითხები: საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებში ასახული საარჩევნო სტანდარტები	326
ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი	331
სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-40 მუხლის მე-4 პარაგრაფით დადგენილი მოთხოვნები	335
პრევენტაცია: საარჩევნო უფლებების დაცვა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში	336
პრევენტაცია: საარჩევნო სტანდარტები საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებში	351
დანართი VI - სასწავლო კურსი თემაზე: საარჩევნო კანონმდებლობა და საარჩევნო დავების გადაწყვეტა	355
იუსტიციის უმაღლესი სკოლა	355
პირველი სესიის ბმულები	371

მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელოს მიზანი

**საარჩევნო დავების გადაწყვეტა:
მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო
საარჩევნო დავების სამართალწარმოების
გაუმჯობესებისათვის**

წინამდებარე მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო ხელს უწყობს საარჩევნო დავების სამართალწარმოების გაუმჯობესებას და საარჩევნო ადმინისტრაციისა და სასამართლოების მიერ საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილებების ხარისხის გაუმჯობესებას. ნაშრომი განკუთვნილია საარჩევნო პროცესებში მონაწილე მხარეებისთვის: საარჩევნო მოხელეებისთვის, ადგილობრივი დამკვირვებლებისთვის, პარტიების წარმომადგენლებისთვის, მოსამართლეებისა და იურიდიული პროფესიის წარმომადგენლებისთვის.

შესავალი

დემოკრატიული საზოგადოების ერთ-ერთი უმთავრესი პოსტულატია თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების გზით ხელისუფლების მშვიდობიანი და პერიოდული გადაცემა, რაც საზოგადოების მიერ აღიქმება როგორც ლეგიტიმური. მმართველობის პროცესისადმი დემოკრატიული მიდგომა მოითხოვს კარგად ფუნქციონირებად საარჩევნო პროცესს, რაც, თავის მხრივ, დამოკიდებულია ინსტიტუციურ დონეზე სათანადო კანონის უზენაესობის ჩარჩოზე, გამჭვირვალე რეგულაციებზე, სასამართლო წესებსა და პროცედურებზე და, რაც მთავარია, სათანადოდ მომზადებულ, კომპეტენტურ მოსამართლეებსა და კეთილსინდისიერ პერსონალზე.

საარჩევნო პროცესის ეფექტურობისთვის საჭიროა შემდეგი ხუთი მიმართულებით სრული შესაბამისობის უზრუნველყოფა, ესენია: (I) მოსამზადებელი ღონისძიებები; (II) კამპანიის ჩატარება და ინფორმაციის გავრცელება; (III) ხმის მიცემა; (IV) დათვლა; და (V) დავების გადაჭრა.

დავების გადაწყვეტის პროცესი არჩევნების პროცესის უაღრესად მნიშვნელოვანი მომენტია. საარჩევნო პროცესის ლეგიტიმურობა ნაწილობრივ დამოკიდებულია დავის მოგვარების მექანიზმების ობიექტურობასა და მიუკერძოებლობაზე. ამომრჩევლის არჩევნებში მონაწილეობის სურვილი მხოლოდ მაშინ იზრდება, თუ მოქალაქეები არჩევნების პროცესს ლეგიტიმურად, გამჭვირვალედ და პასუხისმგებლიანად თვლიან.

განვითარებადი და კარგად დამკვიდრებული დემოკრატიების ერთ-ერთი გამოწვევაა არჩევნების პროცესის ეფექტურად ჩატარება და ნებისმიერი დავის დროულად, სამართლიანად და ეფექტურად გადაწყვეტა, რაც „არჩევნების შედეგების“ სისწორის გასაჩივრებაზეა მიმართული.

წინამდებარე სახელმძღვანელოში მიმოხილულია საარჩევნო დავების განხილვის სფეროში არსებული პრაქტიკა საქართველოში, უკრაინასა და ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ჩატარებულ ანალიზსა და კვლევებზე დაყრდნობით.

როგორ უნდა გამოიყენოთ ეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო

წინამდებარე სახელმძღვანელო ერთობლივადაა შემუშავებული ევროპის საბჭოს ვენეციის კომისიისა და არჩევნებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განყოფილების (დემოკრატიის გენერალური დირექტორატი) მიერ.

ამ სახელმძღვანელოს პირველ ნაწილში აღწერილია კარგად დამკვიდრებული საერთაშორისო ინსტრუმენტები, კერძოდ კი, ყურადღება გამახვილებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მნიშვნელობაზე, ვენეციის კომისიის კარგი პრაქტიკის კოდექსში ასახულ ყველაზე მნიშვნელოვან სტანდარტებზე საარჩევნო სფეროში, რაც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის მნიშვნელოვანი სახელმძღვანელო წყაროა, და ეუთოს 1990 წლის კოპენჰაგენისა და 1991 წლის მოსკოვის დოკუმენტებზე. წინამდებარე დოკუმენტის პირველი ნაწილის დასასრულს განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა საარჩევნო დავების გადაწყვეტას ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალზე დაყრდნობით.

ამ სახელმძღვანელოს მეორე ნაწილში ხაზგასმულია საარჩევნო დავების განხილვაზე პასუხისმგებელი ორგანოების საარჩევნო დავების გადაწყვეტის შესაძლებლობების გაძლიერება ევროპულ საარჩევნო კანონმდებლობასთან შესაბამისობაში, და ასევე ასახულია კვლევის ფარგლებში განხილულ ქვეყნებში არსებული პრაქტიკა და მოცემულია სასწავლო მასალების ნიმუშები.

I ნახილი

| თავი

საარჩევნო დავების გადაწყვეტა და კანონის უმენაესობა

ერიკ პოლმოივიკი

*ბერგენის უნივერსიტეტის პროფესორი და ვენეციის
კომისიის ნორვეგიელი წევრის შემცვლელი*

შესავალი

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის თანახმად, მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები „კისრულობენ ვალდებულებას, გონივრული პერიოდულობით ჩაატარონ თავისუფალი არჩევნები ფარული კენჭისყრით ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოების არჩევნისას უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას“. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის სხვა დებულებების მსგავსად, ამ დებულებას ორმაგი ბუნება აქვს: ერთი მხრივ, იგი ადგენს თავისუფალ არჩევნებს, როგორც სასამართლო წესით დაცვის ქვეშეშე ინდივიდუალურ უფლებას, ხოლო, მეორე მხრივ, იგი ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებს აკისრებს პოზიტიურ ვალდებულებას, განახორცი-

ელონ არჩევნების კანონით რეგულირება, რათა უზრუნველყონ, რომ არჩევნები იყოს თავისუფალი, პატივი სცენ კენჭისყრის საიდუმლოებას და ხალხის ნების თავისუფალ გამოხატვას. დემოკრატიული არჩევნები გულისხმობს ამომრჩევლებისა და კანდიდატების მიერ თავიანთი უფლებებით კანონით განსაზღვრული წესებისა და პროცედურების დაცვით სარგებლობის უზრუნველყოფას, რათა ისეთი საარჩევნო შედეგი იქნეს მიღებული, რომელიც ხალხის აზრს ასახავს. საარჩევნო დავების გადაწყვეტა (EDR) არა მხოლოდ წარმატებული საარჩევნო პროცესის განუყოფელი ელემენტია, არამედ ეს არის კანონის უზენაესობისა და კანონის დაცვის, ანუ კანონის უზენაესობის მნიშვნელოვანი ელემენტების უზრუნველყოფის ფუნდამენტური ასპექტი¹.

1.1 საერთაშორისო ინსტრუმენტები

საარჩევნო დავების გადაწყვეტის მნიშვნელოვანი პრინციპები პირდაპირ და ირიბად გამომდინარეობს საერთაშორისო სამართლებრივი ინსტრუმენტებიდან, კერძოდ: იურიდიულად სავალდებულო ხელშეკრულებებიდან, საერთაშორისო პრეცედენტული სამართლიდან და არჩევნების სფეროში არსებული საუკეთესო პრაქტიკის სხვა სტანდარტებიდან.

გლობალურ დონეზე სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტი ადგენს თავისუფალი არჩევნების გარანტიებს, კერძოდ, ხმის მიცემისა და არჩევნებში კანდიდატის სახით მონაწილეობის მიღების უფლებას, და, აგრეთვე, ფუნდამენტურ უფლებებს, რომლებიც თავისუფალი არჩევნების წინაპირობაა, კერძოდ, როგორებიცაა: გამოხატვის თავისუფლება, გაერთიანების თავისუფლება და დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი სასამართლოს წინაშე ეფექტური სამართლებრივი დაცვის უფლება. ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოებისთვის ეს უფლებები ასევე გარანტირებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით და, განსაკუთრებით, მისი პირველი დამატებითი ოქმით. ევროპაში კონვენციით გათვალისწინებული უფლებები განმარტებულია და დამკვიდრებულია ადამიანის უფლე-

1 იხ. CDL-AD(2016)007, კანონის უზენაესობის სამახსოვრო ჩამონათვალი, II.A.1 და 2.

ბათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით, კერძოდ, საარჩევნო დავების გადანყვეტასთან მიმართებით პირველი დამატებითი ოქმის ტექსტი გარკვეულ მითითებებს შეიცავს, ხოლო მდიდარი და სულ უფრო მზარდი პრეცედენტული სამართალი ყველა წევრი სახელმწიფოსათვის ადგენს მნიშვნელოვან სტანდარტებს, რომელთა შესრულება სავალდებულოა. ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია ყველაზე მნიშვნელოვანი საერთაშორისო სტანდარტია დემოკრატიული არჩევნების კონტექსტში, რაც ორი მიზეზითაა განპირობებული: პირველი, ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში ინდივიდუალური საჩივრების წარდგენაა შესაძლებელი, და იგი უფლებამოსილია, მიიღოს გადანყვეტილებები, რომლებიც სავალდებულოა წევრი სახელმწიფოებისთვის; მეორე, კონვენცია, როგორც იგი ინტერპრეტირებულია და განმარტებულია სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით, უშუალოდ გამოიყენება ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოების ეროვნული სასამართლოებისა და საარჩევნო ორგანოების მიერ. იურიდიულად სავალდებულო ტექსტებისა და პრეცედენტული სამართლის გარდა, საერთაშორისო სტანდარტები და საუკეთესო პრაქტიკის დოკუმენტები შეიცავს სახელმძღვანელო მითითებებს. ამ ოფიციალურად არასავალდებულო დოკუმენტების უპირატესობა საერთაშორისო კონვენციებთან შედარებით ისაა, რომ ისინი უფრო დეტალურ სახელმძღვანელო მითითებებს შეიცავენ, რომლებიც ეროვნული ხელისუფლებისა და პრაქტიკოსებისთვისაა განკუთვნილი. ევროპაში ყველაზე მნიშვნელოვანი სტანდარტებია ვენეციის კომისიის საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსი, რომელიც ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოსთვის მნიშვნელოვანი სახელმძღვანელო წყაროა, და, ასევე, ეუთოს 1990 წლის კოპენჰაგენისა და 1991 წლის მოსკოვის დოკუმენტები.

1.2 საარჩევნო დავების გადანყვეტის საკანონო ელემენტები

ამ საერთაშორისო ინსტრუმენტების, ისევე როგორც ვენეციის კომისიის მოსაზრებებისა და ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწი-

ფლების სამართლებრივი ჩარჩოების შედარებითი მიმოხილვის საფუძველზე, ჩვენ შეგვიძლია, გამოვაკლინოთ მთელი რიგი ელემენტებისა, რომლებიც წარმატებულ საარჩევნო დავების გადანყვეტის სისტემას უნდა ახასიათებდეს.

1.2.1. გასაჩივრების საფუძვლები

ძირითადად, საარჩევნო კანონმდებლობის ყველა დარღვევა, ისევე როგორც უმოქმედობა ან არასაკმარისი აღსრულება, და ისეთი საარჩევნო კანონის არსებობა, რომელიც ლახავს თავისუფალი არჩევნების უფლებას, ხმის მიცემისა და არჩევნებში კანდიდატის სახით მონაწილეობის უფლებას, აღიარებული უნდა იყოს როგორც საჩივრის დასაშვები საფუძველი. დავები შეიძლება საარჩევნო ციკლის ნებისმიერ ეტაპზე წარმოიშვას. შესაბამისად, საჩივრების წარდგენა მთელი საარჩევნო ციკლის განმავლობაში უნდა იყოს შესაძლებელი დასაშვები საფუძვლების არსებობის შემთხვევაში, კერძოდ: ამომრჩეველთა და კანდიდატთა რეგისტრაციის, რეგისტრაციის გაუქმების, საარჩევნო კამპანიის პერიოდში, საარჩევნო ორგანოების, საჯარო ადმინისტრაციისა და ნებისმიერი სხვა დაინტერესებული მხარის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების საფუძველზე, რომლებიც გავლენას ახდენენ საარჩევნო პროცესზე, არჩევნების დღის პროცედურებთან, ასევე, არჩევნების შედეგთან და არჩეული პირებისთვის მანდატის გადამონშებასა და გაცემასთან დაკავშირებულ საკითხებზე. საარჩევნო პროცესის ვიწრო გავებით ინტერპრეტაციის შემთხვევების გარდა, საარჩევნო დავები ასევე შეიძლება ეხებოდეს დემოკრატიული არჩევნებისათვის არსებითი მნიშვნელობის მქონე ძირითად უფლებებს, მაგალითად, გამოხატვის თავისუფლების, გაერთიანების თავისუფლებისა და გადაადგილების თავისუფლების შეზღუდვას.

1.2.2. არჩევნებში მონაწილეობა

საარჩევნო დავების გადანყვეტის სისტემა არ იქნება ეფექტური, თუ იგი არ ითვალისწინებს ყველა შესაბამისი დაინტერესებული მხარის მიერ საჩივრის შეტანის უფლებას. საარჩევნო ოლქის ყველა ამომრჩეველსა და კანდიდატს საჩივრების წარდგენის უფლება აქვს. საჩივრის წარდგენისთვის შეიძლება საჭირო გახ-

დეს გონივრული კვორუმი, განსაკუთრებით კი, არჩევნების შედეგების გასაჩივრებისას. საჩივრების წარდგენის უფლება ასევე შეიძლება შემოიფარგლოს იმ ფაზებით, რომლებიც უშუალოდ შეეხო ამომრჩეველს ან კანდიდატებს, მაგალითად რეგისტრაციაზე უარის თქმა. აღსანიშნავია, რომ საარჩევნო საჩივრები შეიძლება, ინფორმაციის მნიშვნელოვანი წყარო იყოს საარჩევნო სისტემის გაუმჯობესებისთვის, ამიტომ სათანადო წინდახედულებაა საჭირო საჩივრების წარდგენის უფლებაზე შეზღუდვის დაწესებისას.

1.2.3. კომპეტენტური ორგანოები

ევროპის საბჭოს წევრი სახელმწიფოები მნიშვნელოვნად განსხვავდებიან საარჩევნო ადმინისტრაციის მოწყობისა და სასამართლო სისტემების თვალსაზრისით. არ არსებობს საარჩევნო დავების განმხილველი ორგანოების მოწყობის ერთადერთი საუკეთესო მეთოდი, მაგრამ გარკვეული პრინციპები დაცული უნდა იყოს. საჩივრების განმხილველი ორგანო შეიძლება იყოს საარჩევნო კომისია ან სასამართლო. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ არჩევნების შედეგებთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებები, რომლებსაც ზოგ ქვეყანაში პარლამენტი იღებს, დამოუკიდებლობისა და მიუკერძოებლობის მოსაზრებებიდან გამომდინარე, ყოველთვის სასამართლო ორგანოში უნდა გასაჩივრდეს. მნიშვნელოვანია, რომ კანონი ითვალისწინებს მკაფიო და თანმიმდევრულ გასაჩივრების პროცედურებს ზედმეტი სირთულის თავიდან ასაცილებლად, რაც ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში დამახასიათებელი პრობლემაა. კანონმდებლობამ მკაფიოდ უნდა განსაზღვროს კომპეტენტური ორგანოების იურისდიქცია და თავიდან აიცილოს იურისდიქციების გადაფარვა ან მათ შორის კონფლიქტი, განსაკუთრებით კი საარჩევნო კომისიებსა და სასამართლოებს შორის.

1.2.4. ვადები

დრო არსებითი მნიშვნელობისაა საარჩევნო დავებში. ხმის მიცემისა და კანდიდატის სახით მონაწილეობის უფლება დამოკიდებულია რეგისტრაციის ვადებსა და შეზღუდვებზე, რამაც შეიძლება ხელი შეუშალოს ამ უფლებებით სარგებლობას. არჩევ-

ნების შედეგთან დაკავშირებით ხანგრძლივმა გაურკვევლობამ შეიძლება შელახოს საარჩევნო სისტემისა და პოლიტიკური ინსტიტუტებისადმი ნდობა. აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო სტანდარტები რეკომენდაციას უწევენ მოკლე ვადების დადგენას საჩივრების შეტანასა და მათ განხილვასთან მიმართებით. ვენეციის კომისიის საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსი რეკომენდაციას იძლევა, რომ საჩივრის წარდგენისა და განხილვის ვადა, შესაბამისად, სამიდან ხუთ დღემდე იყოს. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ განსაკუთრებით რთულ საკითხებთან დაკავშირებით წარდგენილი საჩივრების გადანყვეტის ვადები, როგორცაა არჩევნების შედეგი, არ უნდა იყოს ისეთი ხანმოკლე, რომ შეიზღუდოს მოსარჩელის საჩივრის საფუძვლიანად განხილვის უფლება.

1.2.5. გადანყვეტილების მიღების უფლებამოსილება

საბოლოო ჯამში, დავების გადანყვეტის სისტემის ეფექტურობა დამოკიდებულია კომპეტენტური საჩივრების განმხილველი ორგანოების გადანყვეტილების მიღების უფლებამოსილებაზე. საერთაშორისო სტანდარტები მოითხოვენ, რომ საჩივრების განმხილველ ორგანოს ჰქონდეს უფლებამოსილება, განიხილოს ისეთი საკითხები, როგორებიცაა: ხმის მიცემის უფლება, კანდიდატების დასაშვებობა, საარჩევნო კამპანიის წესების სათანადოდ დაცვა და არჩევნების შედეგი. საარჩევნო პროცესის კეთილსინდისიერების გარანტირების მიზნით, საარჩევნო კანონი საჩივრების განმხილველ ორგანოებს არჩევნების ნაწილობრივ ან მთლიანად გაუქმების უფლებამოსილებას უნდა ანიჭებდეს. თუმცა აღსანიშნავია, რომ არჩევნების გაუქმება სერიოზული გადანყვეტილებაა, რომელიც მიღებულ უნდა იქნეს მხოლოდ სერიოზული დარღვევების არსებობისას, რომლებიც საფრთხეს უქმნიან თავად არჩევნების მიზანს: ანუ იმას, რომ არჩევნების შედეგი ხალხის თავისუფალ აზრს გამოხატავდეს. რეგულირების თვალსაზრისით, არჩევნების გაუქმების უმთავრესი კრიტერიუმია, მოახდინა თუ არა დარღვევებმა, იქნება ეს პირდაპირი დარღვევები თუ უმოქმედობა, გავლენა არჩევნების შედეგებზე. გარდა ამისა, საჩივრების განმხილველ ორგანოს უნდა ჰქონ

ნდეს უფლებამოსილება, გააუქმოს არჩევნები და დაადგინოს ახალი არჩევნების ჩატარება რომელიმე კონკრეტულ საარჩევნო ოლქში ან უბანზე, ან მთლიანად გააუქმოს არჩევნები, იმის მიხედვით, თუ რომელ დონეზე არსებულმა დარღვევებმა შეიძლება მოახდინოს გავლენა არჩევნების შედეგზე. იმის გათვალისწინებით, რომ არჩევნების შედეგების გაუქმება სერიოზული გადაწყვეტილებაა, იგი მიღებულ უნდა იქნეს მხოლოდ კანონში მკაფიოდ განსაზღვრული კრიტერიუმების შესაბამისად და, სასურველია, რომ ეს გადაწყვეტილება უმაღლესი ინსტანციის სასამართლომ ან საკონსტიტუციო სასამართლომ მიიღოს.

1.3. ძირითადი პრინციპი: ეფექტური განხილვა

მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოებს მიხედულების ფართო ზღვარი აქვთ საარჩევნო დავების განხილვის საკუთარი სისტემების ორგანიზების თვალსაზრისით, ევროპის საბჭოს ყველა წევრ ქვეყანას მოეთხოვება, უზრუნველყოს საარჩევნო დავების ეფექტური განხილვის სისტემის არსებობა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო მიიჩნევს, რომ „საარჩევნო უფლებებთან დაკავშირებულ საკითხებში ინდივიდუალური საჩივრებისა და სარჩელების ეფექტურად განხილვის სისტემის არსებობა ეროვნულ დონეზე თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების ერთ-ერთი აუცილებელი გარანტიაა“.² ეროვნულ დონეზე არსებული საჩივრების განხილვის სისტემის ხასიათისგან დამოუკიდებლად, ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში არსებული საარჩევნო დავების მოგვარების ნებისმიერი სისტემა უნდა აკმაყოფილებდეს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ შემუშავებულ ეფექტურობის შეფასების ტესტს. მაგალითად, საჩივრების საფუძველი არ შეიძლება იმდენად ვიწროდ იქნეს ინტერპრეტირებული, რომ ამან ხელი შეუშალოს საარჩევნო დარღვევების თაობაზე საფუძვლიანი საჩივრის შეტანას. ანალოგიურად, კანდიდატის სახით არჩევნებში მონაწილეობის მიღების წესები არ შეიძლება ისეთი ვიწრო სახით იყოს განმარტებული, რომ მიღებული გადაწყვეტილების შედეგად დაინტერესებულმა პირებმა ვერ მიიღონ მონაწილეობა საარჩევნო პროცესებში. სა-

2 ობ. *Namat Aliyev v. Azerbaijan*, N18705/06, § 81.

ჩივრების წარდგენის ვადა არ შეიძლება, იმდენად მოკლე იყოს, რომ მათი დაცვა ზედმეტად რთული აღმოჩნდეს, ხოლო გასაჩივრების ვადები არ შეიძლება იმდენად გრძელი იყოს, რომ დარღვევების გამოსწორება მხოლოდ არჩევნების დასრულების შემდეგ მოხდეს. კომპეტენტური საჩივრების განმხილველი ორგანოს გადანყვეტილების მიღების უფლებამოსილება არ შეიძლება იმგვარად შეიზღუდოს, რომ ამან ხელი შეუშალოს საჩივრის ეფექტურ შესწავლას. საარჩევნო საჩივრების ეფექტური განხილვა ასევე გულისხმობს ისეთი საპროცესო გარანტიების არსებობას, როგორებიცაა: დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი საჩივრების განმხილველი ორგანოები, საარჩევნო დავების გადანყვეტის გამჭვირვალე პროცედურა, დასაბუთებული და საჯარო გადანყვეტილებები და მოსმენის უფლება ორივე მხარის მონაწილეობითა და მტკიცებულებათა წარდგენის უფლებით. დაბოლოს, სათანადო საკანონმდებლო ჩარჩოს, გარანტიებისა და პროცედურების გარდა, საარჩევნო დავების ეფექტური განხილვა ასევე მოითხოვს, რომ დავების განმხილველ ეროვნულ ორგანოებს ჰქონდეთ საჭირო ნება, რესურსები და უფლებამოსილება, დაიცვან ეს სტანდარტი არა მხოლოდ ქალაქებში, არამედ პრაქტიკაშიც.

და ბოლოს, საჩივრების ეფექტური შესწავლა საარჩევნო დავების გადანყვეტის სისტემის შეფასების საერთო სტანდარტია. ამის გათვალისწინებით, ქვემოთ ჩამოთვლილია საკითხები, მათ გასაჭრელად ნებისმიერი საარჩევნო პროცესის ფარგლებში გადასადგმელი ნაბიჯები, რომლებიც, სავარაუდოდ, საარჩევნო დავების გადანყვეტას მოიცავს. ეს ჩამონათვალი არ არის ამომწურავი და ამ მხრივ სხვადასხვა სისტემა შეიძლება ერთმანეთისგან განსხვავდებოდეს:

1. საარჩევნო ოლქის ან უბნის საზღვრების გასაჩივრება.
2. საარჩევნო სისტემასთან დაკავშირებული დავები (მანდატები და სიები, ბარიერი, უმცირესობის წარმომადგენლობა, გენდერული ბალანსი).
3. ამომრჩეველთა რეგისტრაცია (რეგისტრაციაზე უარის თქმის ან შეცდომების ჩათვლით).

4. კანდიდატებისა და პოლიტიკური პარტიების რეგისტრაცია (რეგისტრაციაზე უარის ჩათვლით) და მათი დასახელება.
5. კამპანიის დაფინანსების საკითხები.
6. არჩევნების დაგეგმვა, როგორცაა საარჩევნო უბნების ადგილმდებარეობა.
7. კამპანიასთან დაკავშირებული საკითხები, როგორცაა შეკრების, გაერთიანებისა და გამოხატვის შეზღუდვა.
8. კამპანიის ფარგლებში მედიასა და ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებული საკითხები.
9. დავები კენჭისყრის დღის ოპერაციებთან დაკავშირებით, მათ შორის, სწრაფი გადაწყვეტილების მიღების აუცილებლობა.
10. თხოვნები ხმების ხელახალი დათვლისა და ხელახალი არჩევნების ჩატარების თაობაზე.
11. არჩევნების შედეგების და მათი გამოცხადების გასაჩივრება.

თუ დავეფიქრდებით იმაზე, რას ნიშნავს სინამდვილეში ეფექტური განხილვა, ეს ძალიან მარტივი კონცეფციაა: საარჩევნო დავების განხილვის სისტემა ისე უნდა იყოს მოწყობილი, რომ ყველა შესაბამის დაინტერესებულ მხარეს შეეძლოს სასამართლოსთვის მიმართვა საარჩევნო კანონის ან ძირითადი უფლებების დარღვევის შემთხვევაში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, მიუხედავად არჩეული მოწყობისა, საარჩევნო დავების განხილვის სისტემამ უნდა უზრუნველყოს კანონის უზენაესობა და მისი დაცვა, რადგან კანონის უზენაესობა ასევე არჩევნებზე ვრცელდება.

მიუხედავად იმისა, რომ თავისუფალი არჩევნების კონტექსტში დავების გადაწყვეტის სისტემების არსებობა უაღრესად მნიშვნელოვანია, საარჩევნო დავების გადაწყვეტასთან დაკავშირებული ხარვეზები არაერთგზის აღინიშნა საერთაშორისო დამკვირვებლების მიერ გამოქვეყნებულ ანგარიშებში და ვენეციის კომისიისა და ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის საარჩევნო კანონმდებლობასთან დაკავში-

რებით მომზადებულ დასკვნებსა და მოსაზრებებში.³ საერთაშორისო სადამკვირვებლო ორგანოებსა და ეროვნულ საარჩევნო ადმინისტრაციებს შორის, როგორც ჩანს, სულ უფრო მზარდი ინტერესი და ურთიერთგაგება არსებობს დავების გადაწყვეტის სისტემების მნიშვნელობის შესახებ. ამის დასტურია საარჩევნო ადმინისტრაციების მე-16 ევროპული კონფერენცია (EMBs), რომელიც სლოვაკეთში, ბრატისლავაში გაიმართა 2019 წელს, და რომლის მთავარი თემა საარჩევნო დავების გადაწყვეტა იყო.⁴ 2020 წელს ვენეციის კომისია ასევე მიიღებს საარჩევნო დავების გადაწყვეტის შედარებით ანგარიშს, რომლის ძირითადი მიზანია საარჩევნო დავების ეფექტურად გადაწყვეტასთან დაკავშირებული საერთო ტენდენციებისა და გამოწვევების, მათი გადაჭრის გზების იდენტიფიცირება.

წინამდებარე მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელო შეიცავს იურიდიული სტანდარტებისა და კარგი პრაქტიკის ნაკრებს კანონმდებლებისთვის, საარჩევნო ადმინისტრაციებისა და სხვა პრაქტიკოსებისთვის, რომლებიც საარჩევნო დავების გადაწყვეტაზე მუშაობენ. იგი მოიცავს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის ყოვლისმომცველ მიმოხილვას როგორც ზოგადად, საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებით, ასევე კონკრეტულად, საარჩევნო დავების გადაწყვეტასთან დაკავშირებით. სახელმძღვანელოში ასევე მოცემულია ბოსნია და ჰერცეგოვინის, უკრაინისა და საქართველოს მაგალითები და გამოცდილება. იმის გამო, რომ საერთაშორისო სტანდარტები საკმაოდ ზოგადი ხასიათისაა, ეროვნულ დონეზე არსებული საუკეთესო პრაქტიკისა და წარუმატებლობის მაგალითები შეიძლება მნიშვნელოვანი სახელმძღვანელო მითითებები აღმოჩნდეს საარჩევნო დავების ეფექტიანი განხილვის სისტემის დანერგვისა და შენარჩუნების თვალსაზრისით, და ვიმედოვნებთ, რომ წინამდებარე სახელმძღვანელო სწორედ ამ მიმართულებით გაგინვთ დახმარებას.

3 შეჯამებისთვის, იხ. CDL-PI(2017)007, ვენეციის კომისიის დასკვნებისა და ანგარიშების კრებული საარჩევნო დავების გადაწყვეტის თემაზე.

4 დასკვნები იხ.: www.coe.int/en/web/electoral-management-bodies-conference/conclusions.

II თავი

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი – საარჩევნო დავებზე არსებული სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვა

ინა შიროკოვა

*ადამიანის უფლებათა ევროპული
სასამართლოს სამდივნოს იურისტი*

შესავალი

თავისუფალი არჩევნების უფლება დაცულია კონვენციის N1 დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლით, რომელიც ადგენს: „მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები კისრულობენ ვალდებულებას, გონივ-

რული პერიოდულობით ჩაატარონ თავისუფალი არჩევნები ფარული კენჭისყრით ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოების არჩევისას უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას“.

საინტერესოა აღინიშნოს, რომ ამ დებულების თავდაპირველი ვერსია შეიცავდა მითითებას „პოლიტიკური თავისუფლებების“ პატივისცემის შესახებ. თუმცა მოგვიანებით ეს მითითება ამოღებულ იქნა, (ა) რამდენადაც იგი ეხებოდა ისეთ უფლებებს, როგორებიცაა: აზრის გამოხატვის თავისუფლება, შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება, რომლებიც უკვე გათვალისწინებულია თავად კონვენციაში (კერძოდ, მე-10 და მე-11 მუხლები); და (ბ) რამდენადაც სხვა უფლებებთან მიმართებით ფრაზა „პოლიტიკური თავისუფლება“ მოცემულ სამართლებრივ ტექსტში ბედმეტად არასწორად იქნა მიჩნეული.⁵

კონვენციის N1 ოქმი ხელმოწერისთვის ღიად გამოცხადდა 1952 წელს და ძალაში შევიდა 1954 წელს. დღეის მდგომარეობით, ევროპის საბჭოს თითქმის ყველა წევრმა ქვეყანამ მოახდინა მისი რატიფიცირება, ორი ქვეყნის გარდა (მონაკო და შვეიცარია). 2019 წლის დასაწყისისათვის ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ („სასამართლო“) გამოიტანა 95 გადაწყვეტილება N1 ოქმის მე-3 მუხლის საფუძველზე წარდგენილ საჩივრებთან დაკავშირებით.⁶

სასამართლომ თავის პრეცედენტულ სამართალში არაერთგზის დაადგინა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლით დაცული უფლებები არსებითი მნიშვნელობისაა ეფექტური და წარმომადგენლობითი დემოკრატიის დამკვიდრებისა და შენარჩუნებისათვის, რომელიც კანონის უზენაესობით იმართება.⁷

5 Travaux préparatoires N1 ოქმის მე-3 მუხლთან დაკავშირებით – საინფორმაციო დოკუმენტი მომზადებულია რეგისტრატურის მიერ, სტრასბურგი, 1986 წლის 5 სექტემბერი, Cour (86) 36.

6 სომხეთი (1), ავსტრია (1), აზერბაიჯანი (23), ბულგარეთი (5), კვიპროსი (1), საქართველო (2), საბერძნეთი (3), უნგრეთი (3), იტალია (17), ლატვია (3), ლიტვა (1), მოლდოვის რესპუბლიკა (2), რუმინეთი (6), რუსეთის ფედერაცია (6), სერბეთი (1), თურქეთი (11), უკრაინა (2) და გაერთიანებული სამეფო (7).

7 იხ., მაგალითად: Karácsony and Others v. Hungary [GC], Nos. 42461/13 და 44357/13, §141, 2016 წლის 17 მაისი, და Uspaskich v. Lithuania, N14737/08, § 87, 2016 წლის 20 დეკემბერი.

მოქმედების ფარგლები

1. ინტერპრეტაციის ზოგადი პრინციპები

სასამართლო კონვენციასა და მის ოქმებში გამოყენებული ცნებების ავტონომიურ ინტერპრეტაციას ახდენს. შედეგად, ტერმინების კონვენციისული განმარტება შეიძლება განსხვავდებოდეს ეროვნულ დონეზე არსებული სამართლებრივი დებულებებისაგან.⁸

კონვენციის დებულებების და მისი ოქმების ინტერპრეტაციისას სასამართლო ითვალისწინებს მის კონტექსტში გამოყენებული ტერმინების ჩვეულებრივ მნიშვნელობას, ასევე მის ობიექტსა და მიზანს.⁹

კონვენციის, როგორც ადამიანის უფლებების დაცვის ინსტრუმენტის, ობიექტი და მიზანი მოითხოვს მისი დებულებების ინტერპრეტაციასა და გამოყენებას ისე, რომ კონვენციით გათვალისწინებული გარანტიები იყოს არა თეორიული ან ილუზიური, არამედ პრაქტიკული და ქმედითი.¹⁰

კონკრეტული საქმეები

საქმეზე – Podkolzina v. Latvia (N46726/99, 2002 წლის 9 აპრილი) – სასამართლომ აღნიშნა, რომ არჩევნებში კანდიდატის სახით მონაწილეობის უფლება, რომელიც N1 ოქმის მე-3 მუხლითაა გარანტირებული და ჭეშმარიტად დემოკრატიული რეჟიმის ცნების განუყოფელი ნაწილია, უბრალოდ, ილუზიური იქნებოდა, თუკი შესაძლებელი გახდებოდა ამ უფლების თვითნებურად ჩამორთმევა ნებისმიერ მომენტში.

8 იხ. *mutatis mutandis*, *Mihalache v. Romania* [GC], N 54012/10, § 91, 2019 წლის 8 ივლისი.

9 იხ. *Cumhuriyet Halk Partisi v. Turkey* (dec.), N48818/17, § 38, 2017 წლის 21 ნოემბერი.

10 იხ., ასევე, *United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey*, 1998 წლის 30 იანვარი, § 33, ანგარიშები 1998I, და *Lykourazos v. Greece*, N33554/03, § 56, ECHR 2006VIII.

მსგავსად ზემოთ ხსენებულისა, საქმეზე – Namat Aliyev v. Azerbaijan (N18705/06, 2010 წლის 8 აპრილი) – სასამართლომ დაადგინა, რომ ხმის მიცემისა და არჩევნებში კანდიდატის სახით მონაწილეობის მიღების ინდივიდუალური უფლებები, რომლებიც N1 ოქმის მე-3 მუხლითაა გარანტირებული, ილუზიური იქნებოდა შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე საარჩევნო უფლებებთან დაკავშირებული ინდივიდუალური საჩივრებისა და სარჩელების ეფექტიანად განხილვის სისტემის არსებობის გარეშე (იხ. აგრეთვე „შიდასახელმწიფოებრივი სისტემის როლი“).

2. N1 ოქმის მე-3 მუხლით მოცული არჩევნების სახეები

სასამართლომ შენიშნა: N1 ოქმის მე-3 მუხლის ტექსტი ნათლად მიუთითებს იმაზე, რომ მისი გავრცელების სფერო შემოიფარგლება მხოლოდ გონივრული პერიოდულობით ჩატარებული არჩევნებით, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოსთან დაკავშირებულ არჩევანს განსაზღვრავენ, და მისი ტექსტის ფორმულირება ნათლად მიუთითებს იმ ფარგლებზე, რომელთა გათვალისწინებითაც უნდა მოხდეს ამ მუხლის დანიშნულებისა და გავრცელების ინტერპრეტაცია. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ამ დებულების ობიექტი და მიზანი უნდა დადგინდეს მასში გამოყენებული ფორმულირების გათვალისწინებით. ამ მოსაზრებებისა და N1 ოქმის მე-3 მუხლის გავრცელების ფარგლებთან დაკავშირებით სასამართლომ, თავისი კარგად დამკვიდრებული პრეცედენტების საფუძველზე დაასკვნა, რომ ეს დებულება არ ვრცელდება რეფერენდუმებზე.

ამ დებულებაში გამოყენებული შესიტყვების – „საკანონმდებლო ორგანოს“ – ინტერპრეტაციისას, ზემოხსენებული პრინციპების შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს არ გულისხმობს ეროვნულ პარლამენტს. ამ ტერმინის ინტერპრეტაცია უნდა განხორციელდეს შესაბამისი სახელმწიფოს კონსტიტუციური სტრუქტურის გათვალისწინებით.

სასამართლომ ასევე დაასკვნა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ ვრცელდება პოლონეთის მუნიციპალურ და რეგიონულ არჩევ-

ნებზე¹¹, რუსეთის¹² და მოლდოვის¹³ ადგილობრივ არჩევნებზე, და ჩრდილოეთ მაკედონიისა¹⁴ და უკრაინის¹⁵ საპრეზიდენტო არჩევნებზე.

კონკრეტული საქმეები

საქმეზე – *Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium* (1987 წლის 2 მარტი, სერია A N113) – სასამართლომ დაადგინა, რომ ბელგიის ფლამანდიურ საბჭოს აქვს საკმარისი კომპეტენცია და უფლებამოსილება, რათა იგი, საფრანგეთის სათემო საბჭოსა და ვალონის რეგიონულ საბჭოსთან ერთად, ბელგიური „საკანონმდებლო ორგანოს“ შემადგენელ ნაწილს წარმოადგენდეს.

ანალოგიურად, საქმეზე – *Vito Sante Santoro v. Italy* (N36681/97, ECHR 2004VI) – სასამართლომ დაადგინა, რომ იტალიის კონსტიტუცია რეგიონულ საბჭოებს იმდენად ფართო კომპეტენციებსა და უფლებამოსილებებს ანიჭებს, რომ, პარლამენტის გარდა, ისინი ასევე წარმოადგენენ საკანონმდებლო ორგანოს შემადგენელ ნაწილს.

3. უფლებები, ვალდებულებები და შეზღუდვები

ა. უნიკალური ფორმულირება, რომელიც შეეხება ინდივიდუალურ უფლებებსა და პოზიტიურ ვალდებულებებს

ვენეციისა და მისი ოქმების დებულებები უფლებებისა და თავისუფლებების გარანტიებს ადგენენ. N1 ოქმის მე-3 მუხლი განსხვავებული სახით არის ჩამოყალიბებული, რაც გულისხმობს მაღალი ხელშემკვრელი მხარეების ვალდებულებას, ჩაატარონ

11 იხ. *Móřka v. Poland* (dec.), N56550/00, 2006 წლის 11 აპრილი.

12 იხ. *Cherepkov v. Russia* (dec.), N51501/99, 2000 წლის 25 იანვარი, და *Krasnov and Skuratov v. Russia* (dec.), Nos. 17864/04 და 21396/04, 2004 წლის 14 დეკემბერი.

13 იხ. *Valentin Gorizdra v. Moldova* (dec.), N53180/99, 2002 წლის 2 ივლისი.

14 იხ. *Ljube Boškoski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (dec.), N 11676/04, 2004 წლის 2 სექტემბერი.

15 იხ. *Krivobokov v. Ukraine* (dec.), N38707/04, 2013 წლის 19 თებერვალი.

თავისუფალი არჩევნები ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოების არჩევისას უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას, და ეს დებულება არ შეიცავს კონკრეტულ უფლებაზე ან თავისუფლებაზე მითითებას. ამასთან, N1 ოქმის მე-3 მუხლის travaux préparatoires და ამ დებულების მთლიანი კონვენციის კონტექსტში ინტერპრეტაციის გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს დებულება ასევე გულისხმობს ინდივიდუალურ უფლებებს, მათ შორის, ხმის მიცემის უფლებას და არჩევნებში კანდიდატის სახით მონაწილეობის მიღების უფლებას.¹⁶

მიჩნეულია, რომ ასეთი უნიკალური ფორმულირება მიზნად ისახავდა ხელშემკვრელი სახელმწიფოების ვალდებულებისთვის უფრო მეტი წონის მინიჭებას და იმის ხაზგასმას, რომ ამ სფეროში მათ მოეთხოვებოდათ პოზიტიური ზომების მიღება, ნაცვლად იმისა, რომ მხოლოდ თავი შეეკავებინათ ჩარევისგან.¹⁷

ბ. ნაკულისხმევი შეზღუდვების ცნება

კონვენციის მე-8-მე-11 მუხლებისგან განსხვავებით¹⁸, N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ აკონკრეტებს მის მიერ გარანტირებული უფლებების შეზღუდვის „კანონიერ მიზნებს“. მიუხედავად ამისა, ეს უფლებები არ არის აბსოლუტური და სასამართლომ N1 ოქმის მე-3 მუხლთან დაკავშირებით თავის პრეცედენტულ სამართალში შეიმუშავა „ნაკულისხმევი შეზღუდვების“ ცნება. ამ მიდგომის თანახმად, ხელშემკვრელი სახელმწიფოები თავისუფალნი არიან, დაეყრდნონ მიზანს, რომელიც არ არის მოცემული შეზღუდვის გამამართლებელ მიზანთა ჩამონათვალში, იმ პირობით, რომ მიზანი შესაბამისია კანონის უზენაესობისა და კონვენციის ზოგადი მიზნების დაცვა დასტურდება საქმის კონკრეტული გარემოებებით.

16 იხ. Mathieu-Mohin and Clerfayt, ციტირებული ზემოთ, §§ 46-51.

17 იქვე, § 50.

18 მუხლი 8, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება; მუხლი 9, აზრის, სინდისისა და რელიგიის თავისუფლება; მუხლი 10, გამოხატვის თავისუფლება; და მუხლი 11, შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება. ეს მუხლები ითვალისწინებენ მათში ასახული უფლებებისა და თავისუფლებების შეზღუდვას, კერძოდ კი, საზოგადოებრივი უსაფრთხოებისა და საზოგადოებრივი მართლწესრიგის დაცვის ინტერესებიდან გამომდინარე.

კონკრეტული საქმე

საქმეზე – *Campagnano v. Italy* (N 77955/01, ECHR 2006IV) – სასამართლომ დაადგინა, რომ განმცხადებლის საარჩევნო უფლებების შეჩერებას მის წინააღმდეგ მიმდინარე გაკოტრების სამოქალაქო საქმის წარმოებასთან დაკავშირებით არ გააჩნდა რაიმე სხვა მიზანი, გარდა გაკოტრებულად აღიარებულ პირთა დამცირებისა და სანქცირებისა, უბრალოდ, იმის გამო, რომ ისინი გადახდისუუნაროები არიან, იმის მიუხედავად, მათ ჩაიდინეს რაიმე დანაშაული, თუ არა. შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამ შეზღუდვას არ გააჩნდა კანონიერი მიზანი.

ზოგადად, N1 ოქმის მე-3 მუხლთან შესაბამისობის დადგენისას სასამართლო ძირითადად ყურადღებას ორ კრიტერიუმზე ამახვილებს: ჰქონდა თუ არა ადგილი თვითნებობას და პროპორციულობის ნაკლებობას, და რამდენად მოახდინა გავლენა შეზღუდვამ მოსახლეობის ნების თავისუფალ გამოხატვაზე.¹⁹ გარდა ამისა, სასამართლო ასევე უნდა დარწმუნდეს, რომ შეზღუდვები არ კვეცენ კონკრეტულ უფლებებს ისეთი მოცულობით, რაც ხელყოფს თავად ამ უფლებების არსს და არაეფექტურს ხდის მათ.²⁰

საპარლამენტო არჩევნებსა და პარლამენტის შემადგენლობასთან დაკავშირებული საკონსტიტუციო წესების დადგენისას ქვეყნები საკმაოდ ფართო თავისუფალი შეფასების ზღვრით სარგებლობენ და პარლამენტის შემადგენლობა და შესაბამისი კრიტერიუმები შესაძლოა, განსხვავდებოდეს ყოველი კონკრეტული ქვეყნის ისტორიული და პოლიტიკური ფაქტორების გათვალისწინებით. მიუხედავად ამისა, თავისუფალი შეფასების ფართო ზღვარი არ არის ყოვლისმომცველი და, საბოლოოდ, სასამართლო აფასებს, დაცულია თუ არა 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლის მოთხოვნები.²¹

19 *ib. Yumak and Sadak v. Turkey* [GC], N10226/03, § 109, ECHR-2008.

20 *ib. Mathieu-Mohin and Clerfayt* (ციტირებული ზემოთ, § 52).

21 *ib. Tănase v. Moldova* [GC], N7/08, §§ 158 and 161, ECHR-2010.

გ. საარჩევნო პროცესებთან დაკავშირებული ასპექტები

N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ შეიქმნა, როგორც საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებული კოდექსი, რომელიც მიზნად ისახავს საარჩევნო პროცესის ყველა ასპექტის რეგულირებას. ევროპის ფარგლებში საარჩევნო სისტემების ორგანიზებისა და მართვის უამრავი გზა არსებობს და ამ მხრივ ქვეყნებს შორის დიდი განსხვავებებია, რომლებიც განპირობებულია მათი ისტორიული განვითარებით, კულტურული მრავალფეროვნებითა და პოლიტიკური აზროვნებით, რაც თითოეულ ხელშემკვრელ სახელმწიფოს საშუალებას აძლევს, ჩამოაყალიბოს საკუთარი დემოკრატიული ხედვა.²²

ამის გათვალისწინებით, სასამართლომ არაერთგზის აღნიშნა, რომ ევროპული კონსტიტუციური მემკვიდრეობის საერთო პრინციპებში, რომლებიც ნებისმიერი დემოკრატიული საზოგადოების საფუძველია, მოიაზრება ხმის მიცემის უფლება, რაც გულისხმობს რეგულარული პერიოდულობით ჩატარებულ საყოველთაო, თანაბარ, თავისუფალ, ფარულ და პირდაპირ არჩევნებში ხმის მიცემის შესაძლებლობას.

ამის გათვალისწინებით, თავისუფალი არჩევნები, რომლებიც უნდა განიხილებოდეს როგორც ინდივიდუალური უფლება, ასევე სახელმწიფოს პოზიტიური ვალდებულება, მოიცავს მთელ რიგს გარანტიებისას, დანყებული ამომრჩეველთა უფლებით, თავისუფლად ჩამოაყალიბონ თავიანთი აზრი, და დამთავრებული ხმის მიცემის შედეგების დადგენის, დამუშავებისა და აღრიცხვის პროცესის გულდასმით რეგულირებით.²³

კონკრეტული საქმეები

საქმეში – *The Communist Party of Russia and Others v. Russia* (N29400/05, 2012 წლის 19 ივნისი) – განმცხადებელე-

22 იხ. *Ždanoka v. Latvia* [GC], N58278/00, § 103, ECHR 2006IV.

23 იხ. *Davydov and Others v. Russia*, N75947/11, § 285, 2017 წლის 30 მაისი.

ბი ჩიოდნენ, რომ არჩევნების მედიის მიერ გაშუქება მიკერძოებული იყო. მთავრობა ამტკიცებდა, რომ ეს საჩივარი არ ხვდება სასამართლოს კომპეტენციის ფარგლებში, რადგან N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ განსაზღვრავს რაიმე კონკრეტულ საარჩევნო სისტემას, და კერძოდ, არ ადგენს ყველა მხარისა და კანდიდატის მედიისადმი თანაბარი დაშვების გარანტიას.

სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ თავისუფალი არჩევნები წარმოდგენელია პოლიტიკური მოსაზრებებისა და ინფორმაციის თავისუფალი გაზიარების გარეშე. მან აღნიშნა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლის მიზანი (კანონის უზენაესობის შესაბამისად რეგულირებული და ეფექტური დემოკრატიის საფუძვლების დამკვიდრება და შენარჩუნება) არ იქნება მიღწეული, თუ კანდიდატებს არ შეეძლებათ საკუთარი აზრის გავრცელება საარჩევნო კამპანიის დროს.

სასამართლომ ხაზი გაუსვა სახელმწიფოს, როგორც „პლურალიზმის საბოლოო გარანტიის“, მნიშვნელოვან როლს და აღნიშნა, რომ ამ როლის შესრულებისას სახელმწიფოს დემოკრატიული არჩევნების „ორგანიზების“ მიზნით პოზიტიური ზომების მიღების ვალდებულება ეკისრება, „ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოების არჩევნისას უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას“. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ დაადგინა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლის შესაბამისად, იგი კომპეტენტურია, განიხილოს არჩევნების, სავარაუდოდ, არათანაბარ მედიაგაშუქებასთან დაკავშირებული საჩივრები.

4. სუბსიდიარობა

N1 ოქმის მე-3 მუხლის თანახმად, სასამართლოს არ მოეთხოვება ეროვნული საარჩევნო კანონმდებლობის ყველა კონკრეტული სავარაუდო დარღვევის შესწავლა. სასამართლოს არ ევალება ფაქტების დამდგენის როლის დაკისრება, რათა განსაზღვროს, იყო თუ არა ყველა ან ზოგიერთი სავარაუდო დარღვევა, და თუ დაირღვა, იყო თუ არა ეს დარღვევები ისეთი ხასიათისა, რის გამოც ხალხის აზრის თავისუფალი გამოხატვა შეიძლება შეზღუ-

დულიყო. თავისი სუბსიდიარული როლიდან გამომდინარე, სასამართლომ თავი უნდა შეიკავოს პირველი ინსტანციის სასამართლოს ფუნქციის შესრულებისგან ფაქტების დადგენის თვალსაზრისით, როდესაც ეს შესაძლებელია საქმის გარემოებებიდან გამომდინარე. ამასთან, სასამართლოს ამოცანაა, დარწმუნდეს უფრო ზოგადი თვალსაზრისით, რომ მოპასუხე სახელმწიფომ შეასრულა არჩევნების თავისუფალ და სამართლიან პირობებში ჩატარების ვალდებულება და უზრუნველყო ინდივიდუალური საარჩევნო უფლებებით ეფექტურად სარგებლობა.²⁴

იმ შემთხვევებში, როდესაც, სავარაუდოდ, შიდასახელმწიფოებრივი სამართლებრივი ნორმების დარღვევა ისეთი ხასიათის იყო, რომ ამან სერიოზულად დააკნინა არჩევნების ლეგიტიმურობა მთლიანობაში, N1 ოქმის მე-3 მუხლი მოითხოვს, რომ სასამართლომ შეაფასოს, მოხდა თუ არა ასეთი დარღვევა და შეაფერხა თუ არა მან თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების ჩატარება. ამის შეფასებისას სასამართლომ შეიძლება გაითვალისწინოს, მოახდინეს თუ არა ეროვნულმა სასამართლოებმა ამის შეფასება; და თუ ასეთი შეფასება განხორციელდა, სასამართლომ შეიძლება განიხილოს, იყო თუ არა ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილება მიკერძოებული.²⁵

კონკრეტული საქმეები

საქმეში – *Antonenko v. Russia* (dec., N 42482/02, 2006 წლის 23 მაისი) – განმცხადებელი ჩიოდა, რომ მისი კანდიდატურის რეგისტრაცია გაუქმდა კენჭისყრის წინა დღეს, და რომ ზოგიერთი საარჩევნო უბანი ისე გაიხსნა, რომ ინფორმაცია მისი დისკვალიფიკაციის შესახებ არ იყო ხელმისაწვდომი ამომრჩევლებისთვის. იგი არ ასაჩივრებდა მისი დისკვალიფიკაციის საფუძველს, როგორც ასეთი. სასამართლომ დაასკვნა, რომ განმცხადებელმა არ წარადგინა რაიმე მტკიცება იმისა, რომ მისი არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლება

24 Davydov and Others, ციტირებული ზემოთ, § 276, დამატებითი რეფერენციებით.

25 იხ. Kovach v. Ukraine, N39424/02, § 55, ECHR 2008, და Karimov v. Azerbaijan, N12535/06, § 43, 2014 წლის 25 სექტემბერი.

დაირღვა, თუკი ამას საერთოდ ადგილი ჰქონდა. საჩივარი უა-
რყოფილ იქნა, როგორც აშკარად დაუსაბუთებელი.

5. საჩივრის განხილვის სხვადასხვა დონე, თავისუფალი არჩევნების უფლებასთან დაკავშირებული სხვადასხვა ასპექტიდან გამომდინარე

სასამართლოს მიერ საქმის შესწავლის დონე დამოკიდებული იქნება თავისუფალი არჩევნების უფლების კონკრეტულ ასპექტზე. ამრიგად, უფრო მკაცრი შეფასება განხორციელდება საყოველთაო საარჩევნო უფლების პრინციპიდან ნებისმიერი გადახვევის შემთხვევაში. სახელმწიფოებს შეიძლება, უფრო ფართო მიხედულების ფარგლები მიენიჭოს იმ შემთხვევებში, როდესაც გარკვეული ზომები ხელს უშლის კანდიდატებს არჩევნებში მონაწილეობის მიღებაში, მაგრამ ასეთი ჩარევა არ უნდა იყოს არაპროპორციული.

ნაკლებად მკაცრი შესწავლა ხორციელდება ხმების დათვლისა და ტაბულაციის უფრო ტექნიკურ ეტაპთან მიმართებით. სათანადო ყურადღება უნდა მიექცეს იმ ფაქტს, რომ ეს რთული პროცესია, რომელშიც მრავალი ადამიანი მონაწილეობს რამდენიმე დონეზე. ამ ეტაპზე დამკვეთი უბრალო შეცდომა ან ხარვეზი, როგორც ასეთი, არ მიუთითებს არჩევნების უსამართლობაზე, თუკი არჩევნების ადმინისტრირების თანასწორობის, გამჭვირვალობის, მიუკერძოებლობისა და დამოუკიდებლობის ზოგადი პრინციპები დაცული იყო. თავისუფალი არჩევნების კონცეფცია საფრთხის ქვეშ დადგება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი დასტურდება პროცედურული დარღვევები, რომელთა შედეგად შეიძლება შეიზღუდოს ხალხის ნების თავისუფალი გამოხატვა, მაგალითად, ამომრჩეველთა ნების უხეში დამახინჯების შემთხვევაში, და როდესაც ასეთი საჩივრები არ იქნა სათანადოდ შესწავლილი შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე. აღსანიშნავია, რომ სასამართლო სიფრთხილით უნდა მოეკიდოს არჩევნების ამ ეტაპთან დაკავშირებით საარჩევნო პროცესის ინდივიდუალური მონაწილეების მიერ წარდგენილი საჩივრების შეუზღუდავ დაშვებას, განსაკუთრებით იმ შემთხვევებში, როდესაც ეროვნუ-

ლი კანონმდებლობა გონივრულ შეზღუდვებს ითვალისწინებს ინდივიდუალური ამომრჩევლების მიერ შესაბამის საარჩევნო ოლქებში არჩევნების შედეგების გასაჩივრებასთან დაკავშირებით, მაგალითად, ამომრჩეველთა კვორუმის მოთხოვნა.²⁶

საარჩევნო დავების გადაწყვეტის სისტემა

1. საარჩევნო დავების გადაწყვეტის შიდასახელმწიფოებრივი სისტემის როლი

შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე საარჩევნო უფლებებთან დაკავშირებული ინდივიდუალური საჩივრების განხილვისა და გასაჩივრების ეფექტური სისტემის არსებობა თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი გარანტიაა. ასეთი სისტემა უზრუნველყოფს ხმის მიცემისა და არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის ინდივიდუალური უფლებების ეფექტურად განხორციელებას, ხელს უწყობს საზოგადოების ნდობას საარჩევნო პროცესის ადმინისტრირებისადმი, და წარმოადგენს სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებულ მნიშვნელოვან მექანიზმს N1 ოქმის მე-3 მუხლით მასზე დაკისრებული პოზიტიური ვალდებულების შესრულების უზრუნველსაყოფად, რაც გულისხმობს დემოკრატიული არჩევნების ჩატარებას. მართლაც, N1 ოქმის მე-3 მუხლით სახელმწიფოებზე დაკისრებული ვალდებულება და ამ დებულებით გარანტირებული ინდივიდუალური უფლებები ილუზიური იქნებოდა, თუ კონკრეტული დარღვევები, რომლებიც აღინიშნა მთელი საარჩევნო პროცესის განმავლობაში, და რომლებიც დემოკრატიული არჩევნების არარსებობაზე მიანიშნებენ, არ შეიძლება გასაჩივრდეს კომპეტენტური ეროვნული ორგანოს წინაშე, რომელსაც შეუძლია, ეფექტურად განიხილოს და გადაწყვიტოს ეს საკითხები.²⁷

26 Davydov and Others, ციტირებული ზემოთ, §§286-87, დამატებითი რეფერენციებით.

27 *ib. Namat Aliyev v. Azerbaijan*, N18705/06, § 81, 2010 წლის 8 აპრილი.

2. ზოგადი მოთხოვნები

სასამართლომ თავის პრეცედენტულ სამართალში მთელი რიგი ზოგადი პრინციპებისა შეიმუშავა საარჩევნო დავების გადანაცვლების ეფექტური შიდასახელმწიფოებრივი სისტემის თაობაზე. ბევრი მათგანი ქვემოთაა მოცემული. თუმცა ეს ჩამონათვალი არ უნდა ჩაითვალოს ამომწურავად.

ა. პროცედურული გარანტიების არსებობა თვითნებობის წინააღმდეგ

გადანაცვეტილების მიღების პროცესთან დაკავშირებით უნდა არსებობდეს მინიმალური გარანტიები თვითნებობის წინააღმდეგ.²⁸ ერთ-ერთი ასეთი გარანტიაა პროცედურული სამართლიანობა.

კონკრეტული საქმეები

პოდკოლოზინას საქმის (ციტირებულია ზემოთ) მიხედვით, განმცხადებელი ჩიოდა ლატვიური ენის არასაკმარისი ცოდნის გამო მისი სახელის საპარლამენტო არჩევნების კანდიდატა სიიდან ამოღების თაობაზე. ეს სია ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში დარეგისტრირდა, როცა მას წარედგინა საპარლამენტო არჩევნების შესახებ კანონმდებლობით მოთხოვნილი ყველა დოკუმენტი, მათ შორის, ოფიციალური სახელმწიფო ენის – ლატვიურის ცოდნის დამადასტურებელი მოწმობის ასლი, გაცემული ენების სერტიფიცირების მუდმივმოქმედი კომიტეტის მიერ, რომელიც იუსტიციის სამინისტროს წინაშე ანგარიშვალდებული ადმინისტრაციული ინსტიტუტია. სიის რეგისტრაციიდან ერთი კვირის შემდეგ სახელმწიფო ენის ცენტრის გამომცდელი მივიდა განმცხადებლის სამუშაო ადგილზე, რათა შეემოწმებინა, რამდენად კარგად იცოდა მან ლატვიური ენა. გამომცდელმა შეადგინა მოხსენება იმის შესახებ, რომ განმცხადებელს არ გააჩნდა ოფიციალური სახელმწიფო

28 იხ., მაგალითად, Podkolzina v. Latvia, N46726/99, § 35, 2002 წლის 9 აპრილი, Kovach, ციტირებული ზემოთ, §§55 et seq., Namat Aliyev, ასევე ციტირებული ზემოთ, §72, 2010 წლის 8 აპრილი, და Davydov and Others, ციტირებული ზემოთ, §§273 და 336.

ენის ადეკვატური ცოდნა და ცესკომ განმცხადებელი კანდიდატების სიდიდან ამორიცხა. სასამართლომ დაადგინა, რომ საპარლამენტო არჩევნების შესახებ კანონმდებლობის მიზანი, რომელიც მოქალაქეებს არ აძლევდა სახელმწიფო ენის საკმარისი ცოდნის გარეშე არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის მიღების უფლებას, მიზნად ისახავდა ლატვიის ინსტიტუციური სისტემის სწორად ფუნქციონირების უზრუნველყოფას. სასამართლომ ასევე დასძინა, რომ სასამართლოს უფლებამოსილებაში არ შედიოდა ეროვნული პარლამენტის სამუშაო ენის არჩევის საკითხი, რადგან ეს არჩევანი ნაკარნახევი იყო ისტორიული და პოლიტიკური მოსაზრებებით და მხოლოდ ამ ქვეყნის გადასაწყვეტი იყო. სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებელს ჰქონდა შესაბამისი ენის ცოდნის დამადასტურებელი მონწობა, რომელიც გამოცდის საფუძველზე იქნა გაცემული მუდმივმოქმედი კომიტეტის მიერ.

მიუხედავად იმისა, რომ ხელისუფლებას არ გაუხდია სადავოდ ამ დოკუმენტის ნამდვილობა, განმცხადებელს მაინც მოეთხოვა ენის შემდგომი გამოცდის ჩაბარება რვა კანდიდატთან ერთად იმ 21 კანდიდატიდან, რომლებსაც მოეთხოვათ სახელმწიფო ენის ცოდნის დამადასტურებელი მონწობის წარდგენა. მათი შეფასება მხოლოდ ერთი თანამდებობის პირის უფლებამოსილებაში შედიოდა, რომლის დისკრეციული უფლებამოსილება სასამართლომ გადამეტებულად მიიჩნია. სასამართლოს აზრით, რაიმე ობიექტური გარანტიის არარსებობის პირობებში განმცხადებლის საქმეზე მომდევნო პროცედურა არ შეესაბამებოდა სამართლიანობისა და სამართლებრივი განსაზღვრულობის პროცედურულ მოთხოვნებს არჩევნებში კანდიდატის დასაშვებობის დადგენასთან დაკავშირებით. სასამართლოს დასკვნა იმ ფაქტს ეფუძნებოდა, რომ განმცხადებლის საჩივრის განხილვისას რიგის რაიონულმა სასამართლომ გასაჩივრებული გამოცდის შედეგად გაცემული მონწობა გაითვალისწინა და შედეგები უცილობლად აღიარა. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა.

ბ. გარანტიების პრაქტიკაში დაცვა

საკანონმდებლო აქტში ჩანერილი ნებისმიერი გარანტია აზრს მოკლებულია, თუ ის მხოლოდ ქალაქდებე რჩება, როგორც ეს იმ შემთხვევაში ხდება, როდესაც კომპეტენტური შიდასახელმწიფოებრივი ორგანოები, რომლებიც პასუხისმგებელი არიან საარჩევნო პროცედურების ჩატარებაზე, სისტემატიურად უგულებელყოფენ შესაბამის საკითხებთან დაკავშირებით დადგენილ გარანტიებს. კანონის უზენაესობის განუყოფელი პრინციპია, რომ საკანონმდებლო აქტებით გათვალისწინებული უფლებები უნდა იყოს ეფექტური და პრაქტიკული, და არა თეორიული და ილუზორული.²⁹

კონკრეტული საქმე

საქმის – *Tahirov v. Azerbaijan* (N31953/11, 2015 წლის 11 ივნისი) – განმცხადებელი ჩიოდა საპარლამენტო არჩევნებში კანდიდატად რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ. საარჩევნო კოდექსით დადგენილი მოთხოვნების შესაბამისად, მან შეაგროვა 450-ზე მეტი ამომრჩევლის ხელმოწერა მისი კანდიდატურის მხარდასაჭერად და წარუდგინა ისინი საოლქო საარჩევნო კომისიას (ConEC). მას აცნობეს, რომ მისი მხარდამჭერების ხელმოწერების ნამდვილობის შესწავლა განხორციელდა და რომ კომისიამ ჩაატარა მოსმენა იმის თაობაზე, დაერეგისტრირებინა იგი კანდიდატად თუ არა. მეორე დღეს მისი კანდიდატურა უარყოფილ იქნა. კომისიის მიერ შექმნილი სამუშაო ჯგუფის შესაბამისად, ზოგი ხელმოწერა გაუქმდა, სავარაუდოდ, იმ მიზეზით, რომ რამდენიმე ხელმოწერა ერთი და იმავე პირის მიერ იქნა შესრულებული, ან იმის გამო, რომ ინფორმაცია შესაბამისი ამომრჩევლების მისამართებზე არ იყო სრულყოფილი.

განმცხადებელმა შეიტანა საჩივარი საოლქო საარჩევნო კომისიაში, სადაც იგი ჩიოდა, რომ, საარჩევნო კოდექსის

29 იხ. *Tahirov v. Azerbaijan*, N31953/11, §67, 2015 წლის 11 ივნისი.

მოთხოვნების შესაბამისად, იგი უნდა მიწვეული ყოფილიყო ხელმოწერების შესწავლის პროცესში მონაწილეობის მისაღებად. თავის საჩივართან ერთად, განმცხადებელმა წარადგინა წერილობით ფორმაში შესრულებული 91 ამომრჩევლის განცხადება, რომელთა ხელმოწერებიც ბათილად იქნა გამოცხადებული, სადაც ისინი ადასტურებდნენ თავიანთი ხელმოწერების ნამდვილობას. საოლქო საარჩევნო კომისიის სამუშაო ჯგუფის წევრებმა ხელმოწერების ხელახალი შემოწმება ჩაატარეს. მათ დაასკვნეს, რომ მის მიერ წარდგენილი 600 ხელმოწერიდან 178-ის ნამდვილობა არ დასტურდება, ხოლო დანარჩენი 422 ხელმოწერა კანონით დადგენილ მინიმუმზე ნაკლები იყო. აქედან გამომდინარე, საოლქო საარჩევნო კომისიამ უარყო განმცხადებლის საჩივარი და თავისი გადაწყვეტილება ძალაში დატოვა. ბაქოს სააპელაციო სასამართლომ და უზენაესმა სასამართლომ უარყო განმცხადებლის საჩივარი როგორც დაუსაბუთებელი, მისი არგუმენტების დეტალურად განხილვის გარეშე.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული თვითნებობის წინააღმდეგ არსებული არცერთი საპროცესო გარანტია, როგორებიცაა, მაგალითად, კანდიდატის უფლება, დაესწროს ხელმოწერის ფურცლების შემოწმებას, ან შემოწმების დასკვნის შესაბამისი საარჩევნო კომისიის სხდომის დაწყებამდე 24 საათით ადრე მიღება, არ შესრულებულა.

განმცხადებელს შეეზღუდა სამუშაო ჯგუფის დასკვნის გასაჩივრების შესაძლებლობა მთელი პროცესის განმავლობაში. გარდა ამისა, არც საოლქო საარჩევნო კომისიამ და არც ეროვნულმა სასამართლოებმა არ გაითვალისწინეს განმცხადებლის მიერ წარდგენილ არცერთი საფუძვლიანი არგუმენტი და არ წარმოადგინეს თავიანთი გადაწყვეტილებების სათანადო დასაბუთება.

შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა.

გ. სამართლებრივი განსაზღვრულობა და განჭვრეტადობა

პროცედურული სამართლიანობის მოთხოვნის გარდა, საარჩევნო დავების გადაწყვეტის პროცედურები უნდა ხასიათდებოდეს სამართლებრივი განსაზღვრულობითა და განჭვრეტადობით.³⁰

კონკრეტული საქმე

საქმის – *The Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v. Russia* (N 55066/00 და N55638/00, 2007 წლის 11 იანვარი) – მიხედვით, მომჩივნის პარტია ჩიოდა არჩევნებში მონაწილეობის უფლების შეზღუდვის თაობაზე.

განმცხადებელმა პარტიამ წარადგინა 151 კანდიდატი სახელმწიფო სათათბიროს არჩევნებში, ხოლო ცესკომ დაადასტურა პარტიის კანდიდატების სიის მიღება და მან გადაიხადა თავისი საარჩევნო დეპოზიტი.

ამასთანავე, ცესკომ უარი თქვა განმცხადებელი პარტიის კანდიდატთა სიის რეგისტრირებაზე, რადგან დაადგინა, რომ სიაში გარკვეულმა პირმა არასწორად მიაწოდა ინფორმაცია შემოსავლისა და ქონების შესახებ. შედეგად, სიაში შეყვანილი ყველა კანდიდატი დისკვალიფიცირებული იყო. არ დაეთანხმა რა ცესკოს ინტერპრეტაციას, განმცხადებელმა პარტიამ წარმატებით გაასაჩივრა მისი გადაწყვეტილება ეროვნული სასამართლოების წინაშე. 1999 წლის 22 ნოემბერს განმცხადებელმა პარტიამ საბოლოო გადაწყვეტილება მიიღო. იგი დაუყოვნებლივ იქნა აღსრულებული და იმავე დღეს ცესკომ დაარეგისტრირა განმცხადებელი პარტია და მისცა შესაძლებლობა, გაეგრძელებინა თავისი საარჩევნო კამპანია. მიუხედავად ამისა, 1999 წლის 26 ნოემბერს გენერალური პროკურორის მოადგილემ შეიტანა განცხადება საზედამხებდევლო გადასინჯვის თაობაზე და უზენაეს სასამართლოს საქმისწარმოების განახლებისა და ცესკოს პირვანდელი მიდგომის

30 იხ., მაგალითად, *Orujov v. Azerbaijan*, N 4508/06, § 42, 2011 წლის 26 ივლისი, რეფერენციით სხვა პრეცედენტებზე.

მხარდაჭერის თხოვნით მიმართა. შემდგომში უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარემ ბათილად ცნო სასამართლოების მიერ მანამდე გამოტანილი გადაწყვეტილებები საბედამხედველო გადასინჯვის პროცედურის საფუძველზე და მხარი დაუჭირა ცესკოს პოზიციას. ცესკომ გააუქმა მისი მანამდე მიღებული გადაწყვეტილებები, უარი თქვა განმცხადებელი პარტიის სიის რეგისტრაციაზე და პარტიის სახელის საარჩევნო ბიულეტენებიდან ამოღების განკარგულება გასცა. განმცხადებელმა მხარემ წარუმატებლად გაასაჩივრა ეს გადაწყვეტილება.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ 1999 წლის 22 ნოემბრის საბოლოო და აღსრულების ქვემდებარე გადაწყვეტილება, რომლითაც განმცხადებელ პარტიას არჩევნებში მონაწილეობის მიღების საშუალება მიეცა, ბათილად იქნა ცნობილი საბედამხედველო გადასინჯვის წესით, რომელიც სახელმწიფო თანამდებობის პირის განცხადებაზე დაყრდნობით ჩატარდა, მაშინ, როდესაც იგი არ იყო საქმის წარმოების მხარე. მისი განაცხადის მიზანი იყო ახალი გადაწყვეტილების მიღება იმ საკითხზე, რომელზეც გადაწყვეტილება უკვე გამოტანილი იყო. მთავრობას არ მიუთითებია არსებითი და დამაჯერებელი ხასიათის რაიმე გარემოებაზე, რასაც შეიძლება გაემართლებინა განმცხადებლების საქმეში სამართლებრივი განსაზღვრულობისა და განჭვრეტადობის პრინციპიდან გადახვევა. საქმის გადასინჯვის შედეგად განმცხადებელ მხარეს მოესპო არჩევნებში მონაწილეობის მიღების შესაძლებლობა. შესაბამისად, საბედამხედველო გადასინჯვის პროცედურის გამოყენებით 1999 წლის 22 ნოემბრის გადაწყვეტილების გაუქმებით, ეროვნულმა ხელისუფლებამ დაარღვია სამართლებრივი განსაზღვრულობისა და განჭვრეტადობის პრინციპი განმცხადებელი მხარის არჩევნებში მონაწილეობის უფლებამოსილების დადგენის პროცედურის ფარგლებში.

დ. გადაწყვეტილების მიმღები ორგანოების გამჭვირვალობა და დამოუკიდებლობა

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ საარჩევნო ადმინისტრაციის სტრუქტურამ იმუშაოს გამჭვირვალედ და შეინარჩუნოს მი-

უკერძობელობა და დამოუკიდებლობა ყოველგვარი პოლიტიკური მანიპულაციებისგან.³¹

კონკრეტული საქმე

საქმეში – საქართველოს ლეიბორისტული პარტია საქართველოს წინააღმდეგ (N9103/04, ECHR 2008) – ერთ-ერთი საჩივარი შეეხებოდა განმეორებითი არჩევნების დროს საარჩევნო კომისიების შემადგენლობას. გარდამავალი სამართლებრივი დებულებების შესაბამისად, ყველა დონეზე საარჩევნო კომისიის 15 წევრიდან ხუთი წევრი, ისევე როგორც კომისიების თავმჯდომარეები, უშუალოდ ან ირიბად დაინიშნენ საქართველოს პრეზიდენტის მიერ. გარდა ამისა, ამ საარჩევნო კომისიების მინიმუმ ერთი წევრი იყო პრეზიდენტის პარტიის – ერთიანი ნაციონალური მოძრაობის – წარმომადგენელი, რადგან ამ უკანასკნელმა თბილისში უფრო ადრე ჩატარებული ადგილობრივი არჩევნები მოიგო. ამრიგად, საარჩევნო კომისიებში ყველა დონეზე პრეზიდენტის მხარდამჭერი ძალები უმრავლესობას წარმოადგენდნენ ყველა სხვა პარტიების წარმომადგენლებთან შედარებით.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ, მართალია, არ არსებობს იდეალური ან ერთგვაროვანი სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფდა სხვადასხვა ძალაუფლების ურთიერთგანონასწორებას და ურთიერთდაბალანსებას, საარჩევნო კომისიებში არსებული პროპორცია, – შვიდი წევრი თხუთმეტი წევრიდან, მათ შორის თავმჯდომარე გადამწყვეტი ხმით, რომელსაც პრეზიდენტი და მმართველი პარტია ნიშნავდა, – ფაქტობრივად, მაღალი იყო ევროპაში არსებულ სხვა სისტემებთან შედარებით.

გარდა ამისა, სასამართლომ აღნიშნა, რომ, რადგანაც საპრეზიდენტო პარტია – ნაციონალური მოძრაობა – იმავდროულად მონაწილეობას იღებდა განმეორებით საპარლამენტო არჩევნებში, სასამართლოს არ მიაჩნია წარმოუდგენლად და შეუძლებლად, რომ არჩევნებში მონაწილე სხვა კანდიდატი

31 nb. Georgian Labour Party v. Georgia, N 9103/04, § 101, ECHR 2008.

პარტიები, მათ შორის განმცხადებელი პარტია, შესაძლოა, საარჩევნო ადმინისტრაციაში საპრეზიდენტო უმრავლესობის მხრიდან აღმოჩნდნენ არახელსაყრელ მდგომარეობაში. სასამართლო ასევე აღნიშნავს, რომ განმცხადებელმა პარტიამ არ წარმოადგინა არანაირი მტკიცებულება, რომ საარჩევნო კომისიებში პრეზიდენტის უმრავლესობა ხმებს თავიანთ სასარგებლოდ ითვისებდნენ ან ზღუდავდნენ მის უფლებებს და ლეგიტიმურ ინტერესებს განმეორებითი საპარლამენტო არჩევნების პერიოდში. სასამართლომ განაცხადა, რომ მან ვერ აღმოაჩინა N1 დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა მხოლოდ ამ საჩივრის საფუძველზე; არ აქვს მნიშვნელობა, რამდენად დამაჯერებლად ჟღერს ის ფაქტი, რომ სისტემამ შექმნა საარჩევნო გაყალბების შესაძლებლობები, განმცხადებელ პარტიას უნდა წარმოედგინა აღნიშნული დარღვევების დამადასტურებელი კონკრეტული მტკიცებულებები.

გემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, სასამართლო ასკვნის, რომ საარჩევნო კომისიების სადავო დაკომპლექტების საკითხი ყველა დონეზე მართლაც საჭიროებდა გადამოწმებებსა და დაბალანსებას, პრეზიდენტის ძალაუფლების საწინააღმდეგოდ, და ეს კომისიები არ იყვნენ სრულად დამოუკიდებელი პოლიტიკური ბუნოლისგან. მიუხედავად ამისა, არ არსებობს უფლებამოსილების გადაჭარბების განსაკუთრებული შემთხვევების, ან განმცხადებელი პარტიის წინააღმდეგ საარჩევნო კომისიებში ჩადენილი საარჩევნო გაყალბებების დამამტკიცებელი მასალა, არ დადასტურდა ამ უკანასკნელის არჩევნებში მონაწილეობის უფლების დარღვევის ფაქტი.

ე. გადანყვეტილებების სათანადო დასაბუთება და საფუძვლიანი საჩივრების არსებითი განხილვის ნების არსებობის დადასტურება

ხელისუფლებამ რეალური ძალისხმევა უნდა წარმართოს საფუძვლიანი ინდივიდუალური საჩივრების განხილვაზე, რომლებიც საარჩევნო დარღვევებს ეხება, და შესაბამისი გადანყვეტილებები საკმარისად უნდა იყოს დასაბუთებული.³²

32 იხ. Namat Aliyev, ციტირებული ზემოთ, §§ 76-93.

კონკრეტული საქმე

ნამათ ალიევის საქმის (ციტირებულია ზემოთ) მიხედვით, განმცხადებელი ჩიოდა, რომ იმ საარჩევნო ოლქში, სადაც ის კანდიდატად მონაწილეობდა, არსებობდა უამრავი სერიოზული დარღვევა, რამაც შეუძლებელი გახადა ამომრჩეველთა ჭეშმარიტი აზრის დადგენა და ამით დაარღვია მისი არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლება. იგი ამტკიცებდა, რომ ადგილობრივმა ხელისუფლებამ, მათ შორის საარჩევნო კომისიებმა და სასამართლოებმა, არ უზრუნველყვეს მისი საჩივრების სათანადოდ განხილვა.

საოლქო და ცენტრალურ საარჩევნო კომისიებში წარდგენილ საჩივრებში განმცხადებელი სხვადასხვა სახის დარღვევებზე მიუთითებდა (მათ შორის, როგორებიცაა: უკანონო ჩარევა, არამართლზომიერი გავლენა, საარჩევნო ყუთში ბიულეტენების ჩაყრა, დამკვირვებლების შევიწროება, საარჩევნო სივრცეში არსებული უზუსტობები და საარჩევნო ოქმებში შეუსაბამობები). მან ცესკოს საარჩევნო დამკვირვებლების მიერ დამონშებული დარღვევების ფაქტების დამადასტურებელი ჩვენებების ორიგინალები გადასცა, აუდიოჩანაწერებთან და სხვა მტკიცებულებებთან ერთად. საოლქო საარჩევნო კომისიამ უარყო განმცხადებლის საჩივარი როგორც დაუსაბუთებელი, მისი შემდგომი შესწავლის გარეშე, ხოლო ცესკომ არ უპასუხა განმცხადებელს, მაგრამ გამოსცა საბოლოო ოქმი, რომელიც ამტკიცებდა არჩევნების საერთო შედეგებს ქვეყნის მასშტაბით. განმცხადებელმა გადაწყვეტილება სააპელაციო სასამართლოში გაასაჩივრა, მაგრამ მან უარყო მისი საჩივარი როგორც დაუსაბუთებელი, მას შემდეგ, რაც მიიღო გადაწყვეტილება, რომ მის მიერ წარმოდგენილი ჩვენებების ფოტოასლები დაუშვებელ მტკიცებულებებს წარმოადგენენ, რადგან ეროვნული (სამოქალაქო საპროცესო) კანონმდებლობა მოითხოვდა ორიგინალების, ან ორიგინალების ასლების წარდგენას. მომჩივნის მიერ უზენაეს სასამართლოში წარდგენილი საჩივარი ასევე უარყოფილ იქნა. მიუხედავად იმისა, განმცხადებელმა განმარტა, რომ დოკუმენტების ორიგინალები ცესკოსთან ინახებოდა, უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა,

რომ მან ვერ წარადგინა იმის დამადასტურებელი მტკიცებულებები, რომ მან საერთოდ შეიტანა საჩივარი ცესკოში.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის მიერ მითითებული სავარაუდო დარღვევები სერიოზული ხასიათის იყო, რადგან, თუ ისინი დადასტურდებოდა, მათ შეეძლოთ დემოკრატიული პროცესის ჩაშლა. სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის საჩივრის დაუშვებლად ცნობისას საოლქო საარჩევნო კომისია ეყრდნობოდა მხოლოდ ადგილობრივი საარჩევნო ადმინისტრაციის წარმომადგენლების განცხადებებს, რომლებმაც, გასაკვირი არაა, რომ სრულიად უარყვეს რაიმე დარღვევები, ყოველგვარი განმარტების გარეშე, თუ რატომ უნდა იყოს მიჩნეული მათი განცხადებები უფრო საიმედოდ, ვიდრე უფრო დანვრილებითი და ფაქტებზე დაფუძნებული მტკიცებულებები, რომლებიც განმცხადებელმა წარმოაღვინა.

სასამართლომ დაადასტურა, რომ საარჩევნო პროცესის სირთულისა და მასთან დაკავშირებული დროითი შეზღუდვების გამო, რაც არჩევნებთან დაკავშირებული სხვადასხვა პროცედურის ერთმანეთთან შეჯერების აუცილებლობითაა განპირობებული, შესაბამის ადგილობრივ სახელისუფლებო ორგანოებს შეიძლება მოეთხოვოს არჩევნებთან დაკავშირებული საჩივრების შედარებით მოკლე ვადებში განხილვა, რათა თავიდან იქნეს აცილებული საარჩევნო პროცესის შეფერხება. იმავე პრაქტიკული მოსაზრებებიდან გამომდინარე, სახელმწიფოებმა შეიძლება არ მიიჩნიონ მიზანშეწონილად, მოსთხოვონ ამ ორგანოებს ძალიან მკაცრი საპროცესო გარანტიების დაცვა, ან ძალიან დეტალური გადანყვეტილებების გამოტანა. მიუხედავად ამისა, ამ მოსაზრებებმა არ უნდა არ გამოიწვიონ გასაჩივრების პროცედურის ეფექტურობის შელახვა და უზრუნველყოფილი უნდა იყოს, რომ რეალური ძალისხმევა იქნება წარმართული საარჩევნო დარღვევებთან დაკავშირებული საფუძვლიანი ინდივიდუალური საჩივრების არსის შესასწავლად, და შესაბამისი გადანყვეტილებები სათანადოდ იქნება დასაბუთებული. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ამ საქმეში საარჩევნო კომისიებისა და სასამართლოების ქმედე-

ბებიდან და მათი შესაბამისი გადაწყვეტილებებიდან ცალსახად იკვეთება განმცხადებლის არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლების დაცვის ნების არარსებობა.

კონკრეტული საქმე

ნამატ ალიევის საქმეში (ციტირებული და შეჯამებულია ზემოთ) ეროვნული სასამართლოები უკიდურესად ფორმალისტურ მიზეზებს ეყრდნობოდნენ, რათა არ განეხილათ განმცხადებლის საჩივრების არსებითი მხარე, და დაადგინეს, რომ მას არ ჰქონდა წარდგენილი შესაბამისი დამკვირვებლების ჩვენებების სათანადო დამონშებული ასლები, და რომ მან თავის საკასაციო საჩივარს არ დაურთო იმის დამადასტურებელი დოკუმენტური მტკიცებულება, რომ ნამდვილად მიმართა საჩივრით ცესკოს.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ მის ამოცანას არ წარმოადგენს იმის შეფასება, შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის თვალსაზრისით, ეროვნულმა სასამართლოებმა სწორად გამოიყენეს თუ არა ამ საქმეში ამდენად მკაცრად არჩევნებთან დაკავშირებულ საკითხებზე სამოქალაქო საპროცესო წესები წერილობითი მტკიცებულებების დასაშვებობის კონტექსტში, რაც, ჩვეულებრივ, საჯარო სამართლის სფეროს განეკუთვნება. ამ საქმის გარემოებების გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ ასეთი ხისტი და ზედმეტად ფორმალისტური მიდგომა არ იყო გამართლებული კონვენციით.

ვ. ზედმეტი ფორმალიზმის პრევენცია

სასამართლომ დაადგინა, რომ ვენეციის კომისიის არჩევნების საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსის თანახმად, არჩევნებთან დაკავშირებული საჩივრების განხილვისას არ უნდა იყოს ზედმეტი ფორმალიზმი, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც საქმე ეხება საჩივრების დასაშვებობას.³³

ზ. გაუმართლებელი გაჭიანურების თავიდან აცილება

33 იხ. Namat Aliyev, ციტირებული ზემოთ, §§86-93.

კანდიდატთა დროული დარეგისტრირება უაღრესად მნიშვნელოვანია იმისთვის, რომ ისინი ამომრჩევლებმა გაიციონ და შეეძლოთ თავიანთი პოლიტიკური გზავნილის წარდგენა საარჩევნო კამპანიის პერიოდში ხმების და არჩევითი თანამდებობის მოსაპოვებლად. ელექტორატის თავისუფალი არჩევანი, *inter alia*, დამოკიდებულია ყველა კანდიდატის შესახებ ინფორმაციის ხელმისაწვდომობასა და მის დროულად მიღებაზე, რათა ამომრჩევლებს შეეძლოთ თავიანთი არჩევანის ჩამოყალიბება და მისი არჩევნების დღეს გამოხატვა. შესაბამისად, ხანგრძლივმა დაყოვნებებმა კანდიდატთა რეგისტრაციასთან დაკავშირებული დავების გადაწყვეტისას შეიძლება, სერიოზულად შეაფერხოს მათი საარჩევნო კამპანიები და იმდენად შეზღუდოს კანდიდატთა ინდივიდუალური საარჩევნო უფლებები, რომ მათი ეფექტურობა მნიშვნელოვნად შემცირდეს.³⁴

კონკრეტული საქმე

საქმის – *Abdalov and Others v. Azerbaijan* (N28508/11, 37602/11, N43776/11, 2019 წლის 11 ივლისი) – განმცხადებლები ჩიოდნენ, რომ თვითნებური გადაწყვეტილებების შედეგად, რამაც გამოიწვია თავდაპირველად მათი კანდიდატებად რეგისტრაციაზე უარის თქმა და საჩივრების მთელი რიგის დაკმაყოფილების შემდგომ დაგვიანებით დარეგისტრირება, მათ არ შეეძლოთ საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობა სხვა კანდიდატებთან თანაბარ პირობებში, რადგან ძალიან მცირე დრო დარჩათ საარჩევნო კამპანიების ჩასატარებლად. პირველ განმცხადებელს საარჩევნო კამპანიისთვის მხოლოდ ერთი სრული დღე ჰქონდა, მეორე განმცხადებელს – მხოლოდ სამი სრული დღე, ხოლო მესამე განმცხადებელს პრაქტიკულად არ ჰქონდა დრო საარჩევნო კამპანიის ჩასატარებლად.

შიდა კანონმდებლობით გათვალისწინებული იყო მაქსიმალუ-

34 იხ. *Abdalov and Others v. Azerbaijan*, Nos. 28508/11, 37602/11 და 43776/11, §§89-104, 2019 წლის 11 ივლისი.

რი სამდღიანი ვადა საარჩევნო საკითხებზე საჩივრების წარდგენისთვის, და მაქსიმალური სამდღიანი ვადა საარჩევნო კომისიებისა და სასამართლოების მიერ საჩივრების განხილვისთვის. საარჩევნო კომისიის დონეზე საჩივრების განხილვისთვის გამოყოფილი სამდღიანი ვადა შეიძლება გაგრძელდეს განუსაზღვრელი ვადით. საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილების გასაჩივრების სამდღიანი სისტემის პირობებში საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებული საჩივრების წარმოება კანდიდატად რეგისტრაციაზე უარის თქმის შემთხვევებში შეიძლება თეორიულად 18 დღემდე (ხოლო ზოგჯერ უფრო მეტ ხანს) გაგრძელდეს. იმის გამო, რომ რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ გადაწყვეტილება შეიძლება მიღებული იყოს საარჩევნო კამპანიის პერიოდის ოფიციალურად დაწყების დღის წინა დღეს, ასეთ გადაწყვეტილებებთან დაკავშირებული საჩივრების განხილვა შეიძლება საარჩევნო კამპანიის პერიოდის დაწყების შემდეგ ჩატარდეს, როგორც ეს მოხდა განმცხადებლების შემთხვევაში.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ წარმოება ხასიათდებოდა ხშირი დაყოვნებით, რაც საარჩევნო კომისიებისა და სასამართლოების მიერ იყო განპირობებული, რომლებმაც რამდენჯერმე გადაწყვეტილებები დაყოვნებით მიიღეს, კანონით დადგენილი სამდღიანი ვადის ამონურვის შემდეგ. განმცხადებლები იმდენად გვიან და არჩევნების დღესთან იმდენად ახლოს დარეგისტრირდნენ, რომ მათ არ ჰქონდათ გონივრული დრო ეფექტური საარჩევნო კამპანიების ჩასატარებლად. დაგვიანებით რეგისტრაცია განპირობებული იყო კანდიდატთა რეგისტრაციის პროცედურებში თვითნებობისგან დაცვის გარანტიების არარსებობით და საარჩევნო ადმინისტრაციისა და სასამართლოების მიერ განმცხადებლების საჩივრების განხილვაში დაყოვნებებით. ასეთ გარემოებებში განმცხადებლების ინდივიდუალური საარჩევნო უფლებები იმდენად შეიზღუდა, რომ ამან მნიშვნელოვნად შეაფერხა მათი ეფექტურობა.

თ. საარჩევნო პროცესის კეთილსინდისიერებასთან დაკავშირებული პრობლემები

კონკრეტული საქმე

საქმის – *Kerimova v. Azerbaijan* (N20799/06, 2010 წლის 30 სექტემბერი) – განმცხადებელი, რომელიც ოპოზიციის კანდიდატი იყო 2005 წლის ნოემბრის საპარლამენტო არჩევნებში, ჩიოდა არჩევნების შედეგების თვითნებურ გაუქმებასა და სასამართლო განხილვის არაეფექტურობაზე.

მან ყველაზე მეტი ხმა მოიპოვა თავის საარჩევნო ოლქში, კერძოდ, 5 566 ხმა, მაშინ, როდესაც მმართველი პოლიტიკური პარტიის კანდიდატმა 3 922 ხმა დააგროვა და, შესაბამისად, მეორე ადგილზე გავიდა. მომდევნო დღეს, შედეგების ოფიციალური ტაბულაციის შემდეგ, მომჩივანი საარჩევნო ოქმში შეტანილი იყო როგორც „არჩეული კანდიდატი“. 2005 წლის 8 ნოემბერს ცესკომ გააუქმა არჩევნების შედეგები განმცხადებლის საარჩევნო ოლქში, მას შემდეგ, რაც დაადგინა, რომ ოქმები გაყალბებულ იქნა, რის გამოც შეუძლებელი იყო ამომრჩეველთა ნების დადგენა. განმცხადებელმა გაასაჩივრა ეს გადაწყვეტილება და ამტკიცებდა, რომ ოქმებში შესული ცვლილებების შედეგად შემცირდა მის სასარგებლოდ მიცემული ხმების რაოდენობა და გაზარდა მის შემდეგ მეორე ადგილზე გასული კანდიდატის სასარგებლოდ მიცემული ხმების რაოდენობა, მაგრამ, მიუხედავად ამისა, იგი კვლავ გამარჯვებულ კანდიდატად რჩებოდა. მისი საჩივრები წარუმატებელი აღმოჩნდა. იმავდროულად, საარჩევნო ადმინისტრაციის ორი თანამდებობის პირი მსჯავრდებულ იქნა სხვა კანდიდატების სასარგებლოდ არჩევნების შედეგების გაყალბებისთვის განმცხადებლის საარჩევნო ოლქში.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ თუმცა დარღვევები ჩადენილი იქნა განმცხადებლის ოპონენტების ხმების რაოდენობის გაზრდის მიზნით, არჩევნების შედეგებმა მაინც აჩვენა, რომ განმცხადებელი აშკარად გამარჯვებული იყო. საარჩევნო ადმინისტრაციას არჩევნების შედეგების ბათილად ცნობის გადაწყვეტილების მიღებისას არ განუმარტავს რაიმე მიზეზი იმისა, თუ რატომ შეცვალა სავარაუდო დარღვევებმა არჩევნების შედეგი. გარდა ამისა, საარჩევნო კოდექსი კრძალავდა არჩევნების შედეგების ბათილად ცნობას ნებისმიერ დონეზე,

არჩევნებში დამარცხებული კანდიდატების სასარგებლოდ ჩადენილი დარღვევების დადგენის საფუძველზე. ამასთან, არც საარჩევნო ორგანოები და არც ეროვნული სასამართლოები არ ცდილობდნენ, დაედგინათ, თუ ვის სასარგებლოდ მოქმედებდა სავარაუდო დარღვევები. მიუხედავად იმისა, რომ განმცხადებელმა რამდენჯერმე დაასახელა ეს არგუმენტები თავის საჩივრებში, ეროვნულმა სასამართლოებმა არ განიხილეს ეს არგუმენტები სათანადოდ.

შედეგად, ხელისუფლების არასათანადო მიდგომამ გამოიწვია სიტუაცია, როდესაც საარჩევნო ადმინისტრაციის ორმა თანამდებობის პირმა მთელ საარჩევნო ოლქში ჩაშალა საარჩევნო პროცესი და თავიანთი თანამდებობების ბოროტად გამოყენებით გააყალბა საარჩევნო ოქმები. არჩევნების შედეგების თვითნებურად გაუქმება, ამ ოფიციალური პირების ქმედებების გამო, ეროვნულ ხელისუფლებას პრაქტიკულად დაეხმარა არჩევნების ობსტრუქციაში. შესაბამისად, არჩევნების ბათილად ცნობის შესახებ გადაწყვეტილება დაუსაბუთებელი იყო და იგი აშკარად არღვევდა ადგილობრივი საარჩევნო კანონით დადგენილ წესს. ამ გადაწყვეტილებით თვითნებურად დაირღვა განმცხადებლის საარჩევნო უფლებები და ჩამოერთვა პარლამენტში არჩევის შესაძლებლობა. ასევე, აშკარაა, რომ ხელისუფლებას არ აინტერესებდა საარჩევნო პროცესის კეთილსინდისიერად და ეფექტურად ჩატარების უზრუნველყოფა, რაც არ შეესაბამება თავისუფალი არჩევნების უფლების სულიერ კვებებს.

თავიანთი მოვალეობების შესრულებისას საარჩევნო ადმინისტრაციამ და სასამართლოებმა უნდა უზრუნველყონ საარჩევნო პროცესის კეთილსინდისიერად ჩატარების სურვილის დემონსტრირება.³⁵

ი. სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულება

საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებული საჩივრების განხილვის შედეგად მიღებული საბოლოო გადაწყვეტილებების შეუსრუ-

35 იხ. Kerimova v. Azerbaijan, N20799/06, § 53, 2010 წლის 30 სექტემბერი.

ლებლობა უდავოდ ძირს უთხრის საარჩევნო დავების გადანყვეტის ეროვნული სისტემის ეფექტურობას.³⁶

კონკრეტული საქმე

საქმის – *Petkov and Others v. Bulgaria* (NN77568/01, 178/02 და 505/02, 2009 წლის 11 ივნისი) – განმცხადებლები ჩიოდნენ საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ საბოლოო სასამართლო გადანყვეტილების აღუსრულებლობას და მათი საპარლამენტო არჩევნების კანდიდატა სიაში აღუდგენლობას.

სამივე განმცხადებელი კანდიდატად დარეგისტრირდა 2001 წლის 17 ივნისს საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად. არჩევნებამდე დაახლოებით ორ-ნახევარი თვით ადრე ძალაში შევიდა ახალი კანონმდებლობა, რომელიც შეიცავს დებულებას, რომ პარტიებს ან კოალიციებს საშუალება აქვთ, საარჩევნო სიებიდან ამოიღონ იმ პირთა კანდიდატურები, რომლებიც, სავარაუდოდ, სახელმწიფო უსაფრთხოების ყოფილ უწყებებთან თანამშრომლობდნენ. მომჩივნები არჩევნების ჩატარებამდე 10 დღით ადრე ამორიცხეს კანდიდატების სიებიდან ამგვარი ბრალდებების გამო. შემდგომში გადანყვეტილებები მათი სიიდან ამოღების შესახებ უზენაესმა ადმინისტრაციულმა სასამართლომ ბათილად ცნო. მიუხედავად ამისა, საარჩევნო ადმინისტრაციამ არ აღადგინა მათი სახელები სიებში და, შედეგად, მათ ვერ მიიღეს კანდიდატის სახით მონაწილეობა საპარლამენტო არჩევნებში.

სასამართლომ აღნიშნა, რომ მისი ამოცანა არ იყო, გადაეწყვიტა, ეწინააღმდეგებოდა თუ არა კონვენციას ის, რომ პოლიტიკურ პარტიებს უფლება მიეცათ, თავიანთი სიებიდან ამოეღოთ კანდიდატები, რომლებიც ყოფილ უსაფრთხოების სამსახურებთან იყვნენ კავშირში. მის ამოცანაში არც უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს გადანყვეტილებების სისწორის შეფასება შედიოდა – მისი ამოცანა შემოიფარგლე-

36 იხ. *Petkov and Others v. Bulgaria*, NN77568/01, 178/02 და 505/02, §63, 2009 წლის 11 ივნისი.

ბოდა იმის შეფასებით, არღვევდა თუ არა საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს საბოლოო და სავალდებულო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობა გავლენას მომჩივნების უფლებებზე, მონაწილეობა მიეღოთ არჩევნებში.

მიზეზი, რომლის გამო საარჩევნო ადმინისტრაციამ არ შეასრულა ეს გადაწყვეტილება, ის იყო, რომ, მისი აზრით, უზენაესმა ადმინისტრაციულმა სასამართლომ არასწორი გადაწყვეტილება მიიღო, ან მათ მიიჩნიეს, რომ გადაწყვეტილება არ იყო საბოლოოდ ძალაში შესული. მიუხედავად ამისა, სასამართლომ განაცხადა, რომ დემოკრატიულ საზოგადოებაში, რომელიც კანონის უზენაესობის პრინციპით იმართება, საარჩევნო ადმინისტრაცია არ არის უფლებამოსილი, არ დაეთანხმოს საბოლოოდ ძალაში შესულ გადაწყვეტილებას და ამ მიზეზით არ დაემორჩილოს მას. ეს არა მხოლოდ ეროვნულ კანონმდებლობასთან მოდიოდა წინააღმდეგობაში, არამედ ამით განმცხადებლებს წაერთვათ რაიმე ქმედითი საპროცესო გარანტიები და, სასამართლოს აზრით, ასეთი ქმედებები თვითნებური იყო.

სასამართლომ გაითვალისწინა ის სირთულეები, რომელთა წინაშეც საარჩევნო ადმინისტრაცია იდგა იმის გამო, რომ უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს ორი განჩინება არჩევნებამდე მხოლოდ რამდენიმე დღით ადრე იქნა მიღებული. მიუხედავად ამისა, ეს სირთულეები დიდწილად თავად საარჩევნო ადმინისტრაციით იყო განპირობებული. პირველ რიგში, ახალი საარჩევნო კანონი მიღებულ იქნა არჩევნებამდე ორი თვით ადრე, საარჩევნო კანონის სტაბილურობის შესახებ ევროპის საბჭოს რეკომენდაციის საპირისპიროდ. გარდა ამისა, იმის ნაცვლად, რომ პოლიტიკური პარტიებისგან მოეთხოვათ სახელმწიფო უსაფრთხოების ყოფილ უწყებებთან თავიანთი კანდიდატების შესაძლო კავშირები მათ დასახელებამდე, პარტიებს უფლება მისცეს, ამგვარი შემოწმება შემდგომში ჩაეტარებინათ. დაბოლოს, არჩევნების ჩატარებამდე მხოლოდ 12 დღით ადრე დაბუსტდა კანდიდატების ამორიცხვასთან დაკავშირებული პრაქტიკული საკითხები. ყოველივე ზემოთ

ხსენებულმა სერიოზული პრაქტიკული სირთულეები გამოიწვია და სამართლებრივი გამონკვევები წარმოქმნა, რომელთა გადანყვეტა და რეაგირება ექსტრემალურად მოკლე ვადებში უნდა მომხდარიყო.

შესაბამისად, სასამართლომ N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა დაადგინა.

დასკვნები

N1 ოქმის მე-3 მუხლი შეიცავს პრინციპს, რომელიც დამახასიათებელია ეფექტური პოლიტიკური დემოკრატიისთვის და, შესაბამისად, უმთავრესი მნიშვნელობისაა კონვენციის სისტემაში. ეს, უპირველეს ყოვლისა, ეხება სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებას, ჩაატაროს საკანონმდებლო ხელისუფლების დემოკრატიული არჩევნები გონივრული პერიოდულობით. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ, სხვა საკონვენციო უფლებებისაგან განსხვავებით, იგი არ ითვალისწინებს რაიმე უფლების მინიჭებას, როგორც ასეთი, სასამართლო ამ დებულებას კითხულობს ისე, რომ იგი გულისხმობს როგორც ხმის უფლებას, ასევე არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლებას. ეს უფლებები შეიძლება შეიზღუდოს იმ პირობით, რომ ასეთი შეზღუდვები არ არის თვითნებური და არ შეაფერხებს ხალხის აზრის თავისუფალ გამოხატვას.

N1 ოქმის მე-3 მუხლით სახელმწიფოებზე დაკისრებული ვალდებულება და ამ დებულებით გარანტირებული ინდივიდუალური უფლებები ილუზიური იქნებოდა, თუ კონკრეტული დარღვევები, რომლებიც ხდებოდა მთელი საარჩევნო პროცესის განმავლობაში, და რომლებიც დემოკრატიული არჩევნების არარსებობაზე მიანიშნებენ, არ შეიძლება გასაჩივრდეს კომპეტენტური ეროვნული ორგანოს წინაშე, რომელსაც შეუძლია, ეფექტურად განიხილოს და გადანყვეტოს ეს საკითხები.

იმისათვის, რომ საარჩევნო დავების გადანყვეტის შიდასახელმწიფოებრივი სისტემა ეფექტური იყოს, მან უნდა უზრუნვე-

ლყოს მინიმალური პროცედურული გარანტიები თვითნებობის წინააღმდეგ, და ეს გარანტიები დაცული უნდა იყოს პრაქტიკაში, რაც გულისხმობს, კერძოდ: პროცედურული სამართლიანობისა და სამართლებრივი განსაზღვრულობის მოთხოვნების დაცვას, მიღებული გადაწყვეტილებების სათანადო დასაბუთების აუცილებლობას და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში გაუმართლებელი დაყოვნებების პრევენციას. უფრო ზოგადად, ეროვნულ ხელისუფლებას მოეთხოვება რეალური ძალისხმევის წარმართვა საარჩევნო დარღვევებთან დაკავშირებული საფუძვლიანი ინდივიდუალური საჩივრების არსებითი მხარის შესწავლის მიზნით, და მან უნდა უზრუნველყოს საარჩევნო პროცესის კეთილსინდისიერად ჩატარება. გარდა ამისა, პასუხისმგებელმა სახელისუფლებო ორგანოებმა უნდა იმოქმედონ გამჭვირვალე წესით და შეინარჩუნონ მიუკერძოებლობა და დამოუკიდებლობა პოლიტიკური მანიპულაციისაგან. დაბოლოს, სასამართლოს საბოლოო გადაწყვეტილებები უნდა შესრულდეს.

II ნაწილი

III თავი

საარჩევნო დავების გადაწყვეტისა და საარჩევნო დავების სამართალწარომების გაუმჯობესებისაკენ მიმართული პრაქტიკა

ამ თავში მოცემულია ძირითადი ინსტრუმენტები საარჩევნო პროცესებში მონაწილე მხარეების საარჩევნო დავების გადაწყვეტის შესაძლებლობების გასაუმჯობესებლად, ევროპული საარჩევნო კანონმდებლობის შესაბამისად. შემდეგ პუნქტში მოცემულია შემოთავაზებული ინსტრუმენტების მოკლე აღწერა და მითითებულია შესაბამის ქვეყნებში არსებული კარგი პრაქტიკა, რაც მომდევნო თავებსა და დანართებში უფრო დეტალურად იქნება განხილული.

← ეროვნული სასამართლოებისა და მმართველი საარჩევნო ორგანოების (EMB) საარჩევნო დავების გადაწყვეტის სფეროში არსებული **პრაქტიკის კვლევა და ანალიზი** (თითო-

ეული საარჩევნო პროცესის შემდეგ), ევროპული საარჩევნო კანონმდებლობისა და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გათვალისწინებით, რაც საშუალებას იძლევა გამოვავლინოთ ეროვნულ საარჩევნო პრაქტიკაში განხორციელებული ცვლილებებით განპირობებული დადებითი ან უარყოფითი ტენდენციები და, ასევე, საკანონმდებლო ხარვეზები ან ბუნდოვანი დებულებები. ამგვარი კვლევისა და ანალიზის შედეგები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ეროვნული კანონმდებლის მიერ საარჩევნო სამართლებრივი ჩარჩოების გასაუმჯობესებლად, ასევე სასამართლოებისა და მმართველი საარჩევნო ორგანოების მიერ, არსებული საარჩევნო კანონმდებლობის საერთო გაგებისა და ერთგვაროვანი ინტერპრეტაციის შესამუშავებლად. ამან ასევე შეიძლება უზრუნველყოს და ხელი შეუწყოს სამართლებრივი განსაზღვრულობის პრინციპის დაცვას. კვლევა და ანალიზი შეიძლება ასევე სასარგებლო იყოს საარჩევნო დავების განმხილველი კომპეტენტური ორგანოებისთვის სახელმძღვანელო პრინციპების შემუშავებისას. ასეთი პრაქტიკის მაგალითები შეგიძლიათ ნახოთ 3.1 და 3.2 ნაწილებში, ასევე I და II დანართებში.

- ← საარჩევნო დავების განმხილველი კომპეტენტური ორგანოებისთვის (EDR) **სახელმძღვანელო პრინციპების/სახელმძღვანელოების შემუშავება** უნდა მოხდეს, რომლებიც უნდა შეიცავდნენ მკაფიო წესებსა და პროცედურებს იმის თაობაზე, თუ როგორ, რა ფორმით და რომელი სტანდარტების შესაბამისად უნდა მოხდეს საარჩევნო საკითხების ორგანიზება; ასევე განსაზღვრული უნდა იყოს ამასთან დაკავშირებით გასატარებელი ზომები. დავების განმხილველი ორგანოებისთვის უნდა განისაზღვროს გონივრული და მკაფიო ვადები ამ საქმეების განხილვასთან დაკავშირებით. ფორმა და ფორმალური მოთხოვნები უნდა იყოს ნათლად და კონკრეტულად ასახული საარჩევნო კანონმდებლობაში ან რეგულაციებში, რომლებსაც საარჩევნო ადმინისტრაცია შეიმუშავებს. ასეთი სახელმძღვანელო მითითებების შემუშავება განსაკუთრებით გამოსადეგი იქნება იმ ქვეყნებში, რომლებსაც რთული და სხვადასხვა საკანონმდებლო აქტით რეგულირებული

საარჩევნო საკანონმდებლო ჩარჩო აქვს. ასეთი პრაქტიკის მაგალითები შეგიძლიათ იხილოთ 3.1 ნაწილში.

- ← საჭიროა არჩევნებთან დაკავშირებული **საჩივრებისა და საჩივრების ნიმუშების/ფორმების** შემუშავება, მათი ოფიციალურად დამტკიცება და ფართო ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა (ინტერნეტით, კერძოდ, შესაბამისი კომპეტენტური ორგანოების ვებგვერდებზე, ასევე, უბრალოდ, ბეჭდური ფორმით), რაც კარგი საფუძველია იმის უზრუნველსაყოფად, რომ საჩივრები სათანადოდ არის მომზადებული და მათში ნათლადაა ჩამოყალიბებული ფაქტები, პრეტენზიები და სამართლებრივი საფუძველი. რაც უფრო ნათლად არის წარმოდგენილი საჩივრებში საჭირო ინფორმაცია, მით უფრო ნაკლები საჭიროება იქნება იმისა, რომ დავების განმხილველმა ორგანოებმა დამოუკიდებლად დაადგინონ ფაქტები, და მით უფრო მარტივად და მოკლე ვადებში შეძლებენ ისინი ფაქტების შეფასებას და დავის გადაწყვეტას. რეგულაციებში განმარტებული უნდა იყოს მტკიცებულებების ხასიათსა და საკმარისობასთან დაკავშირებული მოთხოვნები. ამის მიუხედავად, განმცხადებელს უნდა მიეცეს გონივრული შესაძლებლობა, გადახედოს და შეავსოს თავისი არგუმენტები და მტკიცებულებები, თუ საჩივრების განმხილველი ორგანო მიიჩნევს, რომ თავდაპირველად წარდგენილი ინფორმაცია არასაკმარისია. საჩივრის ობიექტს უნდა მიეცეს გონივრული შესაძლებლობა, პასუხი გასცეს საჩივარში ასახულ ბრალდებებს. კანონი მკაფიოდ უნდა ადგენდეს, თუ ვის შეუძლია საჩივრების წარდგენა და ვისთვისაა ხელმისაწვდომი ადმინისტრაციული ან სასამართლო წესით სამართლებრივი დაცვის საშუალება. ეს შეიძლება გულისხმობდეს, რომ მხოლოდ პარტიებს ან კანდიდატებს აქვთ უფლება, წარადგინონ საჩივარი ზოგიერთ საკითხთან დაკავშირებით, ან რომ მომჩივნებმა პირადად უნდა იცოდნენ ფაქტების შესახებ, ან/და შედეგი მათზე ახდენს უშუალო გავლენას (მაგალითად, მოქალაქე, რომელსაც უარი ეთქვა ამომრჩეველთა სიაში დარეგისტრირებაზე, ან მან პირადად იცის პირის შესახებ, რომელიც არ უნდა იყოს ამ სიაში). ასეთი პრაქტიკის მაგალითები შეგიძლიათ იხილოთ 3.1 ნაწილში.

- ← მიზანშეწონილია, რომ **ევროპული საარჩევნო კანონმდებლობა** ითარგმნოს წევრ სახელმწიფოთა ეროვნულ ენაზე (ენებზე), გამოქვეყნდეს და გავრცელდეს ელექტრონულ ან/და ნაბეჭდ ფორმატში საარჩევნო პროცესებში ჩართულ შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებს შორის. ეს მიზნად ისახავს ყველა დაინტერესებული მხარის ცნობიერების ამაღლებას საარჩევნო დარღვევების პრევენციასა და არჩევნების და არჩევნებს შორის პერიოდში საარჩევნო პრაქტიკის გაუმჯობესებაში წვლილის შეტანის აუცილებლობის შესახებ. ეს ნიშნავს, რომ ყველანაირი ძალისხმევა უნდა იყოს წარმართული ცოდნის უკმარისობის თავიდან ასაცილებლად, რადგან ინფორმაციის ხელმიუწვდომლობა ხელს შეუწყობს უარყოფით საარჩევნო შედეგებს.
- ← მოსამართლეებისთვის საარჩევნო დავების გადაწყვეტის საკითხზე **ტრენინგის შემუშავება და ჩატარება**. ეს ტრენინგი ხელს შეუწყობს მოსამართლეების მიერ ახალი უნარების შეძენას, გააუმჯობესებს მათი შესრულების შედეგებს, გაზრდის მათ პროდუქტიულობასა და ლიდერობის ხარისხს. უნდა აღინიშნოს, რომ სასწავლო მასალები უნდა შეეხებოდეს საერთაშორისო საარჩევნო სტანდარტებს, მათ შორის ვენეციის კომისიის საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსს, ეროვნული საარჩევნო კანონმდებლობის სპეციფიკას (არსებითი და პროცედურული), და სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებით. ტრენინგი საარჩევნო დავების გადაწყვეტის საკითხზე განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სასამართლო ხელისუფლებისა და მმართველი საარჩევნო ორგანოებისთვის; თუმცა იგი ასევე შეიძლება სასარგებლო იყოს სხვადასხვა სფეროში მოღვაწე პრაქტიკოსი იურისტებისთვის. ასეთი პრაქტიკის მაგალითები შეგიძლიათ იხილოთ 3.1 და 3.2 ნაწილებსა და I და II დანართებში.
- ← **ონლაინტექნოლოგიების დანერგვამ და გამოყენებამ** შეიძლება მნიშვნელოვნად გააუმჯობესოს საარჩევნო დავების დროულად განხილვა და ამ პროცესის გამჭვირვალობა. შეიძლება, მიზანშეწონილი იყოს ასეთი ტექნოლოგიების დანე-

რგვა საარჩევნო დავების გადანყვეტის სხვადასხვა ასპექტთან დაკავშირებით, მაგალითად, საჩივრის შეტანის ან მისი განხილვის პროცესში, და განმცხადებელთან ეფექტური და დროული კომუნიკაციის მიზნით. ამ პროცესთან დაკავშირებული ყველა დოკუმენტი ხელმისაწვდომი უნდა იყოს ინტერნეტით, იმ პირობით, რომ პერსონალურ მონაცემთა დაცვის წესები იქნება სათანადოდ დაცული. ასეთი პრაქტიკის მაგალითები შეგიძლიათ იხილოთ 3.1 და 3.2 ნაწილებსა და I და II დანართებში.

- ← **უნყებათშორისი თანამშრომლობა** შეიძლება დამყარდეს კომპეტენტურ ორგანოებს შორის, რომლებიც მონაწილეობენ საარჩევნო პროცესების ორგანიზებასა და წარმართვაში (მმართველი საარჩევნო ორგანოები, სასამართლო, სამართალდამცავი ორგანოები, მედიამარეგულირებლები და ა.შ.). ასეთი თანამშრომლობა მნიშვნელოვანია როგორც საარჩევნო პროცესის დროს, ასევე არჩევნებს შორის პერიოდში, რადგან იგი უზრუნველყოფს პოლისტიკურ მიდგომას არჩევნების მართვისა და ადმინისტრირებისადმი, ისევე როგორც საარჩევნო პროცესთან დაკავშირებული დავების გადაჭრისადმი. ასეთი უნყებათშორისი თანამშრომლობა მიზნად ისახავს თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების უზრუნველყოფის გზების დასახვას, საარჩევნო დარღვევების თავიდან აცილებას და საარჩევნო კანონმდებლობის ერთგვაროვან გამოყენებას. ასეთი თანამშრომლობის შედეგად შეიძლება გამოვლინდეს საკანონმდებლო ხარვეზები და შესაბამისობები, და შეიძლება შემუშავდეს და მიღებულ იქნეს შემდგომი საკანონმდებლო ცვლილებები.

3.1. საქართველოს მიდგომა საარჩევნო დავების გადანყვეტისადმი

შესავალი

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია (EA) არჩევნებს განსაზღვრავს როგორც ერთმანეთთან დაკავშირებული იმ მრავალრიცხოვანი ასპექტების ერთობას, რომლებიც დამოუკიდებლად

მოქმედებენ ერთმანეთთან ჰარმონიასა და ურთიერთბალანსში, მთელი საარჩევნო პროცესის ეფექტურობისა და კეთილსინდისიერების ხელშეწყობის მიზნით.

საარჩევნო დავების გადანყვეტა (EDR) მთელი საარჩევნო პროცესის ერთ-ერთი განუყოფელი ასპექტია და საარჩევნო ადმინისტრაცია მუდმივად მუშაობს მის გაუმჯობესებაზე. საარჩევნო დავების გადანყვეტის პროცესი საქართველოში სამდონიანი საარჩევნო ადმინისტრაციის ფარგლებში ტარდება; საარჩევნო კომისიის მიერ მიღებული გადანყვეტილებები შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის ზემდგომი დონის კომისიაში. საარჩევნო ადმინისტრაციის სისტემის ფარგლებში განხილვის შემდეგ დავები შეიძლება განსახილველად გადაეცეს რაიონულ/საქალაქო სასამართლოს, სადაც სააპელაციო სასამართლო საბოლოო ინსტანციას წარმოადგენს.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია ცდილობს, საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებული დავების ეფექტურად გადასაწყვეტად მისი დავების განმხილველი მექანიზმით შეთავაზებული იყოს თავისუფალი და სამართლიანი გარემო, საარჩევნო პროცესში ჩართული ყველა მხარისთვის შეუზღუდავი და მარტივი ნვდომის უზრუნველყოფის გზით. საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია (ცესკო) რეგულარულად აანალიზებს გამოწვევებსა და მიღწევებს საარჩევნო პროცესის თითოეულ ასპექტთან, მათ შორის დავების განხილვის მექანიზმთან დაკავშირებით. ცესკოს ერთ-ერთი მთავარი სახელმძღვანელო ინსტრუმენტი საარჩევნო პროცესში ძირითადი გამოწვევებისა და ნაკლოვანებების დასადგენად არის საერთაშორისო და ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციების დასკვნები, აგრეთვე საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვები, რომლებიც ყოველ არჩევნებამდე და მათი დასრულების შემდეგ ტარდება.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსი ძალიან რთული და დატვირთულია უაღრესად დეტალური პროცედურებით; მიუხედავად ამისა, იგი პასუხობს ქვეყანაში არსებულ პოლიტიკურ კულტურას. ცესკო ყოველი არჩევნების შემდეგ შეიმუშავებს საკანონმდებლო წინადადებებს საქართველოს პარლამენტში წარსადგენად, სადაც გათვალისწინებულია არჩევნების დროს გამო-

ვლენილი ყველა პროცედურული ხარვეზი. ეს წინადადებები მოიცავს პროცედურულ საკითხებში შესწორებებს არჩევნების ყველა ასპექტებთან დაკავშირებით. საარჩევნო ადმინისტრაციამ ეტაპობრივად არსებით გაუმჯობესებას მიაღწია გარკვეული პროცედურების გამარტივების, საკანონმდებლო ხარვეზების გამოსწორებისა და ახალი აუცილებელი რეგულაციების შემუშავების თვალსაზრისით. იმავდროულად, ზოგიერთი ცვლილება შეიძლება საჭიროებდეს პოლიტიკური გადანაცვლებების მიღებას, რაც საარჩევნო პროცესებთან დაკავშირებული სხვა უწყებების პასუხისმგებლობაში შედის.

საარჩევნო ადმინისტრაციის განკარგულებაში არსებული მთავარი და ყველაზე ძლიერი ინსტრუმენტი საარჩევნო დავების გადანაცვების პროცესის წინსვლისთვის არის საგანმანათლებლო პროგრამებისა და ტრენინგის ხელშეწყობა, რაც მიმართულია დაინტერესებული მხარეების ცნობიერების ამაღლებასა და შესაძლებლობების განვითარებაზე. საგანმანათლებლო პროექტების ხელშეწყობა და სახელმძღვანელო დოკუმენტების შემუშავება, რომლებიც უზრუნველყოფენ წარდგენილი საჩივრების ხარისხის გაუმჯობესებას, ცესკოს მთავარი ინსტრუმენტი, რომელიც ხელს უწყობს საარჩევნო დავების განხილვის ეფექტურობას. ცესკომ და მისმა სასწავლო ცენტრმა შეიმუშავეს მრავალფეროვანი ტრენინგმოდულები სხვადასხვა დაინტერესებული მხარისთვის. საარჩევნო ადმინისტრაციის საქმიანობა სცდება მისი შიდა სისტემის ფარგლებს და უზრუნველყოფს ტრენინგების ჩატარებას საარჩევნო დავების განხილვაში ჩართული ყველა დაინტერესებული მხარისთვის. უკანასკნელ პერიოდში საარჩევნო ადმინისტრაციისთვის ჩატარებულ ტრენინგებში ასევე მონაწილეობა მიიღეს სხვა სახელმწიფო სტრუქტურების წარმომადგენლებმა, საოლქო საარჩევნო კომისიის (საოლქო საარჩევნო კომისიის) თავმჯდომარეებმა, თავმჯდომარის მოადგილეებმა და მდივნებმა; ტრენინგი ასევე ტარდება აღმასრულებელი და ადგილობრივი თვითმმართველი ორგანოების წარმომადგენლებისთვის, დამკვირვებლებისთვის, პოლიტიკური პარტიების წარმომადგენლებისთვის, საარჩევნო სუბიექტებისა და მედიის წარმომადგენლებისთვის.

გამოვლენილ გამოწვევებზე საპასუხოდ ცესკო ჩვეულებრივ წამოიწიებს ახალ პროექტებს და ცდილობს სხვა დაინტერესებული მხარეების ჩართვას არსებული ხარვეზების აღმოფხვრის პროცესში. ფართო პლატფორმების შექმნა, სადაც საარჩევნო პროცესებში მონაწილე ძირითადი დაინტერესებული მხარეები იკრიბებიან ერთად და ყველაზე მნიშვნელოვან საარჩევნო საკითხებს განიხილავენ, ხშირად ხელს უწყობს არსებული პრობლემების ერთობლივი გადაწყვეტის გზების მოძიებას. ამ მიზნით, საქართველოს ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ ჩამოაყალიბა საკუთარი სადისკუსიო პლატფორმა ლოზუნგით: „ერთად ვიმსჯელოთ“. ადგილობრივი დამკვირვებლების ჯგუფებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლების მონაწილეობით გამართული ერთობლივი შეხვედრების დროს განიხილება ყველაზე აქტუალური გამოწვევები, რომელთა მოგვარებაა საჭირო.

გამოწვევების გამოვლენის პროცესის მსგავსად, მიღწეული წარმატებების გაზომვის მთავარი ინსტრუმენტია საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ განეული მომსახურებების გარეშე შეფასება. საარჩევნო ადმინისტრაციის შესახებ ამომრჩეველთა დამოკიდებულების კვლევა აჩვენებს, რომ ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში მისდამი დადებითი შეფასებების წილი და ნდობა გაიზარდა. ეს ტენდენციები კარგად ჩანს საზოგადოებრივი აზრის გამოკითხვებსა და საერთაშორისო და ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციების განცხადებებში.

ქვემოთ აღწერილი ზოგიერთი პრაქტიკა წარმოადგენს საარჩევნო ადმინისტრაციის ინიციატივებს, რომლებიც აღიარებულ იქნა როგორც პოზიტიური მოვლენები საქართველოში საარჩევნო დავების პროცესის შემდგომი განვითარებისთვის.

3.1.1. სახელმძღვანელო მითითებები, ინსტრუქციები და საგანმანათლებლო მასალები

ა. საჩივრების წარდგენის სტანდარტული ფორმა და საჩივრების წარდგენასთან/განხილვასთან დაკავშირებული ინსტრუქციები

წარდგენილი საჩივრების ხარისხი პირდაპირ კავშირშია არსებითად განსახილველი საჩივრების რაოდენობასთან. ცენტრალური საარჩევნო კომისია აცნობიერებს რა, რომ სწორად მომზადებული და წარდგენილი საჩივრები მისსავე ინტერესებშია, გასაჩივრების პროცესის გამარტივების მიზნით მან შეიმუშავა განაცხადის/საჩივრის სარეკომენდაციო ფორმა. ეს ფორმა გამოქვეყნებულია ცესკოს ოფიციალურ ვებგვერდზე და ხელმისაწვდომია ყველა საარჩევნო პროცესში ჩართული მხარისთვის. სარეკომენდაციო ფორმა შემუშავდა საკანონმდებლო მოთხოვნების შესაბამისად და ეხმარება საარჩევნო პროცესში მონაწილე მხარეებს საჩივრის წარდგენაში ყველა ფორმალური მოთხოვნის გათვალისწინებით. იგი საშუალებას აძლევს განმცხადებელს, მიუთითოს საჩივარში ყველა საჭირო დეტალი და უზრუნველყოფს, რომ საარჩევნო ადმინისტრაციამ შეძლოს საქმის არსებითი მხარის განხილვა (დანართი 3).

ბ. საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციაში განცხადების/საჩივრის წარდგენის ინსტრუქცია

მიუხედავად ყოვლისმომცველი საარჩევნო კანონმდებლობისა, რომელიც უაღრესად დეტალური ხასიათისაა, ცესკომ მიიღო დადგენილება „საარჩევნო ადმინისტრაციაში განცხადების/საჩივრის შეტანისა და განხილვის ინსტრუქციის შესახებ“. ეს ინსტრუქცია უფრო ზუსტად აწესრიგებს განცხადების/საჩივრის შედგენის, მის საარჩევნო ადმინისტრაციაში წარდგენისა და განხილვის პროცესს. საქართველოს საარჩევნო კოდექსთან შესაბამისობაში, იგი დამატებით რეგულაციებს სთავაზობს პროცესის შეუფერხებლად განხორციელებისთვის. ინსტრუქცია არეგულირებს საჩივრის განხილვის პროცედურებს, გასაჩივრებას ზემდგომ კომისიაში/სასამართლოში და ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა ოქმის შედგენას. ინსტრუქცია სახელმძღვანელო მითითებებს შეიცავს დაკავების განხილვის პროცესთან დაკავშირებით საქართველოს საარჩევნო კოდექსთან მისი შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად და ავსებს სხვა მცირე ხარვეზებს, რაც შეიძლება ამ პროცესს ახლდეს.

გ. საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრებზე დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების ერთგვაროვანი პრაქტიკა

საარჩევნო დავების მსგავს შემთხვევებთან დაკავშირებით ერთგვაროვანი პრაქტიკა/მიდგომა მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საარჩევნო დავების განხილვის მთელი პროცესის ეფექტურობის უზრუნველყოფაში. დონორი ორგანიზაციების მხარდაჭერით და არასამთავრობო ორგანიზაციების მონაწილეობით ცესკოს იურიდიულმა დეპარტამენტმა მოამზადა სარეკომენდაციო ხასიათის დოკუმენტი „საარჩევნო კომისიებზე დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომების დაკისრების ერთგვაროვანი პრაქტიკა“.

დოკუმენტი ასახავს კომისიის წევრებზე დისციპლინური პასუხისმგებლობის დაკისრების თხოვნასთან დაკავშირებული საჩივრების შედგენისა და ამგვარი საჩივრების განხილვის წესებს, ასევე შეიცავს დისციპლინური პასუხისმგებლობის სარეკომენდაციო ზომებს, რომელთა დაკისრება დარღვევების სიმძიმის შესაბამისად უნდა განხორციელდეს. დოკუმენტი ეხმარება საოლქო საარჩევნო კომისიებს საქმეების განხილვისას ერთგვაროვანი პრაქტიკის გამოყენებაში და მნიშვნელოვან როლს ასრულებს საჩივრების განხილვის ერთგვაროვანი პრაქტიკის დანერგვაში.

დ. საარჩევნო დავების სახელმძღვანელო

საარჩევნო დავების განხილვის პროცესის ეფექტურობა უზრუნველყოფილია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ პროცესის ყველა მონაწილე მხარე კარგად არის ინფორმირებული კენჭისყრის პროცესის ყველა ეტაპზე საკუთარი უფლებებისა და მოვალეობების შესახებ. ამ მიზნით საქართველოს ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ, საარჩევნო სისტემების საერთაშორისო ფონდის (IFES) მხარდაჭერითა და სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციების მონაწილეობით, საარჩევნო დავების სახელმძღვანელო შეიმუშავა. 2011 წლიდან სახელმძღვანელო ხელს უწყობს ყველა საარჩევნო პროცესში ჩართული მხარის, მათ შორის საარჩევნო კომისიის წევრების ეფექტურ მუშაობას, და განმარტავს საქართველოს საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული საარჩევნო დავების განხილვის პროცედურებს.

საარჩევნო დავების სახელმძღვანელო სამი ნაწილისგან შედგება და მასში დეტალურადაა განმარტებული საარჩევნო ადმინისტრაციის ყველა დონეზე განცხადების/საჩივრის შეტანის/განხილვის პროცედურები, აგრეთვე გადაწყვეტილების მიღებისა და კომისიის/კომისიის თავმჯდომარის გადაწყვეტილებების გასაჩივრების წესები.

სახელმძღვანელოში მოცემულია შემდეგი საკითხები:

- ← კენჭისყრის დღეს საუბნო საარჩევნო კომისიაში განცხადების/საჩივრის შეტანისა და განხილვის ინსტრუქცია. სახელმძღვანელოს პირველ ნაწილში ამომწურავადაა აღწერილი საარჩევნო უბნის გახსნიდან კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის შედგენამდე პერიოდში განცხადების/საჩივრის წარდგენის უფლებამოსილების მქონე პირების უფლებები; რეგულაციები საჩივრების რეგისტრაციის დაკვირვების შესახებ, ასევე, საარჩევნო უბნებზე საჩივრის რეგისტრაციის პროცედურები, შეცდომების გამოსწორების პროცედურები, განცხადებაზე/საჩივარზე რეაგირების ზომები; საარჩევნო უბნების შემაჯამებელი ოქმის გასაჩივრების პროცედურები.
- ← საოლქო საარჩევნო კომისიაში განცხადების/საჩივრის განხილვისას შესასრულებელი პროცედურები. სახელმძღვანელოს მეორე ნაწილში დეტალურადაა აღწერილი: საოლქო საარჩევნო კომისიაში განცხადების/საჩივრის წარდგენისა და რეგისტრაციის პროცედურები; ხარვეზების გამოვლენა და გამოსწორება, საარჩევნო დავის მხარის მოწვევა კომისიის სხდომებზე; ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმის შედგენის ფორმა და მისი გასაჩივრების პროცედურები.
- ← ცესკოში განცხადების/საჩივრის განხილვისას შესასრულებელი პროცედურები. სახელმძღვანელოს მესამე ნაწილი ეხება ცესკოში საჩივრის წარდგენასა და რეგისტრაციასთან, საჩივრების განხილვასა და გადაწყვეტილების გასაჩივრებასთან დაკავშირებულ საკითხებს; ასევე, მასში ასახულია სხდომებზე მხარის გამოძახების წესები; სახელმძღვანელოს ამ ნაწილში ასევე მოცემულია ინფორმაცია სხდომის დანიშვნისა და სასამართლოს განჩინების გამოქვეყნების შესახებ, რომელიც

მესამე მხარის საარჩევნო დავაში ჩართვას შეეხება. სახელმძღვანელოს განახლება ხორციელდება საარჩევნო კოდექსში შეტანილი ცვლილებების შესაბამისად, და იგი ყოველთვის ხელმისაწვდომია ცესკოს ვებგვერდზე. ყოველი არჩევნების დროს სახელმძღვანელო ვრცელდება საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრებს შორის და იგი გამოიყენება საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრების, საარჩევნო სუბიექტების წარმომადგენლებისა და დამკვირვებლების ტრენინგების პროცესში.

ე. საოლქო საარჩევნო კომისიაში საარჩევნო დავებთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული წარმოება

ცესკომ საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრებისთვის დამატებითი დამხმარე დოკუმენტი გამოაქვეყნა საარჩევნო დავების განხილვასთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული წარმოების წესების შესახებ. დოკუმენტი ეყრდნობა საქართველოს საარჩევნო კოდექსს, საქართველოს ზოგად ადმინისტრაციულ კოდექსს, საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსს, ცესკოს დადგენილებას „განაცხადების/საჩივრის საარჩევნო ადმინისტრაციისთვის წარდგენის ინსტრუქციების შესახებ“, საოლქო საარჩევნო კომისიის დებულებებს და სხვა ნორმატიულ აქტებს. დამხმარე დოკუმენტი მოიცავს ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა: ადმინისტრაციული წარმოების დაწყება, ისეთი პროცედურების დეტალური განმარტება, როგორიცაა საჩივრის წარდგენა, გადაწყვეტილების გასაჩივრების წესები, კერძოდ, საჩივრების რეგისტრაციის პროცედურები, ხარვეზების გამოვლენა, საჩივრის არსებით განხილვაზე უარის თქმის საფუძვლები, კომისიის სხდომის ორგანიზების პროცედურები, განცხადებების/საჩივრების განხილვისა და ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის შესახებ გადაწყვეტილების მომზადების წესი.

წინასაარჩევნო პერიოდში ცესკო და სასწავლო ცენტრი იყენებენ ამ დოკუმენტს საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრების ტრენინგისთვის.

ვ. სახელმძღვანელო ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების შესახებ

საარჩევნო კამპანიის დროს ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენების უარყოფითი შედეგების შესახებ ცნობიერების ამაღლება და საარჩევნო პროცესებში ჩართული მხარეების ფართო სპექტრის ინფორმირება იმ უარყოფითი ტენდენციის შესახებ, რასაც ასეთი გარემო ქმნის, ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენების მომავალი შემთხვევების პრევენციის ძალიან ეფექტური მეთოდია. ამ მიზნით ცესკომ შეიმუშავა ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების სახელმძღვანელო. ეს დოკუმენტი განმარტავს ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების კონცეფციას და განსაზღვრავს მის ტიპებს. დოკუმენტში ასახულია აკრძალვების მთავარი პრინციპები და საფუძვლები. დოკუმენტში განზოგადებულია არჩევნების დროს ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენების აკრძალვასთან დაკავშირებული საარჩევნო კანონმდებლობით რეგულირებული საკითხები. ყოველი არჩევნების დაწყებამდე ცესკო ატარებს ტრენინგებს საარჩევნო სუბიექტების, საოლქო საარჩევნო კომისიების, დამკვირვებელი ორგანიზაციებისა და მედიის წარმომადგენლებისათვის, ასევე უზრუნველყოფს ტრენინგებს აღმასრულებელი ხელისუფლების ორგანოების იურისტებისა და ადგილობრივი თვითმმართველი ორგანოების წარმომადგენლებისათვის. ტრენინგების მოდულები მოიცავენ ისეთ საკითხებს, როგორებიცაა: ადმინისტრაციული რესურსებისა და საარჩევნო კამპანიის მიზნებში საბიუჯეტო სახსრების ბოროტად გამოყენებისა და საჯარო მოსამსახურეების წინასაარჩევნო საქმიანობაში მონაწილეობის აკრძალვა. ტრენინგი მიზნად ისახავს საარჩევნო საქმიანობაში ადმინისტრაციული რესურსის ბოროტად გამოყენების შემთხვევების პრევენციას საარჩევნო პროცესებში ჩართული მხარეების ინფორმირებისა და მათი ცნობიერების ამაღლების გზით. იგი აგრეთვე ხელს უწყობს კანონმდებლობით გათვალისწინებული ნორმების ერთგვაროვან გააზრებას. ყველა ეს ღონისძიება ერთობლივად მიმართულია საარჩევნო კამპანიების თავისუფალ და სამართლიან გარემოში ჩატარების ხელშეწყობისკენ.

3.1.2. მაგალითები

საჩივრების რეესტრი

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია უაღრესად დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს ყველა საარჩევნო პროცესის გამჭვირვალობას. საარჩევნო დავების განხილვის პროცესი ამ მხრივ გამონაკლისი არ არის. საარჩევნო დავებთან დაკავშირებული ინფორმაციისადმი უსასყიდლო წვდომის მიზნით ცესკო აწარმოებს საჩივრების ონლაინრეესტრს, რომელიც ხელმისაწვდომია ცესკოს ვებგვერდზე (<http://sachivrebi.cec.gov.ge/>).

საჩივრების რეესტრი 2010 წელს დაინერგა და იგი ყველა დაინტერესებულ მხარეს უსასყიდლო და მარტივი წვდომის საშუალებას აძლევს მიმდინარე და დასრულებულ საარჩევნო დავებზე. რეესტრმა მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი საარჩევნო დავების განხილვის მთელი პროცესის გამჭვირვალობას საქართველოში. ვებგვერდზე გამოქვეყნებული ამომწურავი ინფორმაცია ცესკოსა და საოლქო საარჩევნო კომისიებში წარდგენილ საჩივრებზე ყოველდღიურად ახლდება არჩევნების პერიოდში. რეესტრი უზრუნველყოფს წვდომას კონკრეტულ საქმესთან დაკავშირებული ყველა დოკუმენტის დასკანერებულ ეგზემპლარებზე, კერძოდ, აქ წარმოდგენილია მხარეების მიერ წარდგენილი დოკუმენტების ელექტრონული ასლები, ასევე კომისიის მიერ საკითხის გამოძიების დროს მოპოვებული მასალები და გადანაცვები. საჩივრების რეესტრი საშუალებას აძლევს ყველა დაინტერესებულ პირს, მიიღოს დავასთან დაკავშირებული ინფორმაცია, გაეცნოს კომისიის/კომისიის თავმჯდომარის მიერ მიღებულ გადანაცვებებს და მოიძიოს სასამართლო გადანაცვებები კონკრეტულ დავასთან დაკავშირებით. საჩივრების რეესტრის სისტემა მუდმივად იხვენება, რათა უზრუნველყოფილი იყოს სრულყოფილი ინფორმაციის დროულად ატვირთვა ონლაინფორმატში. ცესკოსა და საოლქო საარჩევნო კომისიების თანამშრომლები, რომლებიც საჩივრების რეესტრში მუშაობენ, პერიოდულად გადიან ტრენინგებს რეესტრის გაუმჯობესებასთან დაკავშირებულ ასპექტებზე.

საჩივრების რეესტრი წვდომას უზრუნველყოფს შემდეგ ინფორმაციაზე :

- ა. ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში შესული განცხადებები/საჩივრები;
- ბ. ინფორმაცია არჩევნების პერიოდში ცესკოს მონაწილეობით ჩატარებული სასამართლო განხილვების შესახებ;
- გ. საოლქო საარჩევნო კომისიებში წარდგენილი საჩივრები და მათთან დაკავშირებული ინფორმაცია.

მას შემდეგ, რაც შესაბამისი საარჩევნო კომისია საჩივარს მიიღებს, საჩივრების რეესტრში ინფორმაციის ატვირთვას მხოლოდ ერთი დღე სჭირდება. რეესტრში დაცული ინფორმაცია უსასყიდლოდ არის ხელმისაწვდომი ნებისმიერი დაინტერესებული პირისთვის შესაბამისი ვებმისამართის მითითების გზით. საჩივრების რეესტრის ადმინისტრირებისა და ვებგვერდზე ინფორმაციის ატვირთვის წესი რეგულირდება ცესკოს დადგენილებით: „საარჩევნო ადმინისტრაციისთვის განცხადების/საჩივრის წარდგენისა და განხილვის ინსტრუქცია“. საჩივრების რეესტრში ინფორმაცია მხოლოდ არჩევნების პერიოდში აიტვირთება და იგი ხუთი წლის განმავლობაში ინახება. ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებათა ოფისმა (OSCE ODIHR) თავის საბოლოო ანგარიშში 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების შესახებ შემდეგი განაცხადა:

ცესკოს საჩივრების ონლაინრეესტრმა ხელი შეუწყო საჩივრების განხილვის პროცესის გამჭვირვალობას. მიუხედავად იმისა, რომ, ზოგადად, საარჩევნო ადმინისტრაცია და სასამართლოები საჩივრებსა და სარჩელებს, მათ შორის ადმინისტრაციული სანქციების მოთხოვნის შემცველ საჩივრებს, გამჭვირვალე წესით განიხილავდნენ კანონით დადგენილ ვადაში, ზოგიერთ შემთხვევაში გადანწყვიტულებს აკლდათ საკმარისი სამართლებრივი დასაბუთება.

საარჩევნო დავების განხილვისა და შესაბამისი აქტების შედგენის დროს საარჩევნო კომისიაში მხარეების დაბარების მიზნით ტექნიკური საშუალებების გამოყენება

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის შესაბამისად, საჩივრის განხილვისთვის მხარეები შეიძლება დაბარებულ იქნენ როგორც წერილობით, ისე ტელეფონით (მათ შორის: მობილური ტელეფონით, მოკლე ტექსტური შეტყობინებით), ელექტრონული ფოსტით, ფაქსით ან სხვა ტექნიკური საშუალებებით. ტექნოლოგიების გამოყენება მნიშვნელოვნად ამარტივებს ამ პროცესს და საშუალებას აძლევს დავის მხარეებს, დაუყოვნებლივ მიიღონ ინფორმაცია საქმის განხილვის ჩანიშვნის შესახებ. ცესკომ შეიმუშავა და დაამტკიცა მხარეების ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით დაბარების აქტი, რომელიც უნდა დაერთოს კომისიის სხდომაზე წარდგენილ საჩივარს (დანართი 2).

ცესკოს ვებგვერდის გამოყენებით სასამართლოს განჩინებების შესახებ ინფორმაციის გასაჯაროება სასამართლო სხდომის დანიშვნასა და საარჩევნო დავებში მესამე პირების მონაწილეობის შესახებ

მოსარჩელისა და მოპასუხის გარდა, საარჩევნო დავებთან დაკავშირებულ სასამართლო პროცესებში შეიძლება მესამე მხარეებიც იყვნენ ჩართული. მესამე მხარე, მოსარჩელისა და მოპასუხისგან განსხვავებით, არის პროცესის მონაწილე, რომელსაც არც სარჩელი წარუდგენია და არც მოპასუხედ დასახელებულა ამ პროცესში, მაგრამ იგი შეიძლება ასევე დაინტერესებული იყოს სასამართლოს გადაწყვეტილებით. ამრიგად, მესამე მხარეს შეიძლება ასევე ჰქონდეს ინტერესი დავის საგანთან დაკავშირებით. იმის გათვალისწინებით, რომ საარჩევნო დავებში, როდესაც საქმეების განხილვის ვადა უფრო მოკლეა და ჩართული მესამე მხარეების რაოდენობა შეიძლება საკმაოდ დიდი იყოს, შეიძლება, ყველა მონაწილე მესამე მხარის ინფორმირების პრობლემა წარმოიშვას.

მესამე მხარეების დაუყოვნებლივ ინფორმირების მიზნით საქართველოს საარჩევნო კოდექსში ცვლილებები იქნა შეტანილი³⁷

37 საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 77-ე მუხლს დაემატა 33-ე პარაგრაფი: <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/4271111?publication=0>

და ცესკომ მიიღო შესაბამისი განკარგულება, რომელიც დეტალურად აწესრიგებს სასამართლო სხდომის დანიშვნისა და პროცესში მესამე მხარის ჩართვის შესახებ სასამართლოს გადაწყვეტილების ცესკოს ვებგვერდზე გამოქვეყნების პროცედურებს.

ამ პროცედურის მიხედვით, შესაბამისი სასამართლო ცესკოს უგზავნის განსახილველ საქმესთან დაკავშირებულ განჩინებას სხდომის დანიშვნისა და მესამე პირების ჩართვის შესახებ. ამ განჩინებას ცესკო მიღებისთანავე, დაუყოვნებლივ განათავსებს საკუთარ ვებგვერდზე ამ მიზნით სპეციალურად გამოყოფილ ველში: „სასამართლო განჩინებები სხდომის დანიშვნისა და მესამე პირების ჩაბმის შესახებ.“

ცესკოს ვებგვერდზე განთავსებული ინფორმაცია ამომწურავად აცნობებს დაინტერესებულ მხარეებს სასამართლო სხდომის დანიშვნისა და მესამე პირების მონაწილეობის შესახებ სასამართლოს განჩინების თაობაზე.

გემოხსენებული მექანიზმი ეფექტურად უჭერს მხარს საარჩევნო დავებში მონაწილე მესამე მხარის ინფორმირებას და უზრუნველყოფს ამგვარი საქმეების დროულად განხილვას, რაც თავისთავად საარჩევნო დავების განხილვის მნიშვნელოვანი ასპექტია (დანართი 3).

საოლქო კომისიების/საოლქო კომისიების თავმჯდომარეების მიერ გამოცემული სამართლებრივი აქტების ანალიზი

საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისია მუდმივად მუშაობს საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ მომზადებული სამართლებრივი აქტების ხარისხის გაუმჯობესებაზე. 2017 წლის ადგილობრივი არჩევნების შემდეგ ცესკომ საარჩევნო დავების განხილვის პროცესის შიდა აუდიტი ჩაატარა. ცესკოს იურიდიულმა დეპარტამენტმა მნიშვნელოვანი და მოცულობითი სამუშაოები ჩაატარა, დეტალურად შეისწავლა საოლქო საარჩევნო კომისიების ყველა გადაწყვეტილება და სამართლებრივ წერაში არსებული სისუსტეები გამოავლინა. კვლევის შედეგად მოვლენილი ხარვეზების სისტემატიზაცია განხორციელდა და ცესკომ საოლქო საარჩევნო კომისიების წარმომადგენლებისთვის

არასათანადო პრაქტიკის აღმოფხვრისა და დავების მოგვარების ერთგვაროვანი მიდგომის დანერგვის ხელშესაწყობად მიზნობრივი ტრენინგი შეიმუშავა. ამ პერიოდიდან მოყოლებული, საოლქო საარჩევნო კომისიების მიერ გამოცემული სამართლებრივი აქტების აუდიტი ყოველი არჩევნების შემდეგ ტარდება. ეს პრაქტიკა ეფექტურად უწყობს ხელს საოლქო საარჩევნო კომისიის დადგენილებების მომზადების თვალსაზრისით ერთგვაროვანი პრაქტიკის დამკვიდრებას და არსებითად აუმჯობესებს ამ პროცესს.

3.1.3. თანამშრომლობის პლატფორმები

1. ურთიერთშეთანხმების მემორანდუმი ადმინისტრაციული რესურსების არამიზნობრივი გამოყენების შესახებ

თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების ჩატარებასთან დაკავშირებული ხარვეზების გამოვლენისა და მათ გადასაჭრელად ახალი გზების შემუშავებისას ცესკო ცდილობს, არ იყოს ერთადერთი მოთამაშე და ხელს უწყობს „ღია კარის“ პოლიტიკას საარჩევნო პროცესებში ჩართულ ისეთ მხარეებთან თანამშრომლობის მიზნით, როგორებიცაა, მაგალითად, სამოქალაქო საზოგადოების ორგანიზაციები და საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციები, რომლებსაც ასევე ევალებათ დადებითი გავლენის მოხდენა საარჩევნო პროცესებზე. ცესკომ სხვადასხვა პლატფორმა შექმნა, იგი თავადაც არის სხვადასხვა პლატფორმის წევრი, სადაც არჩევნებთან დაკავშირებული მრავალფეროვანი საკითხების განხილვა ხდება. საარჩევნო დავების განხილვის პროცესში თანამშრომლობის საუკეთესო პრაქტიკა შემდეგს მოიცავს:

– ყველა საარჩევნო სუბიექტისთვის თანაბარი პირობების შექმნა სამართლიანი არჩევნების მნიშვნელოვანი ასპექტია. ასევე უაღრესად მნიშვნელოვანია სახელმწიფო და პოლიტიკურ პარტიებს შორის გამყოფი ხაზის გავლება. საქართველოს ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ უწყებათაშორის სამუშაო ჯგუფთან, ადგილობრივ დამკვირვებელ ორგანიზაციებსა და პოლიტიკურ პარტიებთან თანამშრომლობით ხელი მოაწერა ურთიერთგა-

გების მემორანდუმს ადმინისტრაციული რესურსების არამიზნობრივი გამოყენების შესახებ. მემორანდუმი მიზნად ისახავს წინასაარჩევნო პერიოდში გამჭვირვალე საარჩევნო კამპანიებისა და სამართლიანი გარემოს შექმნის ხელშეწყობას. ყოველ არჩევნებამდე ხელი მოეწერება მემორანდუმს და ამ პროცესს საარჩევნო სისტემების საერთაშორისო ფონდი (IFES) უჭერს მხარს. საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 45-ე, 48-ე, 49-ე ბუნდოვანი მუხლების განმარტებით, ურთიერთგაგების მემორანდუმი მიზნად ისახავს ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენებასთან მიმართებით ერთგვაროვანი მიდგომების დანერგვას.

– მემორანდუმის ხელმოწერი მხარეები შეთანხმდნენ საარჩევნო კოდექსის კონკრეტული მუხლების ერთგვაროვან გაგებაზე და, ასევე, შეთანხმდნენ, რომ იხელმძღვანელებენ მემორანდუმით წინასაარჩევნო საქმიანობასა და ადმინისტრაციული და სასამართლო წარმოების პროცესში. გარკვეულწილად, ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენება დამკვიდრებული პრაქტიკა იყო და ასეთი ვითარებისადმი საზოგადოების დამოკიდებულება შემწყნარებლური იყო. ბოლოდროინდელი არჩევნების პროცესში ინფორმირებულობის ამაღლებაზე, ტრენინგებზე, მუდმივ სამართლებრივ რეაგირებაზე, პასუხისმგებლობის დაკისრებასა და ერთგვაროვანი მიდგომის დანერგვაზე მიმართულმა პოლიტიკამ, ასევე, საარჩევნო პროცესებში ჩართულ მხარეებს შორის დამყარებულმა თანამშრომლობამ და ამ საკითხზე მემორანდუმის ხელმოწერამ ხელი შეუწყო ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენების ტენდენციის მნიშვნელოვნად შემცირებას.

2. უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფი თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნებისთვის

საქართველოში არჩევნებთან დაკავშირებული საკითხების განხილვის მიზნით სხვა დამხმარე პლატფორმის სახით შეიქმნა უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფი თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნებისათვის (IATF). IATF-ი არის ინსტიტუციური მექანიზმი, რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოში საჯარო მოხელეების მიერ საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევების აღკვეთას და მათზე რეაგირებას. IATF-ი არჩევნების პერიოდში საქართველოს

იუსტიციის სამინისტროს დაქვემდებარებაში მოქმედებს და მის სხდომებში მონაწილეობის მისაღებად მიწვეული არიან ცესკოს, პოლიტიკური პარტიებისა და ადგილობრივი დამკვირვებელი ორგანიზაციების, ასევე საარჩევნო პროცესებში ჩართული სხვა მხარეების წარმომადგენლები. IATF-ი გამოსცემს არასავალდებულო ხასიათის რეკომენდაციებს, რომლებიც მიზნად ისახავენ ადმინისტრაციული რესურსების, მათ შორის სოციალური მედიის, ბოროტად გამოყენებისა და დარღვევების პრევენციას და საჯარო მოხელეების მიერ სამართლებრივი ჩარჩოს პატივისცემის წახალისებას. IATF-ი აქტიურად ფუნქციონირებს ყოველი არჩევნების დროს და წყვეტს მუშაობას ცესკოს მიერ არჩევნების ოფიციალური საბოლოო შედეგების გამოქვეყნების შემდეგ. კომისიის შემადგენლობა იუსტიციის სამინისტროს ბრძანებით განისაზღვრება. კვალიფიციური საარჩევნო სუბიექტები და პოლიტიკური გაერთიანებები კომისიის წევრები არიან და მის საქმიანობაში მონაწილეობენ სათათბირო ხმის უფლებით. კომისია რეკომენდაციებს შეიმუშავებს თანამდებობის პირებისთვის, ადმინისტრაციული ორგანოებისა და საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიისთვის. IATF-ი არის მნიშვნელოვანი პლატფორმა ყველა დაინტერესებული მხარის მონაწილეობით კონკრეტული საქმეების/დარღვევებზე განხილვისა და მათზე რეაგირების ხელშესაწყობად.

3. სამუშაო შეხვედრები და სემინარები მოსამართლეებისთვის

IFES-ის მიერ მხარდაჭერილი ერთ-ერთი ძალიან მნიშვნელოვანი პროგრამა ითვალისწინებს საერთო სასამართლოების მოსამართლეებთან სამუშაო შეხვედრების ჩატარებას. ყოველი არჩევნების წინ ტარდება სემინარები/სამუშაო შეხვედრები მოსამართლეთა მონაწილეობით, სადაც ადმინისტრაციულ საქმეებს განიხილავენ. სამუშაო შეხვედრებზე მონაწილეები განიხილავენ საარჩევნო კანონმდებლობაში განხორციელებულ ცვლილებებს, საარჩევნო კანონმდებლობის ერთგვაროვან გამოყენებას, ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენებასთან დაკავშირებულ გამოწვევებს და საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკას. 2012 წლიდან მოყოლებული, სემინარები ჩატარდა სხვადასხვა საერთაშორისო დონორ ორგანიზაციასთან, მათ შორის: გაერთი-

ანებული ერების ორგანიზაციასთან (UNDP), ევროკავშირთან (EU), გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის სააგენტოსთან (GIZ), საარჩევნო სისტემების საერთაშორისო ფონდთან (IFES) და ევროპის საბჭოს ვენეციის კომისიასთან თანამშრომლობით. მოსამართლეებისთვის სემინარის ორგანიზების პროცესში ასევე მონაწილეობენ საქართველოს იუსტიციის უმაღლესი სკოლა და საქართველოს უზენაესი სასამართლო. სემინარების მთავარი მიზანია ინფორმაციის გაზიარება საარჩევნო დავების გადაწყვეტასთან დაკავშირებული პრაქტიკული საკითხების შესახებ და საერთაშორისო გამოცდილების გაზიარება. სემინარები მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ერთიანი პრაქტიკის დამკვიდრების პროცესში და ხელს უწყობს საარჩევნო დავების გადაწყვეტის პროცესის ეფექტურობას.

დასკვნები

წლების განმავლობაში საარჩევნო ადმინისტრაციამ მნიშვნელოვან პროგრესს მიაღწია არჩევნების სხვადასხვა ასპექტის, მათ შორის საარჩევნო დავების გადაწყვეტის სისტემის, გაუმჯობესების თვალსაზრისით. საარჩევნო დავების გადაწყვეტის სტატისტიკის შესწავლისას ცესკო აანალიზებს არა მხოლოდ საჩივრების რაოდენობას, არამედ მათ წყაროებსა და შინაარსს. საჩივრების რეესტრი საშუალებას აძლევს საარჩევნო ადმინისტრაციას, განახორციელოს საჩივრების რთული ანალიზი, რეაგირება მოახდინოს მთავარ ტენდენციებზე და გამოავლინოს საჩივრების განხილვის მექანიზმის ყველაზე სუსტი მხარეები. ბოლო წლების განმავლობაში დავების სტატისტიკური ანალიზი და საჩივრების შინაარსი მიუთითებს ისეთი საჩივრების რაოდენობის შემცირებაზე, რომლებიც მოითხოვენ საუბნო საარჩევნო კომისიების შედეგების გაუქმებას და ხმების გადათვლას. ანალიზი ასევე ცხადყოფს, რომ საოლქო საარჩევნო კომისიების სამართლებრივი წერისა და განჩინებების შედგენის ხარისხი გაუმჯობესდა და საარჩევნო ადმინისტრაციის წინააღმდეგ უფრო ნაკლები საჩივარია წარდგენილი სასამართლოში.

ეს პროგრესი აღინიშნება არა მხოლოდ ანალიზის შედეგებში, არამედ ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის

უფლებების ოფისის (ეუთოს ODIHR) სადამკვირვებლო მისიების განცხადებებში, რომლებიც ასევე ხაზს უსვამენ საარჩევნო დავების განხილვის თვალსაზრისით მიღწეულ წინსვლას. 2018 წელს ჩატარებული საყოველთაო არჩევნების დროს OSCE/ODIHR-მა განაცხადა, რომ „სამართლებრივი ჩარხო უზრუნველყოფს ადეკვატურ საფუძველს დემოკრატიული არჩევნების ჩასატარებლად ... საერთო ჯამში, საჩივრებისა და განცხადებების შესწავლა საარჩევნო ადმინისტრაციისა და სასამართლოების მიერ ღია და გამჭვირვალე ფორმით მიმდინარეობდა კანონით დადგენილ ვადებში.“ მიუხედავად გამჭვირვალობისა და ერთგვაროვანი მიდგომის უზრუნველსაყოფად გადადგმული ნაბიჯებისა, არჩევნების სხვადასხვა ასპექტში გამოწვევები კვლავაც რჩება, რაც შემდგომ გაუმჯობესებას საჭიროებს. ამ პროგრესის გასამყარებლად ყველა დაინტერესებული მხარის ერთობლივი ძალისხმევა სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება. სამართლიანი საარჩევნო გარემოს შექმნა ყველა მონაწილე მხარის ჩართულობას მოითხოვს. საარჩევნო პროცესების სისტემატური გაუმჯობესება შესაძლებელია მხოლოდ ერთგვაროვანი მიდგომის დანერგვით და გამოწვევებზე ეფექტური რეაგირების ხელშეწყობის მიმართულებით ყველა დაინტერესებული მხარის ნების არსებობის შემთხვევაში.

3.2. ბოსნია და ჰერცეგოვინის მიდგომა საარჩევნო დავების გადაწყვეტისადმი

დრ. ირენა ჰადზიაბდიკი

შესავალი

ამ თავში წარმოდგენილია ბოსნია და ჰერცეგოვინაში საარჩევნო დავების გადაწყვეტის სისტემასთან დაკავშირებული საკითხების მიმოხილვა.

საარჩევნო უფლების დაცვა გულისხმობს:

ამომრჩეველთა და საარჩევნო პროცესში მონაწილე სხვა სუბიექტების უფლებამოსილებას, მოსთხოვონ კომპეტენტურ ინსტიტუტებს, პირველ რიგში, საარჩევნო ადმინისტრაციის ორგანოებს, საერთო სასამართლოებს,

ასევე საკონსტიტუციო სასამართლოებს, დაიცვან მათი საარჩევნო უფლებები დარღვევის შემთხვევაში, ან, თუ ამომრჩეველს ხელი შეუშალეს მისი უფლებებით სარგებლობაში.³⁸

ევროპის საბჭოს სტანდარტების შესაბამისად, „უნდა არსებობდეს სასამართლო მედამხედველობა გარკვეული ფორმით, რაც გულისხმობს, რომ ზემდგომი დონის კომისიები საჩივრების წარდგენის პირველი ინსტანცია იქნება, შესაბამისი სასამართლოები კი მეორე ინსტანცია“.³⁹

ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონი ითვალისწინებს საარჩევნო დავების განხილვის მკაფიო იერარქიულ პროცედურას ვენეციის კომისიისა⁴⁰ და OSCE ODIHR-ის⁴¹ რეკომენდაციების შესაბამისად. ასეთი სისტემა ბოსნია და ჰერცეგოვინაში 2006 წელს შეიქმნა. ამ სისტემის ჩამოყალიბებამდე არსებობდა საარჩევნო საჩივრებისა და სარჩელების განხილველი საბჭო, როგორც ერთადერთი ინსტანცია საარჩევნო უფლებების დასაცავად. 2006 წელს საარჩევნო კანონში შეტანილმა ცვლილე-

38 მირჯანა პაჯვანიჩი, „პასიური ხმის მიცემის უფლება, არჩევნები ეროვნულ და საერთაშორისო სამართალში“, შედარებითი სამართლის ინსტიტუტი, გორაგაფი, ბელგრადი, 2012, 67 (Mirjana Pajvančić, “Passive voting right, Elections in national and international law”, Institute for comparative law, Goragraf, Beograd, 2012, 67).

39 ვენეციის კომისია, ვენეციის კომისიის დასკვნებისა და ანგარიშების კრებული საარჩევნო დავების გადაწყვეტასთან დაკავშირებით, სტრასბურგი, 2017, CDL-PI (2017) 007, 4.

40 ვენეციის კომისია, ანგარიში ევროპაში საარჩევნო კანონმდებლობისა და საარჩევნო ადმინისტრაციის შესახებ, CDL-AD (2006), სტრასბურგი, 2006, პუნქტი 171: „გარდა ამისა, საარჩევნო კანონმა უნდა უზრუნველყოს, რომ საარჩევნო კომისიის მიერ საჩივრების განხილვა ერთი იერარქიული მიმართულებით ხორციელდება, კერძოდ, საჩივარი ქვემდგომი კომისიებიდან ზემდგომ კომისიებს გადაეცემა“.

41 დენის პეტიტი, OSCE ODIHR (2000), „ეუთოს რეგიონში საარჩევნო დავების გადაწყვეტა: EDR მონიტორინგის სტანდარტული სისტემისკენ“, ვარშავა, 10: „უნდა არსებობდეს გასაჩივრების მინიმუმ ერთი პროცედურა, რათა უზრუნველყოფილი იყოს ყველა საქმის განხილვა მაღალი ინსტანციის სასამართლოს ან საარჩევნო ორგანოს მიერ“. (Denis Petit, OSCE ODIHR (2000), “Resolving Election Disputes in the OSCE Area: Towards a Standard EDR Monitoring System”, Warsaw, page 10: “provide for at least one appeal procedure to ensure that higher court or electoral body review all cases”).

ბებმა და დამატებებმა მნიშვნელოვანი ცვლილებები გამოიწვია, რადგან გაუქმდა საარჩევნო საჩივრებისა და სარჩელების განმხილველი საბჭო და მისი კომპეტენციები საარჩევნო კომისიებს გადაეცა, ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლო საარჩევნო დავების განმხილველი საბოლოო ინსტანცია გახდა.⁴²

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში საარჩევნო უფლების დაცვას უზრუნველყოფენ საარჩევნო კომისიები და ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილება.⁴³ შემდეგი საარჩევნო კომისიები არსებობს: ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცენტრალური საარჩევნო კომისია (ცესკო) და ადგილობრივი საარჩევნო კომისიები (საოლქო საარჩევნო კომისიები).⁴⁴ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადასტურა, რომ სამართლებრივი დაცვის საშუალებები არ შემოიფარგლება მხოლოდ სასამართლოებით, არამედ ასევე გულისხმობს ადმინისტრაციულ წარმოებასაც.⁴⁵

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში საარჩევნო უფლებების დაცვის მთავარი მარეგულირებელი ინსტრუმენტი არის საარჩევნო კანონი⁴⁶, როგორც *lex specialis*, რომელიც განსაზღვრავს არჩევნებთან დაკავშირებულ სპეციალურ პროცედურებს. გარდა ამისა, ადმინისტრაციული პროცედურის შესახებ კანონს⁴⁷ სუბსიდიარული როლი აქვს იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომლებიც არ რეგულირდება ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონში ასახული სპეციალური პროცედურით.

ცესკომ მიიღო ინსტრუქცია საარჩევნო კომისიებში წარდგენილი

42 კანონი საარჩევნო კოდექსში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანის შესახებ, ბოსნია და ჰერცეგოვინის ოფიციალური გაზეთი, N 24/06.

43 www.sudbih.gov.ba.

44 LEC – ბოსნია და ჰერცეგოვინის ბრსკოს ოლქის მუნიციპალური/საქალაქო საარჩევნო კომისიები და საარჩევნო კომისია.

45 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, გადანწყვეტილებები, *Oztruk v. Germany*, საჩივარი 8544/79, 1998 წლის 21 თებერვალი.

46 ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონი, ბოსნია და ჰერცეგოვინის ოფიციალური გაზეთი, nos. 23/01, 7/02, 9/02, 20/02, 25/02, 4/04, 20/04, 25/05, 52/05, 65/05, 77/05, 11/06, 24/06, 32/07, 33/08, 37/08, 32/10, 18/13, 17/14, ხელმისაწვდომია: www.izbori.ba/Default.aspx?CategoryID=170&Lang=6&Mod=0.

47 კანონი ადმინისტრაციული პროცედურის შესახებ, ბოსნია და ჰერცეგოვინის ოფიციალური გაზეთი, Nos. 29/02, 12/04, 88/07, 93/09, 41/13, 53/16.

საჩივრებისა და სარჩელების განხილვის წესის შესახებ⁴⁸ (შემდგომში – „ინსტრუქცია“), როგორც კანონქვემდებარე აქტი, რომელიც საარჩევნო უფლების დაცვასთან დაკავშირებულ ყველა მნიშვნელოვან საკითხს არეგულირებს.

ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო დავების განხილვის სისტემას ყველაზე ხშირად ახასიათებენ როგორც სამინისტრიციან, ხოლო ზოგჯერ, ორინსტანციიან წარმოებას, საჩივრების/სარჩელების შეტანის ძალიან მოკლე ვადებით. განსაკუთრებული გამოწვევაა მტკიცებულებათა შეგროვების პროცედურა, რომლის დროსაც ყველა საჭირო მონაცემი, შეტყობინებებისა და ინფორმაციის შეგროვება ძალიან მოკლე პერიოდში ხდება. ბოსნია და ჰერცეგოვინაში დადგენილი მოკლე ვადები გარკვეული დარღვევების სწრაფად და ეფექტურად გამოსწორების საშუალებას იძლევა, რათა არ მოხდეს მთელი საარჩევნო პროცესის შეფერხება. ბოსნია და ჰერცეგოვინაში საარჩევნო პროცესები მოიცავს პერიოდს არჩევნების გამოცხადებიდან⁴⁹ შედეგების დადასტურებამდე და მათ საბოლოო გამოქვეყნებამდე ოფიციალურ გაზეთებში. საჩივრები/სარჩელები შეიძლება საარჩევნო პერიოდის ყველა მნიშვნელოვან ეტაპზე წარმოიშვას (არჩევნების გამოცხადება, ამომრჩეველთა რეგისტრაცია, პოლიტიკური სუბიექტებისა და კანდიდატების რეგისტრაცია, საარჩევნო კამპანიის პერიოდი, ხმის მიცემა და დათვლა, შედეგების დადგენა და დადასტურება, მანდატის განაწილება), ასევე, აღიარებული დემოკრატიული სტანდარტების შესაბამისად,⁵⁰ ძალიან მნიშვნელოვანია ისეთი სისტემის შექმნა, რომელიც „გონივრულ, მაგრამ

48 ინსტრუქცია საარჩევნო კომისიებში წარდგენილი საჩივრებისა და სარჩელების განხილვის წესის შესახებ, ოფიციალური გაზეთი br. 37/14.

49 ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ცენტრალური საარჩევნო კომისია აცხადებს არჩევნებს მაისის დასაწყისში და შემდეგ იწყება ე.წ. „საარჩევნო პერიოდი“. არჩევნები ტარდება ოქტომბრის პირველ კვირას, ხოლო საბოლოო შედეგები უნდა დადასტურდეს და გამოცხადდეს არჩევნების დღიდან 30 დღის შემდეგ.

50 ვენეციის კომისია, კარგი პრაქტიკის კოდექსი საარჩევნო საკითხებში, 95-ე პუნქტი, „საჩივრების განხილვის ვადა უნდა იყოს ძალიან მოკლე და საჩივრების განმხილველმა ორგანომ რაც შეიძლება მალე უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება. ამასთან, ვადები უნდა იყოს საკმარისად გრძელი, რათა შესაძლებელი გახდეს გასაჩივრება, დაცვის უფლებით სარგებლობა და ასახული გადანყვეტილების აღსრულება“.

მოკლე ვადებს ითვალისწინებს“.⁵¹ ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის ერთ-ერთ შუალედურ დადგენილებაში შემდეგია ნათქვამი: „მართლმსაჯულების აღსრულებაში გადაჭარბებული დაყოვნებები მნიშვნელოვან საფრთხეს ქმნის, განსაკუთრებით კანონის უზენაესობის პატივისცემის თვალსაზრისით“.⁵²

საერთაშორისო სტანდარტების თანახმად,⁵³ საჩივრის წარდგენისა და განხილვის ვადა უნდა იყოს მოკლე (სამიდან ხუთ დღემდე თითოეული ეტაპისთვის). ბოსნია და ჰერცეგოვინაში საარჩევნო უფლებების დაცვის მიზნით განცხადების წარდგენის ბოლო ვადაა 24 საათის განმავლობაში, ხოლო საჩივრის შემთხვევაში – 48 საათი. საარჩევნო კომისიებმა განცხადებები და საჩივრები 48 საათში უნდა განიხილონ, ხოლო ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოებმა – სამი დღის ვადაში.

ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონით დადგენილი მოკლე ვადების გათვალისწინებით, OSCE/ODIHR-მა თავის საბოლოო ანგარიშში 2018 წლის საყოველთაო არჩევნების შესახებ აღნიშნა,⁵⁴ რომ დადგენილი ვადები ბევრად მოკლეა, ვიდრე რეკომენდებულია ვენეციის კომისიის საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსით.⁵⁵

მეზობელ ქვეყნებში (ხორვატია, სერბეთი, ჩრდილოეთ მაკედონია და ჩერნოგორია) საარჩევნო უფლებების დაცვის შედარებითი მიმოხილვა აჩვენებს, რომ პროცედურები მსგავსია ორინსტანციიანი წარმოების ფარგლებში და ვადები ამ ქვეყნებშიც ძალიან მოკლეა. პირველი ინსტანციის დონეზე საარჩევნო

51 IFES, საარჩევნო დავების გააზრების, განხილვის და გადანყვეტის სახელმძღვანელო, GUARDE, USA, 2011, 101.

52 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტი, Res DH (97) 336, იტალიაში სამოქალაქო სამართალწარმოების ხანგრძლივობა, ზოგადი ხასიათის დამატებითი ზომები, მიღებული 1997 წელს.

53 ვენეციის კომისია, ვენეციის კომისიის დასკვნებისა და ანგარიშების კრებული საარჩევნო დავების გადანყვეტასთან დაკავშირებით, სტრასბურგი, 2017 წელი, CDL-PI (2017) 007, 4.

54 OSCE ODIHR-ის საბოლოო ანგარიში 2018 წლის საყოველთაო არჩევნების შესახებ, ვარშავა, 2019 წლის 25 იანვარი, 19.

55 ვენეციის კომისიის საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსის II.3.3.g პარაგრაფის შესაბამისად, „საჩივრების წარდგენისა და გადანყვეტის ვადა უნდა იყოს ხანმოკლე (პირველი ინსტანციის დონეზე სამიდან ხუთ დღემდე ვადაში თითოეულისთვის)“.

უფლების დაცვას ახორციელებენ საარჩევნო კომისიები (საოლქო საარჩევნო კომისია და სახელმწიფო საარჩევნო კომისია), ხოლო მეორე ინსტანციის დონეზე – საკონსტიტუციო სასამართლო (ხორვატიასა და მონტენეგროში) და ადმინისტრაციულ საქმეთა განმხილველი სასამართლო (სერბეთსა და ჩრდილოეთ მაკედონიაში).⁵⁶

ბევრ ქვეყანაშია დადგენილი მოკლე ვადა. „ქვეყნების მთელ რიგში ვადა 3 დღეზე ნაკლებია, მაგ.: საქართველოში, უნგრეთში, ლიტვასა და პორტუგალიაში საჩივრის წარდგენის ვადა მხოლოდ ერთი დღეა...“⁵⁷

3.2.1. საჩივარი და სარჩელი

საჩივრისა და სარჩელის წარდგენის პროცედურა ბოსნია და ჰერცეგოვინაში მკაფიოდ რეგულირდება კანონით, რაც, ძირითადად, შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს. არსებობს საჩივრებისა და სარჩელების წარდგენის მექანიზმები და უზრუნველყოფილია საჩივრების/სარჩელების დროული გადაწყვეტილება. მიუხედავად ამისა, საჩივრების განხილვის სისტემას რამდენიმე ხარვეზი ახასიათებს.

სამართლებრივი დაცვის საშუალებების ხელმისაწვდომობის საერთაშორისო გარანტია გულისხმობს, რომ სახელმწიფოს აქვს უპირველესი მოვალეობა, დაიცვას ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები, პირველ რიგში, საკუთარი სამართლებრივი სისტემის ფარგლებში.⁵⁸ ბოსნია და ჰერცეგოვინაში პოლიტიკუ-

56 ვლადო როგიჩი და ბ-ნი ბოჯანა პრიმორაკი, ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონით გათვალისწინებული სამინისტრაციანი პროცედურები საარჩევნო დავების მოგვარების სისტემაში, 73-74, პუბლიკაციაში „არჩევნები ბოსნიასა და ჰერცეგოვინაში“, სარაევო N1, გამომცემლობა Fojnica DD Fojnica, 2017 წლის სექტემბერი. (Vlado Rogić and Mr Bojana Primorac, Three-instance procedures in the electoral disputes resolution system set forth by the Election Law of Bosnia and Herzegovina, pages 73-74, in publication “Elections in Bosnia and Herzegovina”, Year 1, Number 1, Sarajevo, Printing house Fojnica DD Fojnica, September 2017).

57 ვენეციის კომისია, ვენეციის კომისიის დასკვნებისა და ანგარიშების კრებული საარჩევნო დავების გადაწყვეტასთან დაკავშირებით, სტრასბურგი, 2017, CDL-PI (2017) 007, 19.

58 ვენეციის კომისია, ანგარიში ეროვნული სამართლებრივი დაცვის საშუალებების ეფექტურობის თაობაზე წარმოების გადაჭარბებული ხანგრძლივობის შემთხვევაში, CDL-AD(2006) 036 rev., სტრასბურგი, 2007, 9.

რი სუბიექტები⁵⁹ (პოლიტიკური პარტია, დამოუკიდებელი კანდიდატი, კოალიცია, არჩევნებში მონაწილეობისთვის დაშვებული დამოუკიდებელი კანდიდატების სია) უფლებამოსილი არიან, შეიტანონ საჩივარი/სარჩელი, თუ მათი უფლებები დაირღვა. ეს პროცედურა შეიძლება წამოწყებულ იქნეს პოლიტიკური სუბიექტის ან საარჩევნო ადმინისტრაციის პერსონალის მიმართ.

საარჩევნო კომისიებს უფლება აქვთ, დარღვევებთან დაკავშირებით ინფორმაციის მიღების შემთხვევაში, წამოიწყონ პროცედურა *ex officio* წესით.⁶⁰ მიუხედავად იმისა, რომ, კანონმდებლობის შესაბამისად, საარჩევნო კომისიებმა შეიძლება იმოქმედონ *ex officio* წესით შესაძლო დარღვევებთან დაკავშირებით, პრაქტიკაში მათ ეს მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევაში განახორციელებს დარღვევების შესახებ შეტყობინებების მიღების საფუძველზე, რასთან დაკავშირებითაც OSCE/ODIHR-მა რეკომენდაცია მისცა,⁶¹ რომ საარჩევნო კომისიები პროაქტიური უნდა იყვნენ შესაძლო დარღვევების *ex officio* წესით განხილვის თვალსაზრისით, მათ შორის, დამკვირვებლებისგან მიღებულ შეტყობინებებზე დაყრდნობით.⁶²

საჩივარსა და გასაჩივრებას შორის მთავარი განსხვავება ისაა, რომ საჩივარი შეაქვთ ქმედების წინააღმდეგ, ხოლო გასაჩივრება გადაწყვეტილების წინააღმდეგ ხდება; საჩივარი 48 საათის განმავლობაში უნდა იყოს შეტანილი, ხოლო არჩევნების პერიოდში ეს ვადა მცირდება 24 საათამდე, მას შემდეგ, რაც სავარაუდო დარღვევა მოხდა.

საჩივრებისა და სარჩელების შეტანა უფასოა და ეს პროცესი არ ქმნის „ზედმეტ დაბრკოლებას“, რაც შესაბამისობაშია საერთაშორისო რეკომენდაციებთან.⁶³ უფლებების დაცვის ეფექტურო-

59 ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის მუხლი 6.2, პარაგრაფი 1.

60 იქვე, მუხლი 6.2, პარაგრაფი 2.

61 OSCE ODIHR-ის საბოლოო ანგარიში 2018 წლის საყოველთაო არჩევნების შესახებ, ვარშავა, 2019 წლის 25 იანვარი, 19.

62 იქვე, 28.

63 დენის პეტიტი, OSCE ODIHR (2000), „ეუთოს რეგიონში საარჩევნო დავების გადაწყვეტა: EDR მონიტორინგის სტანდარტული სისტემისკენ“, ვარშავა, 11 (Denis Petit, OSCE ODIHR, Resolving Election Disputes in the OSCE Area: Towards a Standard EDR Monitoring System, Warsaw, 2000, page 11). ხელმისაწვდომია: www.izbori.ba/Opci_izbori_2018/Default.aspx?CategoryId=254&Lang=3.

ბის ამაღლების მიზნით, ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცენტრალურ-მა საარჩევნო კომისიამ შეიმუშავა ფორმა, რომელიც კანონიერ-მდებარე მარეგულირებელი აქტის ნაწილია და რომელიც ხელმისაწვდომია ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს ვებგვერდზე.⁶⁴ ეს ასევე შესაბამისობაშია საერთაშორისო სტანდარტებთან: „პროცედურები უნდა იყოს მარტივი, ამომრჩევლებისთვის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს გასაჩივრებისთვის განკუთვნილი სპეციალური ფორმები, რაც მათ დახმარებას გაუწევს საჩივრის წარდგენაში.“⁶⁵

1. სახელი: ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცენტრალური საარჩევნო კომისია/ საარჩევნო კომისია	
2. მომჩივნის სახელი და გვარი, ტელეფაქსის ნომერი, რომელიც დარეგისტრირებულია ცენტრალურ საარჩევნო კომისიასთან ოფიციალური კომუნიკაციისთვის	
3. საჩივრის წარდგენის თარიღი და დრო	
4. სავარაუდო დარღვევის თარიღი, დრო და ადგილი	
5. ვინ ჩაიდინა დარღვევა?	
6. სავარაუდო დარღვევის მოკლე აღწერა	
7. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის დებულება, რომელიც მომჩივნის ამრით დაირღვა	
8. დანართი: საჩივრის მხარდამჭერი მტკიცებულებები	
9. ადგილი, თარიღი, საათი და მომჩივნის ხელმოწერა (ამომრჩეველი, პოლიტიკური სუბიექტის წარმომადგენელი)	10. საჩივრის მიმღები ოფიცის ხელმოწერა და ბეჭედი
M.P	M.P

საჩივრის ფორმა შეიცავს მომჩივნის ვინაობას, დარღვევის მოკლე აღწერას, საჩივრის გამამყარებელ მტკიცებულებებს, ხელმოწერას (იგი შეიძლება ხელმოწერილ იქნეს მხოლოდ პოლიტიკური პარტიის თავმჯდომარის ან უფლებამოსილი წარმომადგენლის, ან კანონის შესაბამისად დარეგისტრირებული

64 ბოსნია და ჰერცეგოვინის ოფიციალური გაზეთი, N37/14; ხელმისაწვდომია: www.izbori.ba/Opci_izbori_2018/Default.aspx?CategoryID=254&Lang=3.

65 ვენეციის კომისია, ვენეციის კომისიის დასკვნებისა და ანგარიშების კრებული საარჩევნო დავების გადაწყვეტასთან დაკავშირებით, სტრასბურგი, 2017, CDL-PI (2017) 007, 22.

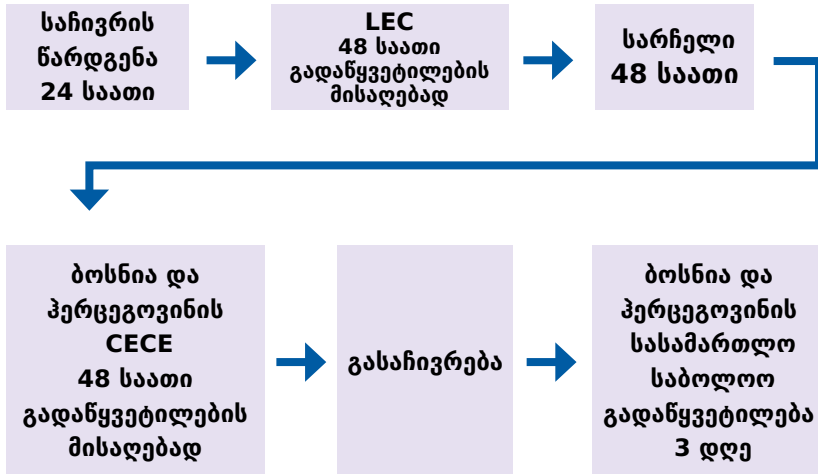
კოალიციის უფლებამოსილი წარმომადგენლის მიერ), ტელეფაქსის ნომერს, სადაც საჩივართან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილება გაიგზავნება.

სარჩელში მოცემულია გასაჩივრებული გადაწყვეტილების ნომერი და სახელი, დასახელებულია სადავო გადაწყვეტილების გასაჩივრებული ნაწილი, გასაჩივრების მიზეზები და აპელანტის ხელმოწერა. არჩევნების პერიოდში საარჩევნო კომისიებსა და პროცედურაში მონაწილე მხარეებს შორის კომუნიკაცია ხორციელდება ტელეფონით ან პირადად. გარდა ამისა, ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცენტრალურ საარჩევნო კომისიასა და წარმოების მხარეებს შორის კომუნიკაცია ასევე ხორციელდება ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცენტრალური საარჩევნო კომისიის ვებგვერდის მეშვეობით, რომელსაც განცხადებების დაფის ფუნქცია აქვს, ასევე ელექტრონული ფოსტით, საზღვარგარეთ მცხოვრები ამომრჩევლებისთვის.⁶⁶

პოლიტიკური სუბიექტი ვალდებულია, ოფიციალური კომუნიკაციისთვის მიუთითოს ტელეფაქსის ნომერი, რომელიც დარეგისტრირებულია ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოში. ის ხელმისაწვდომი უნდა იყოს დღეში 24 საათის განმავლობაში და არ შეიძლება გამოყენებული იყოს სხვა პოლიტიკური სუბიექტის მიერ არჩევნების პერიოდში. საჩივრების/სარჩელების ეფექტური და გამჭვირვალე მართვა და განხილვა ფუნდამენტური მნიშვნელობისაა. საარჩევნო დავების განმხილველი ინსტიტუტები სერიოზული გამოწვევების წინაშე დგანან. ყველა მიღებული საჩივარი რეგისტრირდება დოკუმენტების მართვის სისტემის საშუალებით. არჩევნების პერიოდში, როდესაც მოსალოდნელია საჩივრების დიდი რაოდენობით მიღება, ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკო ზრდის მორიგე თანამშრომლებისა და ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს სამდივნოს იურისტების რაოდენობას, რომლებიც დახმარებას უწევენ იურიდიულ დეპარტამენტს საარჩევნო დავების განხილვასთან დაკავშირებით დადგენილი მოკლე ვადების დაცვაში.

66 ინსტრუქციის მე-3 მუხლი.

დავების განხილვის პროცედურა

3.2.2. საარჩევნო კომისიების მიერ საქმეების განხილვა (ადგილობრივი საარჩევნო კომისიები (LEC) და ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცენტრალური საარჩევნო კომისია)

საჩივრებისა და სარჩელების განხილვა და გადაწყვეტა დემოკრატიული არჩევნების გადამწყვეტი მნიშვნელობის ასპექტია. აუცილებელია, აღვნიშნოთ დამოუკიდებელი საარჩევნო ადმინისტრაციის მნიშვნელობა.⁶⁷ ვენეციის კომისიამ თავის ანგარიშში ევროპაში საარჩევნო კანონისა და საარჩევნო ადმინისტრაციის შესახებ განაცხადა, რომ ნათელი უნდა იყოს, თუ რომელი ორგანოები მოქმედებენ როგორც პირველი ინსტანციის ფაქტების შემსწავლელი ორგანოები, და რომელი ორგანოები მოქმედებენ,

67 ვენეციის კომისია, ანგარიში ევროპის საბჭოს წევრ ქვეყნებში არჩევნების დემოკრატიული ხასიათის გაუმჯობესების თაობაზე, CDL-AD (2012) 2005, სტრასბურგი, 2012, 3.

როგორც სააპელაციო საჩივრების შემსწავლელი ორგანოები.⁶⁸ ბოსნია და ჰერცეგოვინის ადგილობრივი საარჩევნო კომისიები (LEC) იღებენ გადაწყვეტილებას პირველი ინსტანციის დონეზე, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც დარღვევა ექსკლუზიურად ცესკოს, როგორც პირველი ინსტანციის სახით მოქმედი ორგანოს, კომპეტენციის ფარგლებში ხვდება. დარღვევები, რაც, პრაქტიკულად, ყველა არჩევნების დროს ხდება, ძირითადად, ეხება საარჩევნო უბნების კომისიების (PSC) დანიშვნის პროცესს, საარჩევნო კამპანიის პროცესში დაშვებულ დარღვევებს, ამომრჩეველზე გავლენის მოხდენას და საარჩევნო უბნების კომისიების (PSC) მუშაობას არჩევნების დღეს.

მოქმედი კანონმდებლობა ბუსტად განსაზღვრავს იმ დარღვევებს, რომლებიც არ შედიან ადგილობრივი საარჩევნო კომისიების (LEC) კომპეტენციაში, მათი მნიშვნელობიდან გამომდინარე. ასეთ დარღვევებს პირველი ინსტანციის სახით ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკო განიხილავს, რაშიც იგულისხმება:

- ← ჟურნალისტებისთვის მათი პროფესიული უფლებებისა და საარჩევნო წესების შესაბამისად თავიანთი მოვალეობების შესრულებაში ხელის შეშლა;⁶⁹
- ← ენის გამოყენება, რამაც შეიძლება გამოიწვიოს ძალადობის ან სიძულვილის წაქეზება, ან სურათების, სიმბოლოების, აუდიო- და ვიდეოჩანაწერების, მოკლე ტექსტური შეტყობინებების, ინტერნეტკომუნიკაციის ან სხვა მასალების გამოქვეყნება ან გამოყენება, რამაც შეიძლება იგივე შედეგი გამოიწვიოს;⁷⁰
- ← კომუნიკაციის ეროვნული და საერთაშორისო საშუალებების გამოყენება ამომრჩევლებზე წინასაარჩევნო პერიოდში გავლენის მოსახდენად მედიით პროპაგანდაზე მორატორიუმის

68 ვენეციის კომისია, ანგარიში ევროპაში საარჩევნო კანონმდებლობისა და საარჩევნო ადმინისტრაციის შესახებ, CDL-AD (2006), სტრასბურგი, 2006, 37.

69 ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის მუხლი 7.3, პარაგრაფი 1, ქვეპარაგრაფი 3.

70 იქვე, მუხლი 7.3, პარაგრაფი 1, ქვეპარაგრაფი 7.

პერიოდში, ანუ საარჩევნო უბნების გახსნამდე 24 საათით ადრე და საარჩევნო უბნების დახურვამდე პერიოდში;⁷¹

← პოლიტიკური სუბიექტების მიერ ელექტრონული მედიის საშუალებით ჩადენილი დარღვევები.⁷²

ადგილობრივი საარჩევნო კომისიები (LEC) დიდი რაოდენობით საჩივრებს იღებენ სატელეფონო ცხელ ხაზებზე. ყველაზე გავრცელებულ დარღვევებს მიეკუთვნება საარჩევნო უბნების დაგვიანებით გახსნა, საარჩევნო უბნის კომისიების წევრთა დაგვიანებით გამოცხადება, საარჩევნო უბნის გახსნამდე ბიულეტენების რაოდენობის გადათვლის მოთხოვნის შეუსრულებლობა, დამკვირვებლებისთვის საარჩევნო უბანში შესვლაზე უარის თქმა, ან საარჩევნო კამპანიის მასალის განთავსება საარჩევნო უბნიდან 50 მეტრში.

ადგილობრივი საარჩევნო კომისიების (LEC) წევრები ყველა ამ საჩივარს განიხილავენ საუბნო საარჩევნო კომისიების წევრებთან კომუნიკაციის გზით. ყველა ზომა ტარდება დარღვევების აღმოსაფხვრელად და საარჩევნო პროცესის რაც შეიძლება მალე გაგრძელების უზრუნველსაყოფად საარჩევნო კანონის მოთხოვნების შესაბამისად.

დამკვირვებლებს უფლება აქვთ, საარჩევნო უბნების კომისიების (PSC) მუშაობასთან დაკავშირებით თავიანთი შენიშვნები შეიტანონ რეესტრში, რომელიც ხელმისაწვდომია თითოეულ უბანზე.

საჩივრების წარდგენის პროცედურა სამ ეტაპს მოიცავს:

1. საჩივრის შეტანა ჩადენილი დარღვევიდან 24 საათის განმავლობაში;
2. საჩივრის წარდგენა ყველა მონაწილე მხარესთან, 24 საათის განმავლობაში საჩივარზე მათი პასუხის მისაღებად;
3. საჩივრის განხილვა და გადაწყვეტილების გამოტანა.

71 იქვე, მუხლი 7.4, პარაგრაფი 1, ქვეპარაგრაფი 3.

72 იქვე, მე-16 თავი.

1-ლი ეტაპი: ყოველი წერილობით ფორმაში შესრულებული საჩივარი შესაბამის ადგილობრივ საარჩევნო კომისიას (LEC) უნდა წარედგინოს განსაზღვრული ფორმით, დარღვევიდან 24 საათის განმავლობაში (არჩევნების პერიოდში).

ყველა მტკიცებულება, რომელიც აუცილებელია ფაქტების სათანადოდ დასადგენად (მაგალითად, საარჩევნო დოკუმენტების, ფორმების, ჩანაწერების ან მონშეების ჩვენებათა დედნები), ძალიან მოკლე ვადაში უნდა შეგროვდეს, რაც შეიძლება რთული იყოს, და ძალიან ხშირად მომჩივნები ცვლიან თავიანთ განცხადებებს, ან უკან გაიწვევენ ხოლმე საჩივარს.

თუ პოლიტიკური სუბიექტის თავმჯდომარე ან უფლებამოსილი წარმომადგენელი საჩივარს გაიწვევს, მიჩნეული იქნება, რომ ასეთი საჩივარი არ ყოფილა წარმოდგენილი.⁷³

თუ ადგილობრივი საარჩევნო კომისიები არ წამოიწყებენ პროცედურას, ან, თუ ისინი არ გამოიტანენ გადაწყვეტილებას საჩივართან დაკავშირებით ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონით დადგენილ ვადებში, როდესაც საკითხი მათი, როგორც პირველი ინსტანციის, კომპეტენციის სფეროში შედის, ცესკო ამ ინფორმაციის მიღების შემდეგ წამოიწყებს და დაასრულებს პროცედურას, ანუ გამოიტანს გადაწყვეტილებას საჩივარზე. თუ საჩივარი შეტანილი იქნა არაუფლებამოსილი პირის მიერ, ან არ იყო დროულად წარდგენილი, იგი უარყოფილ იქნება.

ძალიან ხშირად: ვერ ხერხდება დადგენა, თუ ვინ შეიტანა საჩივარი; საჩივარი შეტანილ იქნა დარღვევიდან 24 საათის ამონურვის შემდეგ; ან საჩივრის მხარდამჭერი მტკიცებულება არ არსებობს. იმავდროულად, ადგილობრივი საარჩევნო კომისიები უფლებამოსილი არიან, წამოიწყონ პროცედურები *ex officio* წესით.⁷⁴

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში არსებულმა სამართლებრივი პრაქტიკის ანალიზმა აჩვენა, რომ დიდი რაოდენობით საჩივრები და სარჩელები დაუშვებლად არის ცნობილი პროცედურული მიზე-

73 ინსტრუქციის მე-5 მუხლის მე-3 პარაგრაფი.

74 ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის 6.2 მუხლის მე-2 პუნქტი.

ზების გამო, მაგ.: საჩივარი ვადების დარღვევით იქნა წარდგენილი (მაგალითი 1, იხ. ქვემოთ); საჩივარი წარდგენილ იქნა არაუფლებამოსილი პირების მიერ; ან შესაბამისი მტკიცებულებები არ იქნა წარდგენილი (მაგალითი 2, იხ. ქვემოთ). სშირად საჩივრები/სარჩელები არ შეიცავენ, ან არ არიან გამყარებული კონკრეტული მტკიცებულებებით, და, უმეტესწილად, შეიცავენ განცხადებებს, რომელთა წარმოებაში მიღება დაუშვებელია, რადგან ისინი, როგორც წესი, მხოლოდ ვარაუდებს ეფუძნებიან.

მე-2 ეტაპი: თუ საჩივარი დადგენილ ვადებში არის შეტანილი უფლებამოსილი პირის მიერ, საჩივარში ასახული ფაქტების გადამოწმება მოხდება და:

- ← მიენოდება საჩივარში ნახსენებ ყველა მხარეს;
- ← ყველა მხარე ვალდებულია, 24 საათის განმავლობაში წარადგინოს თავისი პოზიცია საჩივარში გაკეთებულ განაცხადებთან დაკავშირებით;
- ← შეიძლება ჩაინიშნოს მხარეთა მოსმენა.

საჩივარი ყველა დაინტერესებულ მხარეს უნდა გაეგზავნოს, საჩივარზე მათი პასუხის მისაღებად. საჩივარში დასახელებულ მონინაალმდევე მხარეს უფლება აქვს, წერილობითი ფორმით გააკეთოს განცხადება ყველა მნიშვნელოვან ფაქტთან დაკავშირებით. განმცხადებლის უფლება, გაიმართოს მისი საქმის მოსმენა ორივე მხარის მონაწილეობით, დაცულია, რაც საერთაშორისო სტანდარტებს შეესაბამება.⁷⁵

მე-3 ეტაპი: ადგილობრივმა საარჩევნო კომისიებმა, თავიანთი გადანყვეტილების ნაწილის სახით, შეიძლება შემდეგი ზომების მიღების განკარგულება გასცენ:⁷⁶

- ← დარღვევების გამოსწორებაზე მიმართული ზომების გატარება;

75 ვენეციის კომისია, ვენეციის კომისიის დასკვნებისა და ანგარიშების კრებული საარჩევნო დავების გადანყვეტასთან დაკავშირებით, სტრასბურგი, 2017, CDL-PI (2017) 007, 4.

76 ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის 6.5 მუხლი.

- ← ამომრჩეველთა ცენტრალურ რეესტრში სახელების დამატება ან ამოღება;
- ← საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრის ან ამომრჩეველთა რეგისტრაციის ცენტრში მომუშავე პირის თანამდებობიდან მოხსნა;
- ← კონკრეტული პირის ან პარტიისთვის განკარგულების გაცემა, რათა შეწყვიტოს საქმიანობის განხორციელება, რომელიც არღვევს კანონს;
- ← ჯარიმების დაკისრება.⁷⁷

გამჭვირვალობის პრინციპების შესაბამისად, ეს პროცედურები საჯარო სხდომებზე უნდა განხორციელდეს.

მაგალითი 1: საარჩევნო პერიოდის განმავლობაში ვადების დარღვევით წარდგენილი საჩივრები

ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილების საბჭომ დაადგინა, რომ ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს გადაწყვეტილება განმცხადებელს 2016 წლის 28 ოქტომბერს გადაეცა, რაც დასტურდება ფაქსის ამონაბეჭდით. საჩივარი უარყოფილ იქნა ვადის დარღვევით წარდგენის გამო, რადგან საჩივრის შეტანის ბოლო ვადა ორი დღე იყო. ცალსახაა, რომ განმცხადებელმა არ დაიცვა ეს ვადა. საჩივრის შეტანის ბოლო ვადა 2016 წლის 30 ოქტომბერს ამოიწურა, რადგან 2016 წლის 29 და 30 ოქტომბერი (შაბათი და კვირა) სამუშაო დღეები იყო ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოსთვის, და მითითებული იყო როგორც საჩივრების შეტანის ვადა. რადგან საჩივრების წარდგენა ფაქსის საშუალებით ხდება, რომელიც 24 საათის განმავლობაში მუშაობს, ის ფაქტი, რომ ბოლო ვადა იყო კვირა, არ უშლიდა ხელს განმცხადებელს ცესკოსთვის საჩივრის დროულად წარდგენაში.

⁷⁷ ჯარიმები ზუსტად არის განსაზღვრული ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონში, ხოლო საარჩევნო ადმინისტრაციისა და მისი პერსონალისთვის 200-იდან 1 000-ამდე კონვერტირებად მარკას შეადგენს (KM) (მუხლი 19.8), ხოლო პოლიტიკური სუბიექტებისთვის 1 000-იდან 10 000-ამდე კონვერტირებად მარკას შეადგენს (KM) (მუხლი 19.9). 1 ევრო 1.954 კონვერტირებადი მარკის ტოლია.

ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის 6.9 მუხლის პირველი და მე-2 პუნქტებით გათვალისწინებულია, რომ ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს გადაწყვეტილებების გასაჩივრება შეიძლება ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილებაში ცესკოს მეშვეობით, არა უგვიანეს გადაწყვეტილების წარდგენიდან ორი დღის განმავლობაში. გარდა ამისა, ზუსტად არის განსაზღვრული, რომ საარჩევნო კომისია ყველა განცხადებასა და საჩივარს ინახავს. იგი ბეჭედს არტყამს ყველა მიღებულ განცხადებაზე ან საჩივარზე, და მისი წარდგენის დროს უთითებს (თარიღი და საათი).

მაგალითი 2: საარჩევნო კამპანიის პლაკატების დაზიანებასთან დაკავშირებული საჩივარი

ადგილობრივმა საარჩევნო კომისიამ პოლიტიკური სუბიექტის მიერ ბილბორდის დაზიანებასთან დაკავშირებით შეტანილი საჩივრის განხილვისას დაადგინა, რომ საჩივარი არ იყო წარდგენილი შესაბამისი ფორმის გამოყენებით და სთხოვა პოლიტიკურ სუბიექტს, 24 საათის განმავლობაში წარედგინა საჩივარი შესაბამისი ფორმით და საკმარისი მხარდამჭერი მტკიცებულებების მითითებით. პოლიტიკურმა სუბიექტმა საჩივარი დადგენილ ვადაში და შესაბამისი ფორმით შეიტანა, მაგრამ ადგილობრივმა საარჩევნო კომისიამ დაადგინა, რომ იგი არასრული იყო: არ იყო მითითებული სავარაუდო დამრღვევი ან რაიმე მტკიცებულება, რომელიც სავარაუდო დამრღვევის იდენტიფიცირების საშუალებას იძლეოდა, ადგილობრივმა საარჩევნო კომისიამ არ მიიღო საჩივარი წარმოებაში. მოგვიანებით პოლიტიკურმა სუბიექტმა საჩივარით ცესკოს მიმართა. ადგილობრივმა საარჩევნო კომისიამ განმარტება წარადგინა, სადაც აცხადებდა, რომ საჩივარი დროულად იქნა წარდგენილი, ასევე მიღებულ და გადამოწმებულ იქნა უფლებამოსილი პირის მიერ. ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკომ დაადგინა, რომ საჩივარი დაუსაბუთებელი იყო, და რომ ადგილობრივმა საარჩევნო კომისიამ ამ საჩივართან დაკავშირებით ზუსტი და კანონიერი დასკვნა გამოიტანა. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლომ უარყო საჩივარი იმ საფუძველზე, რომ აპელანტმა არ დაასახელა სავარაუდო დამნაშავეს ვინაობა, რაც, კანონის შესაბამისად, მისი ვალდებულება

იყო, ამიტომ შეუძლებელი გახდა საჩივრის წარმოებაში მიღება. მოცემულ შემთხვევაში, როდესაც არ არსებობდა მტკიცებულება დამნაშავის იდენტიფიცირებისთვის, ან იმის დასამტკიცებლად, თუ რომელი პოლიტიკური პარტია შეიძლებოდა ყოფილიყო ექვმიტანილი საარჩევნო კამპანიის განმავლობაში ქვევის წესების დარღვევაში, არ იყო დაკმაყოფილებული საჩივრის არსებითი განხილვისთვის საჭირო პირობები და სარჩელი უარყოფილ იქნა, როგორც უსაფუძვლო.

მხარეს, რომელიც არ არის დაკმაყოფილებული გადანყვეტილებით, შეუძლია 48 საათის განმავლობაში გაასაჩივროს ადგილობრივი საარჩევნო კომისიის მიერ მიღებული გადანყვეტილება ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში, რომელიც ამ საქმეებთან დაკავშირებით მეორე ინსტანციის ორგანოს წარმოადგენს. გადანყვეტილების მიღების პროცესში ცესკოს შეუძლია, უარყოს საჩივარი, როგორც დაუსაბუთებელი, ან შეიძლება მიიღოს იგი წარმოებაში და გააუქმოს პირველი ინსტანციის გადანყვეტილება მთლიანად, ან ნაწილობრივ შეცვალოს იგი.

როდესაც ცესკო სანქციის დაკისრების შესახებ გადანყვეტილებას გამოიტანს, იგი დამამძიმებელ და შემამსუბუქებელ ფაქტორებს ითვალისწინებს: ჩადენილი დარღვევის სიხშირე, მანამდე დაკისრებული ჯარიმები, დამრღვევის დამოკიდებულება ჩადენილი დარღვევის მიმართ და ა.შ. ცესკო უფლებამოსილია, განკარგულება გასცეს ადგილობრივი საარჩევნო კომისიების, ამომრჩეველთა რეგისტრაციის ცენტრის ან საუბნო საარჩევნო კომისიის მიმართ, მიიღონ ზომები დარღვევების გამოსწორების მიზნით (მაგალითად, კამპანიის მასალების ჩამოსხნა/ამოღება, საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრის შეცვლა და ა.შ.), იგი ასევე უფლებამოსილია, დააკისროს შემდეგი ჯარიმები:

- ← ჯარიმები, რომლებიც არ აღემატება 10 000 კონვერტირებად მარკას;⁷⁸
- ← კანდიდატის ამოღება კანდიდატთა სიიდან, როდესაც და-

78 კონვერტირებადი მარკა (KM), 1 ევრო 1.954 კონვერტირებადი მარკის ეკვივალენტია.

დგინდება, რომ კანდიდატი პირადად იყო პასუხისმგებელი დარღვევაზე;

- ← პოლიტიკური სუბიექტის დესერტიფიკაცია;
- ← პირისთვის საარჩევნო უბანზე, ამომრჩეველთა რეგისტრაციის ცენტრში ან ადგილობრივ საარჩევნო კომისიაში მუშაობის აკრძალვა.

თუ ადგილობრივი საარჩევნო კომისია და ცესკო მიიჩნევენ, რომ საარჩევნო პროცესთან დაკავშირებით სისხლის სამართლის დანაშაულებრივი აქტია ჩადენილი, ისინი ვალდებული არიან, აცნობონ ამის თაობაზე პროკურორს. საარჩევნო კომისია კი ამის თაობაზე ინფორმაციის წარდგენისას აუცილებელ ზომებს მიიღებს სავარაუდო დანაშაულებრივი ქმედების მტკიცებულებების შესანარჩუნებლად. საარჩევნო დანაშაულები, რომლებიც მოითხოვენ სისხლის სამართლის პროცედურების განხორციელებას, სისხლის სამართლის კანონმდებლობით რეგულირდება.

ცესკო უამრავ საჩივარს იღებს საარჩევნო პროცესის ყველა ეტაპზე. 2012 წელს, ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების განმავლობაში, საარჩევნო პროცესის ყველა ეტაპზე 159 საჩივარი იქნა შეტანილი ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილებაში; 2014 წლის საყოველთაო არჩევნების განმავლობაში – 67; ხოლო 2018 წლის საყოველთაო არჩევნებისას საჩივრების ყველაზე დიდი რაოდენობა იქნა შეტანილი – მათმა რიცხვმა 1 073 შეადგინა.

ცესკო ყველაზე დიდი რაოდენობის საჩივრებს იღებს ადგილობრივი საარჩევნო კომისიის დანიშვნის პროცედურების განმავლობაში (მაგალითი 3, იხ. ქვემოთ), ამომრჩეველთა რეგისტრაციის დროს (მაგალითი 4) და პოლიტიკური სუბიექტებისა და კანდიდატთა რეგისტრაციის დროს (მაგალითები: 5, 6). ყველაზე მკაცრი სანქციები (სიიდან კანდიდატების სახელების ამოღება) დაწესდა სიძულვილის ენის გამოყენების შემთხვევებთან დაკავშირებით (მაგალითი 7).

მაგალითი 3: პირი, რომელიც ნებისმიერი დონის სახელისუფლებო ორგანოებში თანამდებობაზე ასარჩევად იყრის კენჭს, არ შეიძლება დაინიშნოს საარჩევნო კომისიის წევრად

უდავოა, რომ ნ.კ. შეყვანილი იყო პოლიტიკური სუბიექტის კანდიდატთა სიაში 2012 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების დროს მუნიციპალურ საკრებულოში თანამდებობაზე ასარჩევად. ეს სია გადამოწმდა ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს მიერ. პოლიტიკურ სუბიექტებს არ შეუძლიათ ცვლილებების შეტანა კანდიდატთა სიებში გადამოწმების დასრულების შემდეგ, სანამ მათი უფლებამოსილების ვადა არ ამოიწურება. ამის მიზეზი ის არის, რომ, თუ არჩეული კანდიდატის უფლებამოსილების ვადა ამოიწურება ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის შესაბამისად, ეს უფლებამოსილება სიით მომდევნო კანდიდატზე გადადის, ორგანოს მუშაობაში უწყვეტობის უზრუნველსაყოფად. შესაბამისად, მოპასუხის მიერ გაკეთებული განცხადება იმის თაობაზე, რომ იგი არჩევნებზე კანდიდატი აღარ არის, და რომ მას ჩამოერთვა მუნიციპალიტეტის საკრებულოში არჩევნის შესაძლებლობა, არ არის არსებითი მნიშვნელობისა.

მაგალითი 4. ამომრჩეველთა რეგისტრაცია

ცესკო პასუხისმგებელია ამომრჩეველთა რეესტრის სიზუსტეზე, განახლებაზე და ხელშეუხებლობაზე. ცესკო ასევე ადგენს და ამოწმებს ამომრჩეველთა ცენტრალური რეესტრიდან ამონაწერებს, რომლებსაც არჩევნებზე იყენებენ. საარჩევნო კანონის 1.7 მუხლის შესაბამისად, პირი, რომელიც ეროვნული სასამართლოების მიერ გამოტანილ სასჯელს იხდის, ან რომელიც არ დაემორჩილა ეროვნული სასამართლოს განკარგულებას, წარდგეს სასამართლოს წინაშე ჰუმანიტარული სამართლის სერიოზული დარღვევებისთვის, იმ შემთხვევებში, როდესაც ყოფილი იუგოსლავიის სისხლის სამართლის საერთაშორისო სასამართლო გაეცნო საქმის მასალებს ასეთი პირის დაპატიმრებამდე და დაადგინა, რომ იგი აკმაყოფილებს საერთაშორისოსამართლებრივ სტანდარტებს, არ შეიძლება დარეგისტრირებულ იქნეს ამომრჩეველთა ცენტრალურ რეესტრში, ან კანდიდატად მიიღოს მონაწილეობა არჩევნებში, ან დაინიშნოს არჩევით თუ

სხვა საჯარო თანამდებობაზე ბოსნია და ჰერცეგოვინის ტერიტორიაზე. სასჯელალსრულებისა და პრობაციის სამსახურმა ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს აცნობა, რომ პირველი ინსტანციის სასამართლომ პირს სისხლის სამართლის დანაშაულისთვის 4 წლით თავისუფლების აღკვეთა მიუსაჯა სამოქალაქო მოსახლეობის წინააღმდეგ ჩადენილი ომის დანაშაულისთვის, და რომ პირი სასჯელს იხდიდა ამ დაწესებულებაში 2015 წლის 10 ოქტომბრიდან. შესაბამისად, ცესკომ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ არ დაერეგისტრირებინა ეს პირი ამომრჩეველთა ცენტრალურ რეესტრში, სანამ იგი სასჯელს იხდიდა ჰუმანიტარული უფლებების სერიოზული დარღვევების გამო, და რომ მას დარეგისტრირების უფლება ექნებოდა სასჯელის ვადის დასრულების შემდეგ. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლომ სარჩელი უსაფუძვლოდ მიიჩნია და არ დააკმაყოფილა იგი.

მაგალითი 5. არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად განცხადებას ხელს უნდა აწერდეს პოლიტიკური პარტიის თავმჯდომარე

ცესკომ უარყო პოლიტიკური პარტიის კანდიდატთა სია, რომელიც არაუფლებამოსილი პირის მიერ იქნა წარდგენილი, რადგან, ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის შესაბამისად,⁷⁹ არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად განცხადებას (ისევე როგორც კანდიდატების სიაში შეყვანილი თითოეული კანდიდატის განცხადებას) ხელს უნდა აწერდეს პოლიტიკური პარტიის თავმჯდომარე. ამ შემთხვევაში განცხადებას ხელს აწერდა პარტიის თავმჯდომარის მოადგილე. პოლიტიკურმა პარტიამ გაასაჩივრა გადაწყვეტილება და განაცხადა, რომ პარტიის ყრილობამ აირჩია თავმჯდომარის მოადგილე პარტიის ახალ თავმჯდომარედ, და რომ მან წარადგინა ახალი უფლებამოსილი პირის რეგისტრაციის მოთხოვნა სასამართლოში, მაგრამ ეს პროცესი ჯერ არ დასრულებულა. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლომ დაასკვნა, რომ ცესკოს გადაწყვეტილება კანონიერი და სწორია, და საჩივარი უარყოფილ იქნა როგორც უსაფუძვლო. სასამართლომ განაცხადა, რომ ცესკო არ არის

79 მუხლი 4.19, პარაგრაფი 5.

უფლებამოსილი, დაადგინოს პოლიტიკური პარტიის ყრილობის მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების სისწორე, და რომ პარტიამ წარადგინა დოკუმენტები, რომლებშიც სხვა უფლებამოსილი პირი იყო დასახელებული.

მაგალითი 6. პოლიტიკური სუბიექტის კანდიდატთა სიის უარყოფა ზოგიერთ საარჩევნო ოლქში

ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკომ მიიღო ზუსტი გადაწყვეტილება, რომლის შესაბამისადაც კანდიდატთა სიების წარდგენის ვადა 2018 წლის 9 ივლისს დასრულდა. იმის გათვალისწინებით, რომ განმცხადებელს არც კი წარუდგენია კანდიდატთა სია 406 საარჩევნო ოლქისთვის დადგენილ ვადაში, ტექნიკური შეცდომის თაობაზე შუამდგომლობა დაუშვებლად იქნა ცნობილი, ისევე როგორც 405 საარჩევნო ოლქის კანდიდატების სიის 406 საარჩევნო ოლქის კანდიდატების სიაში გადაყვანის სახით ჩასწორების შეტანა, ვინაიდან კანდიდატთა სია არ იყო წარდგენილი 406 ოლქისთვის, და, შესაბამისად, ასეთი ჩასწორება ვერ განხორციელდებოდა. შედეგად, ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლომ ეს საჩივარი არ დააკმაყოფილა.

მაგალითი 7. სიძულვილის ენის გამოყენება საარჩევნო კამპანიის განმავლობაში

2008 წლის ადგილობრივი არჩევნების დაწყებამდე ცესკომ მიიღო გადაწყვეტილება კანდიდატის სახელის პოლიტიკური პარტიის კანდიდატთა სიიდან ამოღების თაობაზე და მას 10 000 კონვერტირებადი მარკის ოდენობის ჯარიმა დააკისრა საარჩევნო კამპანიის განმავლობაში ქცევის წესების დარღვევისა და სიძულვილის ენის გამოყენების გამო. კერძოდ, ცესკომ განმარტა, რომ ვიდუოჩანანერები და კერძო ტელევიზიით გადაცემული მასალის ნაწილი, რომლის მფლობელი იყო არჩევნებში მონაწილეობის კანდიდატი, შეიცავდა სიძულვილის გაღვივებისა და დაშინების ამკარა რისკს, რადგან ამ მასალებში განდიდებული იყვნენ ომის დანაშაულის ჩამდენი პირები და წახალისებული იყო შეუწყნარებლობა. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლომ უარყო კანდიდატის საჩივარი, სადაც იგი ცესკოს მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას ასაჩივრებდა. შემდგომ კანდიდატმა ცესკო-

სა და სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოში გაასაჩივრა. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოს უნდა დაედგინა, არის თუ არა დამყარებული გონივრული ბალანსი საზოგადოების საჭიროებებსა და პირის ინტერესებს შორის. საკონსტიტუციო სასამართლომ აღნიშნა, რომ 6.7 მუხლი ზოგადად განსაზღვრავს, რომ ცესკო უფლებამოსილია, დააკისროს ჯარიმა, რომელიც არ აღემატება 10 000 კონვერტირებად მარკას, და კანონი ცალსახად ადგენს, რომ პოლიტიკური სუბიექტის კანდიდატი შეიძლება დაჯარიმდეს იმავე დარღვევისთვის 1 000-იდან 5 000-ამდე კონვერტირებადი კრონის ოდენობის თანხით. საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, განმცხადებელს უფლება ჰქონდა, მიეთითებინა, რომ მას უფრო მაღალი ჯარიმა დაეკისრა, ვიდრე კანონით იყო დადგენილი. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოს დასკვნით, სადავო გადაწყვეტილებები არღვევს ბოსნია და ჰერცეგოვინის კონსტიტუციის II/3ლ მუხლით გათვალისწინებულ ქონების უფლებას და ევროპული კონვენციის პირველი ოქმის 1-ლ მუხლს, და მან ნაწილობრივ დააკმაყოფილა საჩივარი იმ ნაწილში, რომელიც სანქციას ეხებოდა. ცესკომ 2010 წლის 28 სექტემბერს გამოსცა განკარგულება განმცხადებლისთვის დაკისრებული ჯარიმის ნაწილის ანაზღაურების თაობაზე.

3.2.3. სასამართლო განხილვა (ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლო და საკონსტიტუციო სასამართლო)

I. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილება

ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს, როგორც პირველი ინსტანციის ორგანოს მიერ მიღებული ყველა გადაწყვეტილების გასაჩივრება ორი დღის განმავლობაში უნდა მოხდეს. საჩივარი შეიძლება წარდგენილი იყოს ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილებაში ცესკოს მიერ გადაწყვე-

ტილების მიღებიდან არა უგვიანეს ორი დღისა.⁸⁰

საჩივარი უნდა წარედგინოს ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს მეშვეობით. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილება ვალდებულია, გადანყვეტილება გამოიტანოს საჩივარზე მისი მიღებიდან 3 დღის განმავლობაში. გადანყვეტილების მიღების პროცესში მოსამართლეები უნდა იყვნენ დამოუკიდებელი და შეეძლოთ, იმოქმედონ შეზღუდვების, არასათანადო ზეგავლენის, დაძალების, ზენოლის, მუქარის ან ჩარევის გარეშე.⁸¹

ცესკოს მიერ მიღებული გადანყვეტილებები საბოლოოა და ძალაში შედის მას შემდეგ, რაც მათი გასაჩივრების ვადები ამოიწურება, ან ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილების მიერ მიღებული გადანყვეტილების წარდგენის შემდეგ, რომელშიც ნათქვამია, რომ საჩივარი დაუშვებლად იქნა ცნობილი ან არ დაკმაყოფილდა. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს მიერ მიღებული განჩინებები ცესკოს მიერ მიღებული გადანყვეტილების გასაჩივრებასთან დაკავშირებით, იმ საფუძველზე, რომ ისინი საარჩევნო უფლებებს არღვევენ, საბოლოო და სავალდებულოა.

საჩივრების დიდი რაოდენობა სამი ინსტანციის დონეზე განიხილება. მოკლე ვადების მიუხედავად, საჩივრების სამი ინსტანციის მიერ განხილვა დროს მოითხოვს და პროცესი უფრო მეტხანს გრძელდება, რადგან იგი სამი უფლებამოსილი ორგანოს მიერ განხილვას გულისხმობს, რაც მნიშვნელოვან ხარჯებთანაა დაკავშირებული და დიდი დატვირთვაა იმ ორგანოებისთვის, რომლებიც გადანყვეტილებებს იღებენ, მაშინაც კი, როდესაც დავები შედარებით მარტივი ხასიათისაა. ცესკო თავის ყოველწლიურ ანგარიშში რეკომენდაციას იძლევა, რომ საარჩევნო უფლების დაცვა სამინისტარიანი პროცედურით გამოყენებული უნდა იქნეს მხოლოდ საარჩევნო კანონის ყველაზე მძიმე დარღვევების შემთხვევებში, ხოლო შედარებით მსუბუქი დარღვევების

80 ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის 6.9 მუხლი.

81 ვენეციის კომისია, ანგარიში სასამართლო სისტემის დამოუკიდებლობის შესახებ: ნაწილი I: მოსამართლეთა დამოუკიდებლობა, CDL-AD (2010) 004, სტრასბურგი, 2010, 12.

შემთხვევაში ორინსტანციიანი წარმოება საკმარისი დაცვა იქნებოდა (მაგალითად, კამპანიის მასალების დაზიანებასთან დაკავშირებული საჩივრები).⁸² არჩევნების დროს ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლო ყველაზე მძიმე დარღვევების განმხილველი საბოლოო ინსტანციაა, როგორცაა, მაგალითად, საუბნო საარჩევნო კომისიების მიერ არჩევნების დღეს ჩადენილი დარღვევები, რაც იწვევს ბიულეტენების გადათვლის საჭიროებას (მაგალითი 8, იხ. ქვემოთ), არჩევნების შედეგების გაუქმებისა და ხელახალი ჩატარების (მაგალითი 9) და საარჩევნო უბნების კომისიების სანქცირებას (მაგალითები: 10, 11).

ცესკო ბიულეტენების ხელახლა დათვლის განკარგულებას გასცემს, თუ დადგინდა, რომ კანონი დაირღვა და დარღვევამ ზეგავლენა მოახდინა მანდატების განაწილებაზე. ბიულეტენების თავიდან დათვლა გამონაკლისი ვითარებაა, იგი კანონით დადგენილი და ამკარად დასაბუთებული მიზეზების საფუძველზე ხორციელდება.⁸³ გარდა ამისა, საარჩევნო პროცესი არის უწყვეტი, რომელიც შედგება ისეთი კომპონენტებისგან, როგორებიცაა შედეგების დადგენა და შედეგების დადასტურება, რაც მხოლოდ მას შემდეგაა შესაძლებელი, როდესაც ხმების განმეორებით გადათვლა მოხდება და გასაჩივრების პროცესი დასრულდება. ეს ნიშნავს, რომ ორივე კომპონენტი ერთო-

82 ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკო-ს ანგარიში 2012 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ, 176.

83 ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის მუხლი 5.30: იმისათვის, რომ გათვალისწინებული იყოს მოთხოვნა ბიულეტენების ხელახლა გადათვლის შესახებ 5.30 მუხლის მე-4 პუნქტის შესაბამისად, დაკმაყოფილებული უნდა იყოს შემდეგი პირობები: მოთხოვნა წერილობითი ფორმით უნდა იყოს წარდგენილი და მას ხელს უნდა აწერდეს დამკვირვებელი, 50 ან მეტი კაცისგან შემდგარი ამომრჩეველთა ჯგუფი, რომლებმაც ხმა მისცეს იმავე საარჩევნო უბანზე, მუნიციპალური საარჩევნო კომისიის ან პოლიტიკური პარტიის თავმჯდომარე; თხოვნაში კონკრეტულად უნდა იყოს მითითებული ის ფაქტები, რომლებიც ასაბუთებენ ბიულეტენების გადათვლის აუცილებლობას, ამ კანონის შესაბამისი მუხლების მითითებით, რომელთა უკულებელობა ან დარღვევა მოხდა; მოთხოვნაში კონკრეტულად უნდა იყოს მითითებული ბიულეტენების სავარაუდო რაოდენობა, რომლებზეც გავლენა მოახდინა დარღვევამ; მოთხოვნაში ასევე მითითებული უნდა იყოს, თუ რა გავლენას მოახდენდა კანონის დარღვევა შედეგებზე; მოთხოვნა ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცენტრალურ საარჩევნო კომისიას უნდა წარედგინოს არჩევნების შედეგების გამოქვეყნების დღიდან სამი დღის განმავლობაში.

ბლიობაშია მნიშვნელოვანი შედეგების შეჯამების პროცესში და უნდა დასრულდეს არჩევნების დღიდან არაუგვიანეს 30 დღის განმავლობაში. ცესკოს ანგარიშები აჩვენებს, რომ ეს არის საარჩევნო პროცესის ყველაზე სენსიტიური ეტაპი. მაგალითად, 2010 წლის საყოველთაო არჩევნების დროს წარდგენილ იქნა 139 საჩივარი საარჩევნო უბნებზე დარღვევების თაობაზე,⁸⁴ და უმეტესობა ეხებოდა საარჩევნო უბნის კომისიის წევრების პროფესიულ კომპეტენტურობას. არჩევნების პროცესის ანალიზმა აჩვენა დარღვევები 57 საარჩევნო უბნის კომისიების მუშაობაში და ცესკომ 87 თხოვნა მიიღო ბიულეტენების გადათვლის თაობაზე. 2018 წლის უკანასკნელი საყოველთაო არჩევნების განმავლობაში ბიულეტენების ხელახალი დათვლის 82 მოთხოვნა იყო წარდგენილი, ხოლო ცესკომ ბიულეტენები 90 საარჩევნო უბანზე ხელახლა გადაითვალა.⁸⁵ 2018 წლის საყოველთაო არჩევნებზე საარჩევნო უბნებიდან შედეგების ამსახველი ოქმების წარდგენისთანავე ცესკომ გასცა საერთო განკარგულება ადგილობრივი საარჩევნო კომისიების საყურადღებოდ, ხელახლა დაეთვალათ ბიულეტენები ყველა იმ საარჩევნო უბანზე, სადაც შედეგები არ იყო სწორად დადგენილი, რაც ამკარად ჩანდა მათი შედეგების მათემატიკური ალოგიკურობიდან, და ბიულეტენების ხელახალი დათვლა 773 საარჩევნო უბანზე განხორციელდა ამ განკარგულების შესაბამისად.⁸⁶ თუ გავითვალისწინებთ, რომ ბიულეტენების ხელახალი დათვლა მთლიანობაში 863 საარჩევნო უბანზე განხორციელდა, ცესკოსა და ადგილობრივი საარჩევნო კომისიების დონეზე (ბოსნია და ჰერცეგოვინაში დაახლოებით 5 300 საარჩევნო უბნია), ეს ძალიან საფუძვლიანი შემონიშნებაა, რადგან საარჩევნო უბნების კომიტეტების მუშაობასა და დარღვევებთან დაკავშირებით შენიშვნები მხოლოდ 360 საარჩევნო უბნის შურნალში იქნა შეტანილი.

ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონი მუსტად განსაზღვრავს, რომ ცესკო გააუქმებს არჩევნებს საარჩევნო-ადმინისტრაციულ ერთეულში ან ინდივიდუალურ საარჩევნო უბანზე, თუკი დაადგენს, რომ დარღვევები მოხდა კენჭისყრის ან ხმე-

84 ცესკოს ანგარიში 2010 წლის საყოველთაო არჩევნების თაობაზე, 73.

85 ცესკოს ანგარიში 2018 წლის საყოველთაო არჩევნების თაობაზე, 89.

86 იქვე, 89.

ბის დათვლის დროს, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს არჩევნების შედეგებზე.⁸⁷ მსგავსი წესები გამოიყენება უმეტეს ქვეყნებში, სადაც გათვალისწინებულია, რომ ცალკეულ უბნებზე არსებობს არჩევნების შედეგების გაუქმების შესაძლებლობა (ალბანეთი, ავსტრია, ამერბაიჯანი, ბოსნია და ჰერცეგოვინა, ბულგარეთი, ხორვატია, ჩეხეთი, ესტონეთი, საფრანგეთი, გერმანია, უნგრეთი, კორეა, ლატვია, ნიდერლანდი, პორტუგალია და რუმინეთი⁸⁸).

ცესკოს პრაქტიკაში რამდენიმე შემთხვევა იყო, როდესაც არჩევნები გაუქმდა ზოგიერთ საარჩევნო უბანზე ან მთელ საარჩევნო ოლქში. თუმცა ამას ხელი არ შეუშლია ცესკოსთვის კანონით დადგენილი 30-დღიანი ვადის განმავლობაში საბოლოო შედეგების გამოცხადებასა და არჩევნების ნაწილობრივი შედეგების დადგენაში ყველა სხვა საარჩევნო უბანზე. შედეგები მოგვიანებით დადგინდა იმ მუნიციპალიტეტებში, სადაც არჩევნების გაუქმება მოხდა და დამატებითი გადაწყვეტილებები იქნა მიღებული.⁸⁹ არჩევნების გაუქმების შესახებ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ ძალიან რთულია მოკლე ვადების დაცვა არჩევნების პერიოდში საარჩევნო უფლების დაცვის მიზნით. მიუხედავად ამისა, ცესკომ მიიჩნია, რომ გაცილებით მნიშვნელოვანია საჩივარში მითითებული ყველა ფაქტის დადგენა. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო იზიარებს ამ მოსაზრებას და აღნიშნავს, რომ საარჩევნო უფლებებთან დაკავშირებული საჩივრებისა და

87 ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის 2.10 მუხლი.

88 ვენეციის კომისია, ანგარიში არჩევნების შედეგების გაუქმების შესახებ, CDL-AD (2009) 054, სტრასბურგი, 2009, 6.

89 2004 წლის 26 ოქტომბერს ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კომისიამ მიიღო გადაწყვეტილება ზვორნიკის საარჩევნო ოლქის 59 საარჩევნო უბანზე ჩატარებული არჩევნების გაუქმების შესახებ. განმეორებითი არჩევნები ჩატარდა 2004 წლის 7 ნოემბერს, კვირას, იმ დარღვევების გამო, რომლებსაც შეიძლება გავლენა მოეხდინა არჩევნების შედეგებზე. დარღვევები დაკავშირებული იყო ამომრჩეველთა რეესტრში უამრავ იდენტურ ხელმოწერასთან. 2010 წლის საყოველთაო არჩევნების განმავლობაში კანტონის ასამბლეაში არჩევნები გაუქმდა კაპლუნას ხუთ საარჩევნო უბანზე. 2012 წლის ადგილობრივი არჩევნების განმავლობაში არჩევნები გაუქმდა ისტონის დვარის, ისტონი მოსტარისა და ვუკოსავლიეს ზოგიერთ საარჩევნო უბანში. 2016 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების განმავლობაში არჩევნები გაუქმდა სტოლაკის მუნიციპალიტეტში და სამი თვის შემდეგ ჩატარდა ხელმეორედ.

სარჩელების ეფექტური ანალიზის ეროვნული სამართლებრივი სისტემის არსებობა თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი გარანტიაა. საქმეში – *Namat Aliyev v. Azerbaijan*⁹⁰ – ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ უკულებელყო საჩივრები, რომლებიც განუხილველი დარჩა, რასაც OSCE ODIHR-ის ანგარიში ადასტურებდა, რომელშიც აღნიშნულია, რომ ცესკომ საჩივრები საარჩევნო კომისიებს გადაუგზავნა მათი გამოძიების გარეშე. ასეთი მკაცრი და ფორმალისტური მიდგომა არ იყო გამართლებული და კომისიისა და სასამართლოების ქცევაში აღინიშნა არჩევნების შესახებ საჩივრების წარმდგენი პირების უფლებების დაცვაზე გულწრფელი ზრუნვის არარსებობა. არჩევნების შედეგების გაუქმება აუცილებელი არ არის, თუ საარჩევნო კანონის დარღვევა მცირე მასშტაბისაა და გავლენას არ ახდენს არჩევნების შედეგებზე.⁹¹ ამავე დროს, ვენეციის კომისია თავის ანგარიშში აღნიშნავს,⁹² რომ ნებისმიერი მანიპულირება ან შეცდომა, რომელიც შეუძლებელს ხდის არჩევნების კეთილსინდისიერად, სამართლიანად და კონკურენტულ გარემოში ჩატარებას, საარჩევნო დარღვევად ითვლება.

ex officio წესის გამოყენება სავალდებულო არაა ყველა სისტემაში. მაგალითად, სერბეთში არსებული პრაქტიკა სრულიად განსხვავდება ბოსნია და ჰერცეგოვინაში არსებული პრაქტიკისგან. სერბეთის უზენაესი სასამართლოს სამართლებრივი მიდგომის თანახმად, რესპუბლიკური საარჩევნო კომისია არ არის უფლებამოსილი, გააუქმოს არჩევნები ზოგიერთ საარჩევნო უბანზე *ex officio* წესით საჩივრების გარეშე.⁹³ სააპელაციო ორგანოებს

90 სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე – *Namat Aliyev v. Azerbaijan*, საჩივარი: 18705/06, 2010 წლის 8 ოქტომბერი.

91 ერთობლივი მოსაზრება ბულგარეთის საარჩევნო კოდექსის შესახებ CDL-AD (2011) 013, ვენეციის კომისია, ვენეციის კომისიის დასკვნებისა და ანგარიშების კრებული საარჩევნო დავების გადაწყვეტის შესახებ, სტრასბურგი, 2017 წელი, CDL-PL (2007) 007, 15.

92 ვენეციის კომისია, ანგარიში სტატისტიკური მეთოდებით საარჩევნო დარღვევების იდენტიფიცირების შესახებ, CDL-AD (2018) 09, სტრასბურგი, 2018 წელი, 6.

93 ბელგრადის უზენაესი სასამართლოს 2007 წლის 28 იანვრის განჩინება UŽ.36/07: „*ex officio*, წამოწყებულ პროცედურასთან დაკავშირებით, მისი დაწყების ვადები არ არის დადგენილი წესების მიხედვით, შესაბამის

უნდა ჰქონდეთ უფლებამოსილება, გააუქმონ არჩევნები, როგორც ეს მითითებულია საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსში.⁹⁴ ხმების დათვლა კრიტიკულად მნიშვნელოვანი ეტაპია და ამ პროცესის სათანადოდ შესრულება სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია ისეთი არჩევნების ჩატარებისთვის, რომლებსაც საზოგადოება ენდობა.⁹⁵

მაგალითი 8. ბიულეტენების გადათვლის დაუსაბუთებელი მოთხოვნა

მომჩივანმა არ გაითვალისწინა ყველა ის პირობა, რომლებიც უნდა დაკმაყოფილდეს ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის 5.30 მუხლის შესაბამისად, იმისთვის, რომ ცესკომ მოთხოვნა განიხილოს. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის 6.2 მუხლის პირველი პუნქტის თანახმად, მომჩივანმა დარღვევის ჩადენიდან 24 საათის განმავლობაში უნდა შეიტანოს საჩივარი საარჩევნო კომისიაში, რაც მან არ გააკეთა. მომჩივანს შესაძლებლობა ჰქონდა, საჩივარი წარედგინა ცესკოში ადგილობრივი საარჩევნო კომისიის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით. აღსანიშნავია, რომ ცესკოს არ მიუღია საჩივარი განმცხადებლისაგან საარჩევნო უბნებში არსებულ დარღვევებზე. გარდა ამისა, დამკვირვებლებსაც შეეძლოთ საჩივრის წარდგენა, მაგრამ არც მათგან ყოფილა შეტანილი რაიმე საჩივარი. მომჩივანის მიერ გაკეთებული განცხადებები მხოლოდ განმარტებებსა და ვარაუდებს შეიცავდა. თხოვნა არ შეიცავდა ყველა საჭირო ელემენტს 5.30 მუხლის შესაბამისად და არცერთი მითითებული დარღვევა ვერ მოახდენდა გავლენას მანდატების განაწილებაზე, რა შემთხვევაშიც ცესკო ვალდებული იქნებოდა, ხელახლა გადაეთვალია ბიულეტენები. შესაბამისად, ეს მოთხოვნა არ დაკმაყოფილდა.

სად, რესპუბლიკური საარჩევნო კომისიის მიერ არჩევნების ex officio წესით გაუქმება არ იქნება მიზანშეწონილი საარჩევნო პროცედურაში, სადაც ყველა მოქმედება უკავშირდება პარლამენტის წევრთა არჩევის შესახებ კანონში მკაცრად განსაზღვრულ ვადებს.“ (ამონარიდები უზენაესი და ადმინისტრაციული სასამართლოს განჩინებებიდან), 128.

94 საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსის ნაწილი II.3.3.e, და განმარტებითი ანგარიში, პარაგრაფი 101.

95 ვენეციის კომისია, ანგარიში არჩევნების შესაძლო გაყალბება ციფრებით მანიპულირების გზით CDL-AD (2010) 043, სტრასბურგი, 2010, 18.

მაგალითი 9. არჩევნების გაუქმება და ხელახალი არჩევნების ჩატარება

ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკომ 2010 წლის 28 ოქტომბერს მიიღო გადაწყვეტილება 2010 წლის 3 ოქტომბერს ჩატარებული არჩევნების გაუქმების თაობაზე ერთი საარჩევნო ოლქის ხუთ საარჩევნო უბანზე (კანტონური ასამბლეის დონეზე). იმავე გადაწყვეტილებით გამოაცხადა განმეორებითი არჩევნები ამ კანტონის აღნიშნულ უბნებზე, რომლებიც 2010 წლის 7 ოქტომბერს უნდა ჩატარებულიყო. მომჩივანი სააპელაციო საჩივარში (პოლიტიკური პარტია) აცხადებდა, რომ ხუთ საარჩევნო უბანზე დადგენილმა დარღვევებმა შეიძლება გავლენა მოახდინონ სხვა სამთავრობო დონეებზე (ბოსნია და ჰერცეგოვინის ფედერაციის პარლამენტი და ბოსნია და ჰერცეგოვინის პარლამენტის წარმომადგენელთა პალატა), და არა მხოლოდ კანტონურ დონეზე. აქედან გამომდინარე, იგი აცხადებდა, რომ არჩევნები განმეორებით უნდა ჩატარდეს საკანონმდებლო ხელისუფლების ყველა დონეზე, რადგან ცესკომ დაადგინა, რომ არჩევნები არ ჩატარებულა ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის შესაბამისად. დოკუმენტების შემოწმებისას ცესკომ დაადგინა, რომ აღნიშნულ უბნებში აღინიშნა დარღვევები და მან გრაფოლოგიური ექსპერტიზის ჩატარების განკარგულება გასცა, რომელმაც დაასკვნა, რომ „ამომრჩეველთა ხელმოწერებში ძალიან ბევრი მსგავსებაა და ამკარაა, რომ 1 015 საეჭვო ხელმოწერა ერთი და იმავე პირის/პირების მიერაა შესრულებული“. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლომ დაასკვნა, რომ ცესკომ დეტალური ანალიზი ჩაატარა და დაადგინა, რომ 1 015 ხმის სხვაობა ვერ იმოქმედებს არჩევნების შედეგებზე და არც მანდატების განაწილებაზე ცენტრალურ და საპარლამენტო დონეზე, თუმცა ამას შეიძლება გავლენა ჰქონოდა კანტონის შედეგებზე. გარდა ამისა, მომჩივანს არ წარუდგენია მტკიცებულებები მისი განცხადებების გასამყარებლად, ამიტომ მისი განცხადებები მიჩნეულ იქნა როგორც მიკერძოებული, ხოლო საჩივარი უარყოფილ იქნა.

მაგალითი 10. საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრზე სანქციების დაკისრება ჩადენილი დარღვევების გამო

ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ ჯარიმა დააკისრა საუბნო

საარჩევნო კომისიის წევრს და შესაბამოდ მიიჩნია იგი საარჩევნო ადმინისტრაციის ორგანოებში სამუშაოდ 2012 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შედეგების არასწორი აღრიცხვის გამო. მომჩივანს პასუხისმგებლობა დაეკისრა იმ ფაქტის გამო, რომ იგი მონაწილეობდა ბიულეტენების დათვლისა და ფორმების შევსების პროცედურაში, და ასევე იმის გამო, რომ ფორმებში ჩაწერილი მონაცემების სისწორე დადასტურდებოდა მისი ხელმოწერით. გარდა ამისა, მომჩივანს პასუხისმგებლობა დაეკისრა ბოსნია და ჰერცეგოვინაში არჩევნების ჩატარების წესის 22-ე მუხლის პირველი პუნქტის საფუძველზე, რომელშიც ნათქვამია, რომ თავმჯდომარე ხელმძღვანელობს საარჩევნო უბნების კომისიების მუშაობას და საარჩევნო უბნის კომისიების წევრებთან ერთად პასუხისმგებელია საარჩევნო უბანზე კეთილსინდისიერი მუშაობის უზრუნველყოფაზე. საარჩევნო უბნის კომისიამ, რომლის წევრიც იყო მომჩივანი, არასწორად დაადგინა, რომ ბათილად გამოცხადებული ბიულეტენების რაოდენობა იყო 24, ნაცვლად 32-ისა, და სწორად მიცემული ხმების რაოდენობა იყო 303, ნაცვლად 305-ისა. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილებამ გამოიტანა გადაწყვეტილება, რომ იგი იყო საუბნო კომისიის წევრი და, შესაბამისად, თავმჯდომარესთან ერთად პასუხისმგებელი კანონის დაცვით მუშაობაზე, და გადაწყვიტა, რომ ჯარიმა სათანადო იყო ამ დარღვევისთვის.

მაგალითი 11. საარჩევნო უბნის კომისიის თავმჯდომარეზე სანქციების დაკისრება ჩადენილი დარღვევების გამო

საჩივრის წარმდგენი პირი საარჩევნო უბნის კომისიის თავმჯდომარის ფუნქციას ასრულებდა, შესაბამისად, პასუხისმგებელი იყო საარჩევნო უბანზე სათანადო მუშაობის, ყველა ფორმის სწორად შევსებისა და ყველა მოქმედების ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის დებულებების დაცვით შესრულების უზრუნველყოფაზე, ყოველგვარი არასათანადო ზეგავლენის გარეშე. საჩივარში აღინიშნა, რომ შეცდომა ტექნიკური ხასიათის იყო, დაღლილობით გამოწვეული (კანდიდატისთვის მიცემული ხმების რაოდენობა არასწორად იყო ჩაწერილი – სამის ნაცვლად

არცერთი ხმა არ იყო მითითებული). კერძოდ, შეცდომა ხმების განმეორებით დათვლის თაობაზე წარმოდგენილი მოთხოვნების დეტალური შესწავლის შედეგად დადგინდა და გონივრულ მოთხოვნად იქნა მიჩნეული. ამ უბანზე ხმების ხელმეორედ დათვლა განხორციელდა და შემოსული ფორმების ორიგინალები იქნა გაანალიზებული. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონი ადგენს, რომ საარჩევნო უბნების კომისიების წევრები შეიძლება დაჯარიმდნენ 300-იდან 3 000-ამდე კონვერტირებადი მარკის ოდენობის თანხით, თუ ფორმები შევსებულია 5.25 მუხლის დარღვევით. გამოტანილი სანქცია ადგენდა საარჩევნო ადმინისტრაციის მმართველ ორგანოებში მუშაობისთვის შეუსაბამობას და ფინანსური ჯარიმის დაკისრებას 400 კონვერტირებადი მარკის ოდენობით. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლომ დაადასტურა ცესკოს გადაწყვეტილება საუბნო კომისიის თავმჯდომარეზე სანქციის დაკისრების შესახებ და უარყო საჩივარი.

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში საარჩევნო უფლებების დაცვის პროცედურა განსაკუთრებულ სამართლებრივი დაცვის საშუალებებს არ ითვალისწინებს. ფაქტობრივად, ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილების შესაბამისად,⁹⁶ ადმინისტრაციული საპროცესო კანონით, ისევე როგორც ბოსნია და ჰერცეგოვინის ადმინისტრაციული დავების შესახებ კანონით გათვალისწინებული განსაკუთრებული სამართლებრივი დაცვის საშუალებები, საერთოდ არ არის დაშვებული. საარჩევნო დავების განხილვის სისტემა რეგულირდება ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის მე-6 თავით და სპეციალური კანონქვემდებარე მარეგულირებელი აქტით – ინსტრუქციით. ამ მარეგულირებელი აქტით გათვალისწინებულია მხოლოდ სამართლებრივი დაცვის ჩვეულებრივი საშუალებები: საჩივრები და სარჩევლები, ხოლო საარჩევნო საჩივრებთან დაკავშირებული დავების სასამართლო განხილვა რეგულირდება ბოსნია და ჰერცეგოვინის კანონით ადმინისტრაციული დავების შესახებ.⁹⁷ კანონის

96 ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს 2017 წლის 13 თებერვლის გადაწყვეტილება N: S1 3 IŽ 024372 17 IŽ 2.

97 იქვე, მუხლები 76-იდან 82-ის ჩათვლით.

76-ე მუხლის შესაბამისად, ცესკოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების გასაჩივრება, რომელიც არღვევს საარჩევნო კანონს, შესაძლებელია ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილებაში, ხოლო 82-ე მუხლის შესაბამისად, ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილების გადაწყვეტილება, რომელიც ადგენს საარჩევნო უფლების დარღვევას, საბოლოო და სავალდებულოა.

ყველა შემოსენებული დებულების გათვალისწინებით, ნათელია, რომ ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილების საბოლოო, სავალდებულო და კანონიერი გადაწყვეტილების წინააღმდეგ განსაკუთრებული სამართლებრივი დაცვის საშუალებები არ არის დაშვებული, მათ შორის, არც ადმინისტრაციული საპროცესო კანონით გათვალისწინებული სამართლებრივი დაცვის საშუალებები. ეს შესაბამისობაშია ბოსნია და ჰერცეგოვინის ადმინისტრაციული საპროცესო კანონის მე-2 მუხლთან, რომელიც ადგენს, რომ გარკვეულ ადმინისტრაციულ სფეროებთან დაკავშირებული საპროცესო საკითხები შეიძლება მხოლოდ გამონაკლის შემთხვევაში რეგულირდებოდეს ამ კანონისგან განსხვავებულად, ცალკე კანონით, თუ ამ საკითხების სხვაგვარი რეგულირება აუცილებელია, იმ პირობით, რომ ეს ცალკე დებულებები არ ეწინააღმდეგებიან ამ კანონის პრინციპებს. ადმინისტრაციულ საპროცესო კანონში სამართლებრივი დაცვის საშუალებასთან დაკავშირებული ერთ-ერთი ასეთი პრინციპია გასაჩივრების უფლება,⁹⁸ რაც ჩვეულებრივი სამართლებრივი დაცვის საშუალებაა. სამართლებრივი დაცვის განსაკუთრებული საშუალებები ამ პრინციპით არ არის გათვალისწინებული.

ადმინისტრაციული დავების შესახებ კანონი⁹⁹ არეგულირებს ამ განსაკუთრებულ სამართლებრივი დაცვის საშუალებებს ადმინისტრაციული დავების შემთხვევაში, კერძოდ, იგი ითვალისწინებს შემდეგს: მოთხოვნას სამართალწარმოების განახლების შესახებ, კანონიერების დაცვის მოთხოვნას და სასამართლოს განჩინებების გადასინჯვის მოთხოვნას.

98 ბოსნია და ჰერცეგოვინის ადმინისტრაციული საპროცესო კანონის მე-15 მუხლი.

99 იქვე, მუხლი 40.

ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლო გადაწყვეტილებებს იღებს სააპელაციო პროცედურებთან დაკავშირებით, და არა ადმინისტრაციულ დავაში საბოლოო ადმინისტრაციული აქტის კანონიერების დადგენის პროცედურასთან დაკავშირებით.

II. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა

იმავდროულად აღსანიშნავია, რომ შესაძლებელია ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოში საჩივრის შეტანა. აპელანტები საკონსტიტუციო სასამართლოს მიმართავენ კონსტიტუციით ან ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით განსაზღვრული უფლებების დარღვევათა შემთხვევებში, ყველაზე ხშირად კი: თავისუფალი არჩევნების უფლების,¹⁰⁰ ეფექტური სამართლებრივი დაცვის საშუალების უფლების,¹⁰¹ სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებისა¹⁰² და დისკრიმინაციისგან დაცვის უფლების¹⁰³ დარღვევათა შემთხვევებში.

ბოსნია და ჰერცეგოვინის კონსტიტუციის VI/3 ბ მუხლის შესაბამისად, საკონსტიტუციო სასამართლოს ასევე აქვს სააპელაციო იურისდიქცია ამ კონსტიტუციით გათვალისწინებულ საკითხებთან მიმართებით, რომლებიც წარმოიქმნება ბოსნია და ჰერცეგოვინის ნებისმიერი სხვა სასამართლოს განჩინებასთან/გადაწყვეტილებასთან დაკავშირებით. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლომ შეიძლება განიხილოს საჩივრები მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ, კანონის თანახმად, გათვალისწინებული ყველა სამართლებრივი დაცვის საშუალება ამონურულია და თუ საჩივარი წარდგენილია მომჩივნის მიერ ბოლო სამართლებრივი დაცვის საშუალებისთვის მიმართვის შედეგად გამოტანილი გადაწყვეტილების მიღების თარიღიდან 60 დღის ვადაში. გასაჩივრების შედეგის მიუხედავად, ამას არა აქვს

100 ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი ოქმის მე-3 მუხლი.

101 იქვე, მუხლი 13.

102 იქვე, მუხლი 6.

103 იქვე, მუხლი 14.

დროული გავლენა არჩევნების პროცესზე, რადგან არჩევნების შედეგები უნდა დადასტურდეს და გამოცხადდეს არჩევნების დასრულებიდან არა უგვიანეს 30 დღის ვადაში, რაც არჩევნების შედეგს საბოლოოს და უდავოს ხდის. საქმის ხასიათიდან გამომდინარე, ანუ უკავშირდება თუ არა პროცედურა ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოში საარჩევნო უფლებებთან დაკავშირებით წარდგენილ საჩივარს, ამ სასამართლომ უნდა იმოქმედოს საგანგებო პროცედურის შესაბამისად.¹⁰⁴

თუმცა პრობლემა ისაა, რომ პრაქტიკაში ბევრი გადაწყვეტილება მიღებულია ხოლმე კანდიდატთა სიების გადამონმების ან ბიულეტენების დაბეჭდვის შემდეგ და არ არსებობს პროცედურის წინა ეტაპზე დაბრუნებისა და განმცხადებელთა უფლებების გამოსწორების შესაძლებლობა. შესაბამისად, ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოში ხანგრძლივი პროცედურები განსაკუთრებული გამოწვევაა საარჩევნო პროცესის დინამიკისთვის და ზოგიერთ შემთხვევაში ეს პროცედურა შეიძლება რამდენიმე წელს გრძელდებოდეს. ასეთი ვითარება იყო 2001 წელს, ბულგარეთის საპარლამენტო არჩევნების შემდეგ, როდესაც განმცხადებელმა¹⁰⁵ ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოს მიმართა, რადგან მისი სახელი ამოღებულ იქნა კანდიდატთა სიიდან. სასამართლომ დაასკვნა, რომ ბულგარეთის საარჩევნო ადმინისტრაციის ორგანო „ვალდებული იყო, პატივი ეცა უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებისთვის და უფლება მიეცა განმცხადებლისთვის, კენჭი ეყარა პარლამენტში, რითაც დაადასტურებდა გასაჩივრების პროცესის ხელშეუვალობას.“¹⁰⁶ „საარჩევნო კანონმა უნდა უზრუნველყოს დავების გადაწყვეტა არჩევნების პროცესისათვის შესაფერის ვადაში ...სასამართლოების და საარჩევნო ორგანოების მიერ მიღებული

104 ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოს წესები „ბოსნია და ჰერცეგოვინის ოფიციალური გაზეთი“, ნომერი 94/14.

105 სასამართლოს გადაწყვეტილება, Petkov and others v. Bulgaria, საჩივრები: 77568/01, 178/02 და 505/02, 2009 წლის 11 ივნისი, პუნქტი 66.

106 კეტრინ ელენა, ჩად ვიკერი და ლიზა რეპელი, IFES: „არჩევნებთან დაკავშირებული სასამართლო პროცესები, საარჩევნო დავებისა და დარღვევების ეფექტური მართვა“, 2018 წლის მაისი, 33. (Katherine Ellena, Chad Vickery and Lisa Reppell, IFES: “Elections on trial, The Effective Management of Election Disputes and Violations”, May 2018, page 33).

გადაწყვეტილებების სწორად და დროულად შესრულება გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა საარჩევნო დავების განხილვის სისტემის ეფექტურობისთვის.¹⁰⁷

საკონსტიტუციო სასამართლო არ განიხილავს ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოების გადაწყვეტილებებს ფაქტების შესწავლის თვალსაზრისით და მატერიალური სამართლის გამოყენებით, გარდა იმ გადაწყვეტილებებისა, რომლებიც აშკარად არღვევენ განმცხადებლის კონსტიტუციურ უფლებებს.

2003 წლიდან ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოში 44 საჩივარი იქნა შეტანილი, რომელთაგან მხოლოდ ოთხი შეფასდა როგორც დასაბუთებული, ხოლო ერთი – ნაწილობრივ დასაბუთებული. აპელანტები კვლავ წარადგენენ საჩივრებს, თუ ხმების ხელახლა დათვლა არ განხორციელდა, ან, თუ კანდიდატის სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლება დაირღვა. საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები საბოლოო და სავალდებულოა.

მაგალითები

ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 9 იანვრის გადაწყვეტილება, AP 3089/06

მოსარჩელემ ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოში შეიტანა სარჩელი ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს გადაწყვეტილებისა და ცესკოს გადაწყვეტილების წინააღმდეგ (ბიულეტენების ხელახალი დათვლის მოთხოვნით), და მისი სარჩელი უარყოფილ იქნა, როგორც დაუსაბუთებელი. მოსარჩელემ მიიჩნია, რომ ამ გადაწყვეტილებებმა და ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონის 5.30 მუხლის მე-4 პუნქტის არასწორმა გამოყენებამ დაარღვია მისი თავისუფალი არჩევნების უფლება, რომელიც გათვალისწინე-

107 დენის პეტიტი, OSCE ODIHR (2000), „ეუთოს რეგიონში საარჩევნო დავების გადაწყვეტა: EDR მონიტორინგის სტანდარტული სისტემისკენ“, ვარშავა, 2000, 7 (Denis Petit, OSCE ODIHR, Resolving Election Disputes in the OSCE Area: Towards a Standard EDR Monitoring System, Warsaw, 2000, page 7).

ბულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი ოქმის მე-3 მუხლით. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლომ და ცესკომ თავიანთ გადანყვეტილებებში ნათელი და უტყუარი მიზეზები წარმოადგინეს იმის თაობაზე, თუ რატომ არ შეიძლება, მოსარჩელის მოსაზრებებმა სამართლებრივ საკითხზე განსხვავებული გადანყვეტილების მიღება გამოიწვიოს. ცესკომ ხმების დამთვლელი ცენტრალური ოფისის ინფორმაციაზე დაყრდნობით განაცხადა, რომ დარღვევები არ ყოფილა, და რომ საარჩევნო უბნებიდან ყველა ფორმის მონაცემები სწორად და ზუსტად იყო შეყვანილი. შედეგები გამოცხადდა ყველა საარჩევნო უბნიდან ფორმების დედნებში ასახული მონაცემების გადასინჯვის შემდეგ, ხოლო კონტროლიორები უფლებამოსილნი იყვნენ, გადაემონებინათ ფორმებში შეტანილი კორექტირებები იმის დასადგენად, იყო თუ არა სწორი მონაცემი შეტანილი არასწორ ველში, ან დაუშვა თუ არა საარჩევნო უბნის კომისიამ შეცდომა ხმების დათვლისას. ამ შემთხვევაში არ არსებობდა მიზეზი, რათა ხმების ხელახალი დათვლის განკარგულება გაცემულიყო *ex officio* წესით. მუხლი 5.30 ამ შესაძლებლობას ითვალისწინებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ხმების ხელახალი გადათვლის შედეგებმა შეიძლება გავლენა მოახდინოს განმცხადებლის სასარგებლოდ მიცემული ხმების რაოდენობაზე და არაფერი მიუთითებს 5.30 მუხლის თვითნებურ გამოყენებაზე, რამაც შეიძლება ეჭვქვეშ დააყენოს მომჩივნის თავისუფალი არჩევნების უფლება.

**ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოს
2008 წლის 20 ნოემბრის გადანყვეტილება N3593/08
საქმეზე**

განმცხადებელმა შეიტანა დროებითი ზომის გატარების მოთხოვნა, რომელიც დროებით შეაჩერებდა არჩევნების შედეგების ოფიციალურად გამოცხადების პროცესს ერთ-ერთ მუნიციპალიტეტში, სანამ საბოლოოდ არ იქნებოდა გამოტანილი გადანყვეტილება მის სარჩელთან დაკავშირებით. იგი უთითებდა, რომ ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოსა

და ცესკოს მიერ მიღებულმა გადაწყვეტილებებმა დაარღვია მისი სამართლიანი სასამართლოს უფლება და ეფექტური სამართლებრივი დაცვის საშუალების უფლება, და აღნიშნავდა, რომ წინასწარი შედეგების გამოცხადების შემდეგ მერის თანამდებობაზე არჩევნებში მისმა კანდიდატმა წარმატებით გაიმარჯვა, მაგრამ შედეგების გამოცხადების შემდეგ კანდიდატი მოულოდნელად მეორე ადგილზე აღმოჩნდა. მისი აზრით, გარკვეულ საარჩევნო უბნებში საარჩევნო პროცესის დარღვევების შესახებ გონივრული ეჭვი არსებობდა, კერძოდ, საარჩევნო მასალების არასწორად წარმოების თვალსაზრისით. მან ასევე გამოთქვა თავისი ეჭვი არჩევნების სათანადოდ ჩატარებასთან დაკავშირებით, ბათილად ცნობილი ბიულეტენების დიდი რაოდენობის გამო. ევროპული სასამართლოს პრაქტიკის შესაბამისად, პოლიტიკური უფლებები და ვალდებულებები, როგორცაა არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლება, არ წარმოადგენს სამოქალაქო უფლებებს და არჩევნების პროცესის შედეგად წარმოქმნილი დავები სამოქალაქო სამართლის ჩარჩოს ფარგლებს მიღმაა. აქედან გამომდინარე, საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ ამ პროცედურაში, რომელსაც საარჩევნო პროცესის შედეგად წარმოქმნილი დავის მახასიათებლები აქვს, გადაწყვეტილება იქნა მიღებული არა განმცხადებლის სამოქალაქო უფლებებსა და ვალდებულებებთან დაკავშირებით, არამედ მის პოლიტიკურ უფლებებთან დაკავშირებით. აქედან გამომდინარე, ბოსნია და ჰერცეგოვინის კონსტიტუციის II/3e მუხლით და კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებული გარანტიები არ ვრცელდებოდა ამ საქმის განხილვის პროცედურაზე. საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ *ratione materiae* სარჩელი არ შეესაბამება ბოსნია და ჰერცეგოვინის კონსტიტუციას, ისევე, როგორც განმცხადებლის ქმედითი სამართლებრივი დაცვის საშუალებების უფლება. ამ შემთხვევაში არ არსებობდა „კონვენციით დაცული უფლება“. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლომ უარყო ეს მოთხოვნა.

ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 29 სექტემბრის გადაწყვეტილება N AP 2679/06

2006 წელს საკონსტიტუციო სასამართლომ საინტერესო საქმე განიხილა, რომელიც ეხებოდა პოლიტიკური პარტიის საჩივარს იმის შესახებ, რომ მის კანდიდატს ჩამოერთვა არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობისთვის მისი ვინაობის გადამოწმების უფლება. კანდიდატს არ ჰქონდა პირადობის მოწმობა, მხოლოდ პასპორტი ჰქონდა. კანდიდატების შემოწმების დროს ცესკომ მომჩივანს გაუგზავნა თხოვნა იმის თაობაზე, რომ გამოესწორებინა ხარვეზი კანდიდატის შეცვლის ან კანდიდატთან დაკავშირებით დამატებითი დოკუმენტების მიწოდების გზით. მოსარჩელემ საჩივრის წარდგენის გზით მოახდინა რეაგირება და შემდეგი მტკიცებულებები წარადგინა: კანდიდატი 1997 წლიდან იყო დარეგისტრირებული როგორც მუდმივი მაცხოვრებელი მოცემულ საარჩევნო-ადმინისტრაციულ ერთეულში, ფლობდა 2003 წლის დეკემბერში გაცემული პასპორტის დამოწმებულ ასლს და 2006 წლის 30 მაისს გაცემული პირადობის მოწმობის დამოწმებულ ასლს (კანდიდატმა პირადობის მოწმობა ახალი პირადობის მოწმობის გაცემის პროცედურის შედეგად აიღო, მოპარული პირადობის მოწმობის ჩასანაცვლებლად). ცესკომ მიიჩნია რა, რომ საჩივარი არალეგიტიმური იყო, უარყო იგი საჩივარზე თანდართულ მტკიცებულებებზე რაიმე განცხადების გაკეთების გარეშე, რომელიც მიუთითებდა, რომ კანდიდატი დარეგისტრირებული იყო ცენტრალურ საჯარო ჩანაწერებში. როგორც ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა, ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონი არ ითვალისწინებს, რომ ამომრჩეველთა ცენტრალური რეესტრი ინარმოვება არა პირადობის მოწმობების საფუძველზე, არამედ ოფიციალური ჩანაწერების მონაცემთა საფუძველზე, და ტერმინი „ოფიციალური ჩანაწერები“ გაცილებით ფართოა, ვიდრე ტერმინი „პირადობის მოწმობების ჩანაწერები“. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საკონსტიტუციო სასამართლომ გადაწყვეტილება გამოიტანა, რომლის მიხედვით, ის ფაქტი, რომ ცესკომ და ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლომ მიიჩნიეს, რომ კა-

ნდიდატს 2006 წლის 4 მაისს არ ჰქონდა პირადობის მოწმობა (არჩევნების გამოცხადების დღეს) და იგი იყო არ უნდა ყოფილიყო და ვერ იქნებოდა შეტანილი ამომრჩეველთა ცენტრალურ რეესტრში, არასწორი იყო, მით უფრო, რომ მან რეგისტრირებული მუდმივი საცხოვრებლის მოწმობა წარადგინა ამ საარჩევნო განყოფილებაში. საკონსტიტუციო სასამართლომ დაასკვნა, რომ განმცხადებლის მიმართ დაირღვა ბოსნია და ჰერცეგოვინის კონსტიტუციის II/ 3 ე მუხლით და კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტით დადგენილი სამართლიანი სასამართლოს უფლება.

დასკვნა

ზოგადად, ბოსნია და ჰერცეგოვინაში საარჩევნო დავების განხილვის სისტემა შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს, მაგრამ მას გარკვეული ხარვეზები ახასიათებს. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონი არეგულირებს და განსაზღვრავს სხვადასხვა იერარქიული ორგანოს (საოლქო საარჩევნო კომისიების, ცესკოს, ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს) უფლებამოსილებას და პასუხისმგებლობას, რათა არ მოხდეს იურისდიქციებს შორის კონფლიქტი. საარჩევნო კანონსა და კანონქვემდებარე აქტში არსებული წესები და პროცედურები განსაზღვრავენ, თუ როგორ უნდა მოხდეს თითოეული საჩივრის განხილვა.

ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ბოლო არჩევნებთან მიმართებით OSCE/ODIHR-მა შემდეგი აღნიშნა: „... დავების გადაწყვეტის პროცესი, მისი ამჟამინდელი სახით, სრულად არ უზრუნველყოფს დარღვევის ეფექტურ სამართლებრივ გამოსწორებას. მრავალი საჩივარი დაუშვებლად იქნა ცნობილი იმ საფუძველზე, რომ ისინი არ იქნა წარდგენილი დარღვევიდან 24 საათის განმავლობაში, იმ შემთხვევებშიც, როდესაც დარღვევა განგრძობადი ხასიათის იყო. მიუხედავად იმისა, რომ, კანონმდებლობის შესაბამისად, საარჩევნო კომისიებს შეუძლიათ, იმოქმედონ შესაძლო დარღვევების შემთხვევაში *ex officio* წესით, პრაქტიკაში ეს მათ მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევაში გააკეთეს დარღვევ-

ბის შესახებ შეტყობინებების მიღების შემდეგ. გარდა ამისა, ცესკოსა და ადგილობრივი საარჩევნო კომისიების კომპეტენციები საჩივრებთან მიმართებით მათთვის საკმარისად ცნობილი არ იყო და ზოგი საჩივარი ცესკოდან ადგილობრივ საარჩევნო კომისიებში იყო გადამისამართებული და, პირიქით.¹⁰⁸ ამიტომ ცესკოსა და ადგილობრივი საარჩევნო კომისიების იურისდიქცია უფრო ზუსტად და დეტალურად უნდა განისაზღვროს.“

საარჩევნო კომისიები უნდა იყვნენ დამოუკიდებელი და მიუკერძოებელი თავიანთ საქმიანობაში, რაც იმას ნიშნავს, რომ ყველა საქმიანობა უნდა განხორციელდეს მიუკერძოებლად და დამოუკიდებლად, რაიმე პოლიტიკური ზეგავლენისა და ჩარევის გარეშე. 2018 წელს ცესკოს იმ გადანყვევტილებების პროცენტული მაჩვენებელი, რომლებსაც მხარი დაუჭირა ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლოს სააპელაციო განყოფილებამ (99.63),¹⁰⁹ ადასტურებს მის დამოუკიდებელ მუშაობას. ნებისმიერ ამომრჩეველს ან პოლიტიკურ სუბიექტს (პოლიტიკური პარტია, დამოუკიდებელი კანდიდატი, კოალიცია) უფლება აქვს, შეიტანოს საჩივარი ან სარჩელი. ბოსნია და ჰერცეგოვინის საარჩევნო კანონი ითვალისწინებს დიდი ჯგუფების მიერ არჩევნების შედეგების გასაჩივრების შესაძლებლობას. გარდა 50 და მეტი ამომრჩევლისა, რომლებმაც ხმა მისცეს იმავე უბანზე, და პოლიტიკური სუბიექტებისა, საჩივრის წარდგენა შეუძლიათ დამკვირვებლებს, რაც ასევე შეესაბამება საერთაშორისო რეკომენდაციებს.¹¹⁰

პროცედურა მარტივია და მომჩივანებისთვის სპეციალური საჩივრის ფორმაა ხელმისაწვდომი ფორმალობების თავიდან ასაცილებლად. საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად, პროცესი ბოსნია და ჰერცეგოვინაში მომჩივანს ანიჭებს საჩივრის შეტანის უფლებას, საჩივრის მხარდამჭერი მტკიცებულებების წარდგენის უფლებას, სამართლიანი სასამართლო განხილვის უფლებას ორივე მხარის მონაწილეობით, ეფექტური სამა-

108 OSCE ODIHR-ის საბოლოო ანგარიში 2018 წლის საყოველთაო არჩევნების შესახებ, ვარშავა, 2019 წლის 25 იანვარი, 19.

109 ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს ანგარიში 2018 წლის საყოველთაო არჩევნების შესახებ, სარაევო, 2019 წლის მაისი, 94.

110 ვენეციის კომისია, კარგი პრაქტიკის კოდექსი საარჩევნო საკითხებში, 30.

როლებრივი დაცვის საშუალების უფლებას და გადანყვეტილების უმაღლეს ორგანოში გასაჩივრების უფლებას.

საჩივრისა და სარჩელის შეტანის ვადა ძალიან მოკლეა (24 საათი საჩივრის შემთხვევაში, 48 საათი ან ორი დღე გადანყვეტილების გასაჩივრებისთვის). ეს არის იმის მიზეზი, რის გამოც, საერთაშორისო სტანდარტების რეკომენდაციის მიხედვით, ასეთი მოკლე ვადები უნდა გადაისინჯოს.¹¹¹ ცესკო უფლებამოსილია, გააუქმოს არჩევნები, თუ დარღვევები გავლენას ახდენს ადგილების განაწილებაზე, რაც შეესაბამება საერთაშორისო სტანდარტებს.¹¹² შესაძლებელია მთელი არჩევნების, ან ერთი, ან რამდენიმე საარჩევნო ოლქისა და საარჩევნო უბნის შედეგების გაუქმება. თუ ეს მოხდება, ახალი არჩევნები დაინიშნება. ასეთი გადანყვეტილებები იქნა მიღებული ბოსნია და ჰერცეგოვინაში 2004, 2010, 2012 და 2016 წლებში ჩატარებულ არჩევნებთან დაკავშირებით. იმ ფაქტმა, რომ არჩევნები გაუქმდა ზოგიერთ საარჩევნო უბანზე ან ოლქში, ხელი არ შეუშალა ცესკოს კანონით დადგენილი ვადის დაცვით საბოლოო შედეგების გამოცხადებაში ყველა საარჩევნო ერთეულში, სადაც სადავო სიტუაცია არ ყოფილა.

საერთაშორისო სტანდარტები ხაზს უსვამს გამჭვირვალობის აუცილებლობას საარჩევნო უფლებასთან დაკავშირებული დავების გადანყვეტილას. გამჭვირვალობის პრინციპების შესაბამისად, ეს პროცედურები საჯარო სხდომებზე უნდა განხორციელდეს. მნიშვნელოვანია ჩამოყალიბდეს კარგი სისტემა, რათა გადანყვეტილებები და სასამართლო პრაქტიკა საზოგადოებისთვის ნათელი და ხელმისაწვდომი იყოს. დასაბუთებული გადანყვეტილებები მნიშვნელოვანია იმის უზრუნველსაყოფად, რომ საჩივრები არ იყოს უარყოფილი თვითნებურად.¹¹³ გამჭვირვალობა ისეთი

111 საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსი, „საჩივრების წარდგენისა და გადანყვეტის ვადა უნდა იყოს ხანმოკლე, სამიდან ხუთ დღემდე“, და OSCE ODIHR-ის საბოლოო ანგარიში 2018 წლის საყოველთაო არჩევნების შესახებ, ვარშავა, 2019 წლის 25 იანვარი, 28.

112 ვენეციის კომისია, კარგი პრაქტიკის კოდექსი საარჩევნო საკითხებში, 30.

113 კეტრინ ელენა, ჩად ვიკერი და ლიზა რეპელი, IFES: „არჩევნებთან დაკავშირებული სასამართლო პროცესები, საარჩევნო დავებისა და დარღვევების ეფექტური მართვა“, 2018 წლის მაისი, 31. (Katherine Ellena, Chad Vickery and Lisa Reppell, IFES: Elections on trial, The Effective Management of Election Disputes and Violations, May 2018, page 31).

ინფორმაციით მანიპულირების თავიდან აცილების საშუალებას იძლევა, რომელმაც შეიძლება პროცესის დელეგირება მოახდინოს და შეამციროს ნდობა ადგილობრივი საარჩევნო კომისიებისა და ცესკოს საქმიანობისადმი.

ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლო საჯაროდ აცხადებს ყველა თავის გადანყვეტილებას. გამჭვირვალობა და ღია მართლმსაჯულება ხელს უწყობს სასამართლოს გადანყვეტილებების მისაღებობის ამაღლებას. ამასთან, მთლიანი გადანყვეტილების სათანადოდ გაგება რიგითი ამომრჩევლისთვის ხშირად საკმაოდ პრობლემურია. ეს მოითხოვს დროს და იურიდიული ტერმინოლოგიის ცოდნას. ბოსნია და ჰერცეგოვინის სასამართლო წელიწადში ერთხელ აქვეყნებს სასამართლო გაზეთს, რომელიც ყველაზე მნიშვნელოვანი გადანყვეტილებების მოკლე შეჯამებებს შეიცავს. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ საარჩევნო უფლებების დაცვის სფეროში მიღებული ყველა შესაბამისი გადანყვეტილების მოკლე შეჯამება არ არის ხელმისაწვდომი.

ვენეციის კომისიამ თავის დასკვნაში რეკომენდაცია გასცა, რომ საჭიროა, გატარდეს ერთი მარტივი, მაგრამ შესაძლებელია, ძალიან ეფექტურ ზომა გამჭვირვალობის გასაუმჯობესებლად: ცესკომ უნდა უზრუნველყოს საჩივრების რეესტრის, მათ შორის, ცესკოს მიერ საჩივრებთან დაკავშირებით მიღებული გადანყვეტილებების საჯარო ხელმისაწვდომობა.¹¹⁴

ის ინსტრუმენტები და ტექნიკა, რომელთა გამოყენებითაც ხდება დავის ან დარღვევის დამუშავება და მონიტორინგი, გადამწყვეტი მნიშვნელობისაა. ბოსნია და ჰერცეგოვინაში დიდი ძალისხმევა იქნა წარმართული ამ ინსტრუმენტების გაუმჯობესებაზე რამდენიმე საარჩევნო ციკლის განმავლობაში, აპლიკაციის

114 ვენეციის კომისია, ვენეციის კომისიის დასკვნებისა და ანგარიშების კრებული საარჩევნო დავების გადანყვეტასთან დაკავშირებით, სტრასბურგი, 2017, CDL-PI (2017) 007, 23. გარდა ამისა, OSCE ODIHR-მა თავის საბოლოო დასკვნებში რეკომენდაცია მისცა, რომ ბოსნია და ჰერცეგოვინის ცესკოს გამჭვირვალობისა და ანგარიშვალდებულების გაზრდის მიზნით, სასამართლოებმა დროულად უნდა გამოაქვეყნონ ინფორმაცია არჩევნებთან დაკავშირებული საჩივრებისა და სარჩელების შესახებ; OSCE ODIHR-ის საბოლოო ანგარიში 2018 წლის საყოველთაო არჩევნების შესახებ, ვარშავა, 2019 წლის 25 იანვარი, 20.

მეშვეობით წარმოდგენილი საჩივრებისა და მათთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილებების საჯარო ხელმისაწვდომობის უზრუნველსაყოფად. თუმცა აღსანიშნავია, რომ ეს აპლიკაცია არ იყო ხელმისაწვდომი საზოგადოებისთვის, არამედ იგი ხელმისაწვდომი იყო მხოლოდ ადგილობრივი საარჩევნო კომისიებისა და ცესკოსთვის. ძირითადი მიზეზი იმისა, თუ რატომ არ არის მონაცემები საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი, ისაა, რომ აპლიკაციის განახლება არ ხდებოდა. გარდა ამისა, ადგილობრივი საარჩევნო კომისიები ჩივიან, რომ მათ არ აქვთ შესაძლებლობა, დროულად შეიტანონ მიღებულ საჩივრებთან დაკავშირებული ყველა მონაცემი, განსაკუთრებით საარჩევნო კამპანიისა და არჩევნების დროს, როდესაც საჩივრების რაოდენობა მაქსიმუმს აღწევს.

შესაბამისად, გრძელდება ძალისხმევის წარმართვა ამ ტიპის ინფორმაციისა და თავად აპლიკაციის განახლებაზე, მისი საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფაზე ადგილობრივი თვითმმართველობის შემდეგ არჩევნებამდე, რომლებიც 2020 წელს შედგება. საერთაშორისო სტანდარტების დაცვა არჩევნების პროცესისადმი საზოგადოების ნდობის ამაღლებას უწყობს ხელს.

ბიბლიოგრაფია

- ← ვენეციის კომისია, კარგი პრაქტიკის კოდექსი საარჩევნო საკითხებში, 52-ე სესია, დასკვნა No190/2002, CDL-AD (2002) 2, სტრასბურგი, 2002. (Venice Commission, Code of Good Practice in Election Matters, 52 session, Opinion No: 190/2002, CDL-AD (2002) 2, Strasbourg, 2002).
- ← ვენეციის კომისია, ვენეციის კომისიის დასკვნებისა და ანგარიშების კრებული საარჩევნო დავების გადაწყვეტასთან დაკავშირებით, სტრასბურგი 2017, CDL-PI (2017) 007, სტრასბურგი 2017 (Venice Commission, Compilation of Venice commission opinions and reports concerning electoral dispute resolution, CDL-PI (2017) 007, Strasbourg 2017).

- ← ადამიანის უფლებათა და ძირითადი თავისუფლებების დაცვის ევროპული კონვენცია (European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ხელმისაწვდომია: www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf)).
- ← IFES, Guidelines for Understanding, Adjudicating, and Resolving Disputes in Elections, GUARDE, USA, 2011.
- ← ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე – *Pierre-Bloch v. France*, N120/1996/732/938, 1997 წლის 21 ოქტომბერი.
- ← ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე – *Petkov and Others v. Bulgaria*, განაცხადები Nos.77568/01,178/02 and 505/02, 2009 წლის 11 ივნისი.
- ← ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება საქმეზე – *Namat Aliyev v. Azerbaijan*, განაცხადი: N18705/06, 2010 წლის 8 ოქტომბერი.

დანართი I

კვლევა საქართველოში საარჩევნო დავების გადაწყვეტის თაობაზე

ნინო ქადაგიძე, შალვა ცხაკაია

წინამდებარე კვლევა მომზადდა ევროპის საბჭოს პროექტის ფარგლებში – „საარჩევნო პრაქტიკის რეფორმა საქართველოში“. კვლევაში გამოთქმული მოსაზრებები ეკუთვნით ავტორებს და არ უნდა იყოს აღქმული ევროპის საბჭოს ოფიციალური პოლიტიკის გამოხატულებად.

შესავალი

საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად,

„სახელმწიფო ხელისუფლების წყაროა ხალხი. ხალხი ძალაუფლებას ახორციელებს თავისი წარმომადგენლების, აგრეთვე რეფერენდუმისა და უშუალო დემოკრატიის სხვა ფორმების მეშვეობით; საქართველოს ყოველ მოქალაქეს 18 წლის ასაკიდან აქვს რეფერენდუმში, სახელმწიფო, ავტონომიური რესპუბლიკისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების

არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. უზრუნველყოფილია ამომრჩევლის ნების თავისუფალი გამოვლენა.“

სწორედ საქართველოს კონსტიტუციით დეკლარირებული ზემოაღნიშნული ნორმები განაპირობებს ხელისუფლების ლეგიტიმაციას. დემოკრატიული სახელმწიფოს არსი ისაა, რომ თითოეული მოქალაქე ჩართული იყოს სახელმწიფო მმართველობაში, რაც მიღწევადია მხოლოდ იმ პირობებში, როდესაც მოქალაქეს ეძლევა თავისუფალი და შეუზღუდავი არჩევანის გაკეთების შესაძლებლობა.

არჩევნებმა უნდა უზრუნველყოს ხალხის ნების თავისუფალი და თანასწორი ასახვა სახელმწიფო ხელისუფლების ფორმირების პროცესში. არჩევნები არის დემოკრატიის აუცილებელი მოთხოვნა, თუმცა, იმავდროულად, არჩევნების პროცესი ყოველთვის არის გარკვეული რისკებისა და საფრთხეების შემცველი, რამაც შესაძლოა, ხელი შეუშალოს სახელმწიფოში ეფექტური დემოკრატიის ჩამოყალიბებას.

არჩევნების მაღალი მნიშვნელობა განაპირობებს სახელმწიფოს მიერ საერთაშორისო თანამეგობრობისა და თანამედროვე ცივილიზებული სამყაროს წინაშე ნაკისრ ვალდებულებას, „გონივრული პერიოდულობით ჩაატაროს თავისუფალი არჩევნები ფარული კენჭისყრით ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოების არჩევისას უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას.“¹¹⁵

საარჩევნო პროცესს საქართველოში ახასიათებს საარჩევნო დავების სიმრავლე. არჩევნებთან დაკავშირებული დავების ანალიზი, ისევე როგორც სადამკვირვებლო ორგანიზაციების ანგარიშები და საარჩევნო სუბიექტების განცხადებები, ცხადყოფს, რომ საარჩევნო პროცესი მიმდინარეობს დაძაბულ და პოლარიზებულ გარემოში, ჩართული მხარეების მხრიდან ერთმანეთის მიმართ უნდობლობის ფონზე.

ასეთ ვითარებაში მნიშვნელოვანია საარჩევნო დავების პრევენ-

115 ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი.

ცია, ისევე როგორც წამოჭრილი დავების გამჭვირვალე, დროული და ეფექტური გადაწყვეტა კანონიერების პრინციპის საფუძველზე.

საქართველოში კი საარჩევნო დავები ხშირად ხდება კრიტიკის ობიექტი, როგორც საერთაშორისო სადამკვირვებლო ორგანიზაციების, ასევე ადგილობრივი არასამთავრობო სექტორისა და პოლიტიკური პარტიების მხრიდან. სწორედ აღნიშნული გამოწვევების ანალიზია წინამდებარე კვლევის მიზანი.

საარჩევნო პროცესის ბუნებითი მნიშვნელობაა იმის წინაპირობა, რომ საქართველოს საარჩევნო კოდექსი არის ორგანული კანონი. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ, იერარქიული მნიშვნელობის მიუხედავად, კოდექსში არაერთგზის განხორციელებული ცვლილებებისა და მიმდინარე დინამიკური პროცესების გამო, კვლავაც აქტუალურად დგას ცალკეული ნორმების განმარტებისა თუ მათი სწორად გამოყენების საჭიროება, რა თვალსაზრისითაც მნიშვნელოვანია საჩივრების განხილვასთან დაკავშირებული საარჩევნო ადმინისტრაციისა და სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი. ეს ხელს შეუწყობს ცალკეული ნორმების სწორ აღქმას და წარმოაჩინოს იმ შესაძლო ხარვეზებს, რაც თავს იჩენს ნორმის პრაქტიკაში დამკვიდრებისა თუ გამოყენების თვალსაზრისით.

არჩევნების უფლება დიდი ხანია, ითვლება დემოკრატიული წყობილებისა და ქვეყნის განვითარების ძირითად ფუნქციურ ელემენტად და ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან უფლებად დემოკრატიული საზოგადოებისათვის დამახასიათებელ უფლებათა შორის. მოქალაქის უფლება, მონაწილეობდეს პოლიტიკური ნების ჩამოყალიბების პროცესში, გამოიხატება არა მხოლოდ არჩევნებში მონაწილეობით, არამედ იმ საპროცესო მექანიზმების ეფექტურობით, რაც სუბიექტს აძლევს შესაძლებლობას, გავლენა მოახდინოს შედეგზე, მათ შორის ისეთი ფუნდამენტური უფლების გამოყენებით, როგორცაა სასამართლოსათვის მიმართვის უფლება.

ამავე დროს, უნდა აღინიშნოს, რომ გასაჩივრების უფლება არ არის აბსოლუტური უფლება და ის მიიღწევა მხოლოდ საპროცესო ნორმების სწორი გამოყენებით. იმ პირობებში, როდესაც

პირი ვერ ახერხებს არსებული საპროცესო ნორმების ეფექტურად გამოყენებას, აღნიშნული იქცევა მატერიალურ უფლებებში აღდგენაზე უარის თქმის საფუძვლად. ადმინისტრაციული კანონმდებლობა, რომლის შემადგენელი ნაწილიცაა „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“, ამკვიდრებს აქტიური მოსარჩელის ინსტიტუტს, რაც ვლინდება იმაში, რომ დაინტერესებულ პირს ეკისრება განსაზღვრული მოქმედებების განხორციელების ვალდებულება, რათა მან საკუთარი სამართლებრივი აქტივობით წინააღმდეგობა გაუწიოს იმ შედეგის დადგომას, რაც, მისივე მოსაზრებით, გამოიწვევს მისთვის არახელსაყრელი გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას.

წინამდებარე ნაშრომში გაანალიზებულია 2016, 2017 და 2018 წლების საყოველთაო არჩევნების მიმდინარეობისას (მათ შორის, მეორე ტურებში) საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ განხილული 1000-ზე მეტი საჩივარი და საერთო სასამართლოების მიერ მიღებული 140-ამდე გადაწყვეტილება (განჩინება), რომელთა თემატური დაჯგუფების გზით განხორციელებულია მცდელობა, წარმოჩნდეს საარჩევნო დავების განხილვის თვალსაზრისით არსებული პრაქტიკა, ასევე შესწავლილია ეუთოს საერთაშორისო სადამკვირვებლო მისიების ანგარიშები, ადგილობრივი სადამკვირვებლო ორგანიზაციების ანგარიშები და რეკომენდაციები.

შესწავლის პროცესს მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი ოთხ ადგილობრივ სადამკვირვებლო ორგანიზაციას¹¹⁶ და საარჩევნო ადმინისტრაციის ხელმძღვანელობასთან შეხვედრებმა, ცესკოს იურიდიული დეპარტამენტის მიერ მომზადებულმა ანგარიშებმა და სტატისტიკურმა ინფორმაციამ, ისევე როგორც საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ მიმდინარე წლის ივნისში ჩატარებულმა სამუშაო შეხვედრამ სამოქალაქო სექტორთან, ფორმატში – „ვიმსჯელოთ ერთად“, რომელიც საარჩევნო დავების საკითხს დაეთმო.

116 სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, გამჭვირვალობა – საქართველო, დემოკრატიისა და განვითარების ცენტრი.

გასაჩივრების უფლება

ეუთოს სადამკვირვებლო მისიის ანგარიშებში ხშირად გვხვდება გასაჩივრების უფლებასთან დაკავშირებული კრიტიკა. იგი, ძირითადად, ორ საკითხზე ამახვილებს ყურადღებას და მიუთითებს, რომ: ა) საარჩევნო კანონმდებლობა დავების გადაწყვეტის ნაწილში არის რთული და კომპლექსური, მათ შორის, გასაჩივრების უფლების მქონე პირთა წრის განსაზღვრისას და ბ) კანონი არაგონივრულად ზღუდავს გასაჩივრების უფლების მქონე პირთა წრეს. რაც, ეუთოს მისიის ანგარიშების მიხედვით, „არ შეესაბამება საერთაშორისო ვალდებულებებსა და სტანდარტებს“.¹¹⁷

გასაჩივრების პროცედურა

ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ პირველივე მუხლი განსაზღვრავს, რომ საქართველოს პრეზიდენტის, საქართველოს პარლამენტის, ქალაქ თბილისის მერის, ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლობითი ორგანოს – საკრებულოს არჩევნების, რეფერენდუმისა და პლებისციტის მომზადებასა და ჩატარებასთან დაკავშირებული ურთიერთობები, არჩევნებში მონაწილეთა უფლებები და გარანტიები, საარჩევნო ადმინისტრაციის შექმნის წესი და უფლებამოსილება, დავის განხილვის წესი დგინდება საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსით“.

„საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ იმპერატიულად ადგენს ცალკეული საარჩევნო პროცედურების დარღვევის, მათი დაფიქსირებისა და გასაჩივრების ვადებსა და წესს. ამასთან, კანონითვე იკრძალება დადგენილი ვადების გაგრძელების შესაძლებლობა. როგორც საარჩევნო დავების სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი ცხადყოფს, სასამართლოების მიერ შესწავლის

¹¹⁷ 2019 წლის 29 თებერვალი, ეუთოს/დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისის საერთაშორისო საარჩევნო სადამკვირვებლო მისია, საბოლოო ანგარიში, <https://www.osce.org/ka/odihr/elections/georgia/414827?download=true>

მიზნით შერჩეული 140 საქმიდან სარჩელების თითქმის 30% უარყოფილია სწორედ იმ საფუძვლით, რომ ადმინისტრაციული აქტები გასაჩივრებელია ვადის ან/და პროცედურული ნორმების დარღვევით, დაახლოებით 20%-ს შეადგენს იგივე მაჩვენებელი საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ განხილულ საჩივრებში.

განსაკუთრებით ყურადსაღებია „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ მე-5 მუხლის პირველი ნაწილი, რომელიც ადგენს, რომ ამ კანონით დადგენილი ყველა ვადა საარჩევნო პერიოდში, მათ შორის, სასამართლოსთვის მიმართვისა და სასამართლოს მიერ გადანყვეტილების მიღების ვადები, გულისხმობს კალენდარულ დღეებს (საქართველოს შრომის კანონმდებლობით დადგენილი უქმე და დასვენების დღეების ჩათვლით) და იმავე კოდექსის 77-ე მუხლის მე-2 და მე-5 ნაწილები, რომელიც ნებისმიერი გადანყვეტილების, იქნება ეს საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ მიღებული აქტი თუ სასამართლო გადანყვეტილება, გასაჩივრების ვადის ათვლას, ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსისა (მაკ) და საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსისგან (სასკ) განსხვავებით, უკავშირებს გადანყვეტილების მიღების, და არა მისი ჩაბარების, მომენტს. გასაჩივრების ვადა, როგორც წესი, არ აღემატება 2 დღეს, ზოგ შემთხვევაში ეს ვადა შემოიფარგლება ერთი დღით. აქვე მხედველობაშია მისაღები „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ მე-8 მუხლის მე-10 ნაწილი, რომელიც განსაზღვრავს საარჩევნო ადმინისტრაციის სამუშაო საათებს და ადგენს, რომ საარჩევნო კომისია საარჩევნო დოკუმენტაციის მიღებას, გაცემასა და რეგისტრაციას ახორციელებს სამუშაო დღის 18 საათამდე.

„საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 77-ე მუხლის მე-10 და მე-10¹ ნაწილების თანახმად, აკრძალულია ამ მუხლით დადგენილი გასაჩივრებისა და დავის განხილვის ვადების გაგრძელება, თუ ამ კანონით სხვა ვადა არ არის დადგენილი; განცხადება/საჩივარი განუხილველი რჩება, თუ დაირღვა მისი შეტანის ვადა და წესი.

დადგენილ შემჭიდრობებულ ვადებში, ბუნებრივია, თავს იჩენს რესურსების მაქსიმალურად ორგანიზებულად ამოქმედების პრობლემა, რასაც გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტები

თავს ვერ ართმევენ და დავების დიდი ნაწილი სასამართლოში შედის ვადის დარღვევით, რაც ქმნის სარჩელის განუხილველად დატოვების საფუძველს.

მნიშვნელოვნად დიდია იმ სარჩელების რაოდენობა, რომლებიც წარმოდგენილია პროცედურული ნორმების დარღვევით, რაც, იმავე ნორმების მოთხოვნებიდან გამომდინარე, სარჩელს აქცევს უპერსპექტივოდ.

საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 72-ე მუხლში რეგლამენტებულია განცხადების/საჩივრის რეგისტრაციაში გატარების წესი, განცხადების/საჩივრის სავალდებულო რეკვიზიტები და განცხადების/საჩივრის მიღების შემთხვევაში საუბნო კომისიის თავმჯდომარის უფლება-მოვალეობები. ხოლო სსკ-ის 73-ე მუხლით დადგენილია კენჭისყრისა და ხმის დათვლის პროცედურის დარღვევის შესახებ განცხადების/საჩივრის შედგენის, წარდგენისა და განხილვის ვადები.

საარჩევნო კოდექსის 73-ე მუხლის პირველი ნაწილი განსაზღვრავს, რომ საარჩევნო უბანში კენჭისყრის პროცედურის დარღვევის შესახებ განცხადება/საჩივარი შედგენილი უნდა იქნეს ამ კანონის დარღვევის შემჩნევისთანავე, ამ კანონის 72-ე მუხლით დადგენილი წესით, კენჭისყრის დღის 7 საათიდან საარჩევნო ყუთის გახსნამდე.

იმავე მუხლის მეორე ნაწილის თანახმად, განცხადება/საჩივარი ხმის დათვლისა და კენჭისყრის შედეგების შეჯამების პროცედურების დროს ჩადენილი დარღვევების შესახებ და კენჭისყრის შედეგების გადასინჯვის ან ბათილად ცნობის მოთხოვნით შედგენილი უნდა იქნეს საარჩევნო ყუთის გახსნიდან კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის შედგენამდე, ამ კანონის 72-ე მუხლით დადგენილი წესით.

საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 77-ე მუხლის მერვე ნაწილის თანახმად, საარჩევნო კომისიაში/სასამართლოში განცხადება/სარჩელი/საჩივარი შეტანილად ითვლება შესაბამის საარჩევნო კომისიაში/სასამართლოში მისი რეგისტრაციის მომენტიდან.

საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 74-ე მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად, 72-ე და 73-ე მუხლებითა და ამ მუხლის მე-3 და მე-4 ნაწილებით დადგენილი პროცედურების დარღვევით წარდგენილი განცხადება/საჩივარი არ განიხილება, რის თაობაზეც შესაბამისი საარჩევნო კომისია იღებს გადაწყვეტილებას.

„საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ არ შეიცავს ნორმას, რომელიც მოსარჩელეს ათავისუფლებს კანონით დაკისრებული ვალდებულებისაგან, დადგენილ ვადაში და დადგენილი წესით დააფიქსიროს კანონდარღვევის ფაქტი. ამ შემთხვევაში არ გამოიყენება სასკ-ის მე-17 მუხლის მე-2 ნაწილის დანაწესი, რომელიც მიუთითებს: თუ კანონით სხვა რამ არ არის დადგენილი, ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის არარა აქტად აღიარების, ბათილად ცნობის ან ძალადაკარგულად გამოცხადების შესახებ სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში მტკიცების ტვირთი ეკისრება ადმინისტრაციულ ორგანოს, რომელმაც გამოსცა ეს აქტი.

საარჩევნო დავის პროცესში ფაქტის, გადაცდომის, დარღვევის დაუფიქსირებლობა მოსარჩელეს ართმევს ამ ფაქტებისათვის მტკიცებულებითი მნიშვნელობის მინიჭების შესაძლებლობას.

სასამართლოები განსაკუთრებულ პროცესუალურ მნიშვნელობას ანიჭებენ განცხადების/საჩივრის წარდგენისათვის დადგენილი ვადებისა და პროცედურების დაცვას. თითქმის ყველა მსგავს შემთხვევაში სასამართლო მიუთითებს, რომ არჩევნების მსვლელობის დროს გამოვლენილი დარღვევის დროული დაუფიქსირებლობა მხარეს ართმევს საშუალებას, ამ ფაქტებზე აპელირებით ითხოვოს არჩევნების შემაჯამებელი აქტების ბათილობა. სასამართლო მხედველობაში იღებს იმ გარემოებას, რომ არჩევნები არის ერთიანი, ურთიერთგადაჯაჭვული ციკლი და რომელიმე ერთი ციკლის რღვევა იწვევს დომინოს პრინციპით ყველა შემდგომი ეტაპის რღვევას, რის გამოც გამოვლენილი კანონდარღვევა საჭიროებს მყისიერ რეაგირებას. სასამართლო ეჭვქვეშ ვერ დააყენებს არჩევნების ლეგიტიმურობას მას შემდეგ, რაც დასრულებულია არჩევნების ერთი სრული ციკლი და სუბიექტმა არ ისარგებლა ან არარაციონალურად გამოიყენა

საკუთარი პროცედურული თუ პროცესუალური შესაძლებლობები.

მოსარჩელეთა ნაწილი თვლის, რომ გასაჩივრების ვადის გაშვება მოხდა მოპასუხე ადმინისტრაციული ორგანოს ბრალეული ქმედებით, კერძოდ საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ შემაჯამებელი ოქმები გადაეცა დაგვიანებით, რამაც გამოიწვია მათი მხრიდან კანონშეუსაბამო აქტების გასაჩივრებისათვის დადგენილი ვადების უშედეგოდ გაშვება.

შესაბამისად, პრინციპი, რაზეც აგებულია საარჩევნო კოდექსი, არის ერთი – საარჩევნო დავას იგებს მხოლოდ აქტიური მოსარჩელე, რომელსაც გააზრებული, შესწავლილი და აღქმული აქვს საარჩევნო კოდექსის პრინციპული დებულებები.

როგორც განხილული სარჩელების ანალიზი ცხადყოფს, მოსარჩელე სუბიექტები, უშედეგოდ გაშვებული გასაჩივრების ვადის აღდგენის მიზნით, ხშირად მოტივირებენ საარჩევნო პროცესის არაკანონიერებაზე და სარჩელს აყენებენ შემდეგი კუთხით: კანონიერებაზე კონტროლი არის ცესკოს, როგორც უმაღლესი საარჩევნო ადმინისტრაციის, ვალდებულება და, მიუხედავად იმ გარემოებისა, რომ არ არსებობს მათი საჩივარი, განცხადების/საჩივრის არარსებობის პირობებშიც კი, ცესკო ვალდებულია, საკუთარი ინიციატივით გამოიკვლიოს, გამოავლინოს კანონდარღვევები და მათი დადასტურების პირობებში ბათილად ცნოს შემაჯამებელი ოქმები.

სასამართლო მოთხოვნის შეფასების პროცესში, ბუნებრივია, უარს ვერ იტყვის ზაკ-ით დამკვიდრებული პრინციპის გამოყენებაზე და თვლის, რომ, ქვემდებარეობის პრინციპიდან გამომდინარე, ზემდგომ ადმინისტრაციულ ორგანოს ცალსახად აქვს უფლებამოსილება, საკუთარი ინიციატივით ბათილად ცნოს ქვემდგომი ორგანოს მიერ მიღებული ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტები, მაგრამ ამ უკანასკნელ შემთხვევაში ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, რომ აქტის ბათილობა დამოკიდებულია ადმინისტრაციული ორგანოს ინიციატივაზე, მის რეალურ ნებაზე. კანონი ზემდგომ ადმინისტრაციულ ორგანოს ანიჭებს გადაწყვეტილების მიღების კომპეტენციის თავისუფლ-

ბას, ანუ ანიჭებს შესაძლებლობას, უფლებას და არა ვალდებულებას, ჩაერიოს კანონით მოსაწესრიგებელ ურთიერთობაში. ზემდგომი ადმინისტრაციული ორგანოს მხრიდან ჩარევის ვალდებულება წარმოიშობა მხოლოდ ადმინისტრაციული საჩივრის არსებობის პირობებში, რაც ხშირად წარდგენილი არ არის პროცედურული წესების დაცვით.

შებლუდულ ვადებთან დაკავშირებით უნდა მიეთითოს იმ სირთულეზე, რაც თავს იჩენს მტკიცებულებათა ტვირთის ზიდვის თვალსაზრისით. საკითხი კვლავაც უკავშირდება შემჭიდროებულ ვადებს, რა პერიოდშიც მხარეები ვერ უზრუნველყოფენ მტკიცებულებების მოძიებას და წარმოდგენას. ადმინისტრაციული სასამართლო, რომელიც დავის განხილვის პროცესში ბოლომდე უარს არ ამბობს დავის განხილვის ინკვიზიციურობის პრინციპზე, ასევე მოკლებულია შესაძლებლობას, საკუთარი ინიციატივით მოიძიოს, მოიკვლიოს და გამოითხოვოს მტკიცებულებები. სასამართლო დავის განხილვისა და გადანწყვეტის 2-დღიანი (აპელაციის შემთხვევაში 1-დღიანი) ვადა არ არის საკმარისი, სასამართლომ სრულად აამოქმედოს სასკ-ის მე-19 მუხლით მინიჭებული უფლებამოსილება და იძულებულია, დაეყრდნოს მხარეთა მიერ მოძიებულ და მოკვლეულ მტკიცებულებებს. იმავდროულად, არ არსებობს სასამართლო დავის განხილვის ვადების გაგრძელების საპროცესო შესაძლებლობა, რამდენადაც საქართველოს საარჩევნო კოდექსით განსაზღვრული აღმკვეთი ვადა შეეხება სასამართლოში დავის განხილვისა და გადანწყვეტილების მიღების პროცესს.

აღნიშნული თვალსაზრისით საინტერესოა ზოგიერთი ევროპული ქვეყნის პროცედურული ნორმები, სადაც სასამართლო დავების დასრულება არ არის ტექნიკურად დაკავშირებული არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ საბოლოო ოქმთან. საარჩევნო დავა გრძელდება არჩევნების დასრულების შემდგომ და, როგორც წესი, სასამართლოს შემაჯამებელი გადანწყვეტილება ემსახურება საარჩევნო კანონდარღვევის შემდგომი პრევენციის მიზანს.

გასაჩივრების არაპირდაპირი (პროცედურული) ბარიერები

გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტი და სუბიექტის წარმომადგენელი

ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 78-ე მუხლი ზღუდავს საარჩევნო პროცესის სხვადასხვა სტადიასთან დაკავშირებით სასამართლოში სარჩელის შეტანის უფლების მქონე პირთა წრეს. 78-ე მუხლის პირველი პრიმა ნაწილი კი ასეთსავე შეზღუდვებს აწესებს პირთა წრეზე, საარჩევნო ადმინისტრაციაში საჩივრის შეტანისას.¹¹⁸ იმავე კოდექსის 77-ე მუხლი, კანონით პირდაპირ გათვალისწინებული პირების გარდა, ზღუდავს ყველა სხვა პირის მიერ საარჩევნო კანონმდებლობის ან პროცედურების დარღვევის გამო საარჩევნო ადმინისტრაციაში ან სასამართლოში საჩივრის შეტანის უფლებას და მიუთითებს, რომ არაუფლებამოსილი პირის მიერ შეტანილი განცხადება, სარჩელი ან/და საჩივარი (სასამართლოში იქნება ეს, თუ საარჩევნო ადმინისტრაციაში) განუხილველი უნდა დარჩეს.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსი არ უტოვებს არც საარჩევნო ადმინისტრაციას და არც სასამართლოს კანონის სხვაგვარი ინტერპრეტაციის საშუალებას. იგი იმპერატიულად კრძალავს, კანონით განსაზღვრული პირთა წრის გარდა, სხვა პირის მიერ საარჩევნო პროცედურების დარღვევის თაობაზე შეტანილი საჩივრების განხილვის შესაძლებლობას.

გასაჩივრების უფლების რეგულირების სირთულის თვალსაზრისით აღსანიშნავია, რომ საარჩევნო დავების განხილვის პროცესი საკმაოდ დეცენტრალიზებულია და მოითხოვს, საჩივრის ავტორს ჰქონდეს გასაჩივრებულ ქმედებასთან ან აქტთან პირდაპირი ინტერესი, რაც მისი ადგილზე (უბანზე, ოლქსა თუ ცესკოში) რეგისტრაციით ან სტატუსით უნდა დგინდებოდეს. უფრო

118 შესაბამისად, კვლევის ტექსტში 78-ე მუხლის მიზნებისთვის საარჩევნო ადმინისტრაციაში შესატანი განცხადება, საჩივარი და სასამართლოში შესატანი სარჩელი ერთი და იმავე მნიშვნელობითაა ნახსენები.

გასაგებად რომ განიმარტოს, გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტებს შორისაც კი კანონი განასხვავებს სუბიექტს მისი წარმომადგენლისგან.

მაგალითისთვის, საარჩევნო ოლქის შექმნის გამო საჩივრის შეტანის უფლება¹¹⁹ ექნებათ პარტიის წარმომადგენელს ცესკოში და ცესკოს წევრს, მაშინ, როდესაც ზემოთ ჩამოთვლილი სუბიექტები კარგავენ საჩივრის შეტანის უფლებას საარჩევნო უბნის შექმნის გამო წარმოშობილ საჩივარზე. საარჩევნო კოდექსით, ასეთი უფლება ექმნება პარტიის წარმომადგენელს საოლქო საარჩევნო კომისიაში, და საოლქო საარჩევნო კომისიის წევრს.

მსგავსი მაგალითისთვის გამოდგება საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 78-ე მუხლის მე-20 და 21-ე ნაწილები: საუბნო საარჩევნო კომისიის შემაჯამებელი ოქმის გასაჩივრების შემთხვევაში, ზემდგომი საოლქო საარჩევნო კომისიის შესაბამისი განკარგულების გამო სარჩელის შეტანის უფლება აქვს დამკვირვებლის სტატუსის მქონე ორგანიზაციას, ხოლო საარჩევნო უბანში კენჭისყრის შედეგების ბათილად ცნობის ან არცნობის შესახებ საოლქო საარჩევნო კომისიის განკარგულების გამო სარჩელის სასამართლოში შეტანის უფლება დამკვირვებლის სტატუსის მქონე ორგანიზაციას ალარ აქვს, და ეს უფლება ენიჭება შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში დამკვირვებლის სტატუსის მქონე ორგანიზაციის დამკვირვებელს.

იგივე ვითარებაა იმ შემთხვევაში, როდესაც ამომრჩეველთა სიის გამო საჩივრის შეტანის უფლება ენიჭება პარტიის წარმომადგენელს, ხოლო პარტიული სიის შესახებ საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის განკარგულების გასაჩივრება პარტიის წარმომადგენელს არ შეუძლია – ასეთი უფლება თავად პარტიას ეკუთვნის.

მიუხედავად იმისა, რომ მოსარჩელეთა ასეთ დანაწილებას შეიძლება ჰქონდეს გარკვეული ახსნა, ფაქტია, რომ გართულებული და ზედმეტად დეტალიზებული რეგულაცია ხშირად ხდება

119 საარჩევნო კოდექსის 78-ე მუხლის მესამე ნაწილში ცვლილება ძალაში შედის მომდევნო საპარლამენტო არჩევნებში არჩეული პარლამენტის უფლებამოსილების ცნობის შემდგომ.

შეცდომით შეტანილი საჩივრების მიზეზი. პარტიებს და დამკვირვებლის სტატუსის მქონე ორგანიზაციებს ეშლება საჩივარზე ხელმოწერი პირის ვინაობის სწორად განსაზღვრა, ან შიდა ორგანიზაციული თუ ლოჯისტიკური მიზეზებით ვერ ახერხებენ კონკრეტული წარმომადგენლის სახელით საჩივრის შეტანას, რის გამოც ხშირია საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ საჩივრის განუხილველად დატოვების შემთხვევები იმ საფუძვლით, რომ საჩივარი შეტანილია არაუფლებამოსილი პირის მიერ.¹²⁰

გვხვდება ასევე შემთხვევები, როდესაც თავად საოლქო საარჩევნო კომისია ვერ ახდენს საჩივრის ავტორთა წრის ზუსტ განსაზღვრას და იხილავს არაუფლებამოსილი პირების მიერ შეტანილ საჩივრებს, ან შეცდომით განუხილველად ტოვებენ უფლებამოსილი პირების მიერ შეტანილ საჩივრებს.¹²¹

აღსანიშნავია, რომ მას შემდეგ, რაც საარჩევნო ადმინისტრაცია ან სასამართლო შეტანილ საჩივარს უფლებამოსილების მოტივით ტოვებს განუხილველად, სუბიექტს უკვე გაშვებული აქვს საჩივრის (სარჩელის) შეტანისთვის კანონით განსაზღვრული ვადა, რის გამოც საჩივრის ავტორს აღარ ეძლევა შეცდომის გამოსწორების შესაძლებლობა და, შესაბამისად, ასეთი საჩივრები რჩება განუხილველი.

საჩივრის განხილვის ადგილი

მსგავსი პროცედურული გაუგებრობა გვხვდება საოლქო საარჩევნო კომისიების გადაწყვეტილებების გასაჩივრების წესთან დაკავშირებით, რასაც საარჩევნო კოდექსის 77-ე მუხლი არეგულირებს და რაც ასევე პირდაპირ არის დაკავშირებული გასაჩივრების უფლების დე ფაქტო შეზღუდვასთან.

საარჩევნო კოდექსი მკაცრად განსაზღვრავს საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილებების ერთ ნაწილს, რომელიც შეიძლება მხოლოდ რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში გასა-

120 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=8108>

121 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=6131>

ჩივრდეს¹²² და მეორე ნაწილს, რომელიც შეიძლება მხოლოდ ცესკოში გასაჩივრდეს.¹²³ აღნიშნული რეგულაცია საკმაოდ ლოგიკურია და თავისთავად ის პრინციპი, რომ უბანზე არჩევნების შედეგებთან დაკავშირებული დავა ადგილზევე უნდა გადაწყდეს, ხოლო ოლქის კომპეტენციას განკუთვნილი გადაწყვეტილებების ზემდგომ ადმინისტრაციულ ორგანოში გასაჩივრების საშუალება უნდა არსებობდეს, კითხვის ნიშნის ქვეშ არ დგას. თუმცა საჩივრების ანალიზი ცხადყოფს, რომ მკაფიო და ზუსტი განსხვავების დანახვა საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილებებს შორის, თუ რომელია ცესკოში გასაჩივრებული და რომელი – სასამართლოში, ხშირად პრობლემურია, როგორც გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტების, ასევე თავად საარჩევნო ადმინისტრაციისათვის. აღნიშნულის გამო გასაჩივრების უფლება ხშირად საფრთხის ქვეშ დგება მხოლოდ პროცედურული უზუსტობის გამო.

ასეთივე მოუქნელია კოდექსი საჩივრის განხილვის ადგილის მითითებასთან დაკავშირებით და არ აძლევს არც სასამართლოს და არც საარჩევნო ადმინისტრაციას სხვა გზას, გარდა იმისა, რომ განუხილველი დარჩეს საჩივარი, როდესაც გასაჩივრების ადგილი (იურისდიქცია) არასწორად არის შერჩეული გამსაჩივრებლის მიერ.¹²⁴ ასეთი შემთხვევები კი, როდესაც საჩივარი განუხილველი მხოლოდ იმიტომ რჩება, რომ არასათანადო ადგილას არის გასაჩივრებული, საკმაოდ ხშირია.¹²⁵ არის ასევე შემთხვევები, როდესაც თავად საოლქო საარჩევნო კომისიას ერევა იურისდიქციის განსაზღვრის საკითხი და საკუთარ განკარგულებაში არასწორად მიუთითებს გასაჩივრების ადგილს.¹²⁶

122 საარჩევნო კოდექსის 77-ე მუხლის მეორე ნაწილით საუბნო საარჩევნო კომისიის ხელმძღვანელი პირის გადაწყვეტილების გამო საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში.

123 საარჩევნო კოდექსის 77-ე მუხლის მეორე ნაწილით საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს ცესკოში.

124 საარჩევნო კოდექსის 77-ე მუხლის მესამე ნაწილით საუბნო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილების გასაჩივრების გამო საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილების ცესკოში გასაჩივრების შემთხვევაში საჩივარი რჩება განუხილველი.

125 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=8236>

126 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=7329>; <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=7754>

აღნიშნული პრაქტიკა მნიშვნელოვნად განსხვავდება ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის სულისკვეთებისგან, როდესაც ზოგადი ადმინისტრაციული კოდექსის მე-80 მუხლი არაუფლებამოსილ ორგანოში ადმინისტრაციული საჩივრის/განცხადების წარდგენის შემთხვევაში სწორედ ადმინისტრაციულ ორგანოს აკისრებს უფლებამოსილი ადმინისტრაციული ორგანოსათვის განცხადების გადაგზავნის ვალდებულებას. ხოლო იმ შემთხვევაში, თუ საჩივარი სასამართლოს განსჯადია, ადმინისტრაციული ორგანო დასაბუთებულ პასუხს უბრუნებს განმცხადებელს, რომელსაც განცხადების წარდგენისათვის კანონმდებლობით გათვალისწინებული ვადა შეუჩერდება პირველი განცხადების წარდგენის მომენტიდან.

ეს ყოველივე სწორედ იმაზე მეტყველებს, რომ საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული გასაჩივრების უფლებასთან დაკავშირებული რეგულაციები ნამდვილად არის რთული და მოუქნელი, რაც ხშირად ხდება ბარიერი გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტებისათვის სამართლებრივი დაცვის ეფექტური მექანიზმის გამოყენების გზაზე.

გასაჩივრების პირდაპირი (საკანონმდებლო) ბარიერები

უარი ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმის შედგენაზე

გასაჩივრების უფლებაზე საუბრისას გვერდს ვერ ავუვლით საარჩევნო პროცესში ბოლო დროს დამკვიდრებულ პრაქტიკას. ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ფაქტზე სამართალდარღვევის ოქმის შედგენის მოთხოვნით საარჩევნო ადმინისტრაციისთვის საჩივრით მიმართვისას, იმ შემთხვევაში, თუ ეს უკანასკნელი უარს ეტყვის მომჩივანს, მიღებული გადაწყვეტილება სასამართლოში ვეღარ გასაჩივრდება.

2016 წელს საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ თბილისის საქალაქო სასამართლოში გასაჩივრა ცენტრალური

საარჩევნო კომისიის განკარგულება¹²⁷ სამართალდარღვევის ოქმის შედგენაზე უარის თქმის შესახებ, თუმცა სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიამ სარჩელი წარმოებაში¹²⁸ არ მიიღო.

სასამართლომ იხელმძღვანელა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსის 272-ე მუხლით და განმარტა, რომ ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმის შედგენაზე უარის თქმის შესახებ გადაწყვეტილებაზე სარჩელის წარდგენის შემთხვევაში, სასამართლო არ იყო უფლებამოსილი, განეხილა გასაჩივრებული გადაწყვეტილების კანონიერება, რადგან სასამართლო მხოლოდ იმ შემთხვევაში იქნებოდა უფლებამოსილი, ემსჯელა საკითხზე, თუკი ცესკო დააკმაყოფილებდა საჩივარს და სამართალდარღვევის ჩადენის ფაქტთან დაკავშირებით შეადგენდა ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა ოქმს. სასამართლომ ჩათვალა, რომ აღნიშნული სარჩელი არ განეკუთვნებოდა სასამართლოს განსახილველ საქმეთა კატეგორიას და სარჩელი წარმოებაში არ უნდა ყოფილიყო მიღებული.

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციამ თბილისის საქალაქო სასამართლოს განჩინებასთან დაკავშირებით კერძო საჩივარი სააპელაციო სასამართლოში წარადგინა, რომლითაც მოითხოვა წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის შესახებ განჩინების გაუქმება და საქმის არსებითად განსახილველად თბილისის საქალაქო სასამართლოში დაბრუნება. სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატამ სრულად გაიზიარა თბილისის საქალაქო სასამართლოს არგუმენტები საქმის წარმოებაში მიღებაზე უარის თქმის შესახებ და კერძო საჩივარი¹²⁹ არ დააკმაყოფილა.

შესაბამისად, საარჩევნო ადმინისტრაციის გადაწყვეტილებები, რომლებითაც ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმის

127 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=5253>

128 თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიის 2016 წლის 14 აგვისტოს N3/6002-16 განჩინება. <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=3790>

129 თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2016 წლის 18 აგვისტოს N3ბ/1508-16 განჩინება.

შედგენასა და სანქციის დაწესებაზე უარია ნათქვამი, გასაჩივრებას არ ექვემდებარება. ასეთ პრაქტიკას ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებათა ოფისი საერთაშორისო ვალდებულებების დარღვევად მიიჩნევს, ხოლო ადგილობრივი სადამკვირვებლო ორგანიზაციები – მათი სასამართლოსათვის მიმართვის უფლების შეზღუდვად და, შესაბამისად, მოითხოვენ, კანონმდებლობით პირდაპირ განისაზღვროს საარჩევნო ადმინისტრაციის ასეთი გადაწყვეტილებების გასაჩივრებისა და სასამართლო განხილვის შესაძლებლობა.

საერთაშორისო სამართლის ინსტრუმენტებში ხშირად შევხვდებით ჩანაწერს, რომელიც ამბობს, რომ საარჩევნო საკითხებზე დავების განხილვა მხოლოდ ადმინისტრაციულ ორგანოში არ არის საკმარისი და რომ მას აუცილებლად ესაჭიროება სასამართლო კონტროლის მექანიზმიც.¹³⁰ ასეთი გადაწყვეტილება აქვს მიღებული ადამიანის უფლებათა ინტერამერიკულ კომიტეტს, რომელმაც საარჩევნო ადმინისტრაციის გადაწყვეტილების სასამართლოში გასაჩივრების შეზღუდვა ცნო სამართლებრივი დაცვის უფლების შელახვად.¹³¹

გარდა ამისა, სასამართლო კონტროლი ბევრად უფრო აამაღლებს ადმინისტრაციული საჩივრის განხილვისა და კვლევის სტანდარტს, ისევე, როგორც გადაწყვეტილების დასაბუთების ხარისხს საარჩევნო ადმინისტრაციაში. საარჩევნო ადმინისტრაციის დღეს არსებული პრაქტიკა არაერთგვაროვანია, ხშირ შემთხვევაში არ ითვალისწინებს ზეპირი მოსმენების გამართვას საჩივრის განხილვის პროცესში; ასევე, ზედმეტად ეყრდნობა საჩივრის ადრესატის წერილობით ახსნა-განმარტებას. არსებული რეგულაციით, ადმინისტრაციული საჩივრის განხილვისას საარჩევნო ადმინისტრაციას არ აქვს საარჩევნო კოდექსით შეზღუდული განხილვის ვადები, გარდა ამისა, საჩივრების ძირითადი ნაწილი ექვემდებარება საოლქო საარჩევნო კომისიების

130 გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის ზოგადი კომენტარი 32; გაეროს ადამიანის უფლებათა კომიტეტის დასკვნითი დაკვირვება ნიკარაგუასთან დაკავშირებით CCPR/C/NIC/CO/3 (Dec.12 2018).

131 არჩევნებში საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები, ჯონ ჰარდინ იანგი, 2016, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაცია ISBN:978-1-63425-774-9.

მიერ განხილვას, რაც ნამდვილად იძლევა იმის საშუალებას, რომ შედარებით მაღალი სტანდარტი იქნეს გამოყენებული ადმინისტრაციული წარმოებისას, რაც მიღებული გადაწყვეტილებების მაღალ სანდოობას განაპირობებს.

ამომრჩევლის მიერ საჩივრის შეტანის უფლება

გასაჩივრების უფლების შეზღუდვებზე საუბრისას, პირველ რიგში, აღსანიშნავია, რომ საქართველოში ამომრჩეველს საჩივრის შეტანის უფლება საარჩევნო პროცესის არც ერთ ეტაპზე არ გააჩნია.

ერთადერთი შემთხვევა, როდესაც მოქალაქეს აქვს საარჩევნო ადმინისტრაციის გადაწყვეტილების გასაჩივრების უფლება, არის შემთხვევა, როდესაც მას უარი ეთქვა ამომრჩეველთა სიაში შეყვანაზე. თუმცა იმ მომენტიდან, როდესაც მოქალაქე შეჰყავთ ამომრჩეველთა სიაში და ხდება ამომრჩეველი, იგი კარგავს არჩევნებთან დაკავშირებით საარჩევნო ადმინისტრაციისათვის ან სასამართლოსათვის საჩივრით მიმართვის უფლებას და, შესაბამისად, მისი დარღვეული უფლების აღდგენის საშუალებას.

ეს შეზღუდვა ეწინააღმდეგება ევროპის უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის (ეუთო) 1990 წლის კოპენჰაგენის დოკუმენტს, რომლის 5.10 მუხლი¹³² განსაზღვრავს გასაჩივრების უფლებას. გარდა ამისა, ვენეციის კომისიის 2002 წლის 18-19 ოქტომბრის „კარგი პრაქტიკის კოდექსის“ 3.3. მუხლით¹³³ განსაზღვრულია, რომ მოქალაქეს უნდა ჰქონდეს უფლება, საარჩევნო პროცედურების დარღვევების საფუძველზე მოითხოვოს არჩევნების შედეგების გადახედვა. „კარგი პრაქტიკის კოდექსის“ 99-ე პარაგრაფი ადგენს, რომ სასურველია, გასაჩივრების უფლება ჰქონდეს პირთა რაც შეიძლება ფართო წრეს, მათ შორის: ყველა ამომრჩეველსა და ყველა კანდიდატს. თუმცა იქვე აღინიშნავს, რომ შესაძლებელია გარკვეული გონივრული შეზღუდვის დანესება ამომრჩეველთათვის, არჩევნების შედეგებ-

132 <https://www.osce.org/odihr/elections/14304?download=true>

133 [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2002\)023rev2-cor-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2002)023rev2-cor-e)

თან დაკავშირებული საჩივრის შეტანისას.

ვენეციის კომისიის „კარგი პრაქტიკის კოდექსი“ განასხვავებს ამომრჩეველთა უფლებას, მიმართოს ადმინისტრაციულ ორგანოს ან სასამართლოს საჩივრით ა) საკუთარი დარღვეული უფლებების აღდგენის მოთხოვნით და უფლებას ბ) გაასაჩივროს არჩევნების შედეგები საკანონმდებლო და პროცედურული დარღვევების საფუძველზე. მაშინ, როდესაც ვენეციის კომისიის დოკუმენტი იძლევა ამ უკანასკნელთან დაკავშირებით გარკვეული გონივრული შეზღუდვების დანესების შესაძლებლობას, ამომრჩეველის დარღვეული უფლების გასაჩივრების შეზღუდვა მიუღებელი რჩება.

მაგალითად, კენჭისყრის დღეს შესაძლოა იყოს შემთხვევები, როდესაც ამომრჩეველს არ უშვებენ საარჩევნო უბანზე იმ მიზეზით, რომ მას აღენიშნება მარკირება, რაც შეიძლება ნიშნავდეს, რომ იგი უკვე იმყოფებოდა საარჩევნო უბანზე და დაფიქსირებული აქვს თავისი არჩევანი. თეორიულად, ასევე შესაძლებელია, რომ ამომრჩეველს უარი უთხრან თავის უფლებაზე, გამოცვალოს გაფუჭებული საარჩევნო ბიულეტენი, ან მისი გვარის გასწვრივ დაფიქსირებული ხელმოწერის გამო უარი უთხრან ბიულეტენის გაცემაზე. ასეთ შემთხვევებში საკუთარი უფლების აღსადგენად ამომრჩეველი რჩება სადამკვირვებლო ორგანიზაციის ან პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენლის იმედად, რადგან მის მიერ შედგენილი საჩივარი ასეთი დარღვევების შემთხვევაში განუხილველი დარჩება. კიდევ უფრო ლოგიკურია, რომ ამომრჩეველს, რომელიც თავად გახდა ამომრჩეველთა მოსყიდვის ფაქტის მსხვერპლი, შეეძლოს სასამართლოსთვის სამართალდამრღვევის წინააღმდეგ საჩივრით მიმართვა. თუმცა საქართველოში ამომრჩეველს არც ასეთი უფლება გააჩნია.

გასაჩივრების უფლების შეზღუდვის მიზეზები

თუკი გავითვალისწინებთ, რამდენად შეზღუდულია საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობით გასაჩივრების უფლების მქონე პირთა წრე და შეზღუდულ პირთა წრესაც კი დამატებითი ბარიერები ექმნება საჩივრის შეტანისას რეკულაციის სიროთუ-

ლის გამო, ასევე, იმის გათვალისწინებით, რომ 2019 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების პირველ ტურში თითქმის ყოველი მეოთხე საჩივარი განუხილველი დარჩა სხვადასხვა ფორმალური საფუძვლით და დამატებით, იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ოქმის შედგენაზე უარი არ საჩივრდება სასამართლოში, ხოლო ამომრჩეველს საერთოდ არ აქვს არც საკუთარი დარღვეული უფლების და არც არჩევნების შედეგების გასაჩივრების უფლება, შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ კანონის სულისკვეთება სწორედ ბარიერების ხელოვნურად შექმნისა და საარჩევნო პროცესში საჩივრების რაოდენობის შემზღვევისკენაა მიმართული.

მასაჩივრების უფლების შეზღუდვების მართლზომიერება

სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-2 მუხლით¹³⁴ აღიარებულია პირის, სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შელახვის შემთხვევაში, სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალებებით უზრუნველყოფის უფლება. მოქალაქეთა სამართლებრივი დაცვის უფლებას აღიარებს, ასევე, რამდენიმე საერთაშორისო სამართლებრივი ინსტრუმენტი, მათ შორის: გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის რეზოლუცია N60/147¹³⁵, ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებათა ოფისის ინსტრუქცია საარჩევნო კანონმდებლობის გადახედვის შესახებ.¹³⁶

ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლო თავის გადანყვეტილებებში ამბობს, რომ ამომრჩეველის უფლებები დაცულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი ოქმის მე-3 მუხლით. მიუხედავად იმისა, რომ ეს უფლებები მნიშვნელოვანია, ასეთი უფლება არ არის აბსოლუტური. ხელმომწერ

134 <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/1398335?publication=0>

135 http://legal.un.org/avl/pdf/ha/ga_60-147/ga_60-147_ph_e.pdf

136 <https://www.osce.org/odihr/elections/17579?download=true>

სახელმწიფოებს აქვთ შეზღუდვებისა და წინაპირობების დანესების ფართო დისკრეცია, რომელიც პრინციპულად არ დაარღვევს კონვენციის მოთხოვნებს. თუმცა, საბოლოო ჯამში, სასამართლოს გადასაწყვეტია, თუ რამდენად შეესაბამება სახელმწიფოს მიერ დანესებული შეზღუდვები კონვენციის პირველი ოქმის მოთხოვნებს.¹³⁷

შესაბამისად, არ შეიძლება ითქვას, რომ არსებობს ერთიანი საერთაშორისო სტანდარტი საარჩევნო პროცესში გასაჩივრების უფლების მქონე პირთა წრესთან დაკავშირებით და იგი სხვადასხვა ქვეყანაში განსხვავებულად რეგულირდება.¹³⁸

მაგალითად, გერმანიისა და დანიის კანონმდებლობა ნებისმიერ ამომრჩეველს აძლევს უფლებას, გაასაჩივროს საპარლამენტო არჩევნების შედეგები. მსგავსი მდგომარეობაა ფინეთში – ნებისმიერ ამომრჩეველს უფლება აქვს, საკუთარ უბანზე ან ოლქში გაასაჩივროს არჩევნების შედეგები პროცედურული დარღვევების საფუძველზე. საბერძნეთშიც ამომრჩეველს შეუძლია კენჭისყრის დღის პროცედურების დარღვევასთან დაკავშირებული საჩივრის შეტანა.

იმავდროულად, 2010 წელს ვენეციის კომისიამ გააკრიტიკა ნორვეგიის საარჩევნო კანონმდებლობა სწორედ იმ მიზეზით, რომ იგი ამომრჩევლებს გასაჩივრების უფლებას უზღუდავდა, რის შედეგადაც ნორვეგიის კანონმდებლობამ გააფართოვა გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტთა წრე. შედეგად, აღნიშნული რეკომენდაცია აღარ გვხვდება 2017 წლის ეუთოს სადამკვირვებლო მისიის ანგარიშში.¹³⁹

ოდნავ უფრო იზღუდება ამომრჩევლების მიერ საარჩევნო პროცესის დარღვევების გამო გასაჩივრების უფლება გაერთიანებული სამეფოს ადგილობრივ არჩევნებში, სადაც საჩივრის შეტა-

137 სადაკი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ, N25144/94, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება.

138 არჩევნებში საერთაშორისო სამართლებრივი დაცვის მექანიზმები, ჯონ პარდინ იანგი, 2016, ამერიკის ადვოკატთა ასოციაცია ISBN: 978-1-63425-774-9.

139 <https://www.osce.org/odihr/elections/norway/360336?download=true>

ნის, მინიმუმ, 4 ამომრჩევლის ერთობლივი მიმართვა მოითხოვება. ხორვატებმა კი ასეთივე შეზღუდვა დაანესეს არანაკლებ 100 ამომრჩევლის კვორუმით.

ესპანეთსა და ავსტრიაში არჩევნების შედეგების გასაჩივრების უფლება ამომრჩევლებს საერთოდ არ გააჩნიათ. მეტიც, ავსტრიაში ერთადერთი ტიპის საჩივარი, რომელიც არჩევნების შედეგების გამოცხადებამდე შეიძლება შევიდეს, არის ამომრჩეველთა სიასთან დაკავშირებული საჩივარი. მსგავსი შეზღუდვებია ამომრჩევლების საარჩევნო დარღვევების გასაჩივრებასთან დაკავშირებით საფრანგეთშიც.

დანისა და ნორვეგიის არჩევნების შედეგების გასაჩივრება სასამართლოში საერთოდ არ ხდება, იგი შეიძლება, მხოლოდ საარჩევნო ადმინისტრაციასა და ახალარჩეულ პარლამენტში გასაჩივრდეს, რაც ასევე ეწინააღმდეგება საერთაშორისოსამართლებრივ ვალდებულებებს და მსოფლიოს საუკეთესო პრაქტიკას, თუმცა, მიუხედავად ამისა, ეუთოს სადამკვირვებლო მისიის ანგარიშებში კრიტიკა ამ საკითხზე არ გვხვდება იმ საფუძვლით, რომ საარჩევნო პროცესში ჩართული მხარეები კმაყოფილებას გამოთქვამენ ამ ქვეყნებში არსებული გასაჩივრების პროცედურების სამართლიანობასთან დაკავშირებით.¹⁴⁰

ამერიკის რამდენიმე შტატის უზენაეს სასამართლოს არაერთხელ აქვს განმარტებული, რომ არ არსებობს პრეცედენტული სამართლიდან წარმოშობილი არჩევნებში მონაწილეობის უფლება, იგი მხოლოდ კონკრეტული კონსტიტუციური და საკანონმდებლო დებულებებიდან გამომდინარეობს და, მაშასადამე, კანონით დადგენილი პროცედურები მკაცრად და ზუსტად უნდა იყოს დაცული.¹⁴¹

ერთ-ერთ დავაში საქმეზე – *პიერ ბოხი საფრანგეთის წინააღმდეგ* – ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ პასიური საარჩევნო უფლება საერთოდ არ მიეკუთვნება სამოქალაქო უფლებას და იგი პოლიტიკური უფლებაა,

140 <https://www.osce.org/odihr/elections/denmark/419231?download=true>

141 ტეილორი როჩეს წინააღმდეგ, 271, S.C. 505,509,248, S.E 2d 580,582 (1978).

რის გამოც არ არის დაცული კონვენციის მე-6 მუხლით სამართლიანი სასამართლოს შესახებ.¹⁴²

საარჩევნო საკითხებზე მომუშავე საერთაშორისო ორგანიზაციას – საარჩევნო სისტემების საერთაშორისო ფონდს (IFES) – შემუშავებული აქვს საარჩევნო დავებთან დაკავშირებული 7 საერთაშორისო სტანდარტი,¹⁴³ რომელთა შესწავლითაც ადგენს ამა თუ იმ ქვეყანაში საარჩევნო დავების განხილვის ეფექტურობას. ესენია:

1. საარჩევნო რეგულაციების დარღვევებთან დაკავშირებით სამართლებრივი დაცვის უფლების გამჭვირვალობა;
2. მკაფიოდ განსაზღვრული პროცედურა;
3. მიუკერძოებელი და ინფორმირებული არბიტრის არსებობა;
4. მართლმსაჯულების სწრაფი სისტემა;
5. მკაფიოდ განსაზღვრული მტკიცების ტვირთი და მტკიცებულებების სტანდარტი;
6. უფლების აღდგენის ეფექტური და გონივრული შესაძლებლობა;
7. ჩართული მხარეების ადეკვატური ინფორმირებულობა.

იმისათვის, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ ამომრჩევლის წინააღმდეგ სახელმწიფოს მიერ დადგენილი შეზღუდვა კონვენციის დარღვევად განიხილოს, იგი მსჯელობს იმის შესახებ: ა) ხომ არ არღვევს აღნიშნული შეზღუდვა ამომრჩევლის უფლებას ისეთი მასშტაბით, რომელიც ხელს უშლის კონვენციით დაცული სიკეთის (თავისუფალი არჩევანის გაკეთების უფლება) ეფექტურ განხორციელებაში, ბ) აქვს თუ არა ასეთ შეზღუდვას ლეგიტიმური მიზანი და გ) არის თუ არა შეზღუდვის ზომა პროპორციული.¹⁴⁴

142 პიერ ბოხი საფრანგეთის წინააღმდეგ 20/1996/732/938, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება.

143 https://www.ifes.org/sites/default/files/guarde_final_publication_0.pdf

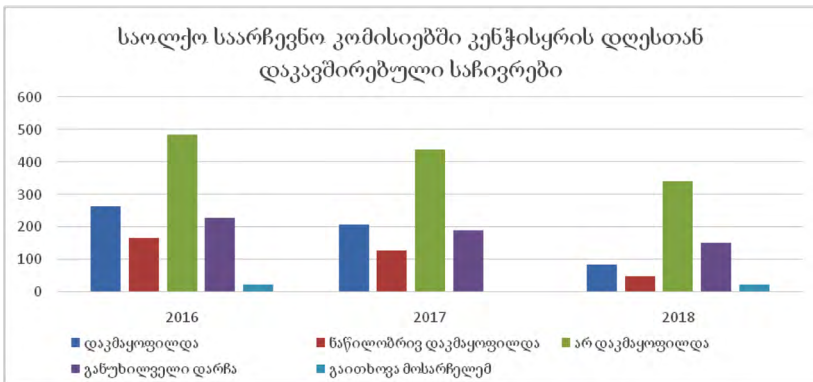
144 კრასნოვი და სკურატოვი რუსეთის წინააღმდეგ, N17864/04 and 21396/04, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება.

ეუთო შედარებით უფრო მაღალ საერთაშორისო სტანდარტს ადგენს საარჩევნო პროცესისათვის და სადამკვირვებლო ანგარიშების შედგენისას, ძირითადად, ვენეციის კომისიის „კარგი პრაქტიკის კოდექსით“ ხელმძღვანელობს. თუმცა, იმისათვის, რომ სახელმწიფოს მიერ დაწესებული კონკრეტული შეზღუდვა არამართლზომიერად ჩაითვალოს, საჭიროა პროცესის თავისებურებების უფრო დეტალური ანალიზი და საერთაშორისოსამართლებრივი ნორმების დარღვევის დადასტურება.

საჩივრების სტატისტიკა

ჩვენს შემთხვევაში, იმის დასადგენად, თუ რამდენად მართლზომიერია ამომრჩეველთა გასაჩივრების უფლების შეზღუდვა, აუცილებელია, გავაანალიზოთ არსებული საჩივრები და მათთან დაკავშირებით მიღებული გადაწყვეტილებები.

საჩივრების სტატისტიკა მეტყველებს იმაზე, რომ საჩივრების რაოდენობა საკმაოდ მაღალია, რაც გასაჩივრების ხელმისაწვდომობაზე მეტყველებს.

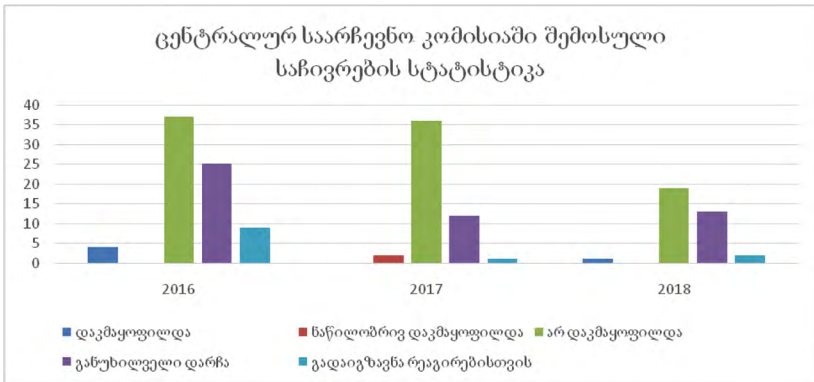
2016 წლის საპარლამენტო არჩევნების პირველ ტურში საოლქო საარჩევნო კომისიებში კენჭისყრის დღესთან დაკავშირებული საჩივრების საერთო რაოდენობა იყო 1168; 2017 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებში ასეთი საჩივრების

რაოდენობა 966-ამდე შემცირდა; ხოლო 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნების პირველ ტურში გახდა 653.

გასათვალისწინებელია, რომ ეს რაოდენობა არ მოიცავს საარჩევნო უბანში დაწერილ იმ საჩივრებს, რომელზე რეაგირებაც ადგილზევე დაუყოვნებლივ მოხდა, რაც იძლევა საფუძველს ვარაუდისას, რომ რეალურად საჩივრების რაოდენობა კენჭისყრის დღის პროცედურების დარღვევებთან დაკავშირებით კიდევ უფრო მაღალია.

მონაცემებში შეიმჩნევა განუხილველად დატოვებული საჩივრების მაღალი მაჩვენებელი, თუმცა არის, ასევე, სრულად და ნაწილობრივ დაკმაყოფილებული საჩივრების მნიშვნელოვანი რაოდენობა, რომელთაგან ძირითადი ნაწილი, დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომის განსაზღვრის შესახებ გადაწყვეტილებებია.

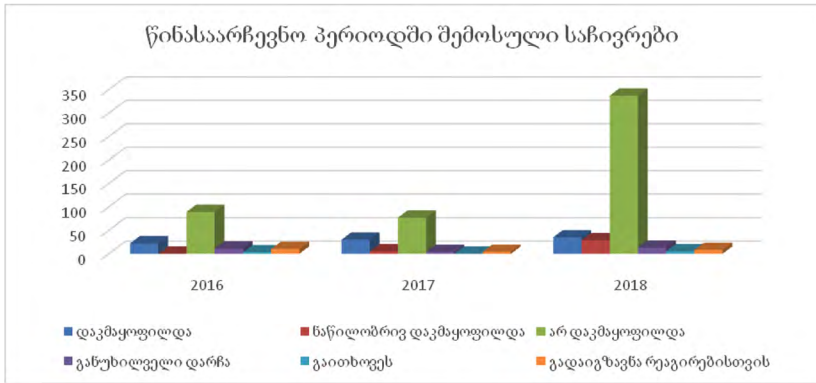
მსგავსი სტატისტიკაა ცესკოს მიერ განხილულ საჩივრებთან მიმართებითაც:

ცესკოშიც შეიმჩნევა წლების განმავლობაში საჩივრების კლების ტენდენცია, თუმცა საჩივრის დაკმაყოფილებაზე უარისა და განუხილველად დატოვებული საჩივრების პროცენტული შეფარდება გაზრდილია ოლქებთან შედარებით.

საჩივრების შემცირების ტენდენციიდან აშკარად ამოვარდნილია 2018 წლის საპრეზიდენტო არჩევნებში წინასაარჩევნო პე-

როოდის საჩივრების რაოდენობა:

მაშინ, როდესაც 2016 და 2017 წლებში წინასაარჩევნო პერიოდის საჩივრების რაოდენობა, შესაბამისად, 135 და 120 იყო, 2018 წელს ასეთი საჩივრების რაოდენობამ 427-ს მიაღწია. ეს შეიძლება აიხსნას წინასაარჩევნო პერიოდში საუბნო საარჩევნო კომისიების საქმიანობის მონიტორინგის გააქტიურებით, ასევე აგიტაციისა და ადმინისტრაციული რესურსის გამოყენებაზე მონიტორინგის გააქტიურებით სადამკვირვებლო ორგანიზაციებისა, ასევე პოლიტიკური პარტიების მხრიდან.

სადამკვირვებლო ორგანიზაციების ანგარიშებიდან შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ საარჩევნო ადმინისტრაციაში საჩივრის შეტანისას არ არსებობს საჩივრის დარეგისტრირების ხელოვნური ბარიერები. საარჩევნო უბანზე, ისევე როგორც ოლქში, საჩივრის შეტანის პროცედურა საკმაოდ ხელმისაწვდომი და მარტივია.

საჩივრების დაკმაყოფილების მაჩვენებელი ცხადყოფს, რომ კარგად მომზადებულ, საფუძვლიან და გამართულ საჩივარს აქვს წარმატების პერსპექტივა როგორც საარჩევნო ადმინისტრაციაში, ასევე სასამართლოში. დაკმაყოფილებულ საჩივრებში გვხვდება როგორც საარჩევნო ადმინისტრაციის თანამშრომლისათვის დისციპლინური პასუხისმგებლობის ზომის დაწესება,¹⁴⁵

145 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=8671>

არჩევნებიდან კანდიდატის მოხსნა,¹⁴⁶ მოხსნილი კანდიდატების აღდგენა,¹⁴⁷ ბათილი ბიულეტენების გადათვლა საარჩევნო უბანზე¹⁴⁸, ასევე უბნის შედეგების გადათვლა.¹⁴⁹

ამომრჩეველთა გასაჩივრების უფლების შეზღუდვის მართლზომიერება

რაც შეეხება ამომრჩეველთა მხრიდან საჩივრის შეტანის უფლების შეზღუდვას, ასეთი საჩივრის შეტანის მცდელობა ბოლო 3 საყოველთაო არჩევნების განმავლობაში საერთოდ არ ფიქსირდება. იმ გამონაკლის შემთხვევაშიც კი, როდესაც მოქალაქეს აქვს საარჩევნო სიის ფორმირებასთან დაკავშირებით საჩივრის შეტანის უფლება, ასეთი საჩივარი სასამართლომდე ბოლო წლების განმავლობაში საერთოდ არ მისულა.

კვლევის პროცესში გამოკითხული 4 სადამკვირვებლო ორგანიზაციიდან 2 საერთოდ არ დაეთანხმა ეუთოს სადამკვირვებლო მისიის რეკომენდაციას მოქალაქეთათვის გასაჩივრების უფლების მიცემის ნაწილში. ისინი არ მიიჩნევენ აღნიშნულ შეზღუდვას პრობლემად და აცხადებენ, რომ, იმ შემთხვევაში, თუ ამომრჩეველს დასჭირდება დარღვეული უფლების აღსადგენად საჩივრის შეტანა, მათი დამკვირვებლები ან წარმომადგენლები შეძლებენ ამის გაკეთებას. შეხვედრებზე ნახსენები იყო საქართველოს არჩევნების ონლაინპორტალი,¹⁵⁰ რომლის მეშვეობითაც ნებისმიერ ამომრჩეველს აქვს საშუალება, თავისი პრეტენზია და ინფორმაცია საარჩევნო პროცედურის დარღვევის შესახებ დაიტანოს ონლაინ საარჩევნო რუკაზე, ხოლო სადამკვირვებლო ორგანიზაციები, ასეთი ინფორმაციის ვერიფიკაციის შემდეგ შეძლებენ ოფიციალური საჩივრის შეტანას საარჩევნო ადმინისტრაციაში.

საქართველოში საარჩევნო პროცესის თავისებურებაა სამოქალაქო საზოგადოებრივი ორგანიზაციებისათვის გასაჩივრების

146 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=5778>

147 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=3853>

148 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=6346>

149 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=6552>

150 <http://www.electionportal.ge/>

უფლების მიცემა, რაც ბევრი სხვა ქვეყნის საარჩევნო პროცესში შეზღუდულია. ეს სწორედ იმით შეიძლება აიხსნას, რომ საარჩევნო დავა შეიძლება მოიგოს მხოლოდ კარგად მომზადებულმა, გათვითცნობიერებულმა და აქტიურმა მოსარჩელემ, რის გამოც ინდივიდუალურ ამომრჩეველს ნაკლები შანსი აქვს, საარჩევნო დავაში მიაღწიოს წარმატებას. შესაბამისად, კანონმდებელმა ამომრჩევლის ეს უფლება მიანდო დამკვირვებლის სტატუსის მქონე სამოქალაქო საზოგადოებრივ ორგანიზაციებს.

გარდა იმ არგუმენტისა, რომ ამომრჩეველს რეალურად პრობლემა არ ექმნება და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით დაცული სიკეთე – თავისუფალი არჩევანის გაკეთების უფლება – არ ეზღუდება გასაჩივრების უფლების შეზღუდვით, ასევე საინტერესოა, არსებობს თუ არა შეზღუდვის ლეგიტიმური მიზანი.

საკულისხმოა, რომ საარჩევნო ადმინისტრაციაც და ზოგიერთი გამოკითხული სადამკვირვებლო ორგანიზაციაც ხედავს საარჩევნო პროცესის საბოტაჟის რისკს იმ შემთხვევაში, თუ ამომრჩევლებს ექნებათ გასაჩივრების უფლება. რისკი რომ რეალურია, ეს ჩანს არჩევნებთან დაკავშირებული საჩივრების ანალიზიდანაც, რადგან, ზოგ შემთხვევაში, მოსარჩელები მხოლოდ არჩევნების შედეგების შეჯამების ხელოვნურად გადავადების მიზნით აგრძელებენ უსაფუძვლო და არაპერსპექტიულ დავებს. დაინტერესებულ სუბიექტს რამდენიმე ათეული ათასი აქტივისტის მიერ საჩივრების შეტანის მეშვეობით შეუძლია გამოიწვიოს საარჩევნო პროცესის სრული კოლაფსი.

რაც შეეხება შეზღუდვის ზომის პროპორციულობის ანალიზს, უნდა გავარკვიოთ, ხომ არ არის შესაძლებელი რაიმე სხვა ხერხით ლეგიტიმური მიზნის მიღწევა, ან ხომ არ შეიძლება, რომ ნაკლები შეზღუდვის დაწესებით, ერთი მხრივ, მაქსიმალურად გაფართოვდეს მოსარჩელე პირთა წრე და, მეორე მხრივ, თავიდან იქნეს აცილებული საარჩევნო პროცესის ბლოკირების ნებისმიერი რისკი. ასეთი ანალიზი კანონმდებელმა საარჩევნო რეფორმის მიმდინარეობის ყოველ ჯერზე უნდა გააკეთოს და, შესაძლებლობის წარმოშობის შემთხვევაში, დაუყოვნებლივ გააფართოოს გასაჩივრების უფლების მქონე პირთა წრე.

კვლევის პროცესში გამოიკვეთა დაკვირვება, რომელიც შეზღუდვის პროპორციულობის ანალიზისთვის შეიძლება მნიშვნელოვანი იყოს: იქმნება შთაბეჭდილება, რომ კანონმდებლის სულისკვეთებას, მაქსიმალურად შეზღუდოს საჩივრების რაოდენობა, უპირისპირდება გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტების სულისკვეთება, დაწერონ და დაარეგისტრირონ რაც შეიძლება მეტი საჩივარი. შეიძლება ითქვას, რომ საჩივრების რაოდენობა აღქმულია გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტის აქტიურობისა და კომპეტენტურობის კრიტერიუმად, ხოლო პოლიტიკური პარტიების მხრიდან საჩივრების რაოდენობა სალდება არჩევნების შედეგების ლეგიტიმურობის კითხვის ნიშნის ქვეშ დაყენების საფუძვლად. ხშირია შემთხვევა, როცა საჩივარი იწერება არა კონკრეტული უფლების დარღვევის საფუძველზე, არამედ წინასწარ, უფლების შეზღუდვის ჯერ არდამდგარი ფაქტის საფუძველზე. მაგალითად, ბოლო პერიოდში მომრავლებული საჩივრები წინასაარჩევნო პერიოდში საუბნო საარჩევნო კომისიის წინააღმდეგ, კომისიის წევრების უბანზე არყოფნის საფუძველით,¹⁵¹ განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც მთელი საუბნო საარჩევნო კომისია საარჩევნო ბარათების დარიგებით არის დაკავებული, კითხვებს აჩენს, როგორც მოსარჩელის, ასევე საარჩევნო ადმინისტრაციის დროისა და რესურსის ხარჯვის გონივრულობასთან დაკავშირებით.

შესაბამისად, ამომრჩევლისათვის გასაჩივრების უფლების მიცემის პრობლემა ჩაკეტილ წრეს ემსგავსება – იმისათვის, რათა ერთი პრობლემა მოგვარდეს, საჭიროა მოგვარდეს მეორე პრობლემა, და პირიქით. აუცილებელია, მიდგომები საჩივრებთან დაკავშირებით შეიცვალოს, როგორც კანონმდებლის მხრიდან, ასევე გასაჩივრების უფლების მქონე სუბიექტების მხრიდან.

ერთჯერადი გასაჩივრების ვალდებულება

როგორც „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 77-ე მუხლის 1-ლი, მე-2 და მე-3 ნაწილების სამართლებრივი ანალიზი ცხად-

151 <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=7203>; <https://sachivrebi.cec.gov.ge/info.php?id=7231>

ყოფს, საარჩევნო კოდექსმა უარი არ თქვა ადმინისტრაციული წარმოებისათვის მახასიათებელ ადმინისტრაციული საჩივრის ინსტიტუტზე და ამ შემთხვევაშიც ადმინისტრაციული საჩივარი იქცა საარჩელის დასაშვებობის წინაპირობად.

ადმინისტრაციულ სამართალწარმოებაში ადმინისტრაციულ საჩივარს აქვს საარჩელის დასაშვებობის აუცილებელი წინაპირობის ფუნქცია – დაინტერესებულ მხარეს უფლება აქვს, მიმართოს სასამართლოს დარღვეული უფლების დაცვის მიზნით მხოლოდ მას შემდეგ, რაც ის გამოიყენებს ადმინისტრაციულ ორგანოში ერთჯერადი გასაჩივრების შესაძლებლობას. საარჩევნო პროცესის მკაცრად განერილი კონსტიტუციური ვადების გამო, გემოალნიშნული პრინციპი საქართველოს საარჩევნო კოდექსში დეტალიზდა იმ სამართლებრივი წესრიგის შესაბამისად, რაც უკავშირდება საარჩევნო პროცესის ცალკეული ეტაპების გასაჩივრების თანმიმდევრობას. კოდექსმა მკვეთრად განერა საარჩევნო ადმინისტრაციის იერარქიაში საჩივრის წარდგენის წესი, რომლის დაცვაც იძლევა სასამართლოსათვის მიმართვის შესაძლებლობას და რაც, როგორც საარჩევნო დავების შესწავლა ცხადყოფს, კვლავაც პრობლემურია მათი სწორად დაცვის თვალსაზრისით.

პირველ რიგში, საყურადღებოა საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის სტრუქტურა და მასში შემავალი ერთეულების ქვემდებარეობის საკითხი. საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაცია შედგება: ა) ცესკოსა და მისი აპარატისაგან; ბ) უსკოსა და მისი აპარატისაგან; გ) საოლქო საარჩევნო კომისიისაგან; დ) საუბნო საარჩევნო კომისიისაგან.

იმავე კოდექსის მე-7 მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილია, რომ საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის უმაღლესი ორგანოა ცესკო, რომელიც თავისი უფლებამოსილების ფარგლებში ხელმძღვანელობს და აკონტროლებს ყველა დონის საარჩევნო კომისიებს და უზრუნველყოფს საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის ერთგვაროვან გამოყენებას საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე.

საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ მე-14 (ცესკოს უფლებამოსილება), 21-ე (საოლქო საარჩევნო კომისიის უფლებამოსილება) და 26-ე (საუბნო საარჩევნო კომისიის უფლებამოსილება) მუხლების ერთობლივი ანალიზი ცხადყოფს, რომ საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის პირველ (ქვედა) რგოლს წარმოადგენს საუბნო საარჩევნო კომისია და იგი ექვემდებარება ზემდგომ ორგანოებს: საოლქო საარჩევნო კომისიას და ცესკოს; ასევე სისტემის მეორე (შუალედურ) რგოლს წარმოადგენს საოლქო საარჩევნო კომისია და მის ზემდგომ ორგანოს წარმოადგენს ცესკო; სისტემის მესამე (უმაღლეს) საფეხურს იკავებს ცესკო.

საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 77-ე მუხლის (გასაჩივრების ვადა და წესი) სამართლებრივი ანალიზი მიუთითებს, რომ კანონმდებელმა საარჩევნო პროცესების ჭრილში საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის მიმართ დაადგინა კონტროლის ორი მექანიზმი – შიდა და სასამართლო კონტროლი. შიდა კონტროლის პირობებში საარჩევნო ადმინისტრაციის ზედა რგოლი ამოწმებს ქვედა რგოლის ქმედებებისა და გადანყვეტილებების კანონიერებას, ხოლო სასამართლო კონტროლი გულისხმობს სასამართლოს უფლებამოსილებას, შესაბამისი სუბიექტის მიერ სასამართლოში წარდგენილი სარჩელის ფარგლებში შეამოწმოს საარჩევნო ადმინისტრაციის შესაბამისი რგოლის მიერ გამოცემული ადმინისტრაციული აქტების, მათ მიერვე განხორციელებული ქმედებების კანონთან შესაბამისობა.

უნდა აღინიშნოს, რომ შიდა და სასამართლო კონტროლის მექანიზმები მუშაობს გარკვეული წესრიგის მიხედვით, შესაბამისი, ლოგიკურად თანმიმდევრული ეტაპების გავლის გზით; შიდა და სასამართლო კონტროლის დეტალურ რეგულაციას გვთავაზობს საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 77-ე მუხლი.

საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 77-ე მუხლის პირველი ნაწილით დადგენილია, რომ საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევა შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის საარჩევნო კომისიაში. საარჩევ-

ნო კომისიის გადაწყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს ზემდგომ საარჩევნო კომისიაში ან სასამართლოში ამ კანონით დადგენილი წესით და დადგენილ ვადებში, თუ ამ კანონით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

იმავე კოდექსის 77-ე მუხლის მე-2 ნაწილით დადგენილია, რომ საუბნო საარჩევნო კომისიის/საუბნო საარჩევნო კომისიის ხელმძღვანელი პირის გადაწყვეტილება მისი მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში, რომელიც საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში; საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება 2 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში, რომელიც საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში; რაიონული/საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს სააპელაციო სასამართლოში, რომელიც საჩივარს იხილავს 1 კალენდარული დღის ვადაში; სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

საუბნო საარჩევნო კომისიის ხელმძღვანელი პირის გადაწყვეტილებები მათი მიღებიდან 2 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიაში, რომელიც საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში; საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება 2 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს შესაბამის რაიონულ/საქალაქო სასამართლოში, რომელიც საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში; რაიონული/საქალაქო სასამართლოს გადაწყვეტილება მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს სააპელაციო სასამართლოში, რომელიც საჩივარს იხილავს 1 კალენდარული დღის ვადაში; სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

იმავე 77-ე მუხლის მე-4 ნაწილით დადგენილია, რომ საოლქო საარჩევნო კომისიის/კომისიის ხელმძღვანელი პირების გადაწყვეტილებები მათი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს ცესკოში, რომელიც საჩივარს იხილავს

მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში. ცესკოს გადანყვეტილება მისი მიღებიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში შეიძლება გასაჩივრდეს თბილისის საქალაქო სასამართლოში. თბილისის საქალაქო სასამართლო საჩივარს იხილავს 2 კალენდარული დღის ვადაში. თბილისის საქალაქო სასამართლოს გადანყვეტილება შეიძლება გასაჩივრდეს გადანყვეტილების გამოტანიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში სააპელაციო სასამართლოში. სააპელაციო სასამართლო გადანყვეტილებას იღებს საჩივრის შეტანიდან 1 კალენდარული დღის ვადაში. სააპელაციო სასამართლოს გადანყვეტილება საბოლოოა და არ გასაჩივრდება.

აღსანიშნავია, რომ საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული საჩივრის განხილვის ვადები იმდენად მცირეა, რომ ხშირ შემთხვევაში იგი მხოლოდ ფორმალური განხილვის საშუალებას უტოვებს როგორც საარჩევნო ადმინისტრაციას, ისევე სასამართლოებს. მიუხედავად იმისა, რომ საარჩევნო დავების განხილვის ვადის შეზღუდვა მსოფლიოში მიღებული პრაქტიკაა, საქართველოს საარჩევნო კოდექსით გათვალისწინებული 2- და 1-დღიანი ვადები ზედმეტად შემჭიდროებულია. ადრე ეს აიხსნებოდა საკონსტიტუციო ჩანაწერით, რომელიც კონკრეტულ ლიმიტს აწესებდა, არჩევნების დღიდან შედეგების საბოლოო გამოცხადებამდე. კონსტიტუციაში ამ ჩანაწერის ამოღების შემდგომ შესაძლებელია საჩივრების განხილვის ვადები საერთაშორისო პრაქტიკით მიღებულ ვადებთან გათანაბრდეს. მაგალითად, ვენეციის კომისიის „კარგი პრაქტიკის კოდექსის“ 95-ე პარაგრაფის თანახმად, სამიდან ხუთ დღემდე პერიოდი არის მიჩნეული გონივრულ ვადად საჩივრების განხილვისათვის. თუნდაც 1-1 დღის დამატება ყველა ეტაპზე საჩივრის განხილვისათვის მნიშვნელოვანი შვება იქნება როგორც საარჩევნო ადმინისტრაციებისთვის, ასევე, სასამართლოებისთვის.

საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის პირველი და მე-2 რგოლის (ანუ საუბნო და საოლქო საარჩევნო კომისიების) მიერ მიღებული ადმინისტრაციული აქტები, პირველ რიგში, უნდა გასაჩივრდეს ზემდგომი საფეხურის ადმინისტრაციულ ორგანოში და მხოლოდ ამის შემდეგ სასამართლოში; ანუ საუბნო საარჩევნო კომისიის შემაკამებელი ოქმი სასამართლო კონტროლის

საგნად იქცევა მას შემდეგ, რაც მისი კანონიერების საკითხს შიდა კონტროლის პირობებში განიხილავს და კონკრეტულ გადაწყვეტილებას მიიღებს ზემდგომი ადმინისტრაციული ორგანო – საოლქო საარჩევნო კომისია; ფაქტობრივად, კოდექსის 77-ე მუხლის მე-2 ნაწილით გათვალისწინებული კონტროლის ერთიანი სისტემა უბნის შემაჯამებელ ოქმთან მიმართებით წარმოადგენს სამსაფეხურიან სისტემას იმ თვალსაზრისით, რომ საოლქო საარჩევნო კომისია არის დავის გადაწყვეტის პირველი და სავალდებულო საფეხური, პირველი ინსტანციის სასამართლო – მე-2 საფეხური, ხოლო სააპელაციო სასამართლო – მე-3 და საბოლოო საფეხური.

ჩნდება კითხვა: როგორია დავის გადაწყვეტის წესი იმ პირობებში, როდესაც საოლქო საარჩევნო კომისია საუბნო საარჩევნო კომისიის მოქმედებებს ამონმებს საკუთარი ინიციატივით? საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 21-ე მუხლის „ე“ ქვეპუნქტი: საოლქო საარჩევნო კომისია ვალდებულია, განცხადების/საჩივრის საფუძველზე (თუ განცხადება/საჩივარი შეტანილია ამ კანონით დადგენილი წესით და დადგენილ ვადაში), აგრეთვე საკუთარი ინიციატივით შეამოწმოს საუბნო საარჩევნო კომისიის, მათი თანამდებობის პირების მოქმედებათა და გადაწყვეტილებათა კანონიერება (მათ შორის, არჩევნებში მონაწილეთა აღრიცხვის, საარჩევნო ბიულეტენების დათვლის სიზუსტე და სხვა) და დარღვევის გამოვლენის შემთხვევაში მიიღოს სათანადო გადაწყვეტილება (მათ შორის, შეცვალოს საუბნო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის მონაცემები შემონმების შედეგების შესაბამისად, ან ბათილად ცნოს საარჩევნო უბანში კენჭისყრის შედეგები).

გემოაღნიშნული ნორმების სისტემური ანალიზის საფუძველზე სასამართლოები მიიჩნევენ, რომ საოლქო საარჩევნო კომისიის მიერ უბნის შემაჯამებელი ოქმის კანონიერების, როგორც საკუთარი ინიციატივით, ისე შესაბამისი საარჩევნო სუბიექტის საჩივრის საფუძველზე, შემოწმება შედეგობრივად ერთმანეთის იდენტურია და დავის გაგრძელების შემთხვევაში არ იწვევს განსხვავებულ რეგულაციებს, არ იძლევა კოდექსის 77-ე მუხლის მე-4 ნაწილის გამოყენების შესაძლებლობას, არ ცვლის დავის განხილვის სამინისტრაციურ სისტემას; წინააღმდეგ შემთხვევაში,

შეიქმნება ვითარება, როცა ერთ შემთხვევაში უბნის შემაჯამებელი ოქმის კანონიერებას ამოწმებს 4 სუბიექტი (საოლქო კომისია, ცესკო, პირველი ინსტანციის სასამართლო, სააპელაციო სასამართლო), ხოლო მე-2 შემთხვევაში – სამი (საოლქო კომისია, პირველი ინსტანციის სასამართლო, სააპელაციო სასამართლო), რაც დაუშვებელია და არ გამოძინარეობს კანონის მიზნებიდან.

სასამართლო გადაწყვეტილებებში განმარტებულია, რომ საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 77-ე მუხლის მე-4 ნაწილი არეგულირებს იმ შემთხვევებს, როდესაც საარჩევნო ადმინისტრაციის მეორე რგოლი – საოლქო საარჩევნო კომისია ამა თუ იმ აქტის გამოცემის პირობებში არ ამოწმებს ქვედა რგოლის – საუბნო საარჩევნო კომისიის მიერ უკვე გამოცემული რაიმე აქტის კანონიერებას, არამედ წყვეტს უშუალოდ მის კომპეტენციას დაქვემდებარებულ საკითხს, მაგალითად, კოდექსის 21-ე მუხლის „ბ“ ქვეპუნქტის თანახმად, საოლქო საარჩევნო კომისია განკარგულებით ქმნის და აზუსტებს საარჩევნო უბნების საზღვრებს; ასევე 21-ე მუხლის „დ“ ქვეპუნქტის თანახმად, საოლქო საარჩევნო კომისია განკარგულებით ადგენს საარჩევნო ბიულეტენების ტექსტებს საარჩევნო ოლქში ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებისათვის; 21-ე მუხლის „თ“ ქვეპუნქტის თანახმად, საოლქო საარჩევნო კომისია განკარგულებით ანიჭებს არჩევნების/რეფერენდუმის/პლებისციტის ადგილობრივი დამკვირვებლის სტატუსს ამ კანონში აღნიშნულ ადგილობრივ არასამეწარმეო (არაკომერციულ) იურიდიულ პირს; კოდექსის 21-ე მუხლის „ვ“ ქვეპუნქტის თანახმად, ადგენს საოლქო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრის შემაჯამებელ ოქმს და ა.შ. ყველა ამ და სხვა მსგავს შემთხვევაში საოლქო კომისიის მიერ გამოცემული ადმინისტრაციული აქტების მიმართ მოქმედებს კოდექსის 77-ე მუხლის მე-4 ნაწილით დადგენილი გასაჩივრების წესი და ვადები, რაც ნიშნავს იმას, რომ საოლქო საარჩევნო კომისიის აქტებთან მიმართებით ცესკო არის დავის გადაწყვეტის პირველი და თანაც სავალდებულო საფეხური, პირველი ინსტანციის სასამართლო – მეორე, ხოლო სააპელაციო სასამართლო – მე-3 საფეხური.

საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 77-ე მუხლის მე-3 ნაწილით დადგენილია, რომ საუბნო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილების გასაჩივრების გამო საოლქო საარჩევნო კომისიის მიერ მიღებული გადაწყვეტილების ცესკოში გასაჩივრების შემთხვევაში განცხადება/საჩივარი განუხილველი რჩება.

ამდენად, შეჯამების თვალსაზრისით უნდა აღინიშნოს, რომ პრინციპი არის ერთი – საუბნო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილებებზე (ქმედებებზე) ზემდგომი მაკონტროლებელი ადმინისტრაციული ორგანოა საოლქო საარჩევნო კომისია, რომელში გასაჩივრების უფლების გამოყენების გარეშე მოსარჩელეს ერთმევა სასამართლოსათვის მიმართვის შესაძლებლობა. ისევე, როგორც საოლქო საარჩევნო კომისიისათვის მაკონტროლებელ ზემდგომ ორგანოდ მიიჩნევა ცესკო, რომელში გასაჩივრების უფლების გამოყენების გარეშე სარჩელი არ დაიშვება. ამდენად, მიუხედავად იმისა, რომ ცესკო საარჩევნო ადმინისტრაციაში ქმნის ზედა იერარქიას, ცესკოსთვის მიმართვა საუბნო საარჩევნო კომისიის ქმედებების (გადაწყვეტილებების) გასაჩივრების მიზნით, მხარეს ართმევს პრაქტიკულ შესაძლებლობას, მიმართოს სასამართლოს, რამეთუ, როგორც ზემოთ აღნიშნა, იმავე გასაჩივრების ვადების გათვალისწინებით, ფაქტობრივად, იქმნება მოცემულობა, რომ სარჩელი სასამართლოში წარდგენილია ვადის დარღვევით.

რა ხდება იმ პირობებში, როდესაც, მართალია, ვადის დარღვევით, მაგრამ სუბიექტისათვის ცნობილი გახდა ისეთი გარემოებები, რომელიც ადრე რომ ყოფილიყო მისთვის ცნობილი, განაპირობებდა მისთვის ხელსაყრელი გადაწყვეტილების გამოტანას, ანუ არსებობს თუ არა ახალაღმოჩენილ გარემოებათა გამო საქმისწარმოების განახლების საპროცესო ინსტიტუტის ამოქმედების შესაძლებლობა.

როგორც უკვე აღინიშნა, საარჩევნო დავების გასაჩივრების, განხილვისა და გადაწყვეტის პროცესში არ დაიშვება სამოქალაქო საპროცესო თუ ადმინისტრაციული საპროცესო კოდექსით დადგენილი გასაჩივრებისა და საქმის განხილვის ვადების გამოყენება. გასაჩივრების ვადა საარჩევნო კოდექსით ატარებს

აღმკვეთ ხასიათს და გასაჩივრების ვადის დარღვევა პირდაპირპროპორციულად აისახება პირის უფლებრივ საკითხზე და იწვევს სარჩელის განუხილველად დატოვებას. სასამართლო პრაქტიკა ცხადყოფს, რომ სასამართლო გამორიცხავს საარჩევნო დავებზე საქმისწარმოების განახლების შესაძლებლობას და მიიჩნევს, რომ საქმისწარმოების სამოქალაქო-საპროცესო ინსტიტუტის დამკვიდრება საარჩევნო დავებში ეწინააღმდეგება მითითებული მუხლის მოთხოვნებს, უშვებს საარჩევნო დავის დროში გაგრძელების შესაძლებლობას და წინააღმდეგობაში მოდის ორგანული კანონით დადგენილ მართლწესრიგთან. საარჩევნო პროცესი, ცალკეული მოქმედებები, რომლებიც არჩევნებს უკავშირდება, მისი კონსტიტუციური მნიშვნელობიდან გამომდინარე, საჭიროებს მყისიერ და დაუყოვნებელ რეაგირებას, სწორედ ამ გარემოებითაა განპირობებული საარჩევნო კოდექსის მე-5 მუხლის მოთხოვნა, რომელზეც ზემოთ უკვე მივუთითეთ და რომელიც ადგენს, რომ ამ კანონით დადგენილი ყველა ვადა გულისხმობს კალენდარულ დღეებს (საქართველოს შრომის კანონმდებლობით დადგენილი უქმე და დასვენების დღეების ჩათვლით). საარჩევნო კოდექსის საფუძველზე აქტის გასაჩივრების ვადა არ უკავშირდება მხარისათვის აქტის გადაცემის მომენტს, ისევე როგორც საჩივრისა თუ სარჩელის საფოსტო განყოფილებაში ჩაბარება არ იწვევს გასაჩივრების ვადის დენის შეჩერებას. საყურადღებოა ასევე ის კონსტიტუციური ვადები, რომლებიც უკავშირდება კონსტიტუციური ორგანოების უფლებამოსილების ცნობის საკითხს. ამდენად, ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ ადგენს საარჩევნო კომისიის გადანყვეტილებისა და საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევის გასაჩივრების დამოუკიდებელ ვადებსა და წესს.

მსგავსი მკაცრი ტიპის რეკულაციების არსებობის პირობებში სასამართლოები საარჩევნო დავებთან მიმართებით გამორიცხავს იმ ნორმების მოქმედების დაშვებას, რომლებიც განერილია საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით და დაუშვებლად მიიჩნევენ საქმისწარმოების განახლების შესაძლებლობას.

როგორც შესწავლილი საქმეების ანალიზი ცხადყოფს, მოსარჩელები ხშირად ხელოვნური, არაპერსპექტიული დავების წარმო-

ების გზით ცდილობენ შექმნან ბარიერი და ხელი შეუშალონ ცესკოს, მოახდინოს არჩევნების საბოლოო შედეგის შეჯამება.

საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 76-ე მუხლის მე-5 ნაწილი ადგენს, რომ აკრძალულია ცესკოს მიერ არჩევნების შედეგების შეჯამება საერთო სასამართლოებში არსებული შესაბამისი საარჩევნო დავების დასრულებამდე და ამ სასამართლოების მიერ მიღებული გადანყვეტილების სრულად გათვალისწინების გარეშე.

საკითხი ამ შემთხვევაში შეეხება ნორმის სწორ განმარტებას, კერძოდ, რამდენად ფარავს მითითებული მუხლი ყველა იმ შესაძლო დავას, რომლებიც შეიძლება მომდინარეობდეს საარჩევნო კოდექსიდან, რაც, ბუნებრივია, არ დაიყვანება მხოლოდ საარჩევნო შედეგების დაჯამებამდე. ყურადღება უნდა მიექცეს საარჩევნო კოდექსის სტრუქტურას და, ნორმის განმარტების თვალსაზრისით, პრინციპულადაა მიჩნეული სწორედ ის გარემოება, რომ საკანონმდებლო აკრძალვა არჩევნების საბოლოო შედეგების შეჯამების დაუშვებლობის თაობაზე მოქცეულია საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ მე-8 თავში, რომელიც არეგულირებს კენჭისყრის ჩატარების, ხმის დათვლის, ხმის დათვლისა და კენჭისყრის შედეგების შეჯამებასთან დაკავშირებულ განცხადება-საჩივრების განხილვის წესებსა და პროცედურებს, ადგენს კენჭისყრის შედეგების შეჯამებისა და შემაჯამებელი ოქმების გამოცემის წესებს.

„საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 76-ე მუხლი, რომელზეც, როგორც წესი, ხდება აპელირება, განსაზღვრავს ცესკოში არჩევნების შედეგების შეჯამების პროცედურებს. 76-ე მუხლის პირველი ნაწილი მიუთითებს, რომ ცესკო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიებისაგან მიღებული ოქმების საფუძველზე, კენჭისყრის დღიდან არაუგვიანეს მე-19 დღისა თავის სხდომებზე აჯამებს საქართველოს პარლამენტის, საქართველოს პრეზიდენტის, ქალაქ თბილისის მერისა და ქალაქ თბილისის საკრებულოს არჩევნების შედეგებს, რის თაობაზეც ადგენს არჩევნების შედეგების შემაჯამებელ ოქმს.

მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ „საქართველოს საარჩევ-

ნო კოდექსის“ 76-ე მუხლის მე-5 ნაწილი არ არის მოქცეული საარჩევნო კოდექსის ზოგად ნაწილში, ნორმა, როგორც უკვე მიეთითა, განთავსებულია ორგანული კანონის სპეციალურ ნაწილში, რაც კოდექსის სისტემური ანალიზის საფუძველზე გამორიცხავს იმის მტკიცების შესაძლებლობას, რომ ნორმა არის ზოგადი რეგულაციების მატარებელი, გამოყენებადი და ვრცელდება ცესკოს წინააღმდეგ წარმოებულ და მიმდინარე ყველა სარჩელზე.

ნორმის განმარტების თვალსაზრისით, ასევე საგულისხმოა საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ მე-14 მუხლის პირველი ნაწილის „ღ“ ქვეპუნქტი, რომელიც ყურადღებას ამახვილებს საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელ ოქმებზე და ადგენს: ცესკო საოლქო და საუბნო საარჩევნო კომისიების კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმების საფუძველზე, საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევების თაობაზე სასამართლოს საბოლოო გადანყვეტილების გათვალისწინებით, ადგენს საქართველოს პარლამენტის არჩევნების (პარტიული სიებით), საქართველოს პრეზიდენტის არჩევნების, ქალაქ თბილისის საკრებულოს პროპორციული წესით ჩატარებული არჩევნების, ქალაქ თბილისის მერის არჩევნების, რეფერენდუმის/პლებისციტის შედეგებს, რის თაობაზეც დგება ცესკოს არჩევნების/რეფერენდუმის/პლებისციტის შედეგების შემაჯამებელი ოქმი.

მითითებული ნორმების ერთობლივი, სისტემური ანალიზი იძლევა საფუძველს მტკიცებისას, რომ „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 76-ე მუხლის მე-5 ნაწილი კრძალავს არჩევნების შედეგების შეჯამებას და გამოცხადებას იმ საარჩევნო დავების დასრულებამდე, რომლებიც უკავშირდება კენჭისყრის პროცედურებს, მიმართულია საუბნო და საოლქო საარჩევნო კომისიების კენჭისყრის შემაჯამებელი ოქმების ბათილობისკენ და შედეგობრივად აისახება ცესკოს შემაჯამებელ ოქმზე. შესაბამისად, ყველა ის სარჩელი, რომლებიც არ უკავშირდება კენჭისყრის პროცესს და შემაჯამებელი ოქმის კანონიერებას, არ შეიძლება იქცეს დაბრკოლებად ოქმის შეჯამების თვალსაზრისით.

ბიულეტენების გადათვლა

სასამართლოში წარმოდგენილი სარჩელების შესწავლის შედეგად გამოიკვეთა, რომ სარჩელების დიდი ნაწილი წარმოდგენილია მოთხოვნით, მოხდეს ბათილი ბიულეტენების ხელახალი გადათვლა, რამდენადაც არსებობს ეჭვი, რომ მოხდა გარკვეული სუბიექტისათვის კუთვნილი ხმების ბათილი ბიულეტენებისადმი მიკუთვნება.

მსგავსი კატეგორიის დავების განხილვის პროცესში, სამართალწარმოების მთლიანობაში შეფასების თვალსაზრისით, როგორც წესი, გაითვალისწინება ის გარემოება, თუ როგორია მტკიცებულებათა ხარისხი, როგორია მათი სანდოობა და მოპოვების წესი.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 73.2 მუხლის შესაბამისად, განცხადება/საჩივარი ხმის დათვლისა და კენჭისყრის შედეგების შეჯამების პროცედურების დროს ჩადენილი დარღვევების შესახებ და კენჭისყრის შედეგების გადასინჯვის ან ბათილად ცნობის მოთხოვნით შედგენილი უნდა იქნეს საარჩევნო ყუთის გახსნიდან კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის შედგენამდე, ამ კანონის 72-ე მუხლით დადგენილი წესით.

ზემოაღნიშნული მუხლის მოთხოვნათა კონტექსტში უნდა აღინიშნოს, როდესაც მოსარჩელე კანონით დადგენილი წესით არ აფიქსირებს საკუთარ პრეტენზიებს და მხოლოდ შემდგომ, საკუთარ სუბიექტურ მოსაზრებებზე დაყრდნობით მიუთითებს, რომ მოხდა მისი ხმების ბათილი ბიულეტენებისადმი მიკუთვნება, ბუნებრივია, სასამართლო ვერ მიიჩნევს, რომ დაცულია მტკიცებულებათა სანდოობის სტანდარტი, რამდენადაც ეჭვი საფუძვლიანი ხდება მხოლოდ იმ პირობებში, როცა ის ფაქტებზეა დაფუძნებული. იმ შემთხვევაში, როდესაც არ არსებობს მტკიცებულება ან/და არ არსებობს მტკიცებულებათა შორის ობიექტური ბმა, სარჩელი ყველა შემთხვევაში იქცევა დაუსაბუთებლად.

სხვა მოცემულობა იმ ვითარებაში, როდესაც ჩანანერთა წიგნში საარჩევნო სუბიექტის წარმომადგენელი ან შესაბამისი უფლებამოსილი პირი დარღვევის ფაქტს აფიქსირებს. ასეთ შემთხვევა-

ში სასამართლო პრაქტიკა, ძირითადად, გაცოფილია ორ ნაწილად: თავად ფაქტის ფიქსაციის უტყუარობიდან გამომდინარე, მისი ნამდვილობის შემოწმების მიზნით, ზოგ შემთხვევაში სასამართლოების მიერ გამოთხოვილია ბათილი ბიულეტენები და მათი გახსნისა და გადამოწმების გზით დადასტურებული ან უარყოფილია ბიულეტენების ბათილი ბიულეტენებისადმი მიკუთვნების ფაქტი.

თუმცა, ხშირ შემთხვევაში, სასამართლო უარს ამბობს ბათილი ბიულეტენების გამოთხოვასა და გადათვლაზე იმ საფუძვლით, რომ არჩევნებში მონაწილე სუბიექტთა შორის მიღებული ხმების მნიშვნელოვანი სხვაობის გამო სადავო ბათილი ბიულეტენების რაოდენობა გავლენას ვერ მოახდენს არჩევნების საბოლოო შედეგზე.

აღნიშნული სახით მიღებული გადანყვეტილებების დიდ ნაწილში მითითებულია: იმ პირობებშიც კი, რომც დადასტურდეს ბათილი ბიულეტენებისადმი არასწორად მიკუთვნების ფაქტი, მათი სიმცირის გამო, მითითებული ვერ გახდება კენჭისყრის შემაჯამებელი ოქმის ბათილობის საფუძველი. როგორც წესი, სასამართლო გადანყვეტილებები ეფუძნება შემდეგ პოზიციას: კენჭისყრის შედეგები გაბათილებას ან ხელახლა გადათვლას ექვემდებარება იმ პირობებში, თუ სახეზეა საარჩევნო კოდექსის უხეში დარღვევა. უნდა აღინიშნოს, რომ „უხეში დარღვევის“ ლეგალური დეფინიცია საარჩევნო კოდექსში არ იძებნება, თუმცა, სასამართლოს აზრით, ნორმის სისტემური განმარტებიდან გამომდინარე, კანონმდებელი ამ ტერმინში მოიაზრებს საარჩევნო კოდექსის ისეთ არსებით, სისტემურ და მასშტაბურ დარღვევას, რაც ნეგატიურ გავლენას ახდენს საარჩევნო პროცესზე, კენჭისყრის ან არჩევნების შედეგზე; რაც შეეხება რამდენიმე ათეულ ბათილ ბიულეტენს, აღნიშნული ვერ შეცვლის არჩევნების შედეგს და არსებითად არ აისახება გადანაწილებული ხმების რაოდენობაზე.

საგულისხმოა, რომ საარჩევნო ბიულეტენების გადათვლის გადანყვეტილებებს არც საარჩევნო ადმინისტრაცია იღებს დიდი ენთუზიაზმით, რადგან ხმის დათვლის პროცედურა იმგვარად არის დარეგულირებული რომ გადათვლისას ბათილი ბიულე-

ტენების რაოდენობაში ცვლილება ყოველგვარი დარღვევის გარეშე შეიძლება შეგვხვდეს და დამატებითი კითხვები გააჩინოს უბანზე ხმის დათვლის პროცესთან დაკავშირებით.¹⁵²

საკითხი, ბუნებრივია, საკამათოა, რამდენადაც ზემოაღნიშნულ განმარტებას უპირისპირდება ისეთი პრინციპული უფლება, როგორცაა თითოეული პირის უფლება, არჩევნებში ხმის მიცემის გზით მონაწილეობა მიიღოს ქვეყნის მმართველობაში. აღნიშნული თვალსაზრისით, ალბათ, მხედველობაშია მისაღები საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ერთ-ერთ საქმეზე გაკეთებული შემდეგი შინაარსის განმარტება (საქმე 1/4/593,24.10.2015წ.): დემოკრატიულ და სამართლებრივ სახელმწიფოში არ არსებობს მიზანი, ინტერესი, ადამიანის უფლებების დაცვის მიზნის ჩათვლით, რომლის საპირწონედ სახელმწიფო აღიჭურვება ლეგიტიმური უფლებით, დაარღვიოს თუნდაც ერთეული პიროვნების უფლება.

ბუნებრივია, საკონსტიტუციო სასამართლოს მითითებული დასკვნა არ შეეხება უშუალოდ ზემოაღნიშნულ პრობლემატიკას, თუმცა თავად კონტექსტი ცალსახად მნიშვნელოვანია, რამდენადაც თითოეული გაბათილებული ბიულეტენის მიღმა დგას კონკრეტული ამომრჩევლის ნება, მისი ხმის უფლება. ბათილი ბიულეტენების გადათვლა, ბოლო საარჩევნო პერიოდში მათი ოდენობის ზრდის მიუხედავად, არ წარმოადგენს გადაუღახავ ტექნიკურ სირთულეს და შესაძლოა, სასამართლოს მიდგომა თითოეული ხმის დაცვის თვალსაზრისით, იყოს ერთგვაროვანი და მტკიცებულებათა გამოკვლევის გზით მოხდეს მათი ნამდვილობის გადამოწმება.

როგორც ევროპული სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი აჩვენებს, საარჩევნო კატეგორიის დავების განხილვის პროცესში ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს ზედამხედველობის საკითხი დამოკიდებულია იმაზე, თუ თავისუფალი არჩევნების

152 უბანზე ხმის დათვლისას უკონკრეტოდ ნაპოვნი ბიულეტენი ჩაითვლება ბათილად, თუმცა შედეგების შეჯამების შემდგომ ბიულეტენების გადათვლისას შეუძლებელია დადგინდეს, თუ რა მიზეზით მოხდა ასეთი ბიულეტენის გაბათილება და შესაძლოა, იგი ნამდვილ ბიულეტენებს მიეკუთვნოს.

რომელი ასპექტი დგას დღის წესრიგში. ნაკლებ მკაცრი შესწავლის საგანი ხდება ხმის დათვლისა და ოქმის შედგენის ტექნიკური ნაწილი. არჩევნების კონცეფცია, ევროსასამართლოს მითითებით, რისკის ქვეშ დგება იმ შემთხვევაში, როდესაც არსებობს იმგვარი პროცედურული დარღვევების მტკიცებულება, რაც ხელს უშლის ხალხის ნება-სურვილის გამოხატვას.

როგორც საერთო სასამართლოების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შესწავლის შედეგად გამოიკვეთა, განხილვისა და გადაწყვეტის თვალსაზრისით ყველაზე პრობლემურია ის დავები, რომლებიც შეეხება ამომრჩეველთა ნებაზე ზემოქმედების საკითხს და რომელზე მითითებითაც მოთხოვნილია საუბნო თუ საოლქო საარჩევნო კომისიის შემაჯამებელი ოქმების ბათილად ცნობა. პრობლემა კვლავაც მტკიცებულებით სტანდარტშია.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლი უზრუნველყოფს საქმის სამართლიანი განხილვის უფლებას, თუმცა კონვენცია არ ადგენს მტკიცებულებების დაშვების რაიმე წესს, სამართალწარმოების შეფასების პროცესში მთლიანობაში გაითვალისწინება მხოლოდ ის საკითხი, თუ როგორია მტკიცებულებათა ხარისხი, როგორია მათი სანდოობა და მოპოვების წესი. საარჩევნო დავების განხილვის პროცესში, როგორც წესი, წარმოდგენილია დაინტერესებული პირის მიერ შექმნილი ვიდეო ჩანაწერები, რომელთა სანდოობასთან დაკავშირებითაც ჩნდება ეჭვი, შესაბამისად, იზრდება სხვა მტკიცებულებით მისი გამყარების საჭიროება, თუმცა ასეთი მტკიცებულებების მოძიება განხილვის ვადების სიმცირისა თუ მათი ლეგიტიმური გზით მოძიების შეუძლებლობის გამო ვერ ხერხდება. თვითმხილველი მოწმეები ან არ ადასტურებენ, ან არ არსებობენ, ან მათი ჩვენებები არის წინააღმდეგობრივი ხასიათის და, ხშირ შემთხვევაში, არასანდო. მოწმეები, რომლებიც მიუთითებენ სადავო ფაქტს, როგორც წესი, არიან იმ სუბიექტის მხარდამჭერები (აქტივისტები), რომელიც მიმართავს სასამართლოს არჩევნების შედეგების გაუქმების მოთხოვნით. მათი ინტერესი ამ შემთხვევაში არის განსაკუთრებით აშკარა, რაც გამორიცხავს მათზე დაყრდნობით გადაწყვეტილების მიღების შესაძლებლობას და სრული საარჩევნო პროცესის ლეგიტიმაციის ეჭვქვეშ დაყენების შესაძლებლო-

ბას. იმ პირობებში, როდესაც მტკიცებულების მოპოვების ფორმა წარმოშობს ეჭვს მის სარწმუნოებასა და სანდოობასთან დაკავშირებით, არ არსებობს იმ მაღალი სტანდარტის დაცვის შესაძლებლობა, რაც უკავშირდება სასამართლო გადაწყვეტილების შესაბამის სანდო და უტყუარ მტკიცებულებებზე დაფუძნების აუცილებლობას. სხვა საკითხია, როგორ უნდა მოხდეს უტყუარი მტკიცებულებების მოძიება. სავარაუდოდ, აღნიშნულ ნაწილში საჭიროა უფრო მკვეთრი კანონისმიერი ჩარევა, რამდენადაც სადავო არ არის ის მოცემულობა, რომ კანონისმიერი ჩარევის საჭიროება აუცილებელი და გარდაუვალია სწორედ იქ, სადაც მაღალია საზოგადოების ინტერესები და მნიშვნელოვანია არსებული თუ მოსალოდნელი რისკების ნეიტრალიზაცია.

კენჭისყრის დღის შემაჯამებელი ოქმი

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 71-ე მუხლის მე-8 ნაწილი ადგენს: საუბნო საარჩევნო კომისია ვალდებულია, უზრუნველყოს კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის ასლის გამოკვრა საჯარო გაცნობისათვის. საუბნო საარჩევნო კომისია ოქმის ასლს (საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა თანდართული განსხვავებული აზრებით) მისი მოთხოვნის შემთხვევაში დაუყოვნებლივ გადასცემს პარტიის/საარჩევნო ბლოკის/ამომრჩეველთა საინიციატივო ჯგუფის წარმომადგენლებს ან პარტიის მიერ დანიშნულ საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრს და დამკვირვებელი ორგანიზაციის დამკვირვებლებს. ოქმის ასლი უნდა დამონმდეს საუბნო საარჩევნო კომისიის ბეჭდით და საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარისა და საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივნის ხელმოწერებით (ამ ოქმების იურიდიული ძალა ისეთივეა, როგორიც საუბნო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმისა). ოქმის მიღებას წარმომადგენელი/დამკვირვებელი საუბნო საარჩევნო კომისიის ჩანაწერთა წიგნში ხელმოწერით ადასტურებს.

მოსარჩევე ვერ ადასტურებს საარჩევნო კომისიების მხრიდან ზემოაღნიშნული ნორმების დარღვევის ფაქტს, არ არსებობს მტკიცებულება იმის თაობაზე, რომ მან მოითხოვა ოქმი, საჩივრით მიმართა საუბნო და საოლქო კომისიას, იმავე ვადაში ასევე

არ მიუმართავს სასამართლოსათვის მავალდებულებელი სარჩელით, რაც ასეთი ფაქტის არსებობის შემთხვევაში, შესაძლებელს გახდიდა მხარის უფლებებში აღდგენას და დაადასტურებდა საარჩევნო ადმინისტრაციის ქმედების უკანონობას. ამ შემთხვევაში არ შევიწინააღმდეგებოდა მტკიცების ტვირთზე, რაზეც ყველა მსგავსი დავის განხილვის პროცესში მიუთითებს სასამართლო და ყურადღებას მივაქცევთ მხოლოდ საქართველოს სამოქალაქო საპროცესო კოდექსის 102-ე მუხლის მე-3 ნაწილზე, რომლის შესაბამისადაც, გარემოებები, რომლებიც, კანონის თანახმად, უნდა დადასტურდეს გარკვეული სახის მტკიცებულებებით, არ შეიძლება დადასტურდეს სხვა სახის მტკიცებულებებით. ასეთ პირობებში მხოლოდ მხარის ახსნა-განმარტება ვერ მიიჩნევა იმ სახის მტკიცებულებად, რომელიც შესაძლებელს გახდის საარჩევნო ადმინისტრაციის ქმედების კანონიერების შეფასებას.

სარჩელების რაოდენობის თვალსაზრისით, ფაქტობრივად, მეორე ადგილს იკავებს სარჩელები, რომელთა საფუძველზეც მოთხოვნილია შემაჯამებელი ოქმების ბათილად ცნობა იმ საფუძველით, რომ ოქმებში განხორციელებული ჩასწორებების შედეგად შეცვლილია ოქმის რეალური მონაცემი.

საარჩევნო კოდექსის 70.2 მუხლის საფუძველზე შემაჯამებელი ოქმი მიჩნეულია კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგების დამადასტურებელ ინდივიდუალურ ადმინისტრაციულსამართლებრივ აქტად, რაც ბუნებრივად კვეთს ოქმის, როგორც ადმინისტრაციული აქტის, მნიშვნელობას.

საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 70-ე მუხლის მე-4 ნაწილი განსაზღვრავს ოქმში შესწორების შეტანის წესს. ამ მუხლის თანახმად: თუ შემაჯამებელი ოქმის შევსებისას შეცდომა იქნა დაშვებული, მის გამოსასწორებლად შემაჯამებელ ოქმში შესაბამისი მონაცემის გასწვრივ მაშინვე კეთდება ნარწერა „შესწორებულია“. საარჩევნო კომისიამ უნდა შეადგინოს შესწორების ოქმი, რომელშიც აღინიშნება შემაჯამებელ ოქმში შეტანილი მონაცემის შესწორება და ამ ოქმის შედგენის თარიღი და დრო. საარჩევნო კომისიის სხდომაზე დამსწრე კომისიის ყველა წევრი ვალდებულია, ხელი მოაწეროს შესწორების ოქმს. შესწორების ოქმს დაესმება საარჩევნო კომისიის ბეჭედი, გატარდება ჩანა-

წერთა წიგნში და დაერთვება იმ შემაჯამებელ ოქმს, რომელში შეტანილი მონაცემიც შესწორდა.

აღნიშნულ ნორმაში გაკეთებულია შემდეგი შინაარსის დათქმა: „შემაჯამებელ ოქმში შესაბამისი მონაცემების გასწვრივ „მაშინვე“ კეთდება წარწერა „შესწორებულია“ და შესწორების ოქმს დაესმება საარჩევნო კომისიის ბეჭედი, გატარდება ჩანაწერთა წიგნში და დაერთვის იმ შემაჯამებელ ოქმს, რომელშიც მონაცემები შესწორდა.

ამდენად, საარჩევნო კოდექსის 70.4 მუხლი ცალსახად გასაზღვრავს იმ პროცედურას, რომლის დაცვითაც შესაძლებელია შემაჯამებელ ოქმში, როგორც ადმინისტრაციულ აქტში, ცვლილების განხორციელება. ამასთან, მითითება იმის თაობაზე, რომ შესწორებულ ოქმს დაერთვება ბეჭედი და გატარდება ჩანაწერთა წიგნში, ცალსახად მიუთითებს იმაზე, რომ ოქმში შესწორების შეტანა დაიშვება ოქმის საოლქო საარჩევნო კომისიაში გადაგზავნამდე. რამდენადაც, საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 71-ე მუხლის მე-12 ნაწილის თანახმად, კენჭისყრის ყველა პროცედურის დასრულების შემდეგ საუბნო საარჩევნო კომისიის სარეგისტრაციო ჟურნალი იხურება, მას ხელს აწერენ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე და საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი და იგი მოწმდება საუბნო საარჩევნო კომისიის ბეჭდით. ხოლო ამავე მუხლის მე-13 ნაწილის შესაბამისად, საუბნო საარჩევნო კომისიის ბეჭედი ილუქება ცალკე პაკეტში. პაკეტს ხელს აწერენ საუბნო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარე, საუბნო საარჩევნო კომისიის მდივანი და საუბნო საარჩევნო კომისიის სხვა წევრები.

მითითებული ნორმების ერთობლივი ანალიზი ადასტურებს, რომ იმ პირობებში, თუ ბეჭედი და დოკუმენტაცია დაილუქა და გადაიგზავნა ზემდგომ ადმინისტრაციულ ორგანოში, ბუნებრივია, ამ მომენტიდან წყდება საუბნო საარჩევნო კომისიის კომპეტენცია ოქმთან მიმართებით ცვლილებების განხორციელების თვალსაზრისით და აღნიშნული პროცედურის დასრულების შემდგომ საუბნო საარჩევნო კომისიას ეკრძალება ოქმში რაიმე შესაძლო ცვლილების განხორციელება.

ყურადღება უნდა მიექცეს საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ დამტკიცებულ სახელმძღვანელო ინსტრუქციას, რომლის გამოყენების თვალსაზრისით არსებობს რიგი წინააღმდეგობრივი განმარტებებისა. მაგალითისთვის განვიხილოთ „საქართველოს პარლამენტის 2016 წლის 8 ოქტომბრის არჩევნებისათვის საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა სახელმძღვანელო ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2016 წლის 27 ივლისის №52/2016 დადგენილება.

„საქართველოს პარლამენტის 2016 წლის 8 ოქტომბრის არჩევნებისათვის საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა სახელმძღვანელო ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის 2016 წლის 27 ივლისის №52/2016 დადგენილებით დამტკიცებული საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა სახელმძღვანელო ინსტრუქციის III ნაწილის III თავში მოცემულია პროცედურები „საარჩევნო უბნის მოწყობა ხმების დათვლის პროცედურისთვის“, სადაც მითითებულია, რომ კენჭისყრის დასრულების შემდეგ კომისიის თავმჯდომარე მიდის თითოეულ ამომრჩეველთა რეგისტრატორთან, რომლებიც კომისიის თავმჯდომარის მითითებით (კენჭისყრის დასრულებამდე ამომრჩეველთა რეგისტრატორების მიერ დაწერილ ახსნა-განმარტებებში (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) აღნიშნული მონაცემების გათვალისწინებით) ითვლიან გაცემული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობას – გაფუჭებული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობა ტოლია ამომრჩეველთა ხელმოწერების რაოდენობისა.

თუ ტოლობა არ შედგა, ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა ხელახლა უნდა გადაითვალოს და დააზუსტოს რაოდენობები. თუ ტოლობა კვლავ არ შედგა, ამომრჩეველთა რეგისტრატორმა უნდა დაწეროს ახსნა-განმარტება (მიზეზის მითითებით), რომელიც უნდა დაერთოს შემაჯამებელ ოქმს/ოქმებს. ამომრჩეველთა რეგისტრატორების ახსნა-განმარტებებში (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) მითითებული მონაცემები გათვალისწინებული უნდა იქნეს კენჭისყრის შემაჯამებელი ოქმის/ოქმების შედგენისას.

პრაქტიკაში საუბნო საარჩევნო და საოლქო საარჩევნო კომისი-

ების მიერ ეს უკანასკნელი ჩანაწერი გაგებულა იმგვარად, რომ ხელმოწერებთან შედარებით ბიულეტენების მეტობის შემთხვევაში, ახსნა-განმარტებების საფუძველზე, შემაჯამებელ ოქმებში ხდება ხელმოწერების დამატება ახსნა-განმარტებებში მითითებული ოდენობის შესაბამისად და ამგვარად მონაცემების დაბალანსება.

სასამართლოს განმარტება არის შემდეგი: სასამართლო ყურადღებას მიაქცევს იმ გარემოებაზე, რომ კანონქვემდებარე აქტით გათვალისწინებულია შესაბამისი დათქმები: ხარვეზის გამოვლენა-დაფიქსირება უნდა მოხდეს კენჭისყრის დასრულებამდე და უნდა არსებობდეს ამომრჩეველთა რეგისტრატორების მიერ დაწერილი შესაბამისი ახსნა-განმარტება. მხოლოდ ამ წინაპირობების არსებობისას, როცა ამ მიზეზით არ დგება ტოლობა გაცემული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობას – (მინუს) გაფუჭებული საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობა = (ტოლია) ამომრჩეველთა ხელმოწერების რაოდენობისა, ამომრჩეველთა რეგისტრატორების ახსნა-განმარტებებში მითითებული მონაცემები გათვალისწინებულ უნდა იქნეს კენჭისყრის შემაჯამებელი ოქმის შედგენისას.

პრაქტიკის თვალსაზრისით, შედარებით რთულად დგას საკითხი იმ პირობებში, როდესაც ოქმში ცვლილება ხდება მას შემდეგ, რაც საუბნო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილებები გადაგზავნილია საოლქო საარჩევნო კომისიაში და მასში ცვლილებები ხორციელდება საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა ახსნა-განმარტებების საფუძველზე.

საინტერესოა, როგორია ამ შემთხვევაში სასამართლოს დასაბუთება: სამართლო მიუთითებს საქართველოს ორგანული კანონის „საქართველოს საარჩევნო კოდექსის“ 21-ე მუხლზე, რომლის „ე“ ქვეპუნქტის მიხედვით, საოლქო საარჩევნო კომისია ვალდებულია, განცხადების/საჩივრის საფუძველზე (თუ განცხადება/საჩივარი შეტანილია ამ კანონით დადგენილი წესით და დადგენილ ვადაში), აგრეთვე საკუთარი ინიციატივით შეამოწმოს საუბნო საარჩევნო კომისიების, მათი თანამდებობის პირების მოქმედებათა და გადაწყვეტილებათა კანონიერება (მათ შორის, არჩევნებში მონაწილეთა აღრიცხვის, საარჩევნო

ბიულეტენების დათვლის სიზუსტე და სხვ.) და დარღვევის გამოვლენის შემთხვევაში მიიღოს სათანადო გადანაცვტილება (მათ შორის: შეცვალოს საუბნო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმის მონაცემები შემონმების შედეგის შესაბამისად, ან ბათილად ცნოს საარჩევნო უბანში კენჭისყრის შედეგები). თუ დარღვევა იწვევს ერთმანდატიან საარჩევნო ოლქში არჩეული პირის ან არჩევნების მეორე ტურში გასული კანდიდატის შეცვლას, მრავალმანდატიან საარჩევნო ოლქში არჩეულ პირთა შეცვლას (ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებისას), არჩევნების ჩატარებულად ან არჩატარებულად ცნობის შეცვლას (მაჟორიტარული საარჩევნო ოლქის მიხედვით და ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნებისას) და ზემოაღნიშნული შემონმება არ იძლევა კანონიერი შედეგის დადგენის შესაძლებლობას, იღებს გადანაცვტილებას შესაბამის საარჩევნო უბანში კენჭისყრის შედეგების ბათილად ცნობისა და ცესკოს წინაშე განმეორებითი კენჭისყრის დანიშვნის საკითხის დასმის შესახებ. საოლქო საარჩევნო კომისიის მიერ ხელახლა დათვლის შესახებ გადანაცვტილების მიღების შემთხვევაში კომისიამ ეს უნდა აცნობოს ყველა საარჩევნო სუბიექტსა და დამკვირვებელ ორგანიზაციას, რომელთა წარმომადგენლებიც ესწრებოდნენ ბიულეტენების დათვლას საარჩევნო უბანზე, და მათი სურვილის შემთხვევაში უზრუნველყოს მათი წარმომადგენლების დასწრება ხელახლა დათვლის პროცესზე.

მითითებულ ნორმაზე დაყრდნობით სასამართლოები მიიჩნევენ, რამდენადაც საოლქო საარჩევნო კომისიას, როგორც განცხადების/საჩივრის საფუძველზე, ასევე საკუთარი ინიციატივით მინიჭებული აქვს საუბნო საარჩევნო კომისიების მოქმედებათა და გადანაცვტილებათა კანონიერების შემონმების უფლებამოსილება, რაც მოიცავს არჩევნებში მონაწილეთა აღრიცხვის, საარჩევნო ბიულეტენების დათვლის სიზუსტის შემონმებას, აღნიშნული უფლებამოსილების განხორციელების პროცესში საოლქო საარჩევნო კომისიას ეძლევა შესაძლებლობა, მიიღოს შემდეგი სახის გადანაცვტილება:

1. შემონმების შედეგის შესაბამისად შეცვალოს საუბნო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმი;

2. მიიღოს გადაწყვეტილება ხელახლა დათვლის შესახებ;
3. მიიღოს გადაწყვეტილება საარჩევნო უბანში კენჭისყრის შედეგების ბათილად ცნობის შესახებ, თუ ზემოაღნიშნული ორი სახის შემონშება არ იძლევა კანონიერი შედეგის დადგენის შესაძლებლობას.

რამდენადაც საარჩევნო კოდექსის საფუძველზე საოლქო საარჩევნო კომისია უფლებამოსილია, შემონშების შედეგის შესაბამისად შეცვალოს საუბნო საარჩევნო კომისიის კენჭისყრის შედეგების შემაჯამებელი ოქმი, მიჩნეულია, რომ საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრთა, მათ შორის, რეგისტრატორთა ახსნა-განმარტებების, შესწორების ოქმების, კენჭისყრის დღის ჩანაწერთა ნიგნების მონაცემების ურთიერთშეჯერების საფუძველზე შესაძლებელია ოქმში ასახული მონაცემების შეცვლა. თუმცა მხოლოდ ქვემდგომი ადმინისტრაციული ორგანოს წარმომადგენლის ახსნა-განმარტების საფუძველზე შედეგების შემაჯამებელი ოქმში ცვლილების შეტანა ვერ ჩაითვლება ადმინისტრაციული წარმოების იმ სტანდარტად, რომელიც საჭირო სანდოობას მოიპოვებს არჩევნებში ჩართულ მხარეებში.

ანალოგიურ შესაძლებლობას ადგენს ბაკ-ი, რომელიც ზემდგომ ადმინისტრაციულ ორგანოს აძლევს ქვემდგომი ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების შეცვლის შესაძლებლობას. ამდენად, დასაბუთების თვალსაზრისით, გადაწყვეტილებები შესაბამისობაშია ადმინისტრაციული კანონმდებლობის ზოგად პრინციპებთან და ფაქტობრივად რთულია, არ დაადასტურო მდგომის კანონიერება, თუმცა საარჩევნო კოდექსის 21-ე მუხლი საჭიროებს პროცედურულ სრულყოფას, რამდენადაც ნორმა არსებული რედაქციით ბლუდავს სასამართლოს შესაძლებლობას, მოახდინოს ნორმის ფართო განმარტება და ყოველთვის ქმნის საშიშროებას, სასამართლო კონტროლი შემაჯამებელი ოქმებზე იქცეს ფორმალურად, შეიზღუდოს მოთხოვნის საფუძველების შინაარსობრივ ნაწილში შესვლის შესაძლებლობა, რაც ზიანს აყენებს არა მხოლოდ სასამართლო გადაწყვეტილებების სანდოობის, არამედ სრულად საარჩევნო პროცესის გამჭვირვალობის პრინციპს.

ასევე დიდია საარჩევნო დავების რიცხვი, რომელიც აღძრულია იმ საფუძველით, რომ მიღებული ხმების რაოდენობისა და ბათილი ბიულეტენების ჯამი ნაკლებია მონაწილე ამომრჩეველთა ხელმოწერების რაოდენობაზე.

საქართველოს ორგანული კანონი საქართველოს საარჩევნო კოდექსის 63-ე მუხლის მე-19 ნაწილის თანახმად, საუბნო საარჩევნო კომისია საარჩევნო ბიულეტენსა (ბიულეტენებსა) და სპეციალურ კონვერტებს გასცემს ამომრჩეველთა სიის საფუძველზე, საქართველოს მოქალაქის პირადობის მონმობის, საქართველოს მოქალაქის პასპორტის, საქართველოს ოკუპირებული ტერიტორიიდან იძულებით გადაადგილებული პირისათვის დევნილის მონმობის (საქართველოს მოქალაქის პირადობის მონმობასთან ერთად) წარდგენის შემთხვევაში. ამავე მუხლის 21-ე ნაწილის თანახმად, საქართველოს პარლამენტის არჩევნებისას ამომრჩეველს გადაეცემა ორი სახის ბიულეტენი – მაჟორიტარული და პროპორციული არჩევნებისთვის განკუთვნილი ბიულეტენები. ამავე კოდექსის 65-ე მუხლის მე-2 ნაწილის „გ“ და „დ“ ქვეპუნქტების თანახმად, საარჩევნო ბიულეტენის (ბიულეტენების) დამონმების შემდეგ ამომრჩეველი შედის ფარული კენჭისყრის კაბინაში და ავსებს ბიულეტენს (ბიულეტენებს) ამ კანონით დადგენილი წესით. საარჩევნო ბიულეტენის (ბიულეტენების) შევსების შემდეგ ამომრჩეველმა იგი (ისინი) ისე უნდა დაკეცოს, რომ არ ჩანდეს, ვის მისცა ხმა. დაკეცილი საარჩევნო ბიულეტენით (ბიულეტენებით) ამომრჩეველი მიდის განცალკევებით მდგარ მაგიდასთან, საიდანაც დამოუკიდებლად იღებს სპეციალურ კონვერტს და მასში ათავსებს ბიულეტენს (ბიულეტენებს). მხოლოდ ამომრჩეველია უფლებამოსილი, საარჩევნო ბიულეტენი (ბიულეტენები) მოათავსოს სპეციალურ კონვერტში. საარჩევნო კომისიის წევრს არა აქვს უფლება, გახსნას შევსებული საარჩევნო ბიულეტენი (ბიულეტენები) ან სხვაგვარად დაარღვიოს კენჭისყრის ფარულობა. ამავე მუხლის მე-5 ნაწილის თანახმად, საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრებსა და კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირებს უფლება აქვთ, ამომრჩეველს ფარული კენჭისყრის კაბინაში შესვლამდე და სპეციალურ კონვერტში ბიულეტენის (ბიულეტენების) ჩადებამდე მოსთხოვონ, უჩვენოს, რომ მას ხელში მხოლოდ ამ კანონით და-

დგენილი რაოდენობის საარჩევნო ბიულეტენი და სპეციალური კონვერტი აქვს. ამომრჩეველი ვალდებულია, შეასრულოს ეს მოთხოვნა.

სასამართლო დასაბუთების კუთხით შემოიფარგლება შემდეგ მოტივაციაზე მითითებით: სპეციალურ კონვერტში ბიულეტენის (ბიულეტენების) ჩადებად ამ კანონით დადგენილი რაოდენობის საარჩევნო ბიულეტენისა და სპეციალური კონვერტის ოდენობის შემონმების უფლებამოსილება, მართალია, საუბნო საარჩევნო კომისიის წევრებსა და კენჭისყრის შენობაში ყოფნის უფლების მქონე პირებს აქვთ, თუმცა საარჩევნო კოდექსი არ მიუთითებს ამგვარი შემონმების აუცილებლობაზე. შესაბამისად, შეუძლებელია იმის დადგენა, ყველა ამომრჩეველმა მოათავსა თუ არა კონვერტში მისთვის კომისიის მიერ გადაცემული ბიულეტენები. ამ პროცესში უზუსტობის გამოვლენა შემთხვევითობაზეა დამოკიდებული. ამდენად, მიღებული ხმების რაოდენობისა და ბათილი ბიულეტენების ჯამი არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა საერთო რაოდენობის უტყუარი ოდენობის დადგენის შესაძლებლობას არ იძლევა. აღნიშნულიდან გამომდინარე, თუ საარჩევნო სუბიექტების მიერ მიღებული ხმებისა და ბათილი საარჩევნო ბიულეტენების რაოდენობათა ჯამი ნაკლებია ამომრჩეველთა ხელმოწერების რაოდენობაზე, ეს გარემოება შემაჯამებელი ოქმის ბათილობისა და შედეგების ხელახლა დათვლის საფუძვლად არ მიიჩნევა.

მიზნები და რეკომენდაციები

1. მიუხედავად იმისა, რომ ხანგრძლივადიან პერსპექტივაში, შესაფერისი გარემოებების დადგომისთანავე სასურველია ამომრჩევლისთვის გასაჩივრების უფლების მიცემა საკუთარი დარღვეული უფლების აღდგენის მიზნით, დღეს არსებული შეზღუდვა არ წარმოადგენს საარჩევნო უფლების არაადეკვატურ შეზღუდვას და ემსახურება ლეგიტიმურ მიზანს.
2. გასაჩივრების უფლების მქონე პირთა წრეს დამატებითი ბარიერი ექმნება რეგულაციის სირთულის გამო, შესაბამი-

სად, რეკომენდებულია საარჩევნო კოდექსის 77-ე და 78-ე მუხლების გამარტივება დამატებითი ბარიერების მოხსნის მიზნით.

3. საარჩევნო ადმინისტრაციის გადანყვეტილებები სასურველია, მაქსიმალურად დაექვემდებაროს სასამართლო კონტროლს.
4. საარჩევნო კოდექსის 77-ე მუხლით გათვალისწინებული საჩივრების განხილვის ვადები განხილვის ყველა ეტაპზე სასურველია, გაიზარდოს თითო დღით მანძი.
5. სასამართლოებმა აქტიურად უნდა გამოიყენონ მტკიცებულებათა გამოკვლევის მათთვის მინიჭებული უფლება და მტკიცებულებათა კვლევის, მათ შორის საჭიროების შემთხვევაში, ბიულეტენების (როგორც ბათილი, ასევე ნამდვილი) გადათვლის საფუძველზე, მიიღონ გადანყვეტილება.
6. საარჩევნო ადმინისტრაციის მიერ საჩივრების განხილვის სტანდარტის გაუმჯობესება და ერთგვაროვანი პრაქტიკის დამკვიდრება გაზრდის საჩივრების განხილვის მიმართ სანდოობას.
7. საოლქო საარჩევნო კომისიების კვალიფიკაციის გაზრდა საჩივრების განხილვის თვალსაზრისით უნდა გახდეს საარჩევნო ადმინისტრაციის პრიორიტეტი, რაშიც იგულისხმება როგორც მათი სწავლებისა და მომზადების დონე, ასევე სტატუსის და დაინტერესების დონის ზრდა.

ა) განცხადების/საჩივრის საარჩევნო უბანში წარდგენის შემთხვევაში მიეთითება საარჩევნო უბნისა და საოლქო საარჩევნო კომისიის დასახელება და ნომერი

ბ) განცხადების/საჩივრის საარჩევნო ოლქში წარდგენის შემთხვევაში მიეთითება საარჩევნო ოლქის დასახელება და ნომერი

**გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა / ს ა ჩ ი ვ ა რ ი
(საჭირო გახაზეთ)**

განმცხადებელი/მომჩივანი _____

სახელი, გვარი, მისამართი რეგისტრაციის ადგილის მიხედვით და
საკონტაქტო ტელეფონის ნომერი

ფაქსი, ელ. ფოსტის მისამართი (ასეთის არსებობის შემთხვევაში)

დარღვევა: კენჭისყრის პროცედურა

ხმის დათვლა/კენჭისყრის შედეგების შეჯამების პროცედურა

დარღვევის ჩადენის დრო _____
საათი, წუთი

დარღვევის არსი: _____

მონმე (არსებობის შემთხვევაში) _____
სახელი, გვარი, მისამართი რეგისტრაციის
ადგილის მიხედვით

დამრღვევის დადგენის შემთხვევაში – მისი ის მონაცემები, რომელთა დადგენაც შესაძლებელი გახდა _____

დამრღვევის ახსნა-განმარტება (ასეთის არსებობის შემთხვევაში)

(სხვა დამატებითი ინფორმაცია) _____

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, გთხოვთ, განიხილოთ ჩემი განცხადება/საჩივარი და მოახდინოთ შესაბამისი რეაგირება (ბათილობის ან სხვა მოთხოვნის შემთხვევაში მიუთითეთ შესაბამისი

მოთხოვნა) _____

განცხადება/საჩივრის განხილვისას პოზიციის დასაბუთებისთვის საჭირო გონივრული დრო – ----- წუთი „----“

„-----“ 20---- წელი

განმცხადებელი/მომჩივანი:

განცხადების/საჩივრის _____

(შედგენის დრო (საათი, წუთი))

ხელმოწერა

მხარის ტექნიკური საშუალებებით დაბარების აქტი

ქ. ----- „----“ „-----“ 20-- წ.

აქტის შემდგენი _____

(სახელი, გვარი, თანამდებობა)

შევადგინე ეს აქტი მასზედ, რომ _____

(დასაბარებელი მხარის ვინაობა, იმ ტექნიკური საშუალების დასახელება და ნომერი, რომლიდანაც და რომელზეც მოხდა მხარესთან დაკავშირება, და შედეგი)

(საჩივრის განხილვის დრო და ადგილი)

(საჩივრის დასახელება, რომლის გამოც ხდება დაბარება)

გამოუცხადებლობის შემთხვევაში მხარეს განემართა „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ საქართველოს ორგანული კანონის 77-ე მუხლის 25-ე და 31-ე პუნქტების შინაარსი.

ყოველივე ზემოაღნიშნულზე შედგა ეს აქტი, რომლის სისწორესაც ხელმოწერით ვადასტურებთ: _____

(აქტის შემდგენის ხელმოწერა)

(საოლქო საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის/ცესკოს განყოფილების უფროსის ხელმოწერა)

აქტის შედგენის დრო _____

რიცხვი/თვე/წელი

News

[News Archive](#)

Preliminary Results of October 27 Sakrebulo By-elections

28 October, 2019

All procedures of October 27 Sakrebulo By-elections are complete. Elections at all seven election precincts were conducted in a peaceful environment in line with the election legislation. During the day, observer organizations and authorized representatives of election subjects had the opportunity to observe the voting, as well as vote ...

[Read More](#)

Elections 2019

RESULTS 2019

Election Map

Voters List

The Schedule of Electoral Activities

Gender Balance

Appeals Registry

ELECTIONS SERVICE DEPARTMENT, REFORMS AND TRAINING CENTRE

COURT RULING ON APPOINTING COURT HEARING AND INVOLVING THIRD PARTIES

Statement of Claim Forms

INFORMATION FOR ETHNIC MINORITIES

Տեղեկատվություն արքայազնի փոքրամասնությունների համար

Էթնիկ փոքրամասնությունների համար

TALK to VOTERS

დანართი II

კვლევა უკრაინაში საარჩევნო დავების გადაწყვეტის თაობაზე (კაზუსები)

ნინამდებარე კვლევა განხორციელდა ევროპის საბჭოს ექსპერტის, ბ-ნი სერგი კალჩენკოს მიერ და გამოქვეყნდა უკრაინულ ენაზე 2016 წელს. კვლევის ინგლისურ და უკრაინულ ტექსტებს შორის შეუსაბამობის შემთხვევაში უკრაინული ვერსია უპირატესია. კვლევაში წარმოდგენილი ნებისმიერი იდეა, მოსაზრება და განცხადება არ უნდა იყოს აღქმული ევროპის საბჭოს ოფიციალურ პოზიციად.

უკრაინაში მოსამართლეებისთვის საარჩევნო დავების გადაწყვეტის საკითხზე სასწავლო კურსის შემუშავებისა და დანერგვის შესახებ ინფორმაცია შეჯამებული და მიწოდებულია ევროპის საბჭოს პროექტის – „უკრაინაში საარჩევნო პრაქტიკის გამჭვირვალობის, ინკლუზიურობისა და მთლიანობის გაძლიერება“ – მენეჯერის, ქალბატონი ინა ზუბარის მიერ.

შესავალი

უკრაინის კონსტიტუციის 71-ე მუხლი ითვალისწინებს, რომ „სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების არჩევნები უნდა იყოს თავისუფალი და ჩატარდეს ფარული კენჭისყრით საყოველთაო, თანაბარი და პირდაპირი ხმის მიცემის საფუძველზე. ამომრჩევლებს გარანტირებული უნდა ჰქონდეთ საკუთარი ნების გამოხატვა.“ იმის გათვალისწინებით, რომ უკრაინამ ადამიანის უფლებათა როგორც საერთაშორისო, ისე რეგიონალური მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტების რატიფიცირება მოახდინა. მათი ძირითადი პრინციპები გათვალისწინებულია უკრაინის საარჩევნო კანონმდებლობაში.

უკრაინის საარჩევნო კანონმდებლობა მრავალ კანონს მოიცავს. არჩევნები რეგულირდება: N47474-XIV (1999) კანონით უკრაინის პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ, N404061-VI (2011) კანონით უკრაინის სახალხო დეპუტატების არჩევნების შესახებ, N595-VIII (2015) კანონით ადგილობრივი არჩევნების შესახებ, N1932-IV (2004) კანონით ცენტრალური საარჩევნო კომისიის შესახებ, N698-V (2007) კანონით ამომრჩეველთა სახელმწიფო რეესტრის შესახებ და N2365-III (2001) კანონით უკრაინაში პოლიტიკური პარტიების შესახებ; საარჩევნო დავების გადაწყვეტა რეგულირდება შესაბამისი საარჩევნო კანონმდებლობით საპრეზიდენტო, საპარლამენტო ან ადგილობრივი არჩევნების შესახებ და უკრაინის ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსით N2747-IV (2005); საარჩევნო დარღვევები ისჯება უკრაინის N8073-X (1984) ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსით და N2341-III (2001) სისხლის სამართლის კოდექსით. საარჩევნო დავების გადაწყვეტა საარჩევნო კომისიის ან ადმინისტრაციული სასამართლოს უფლებამოსილებაა. საარჩევნო კანონმდებლობით გათვალისწინებულია საარჩევნო დავების ის სახეები, რომელთა წარდგენა შესაძლებელია საარჩევნო კომისიაში, ამგვარი კომისიის უფლებამოსილების მიხედვით (საუბნო საარჩევნო კომისია, საოლქო საარჩევნო კომისია, ტერიტორიული საარჩევნო კომისია ან ცენტრალური საარჩევნო კომისია). იმ შემთხვევაში, თუ საარჩევნო კომისიის მიერ განხილვისას

დავა სასამართლოს წარედგინება, საარჩევნო კომისია წყვეტს დავის განხილვას. უზენაესი სასამართლო არის ბოლო ინსტანციის სასამართლო საარჩევნო საკითხებში (2018 წლამდე ეს იყო უკრაინის უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლო).

I. ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის კვლევა უკრაინაში: მიზნებისა და რეკომენდაციების მოკლე შეჯამება

უკრაინაში 2014 წლის ვადამდელი საპრეზიდენტო და საპარლამენტო არჩევნებისა და 2015 წლის ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შემდეგ უკრაინის უზენაესმა ადმინისტრაციულმა სასამართლომ მიმართა ევროპის საბჭოს თხოვნით, განხორციელებინა ანალიზი, თუ რამდენად შესაბამისობაში იყო ეროვნული სასამართლო პრაქტიკა საერთაშორისო საარჩევნო სტანდარტებსა და სტრასბურგის სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალთან.

2016 წელს უკრაინის უზენაეს ადმინისტრაციულ სასამართლოსთან თანამშრომლობით მოთხოვნილი ანალიზი განხორციელდა ევროსაბჭოს ექსპერტის მიერ.¹⁵³ ანალიზი მოიცავდა მიგნებებსა და დასკვნებს, ისევე როგორც რეკომენდაციებს სამართლებრივ ჩარჩოებსა და ეროვნულ სასამართლო პრაქტიკასთან დაკავშირებით.

გაანალიზდა 2014 და 2015 წლებში სააპელაციო ინსტანციის ეროვნული ადმინისტრაციული სასამართლოების, მათ შორის: უკრაინის უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს მიერ 220-ზე მეტ საარჩევნო საქმეზე გამოტანილი გადაწყვეტილება ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალთან (24 გადაწყვეტილება) და ვენეციის კომისიისა და ევროპის საბჭოს სხვა ინსტიტუტების დოკუმენტებთან მიმართებით (რვა დოკუმენტი, მათ შორის ვენეციის კომისიის კარგი პრაქტიკის კოდექსი

153 ანალიზი ჩატარდა ევროსაბჭოს პროექტის – „საარჩევნო პრაქტიკის რეფორმირება უკრაინაში“ – მხარდაჭერით, რომელიც განხორციელდა ევროპის საბჭოს უკრაინის 2015-2017 წლების სამოქმედო გეგმის ფარგლებში.

საარჩევნო საკითხებში და სხვა სახელმძღვანელო მითითებები/ მოხსენებები, აგრეთვე ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის ზოგიერთი რეკომენდაცია); კვლევით ასევე გამოვლინდა საარჩევნო კანონმდებლობაში არსებული გარკვეული შეუსაბამობები და ბუნდოვანებები, რამაც ეროვნული სასამართლოების მიერ კანონის არაერთგვაროვანი გამოყენება გამოიწვია, ისევე როგორც გარკვეული ხარვეზები ადმინისტრაციულ საპროცესო კანონმდებლობასა და სასამართლოების გადაწყვეტილების აღსრულების შესახებ კანონმდებლობაში. კვლევამ საარჩევნო დავების გადაწყვეტის საკითხებში მოსამართლეებისთვის სასწავლო კურსის შემუშავებისა და დანერგვისათვის მყარი საფუძველი შექმნა.¹⁵⁴ აქ მოცემულია მასში წარმოდგენილი რამდენიმე მიგნება და რეკომენდაცია.

1. პრეცედენტული სამართლის არსებითი ასპექტები

1.1. საარჩევნო პროცესის ადმინისტრირება

ჩვენი შეფასებით, 2012 წლის საპარლამენტო არჩევნებთან შედარებით, 2014 წლის არჩევნების მომზადებისას საუბნო საარჩევნო კომისიის (შემდგომში – საუბნო საარჩევნო კომისიის) მიერ კანდიდატთა სიის შედგენასთან დაკავშირებული საქმეების რაოდენობა და საოლქო საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილებები (შემდგომში – საოლქო საარჩევნო კომისია) საუბნო საარჩევნო კომისიების შექმნის შესახებ, რომლებიც ადმინისტრაციულმა სასამართლოებმა განიხილეს, შემცირდა. ეს, სხვა საკითხებთან ერთად, მიუთითებს, 2013 წლის 25 აპრილის N88 დადგენილებით, ცენტრალური საარჩევნო კომისიის (შემდგომში – ცესკო) მიერ განსაზღვრული კენჭისყრის შესაბამისი ნორმების დაბალანსებულობასა და ქმედითობაზე. ამავე დროს, როგორც სასამართლო პრაქტიკა აჩვენებს, ზოგიერთი კონფლიქტი გამოწვეული იყო საარჩევნო კომისიის (შემდგომში – საარჩევნო კომისიის) წევრების მხრიდან მუშაობისადმი უპასუხისმგებლო დამოკიდებულებით და არჩევნებში მონაწილეთა მიერ კანონის მოთხოვნების უგულებელყოფით. „სახალხო დემოკრატია არჩევ-

¹⁵⁴ გასათვალისწინებელია, რომ კვლევა ეხება ეროვნული საარჩევნო კანონმდებლობის იმ დებულებებს, რომლებიც მოქმედი იყო კვლევის დროს.

ნების შესახებ“ კანონის 27-ე მუხლის მე-6 პუნქტის, პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ“ კანონის 23-ე მუხლის მე-3 პუნქტისა და „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონის 22-ე მუხლის მე-10 პუნქტისგან განსხვავებით, რომლებიც ითვალისწინებენ საოლქო საარჩევნო კომისიების, ტერიტორიული საარჩევნო კომისიების (შემდგომში – ტერიტორიული საარჩევნო კომისიები) შემადგენლობის დაკომპლექტებისთვის შესაბამის საარჩევნო კომისიაში „ხელნაწერი განცხადებების“ წარდგენას შესაბამისი წარმომდგენი სუბიექტის სახელით კომისიის მუშაობაში მონაწილეობაზე თანხმობის შესახებ, „სახალხო დემოკრატთა არჩევნების შესახებ“ კანონის 28-ე მუხლის მე-7 პუნქტისა და „პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ“ კანონის 24-ე მუხლის მე-6 პუნქტის დებულებები არ ითვალისწინებს სავალდებულო მოთხოვნას საუბნო საარჩევნო კომისიის კანდიდატის „ხელნაწერ“ განცხადებაზე. სხვა ფაქტორებთან ერთად, ეს შეიძლება იყოს ერთ-ერთი მიზეზი იმისა, რომ ქვედა დონის კომისიები ზოგჯერ ერთსა და იმავე კანდიდატებზე იღებენ განცხადებას ქვედა დონის კომისიის წევრობის შესახებ სხვადასხვა საარჩევნო სუბიექტებისგან. მოქმედი საარჩევნო კანონმდებლობა საუბნო საარჩევნო კომისიების შექმნასთან დაკავშირებით არ ითვალისწინებს, სულ მცირე, მინიმალურ ანგარიშვალდებულებას არჩევნებში მონაწილეებთან მიმართებით, რაც გულისხმობს: პოლიტიკურ პარტიებს, მათ ადგილობრივ ორგანიზაციებს, კანდიდატებსა და იმ მოქალაქეებს, რომლებიც თანხმდებიან საუბნო საარჩევნო კომისიებში მუშაობაზე. საარჩევნო კანონები ითვალისწინებენ საინფორმაციო და ანალიტიკური სისტემის რესურსების გამოყენებას, რომელიც ცნობილია სახელწოდებით „არჩევნები“. თუმცა, როგორც ჩანს, ამ სისტემის პრაქტიკაში გამოყენება გაცილებით უფრო ფართო მასშტაბის პროცედურებს მოიცავს, ვიდრე ეს შესაბამისი კანონებითაა გათვალისწინებული. უფრო მეტიც, კომისიების მიერ ამ სისტემის გამოყენების შესაძლებლობა მითითებულია ცესკოს შესაბამის გადანყვეტილებებში. სხვა საკითხებთან ერთად, ეს ასევე ეხება კენჭისყრის მომზადებასა და ინფორმაციის დამუშავებას საუბნო საარჩევნო კომისიების შექმნის შესახებ გადანყვეტილების მისაღებად. თუმცა, როდესაც სასამართლოები განიხილავენ საქმეს, საინფორმაციო და ანალიტიკური სისტემის გამოყენება ზოგჯერ აღიარე-

ბულია სავალდებულოდ, მაგრამ ამგვარი მოთხოვნები არ არის გათვალისწინებული შესაბამისი საარჩევნო კანონმდებლობით.

ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ კანონი არ ითვალისწინებს არჩევნების მონაწილეებისთვის, ანუ პარტიის ადგილობრივი ორგანიზაციებისა და კანდიდატებისთვის თანაბარი შესაძლებლობების უზრუნველყოფის გარანტიებს შესაბამის საოლქო საარჩევნო კომისიებსა და საუბნო საარჩევნო კომისიებში ხელმძღვანელ თანამდებობებზე კვოტის მიღების უფლებასთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, ჩვენი აზრით, ამგვარი საკანონმდებლო დებულებები ქმნიან უმაღლესი დონის საარჩევნო კომისიების მიერ ფართო დისკრეციული უფლებამოსილებების ბოროტად გამოყენების რისკს და ხელსაყრელ საფუძველს პოლიტიკური კორუფციისთვის.

წინადადებები

გემოაღნიშნული ინფორმაციის გათვალისწინებით, აუცილებელია „სახალხო დემოკრატია არჩევნების შესახებ“ კანონის 28-ე მუხლის მე-7 პუნქტის, „პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ“ კანონის 24-ე მუხლის მე-6 პუნქტის დებულებებში ცვლილებების შეტანა, კერძოდ კი, საუბნო საარჩევნო კომისიის მუშაობაში მონაწილეობაზე თანხმობის შესახებ სავალდებულო ხელნაწერი განცხადებების (შედგენის) წარმოდგენის მოთხოვნის უზრუნველყოფა. რა თქმა უნდა, ასეთმა ნაბიჯმა შეიძლება სრულად არ გამორიცხოს სხვადასხვა სუბიექტის მხრიდან ერთი და იმავე კანდიდატების წარდგენის შესაძლებლობა, თუმცა მნიშვნელოვნად შეამციროს ასეთი ვითარებების რაოდენობა. მიგვაჩნია, რომ „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონის 22-ე და 23-ე მუხლები უნდა შეიცავდეს „სახალხო დემოკრატია არჩევნების შესახებ“ კანონის 27-ე მუხლის მე-9 პუნქტით და 28-ე მუხლის მე-10 პუნქტით, ასევე „პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ“ კანონის 23-ე მუხლის მე-8 პუნქტითა და 24-ე მუხლის მე-11 პუნქტით გათვალისწინებული დებულებების მსგავს დებულებებს, სხვადასხვა დონეზე საარჩევნო კომისიაში თითოეული კატეგორიის ხელმძღვანელი პოზიციების პროპორციული განაწილების შესახებ.

1.2. მოქალაქეების მიერ აქტიური საარჩევნო უფლების განხორციელება

უკრაინის მოქალაქეები თავიანთ კონსტიტუციურ უფლებას, აირჩიონ სახელმწიფო და ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები, ახორციელებენ შესაბამის უბანზე ამომრჩეველთა სიებში შეყვანის საშუალებით. არჩევნების მომზადებისას გარკვეული ობიექტური (უკრაინის ტერიტორიის ნაწილის ოკუპაცია და ქვეყნის აღმოსავლეთში განხორციელებული სამხედრო ოპერაციები, რამაც გამოიწვია მოსახლეობის შიდა მიგრაცია და მნიშვნელოვანი რაოდენობის სამხედრო პერსონალის ხელახალი განლაგება, შიდა შრომითი მიგრაცია და ბინადრობის რეგისტრაციის არსებული პროცედურა და ა.შ.) და სუბიექტური (ამომრჩეველთა რეესტრში ინფორმაციის არადროული განახლება და ინფორმაციის შეცდომით შეტანა) ფაქტორების გათვალისწინებით, მუდმივად წარმოიქმნება კონფლიქტები, რომელთა გადასაწყვეტად მოქალაქეები მიმართავენ ადმინისტრაციულ საქმეთა სასამართლოს. შედეგად, ამომრჩეველთა სიებში დარღვევების შემთხვევებთან დაკავშირებული პრეცედენტული სამართალი მსგავსი დარღვევების ფართო სპექტრს მოიცავს.

ასევე, აუცილებელია აღინიშნოს, სპეციალურ საარჩევნო უბნებში ამომრჩეველთა სიებში დარღვევების გასაჩივრების შემთხვევების არარსებობა. ჩვენი აზრით, ეს იმ ინსტიტუტების სპეციფიკითაა განპირობებული, რომელშიც იქმნება ასეთი საარჩევნო უბნები, ისევე როგორც ამომრჩეველთა კატეგორიებით, რომლებიც ასეთ უბნებზე შესაბამის სიებშია წარმოდგენილი. ამრიგად, მიზანშეწონილია, ყურადღება გავამახვილოთ იმ სასამართლო გადაწყვეტილებების სპექტრის ანალიზზე, რომელიც ეხება რიგითი მოქალაქეების მიერ აქტიური საარჩევნო უფლების საკითხს მხოლოდ ჩვეულებრივ საარჩევნო უბნებზე.

2015 წლის ადგილობრივ არჩევნებთან დაკავშირებული საქმეები

„ადგილობრივი არჩევნების შესახებ“ კანონის 33-ე მუხლის 1-ლი და მე-2 პუნქტებით გათვალისწინებული დებულებების თანახმად, შესწორებულ ამომრჩეველთა სიაში ცვლილებები

და შესწორებები შეიძლება განხორციელდეს არჩევნების დღის წინა ბოლო შაბათის საღამოს 6 სთ.-ამდე. ამომრჩეველთა სიაში მსგავსი ცვლილებების განხორციელება არჩევნების დღეს დაუშვებელია. უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთი ვადები არ შეესაბამება იმ ვადებს, რომელთა ფარგლებში ადმინისტრაციულ სასამართლოებს გამოაქვთ გადაწყვეტილება საარჩევნო საქმეებზე ამომრჩეველთა სიების შესწორების შესახებ, რასაც მოგვიანებით განვიხილავთ. ამავე დროს, „პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ“ კანონის 35-ე მუხლის მე-3 პუნქტის თანახმად, დაუშვებელია არჩევნების დღეს შესწორებულ ამომრჩეველთა სიებში ცვლილებების შეტანა. აღსანიშნავია, რომ მხოლოდ „სახალხო დემოკრატთა არჩევნების შესახებ“ კანონის 42-ე მუხლის მე-2 პუნქტი ითვალისწინებს შესწორებულ ამომრჩეველთა სიებში ცვლილებების შეტანას არჩევნების დღეს, რაც ხორციელდება მხოლოდ სასამართლოს გადაწყვეტილების საფუძველზე. ასეთი ვითარება დაუშვებელია, რადგან უკრაინაში სხვადასხვა ტიპის არჩევნებზე ხმის მიცემის პროცესი ტრადიციულად ერთდროულად ხორციელდება, ხოლო საუბნო საარჩევნო კომისიები იყენებენ ამომრჩეველთა შესწორებული სიის ერთ ასლს კენჭისყრის პროცესის უზრუნველსაყოფად. ამომრჩეველთა სიებთან დაკავშირებული ზოგადი სასამართლო პრაქტიკის შესაბამისად, სასამართლოებისთვის სათანადო პრაქტიკაა, როდესაც სასამართლოები ნაწილობრივ დააკმაყოფილებენ სარჩელს, კერძოდ, მაშინ, როდესაც ისინი ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შემთხვევაში არ აკმაყოფილებენ სარჩელს მოსარჩელის საარჩევნო სიაში შეყვანის შესახებ და დააკმაყოფილებენ ასეთ სასარჩელო მოთხოვნებს საპრეზიდენტო არჩევნებთან მიმართებით. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ ასეთ შემთხვევებში შესაძლებელია, განიხილებოდეს მხოლოდ კონკრეტული ტიპის არჩევნებზე ამომრჩევლისთვის საარჩევნო ბიულეტენის გაცემა, რადგან საარჩევნო უბანზე მხოლოდ ერთი ამომრჩეველთა სიაა და, შესაბამისად, შეუძლებელია ამ სიაში ერთდროულად მოხდეს პირის „შეყვანა“ და „არშეყვანა“.

წინადადებები

„ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონის დებულებები საარჩევნო უბნებზე ამომრჩეველთა სიებში ცვლილებისა და შესწორების შეტანის ვადის განსაზღვრასთან დაკავშირებით შესაბამისობაში უნდა მოდიოდეს „სახალხო დემოკრატია არჩევნების შესახებ“ და „პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ“ კანონების შესაბამის ნორმებთან. მიგვაჩნია, რომ ადგილობრივ არჩევნებზე იძულებით გადაადგილებულ პირთათვის ხმის უფლების მინიჭების საკითხი უნდა ექვემდებარებოდეს საფუძვლიან განხილვას. უნდა აღინიშნოს, რომ „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონის 21-ე მუხლის პირველი პუნქტის შესაბამისად, საუბნო საარჩევნო კომისიის შემადგენლობა ადგილობრივ არჩევნებზე შეიძლება მოიცავდეს უკრაინის მოქალაქეებს, რომლებიც ამ ადგილობრივ არჩევნებში ხმის მიცემის უფლებით სარგებლობენ. ამრიგად, მოქალაქეების ამ კატეგორიას ეზღუდება არა მხოლოდ ადგილობრივ არჩევნებზე ხმის მიცემის უფლება, არამედ საარჩევნო კომისიის მუშაობაში მონაწილეობის უფლება. ჩვენი აზრით, ამ მხრივ შესაძლოა გათვალისწინებულ იქნეს ავტორიტეტული ევროპული ინსტიტუტების გამოცდილება, კერძოდ, 2002 წელს ვენეციის კომისიის მიერ დამტკიცებული საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსი, რომელიც ცალკე ეხება ადგილობრივ და რეგიონულ არჩევნებში კერძო პირთა მონაწილეობის ასპექტს. ამრიგად, ნათქვამია, რომ, თუ საცხოვრებელი ადგილის განსაზღვრული ვადა არ აღემატება რამდენიმე თვეს, აპრიორი ბინადრობის მოთხოვნა არ ეწინააღმდეგება საყოველთაო საარჩევნო უფლების პრინციპს. უფრო ხანგრძლივი ვადის დაწესება მისაღებია მხოლოდ ეროვნული უმცირესობების დასაცავად. ამომრჩევლის რეგისტრაცია მისი ძირითადი ბინადრობის ადგილისგან განსხვავებულ ადგილას შესაძლებელია იმ პირობით, თუ ასეთი ამომრჩეველი უმეტესწილად ამ ადგილას ცხოვრობს, რაც დასტურდება ადგილობრივი გადასახადების გადახდით. ნათელია, რომ ამ შემთხვევაში აკრძალულია ამომრჩევლის რეგისტრაცია ბინადრობის ძირითად ადგილას.

1.3. მოქალაქეების უფლების განხორციელება, არჩეულ იქნენ უკრაინის პრეზიდენტის არჩევნებში, უკრაინის სახალხო დეპუტატთა არჩევნებსა და ადგილობრივ არჩევნებში

პასიური ხმის მიცემის საკითხის ანალიზი ჩატარდა ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ 2014 და 2015 წლების საარჩევნო კამპანიების დროს განხილულ საქმეთა კონკრეტული თემატიკის შესაბამისად.

კანდიდატების დასახელებასთან დაკავშირებული საქმეები

განხილულ საკითხთან მიმართებით უკრაინის პარლამენტმა ვერ შეძლო არჩევნებში კანდიდატთა დასახელებასთან დაკავშირებით საყოველთაოდ აღიარებული, კერძოდ, ვენეციის კომისიის დოკუმენტებში წარმოდგენილი ევროპული სტანდარტების თანმიმდევრული და სრულყოფილი გათვალისწინება. როგორც აღნიშნულია, ვენეციის კომისიის 2015 წლის ივნისის ანგარიშში პოლიტიკური პარტიების მიერ კანდიდატთა წარდგენის შესახებ, აუცილებელია გარკვეული პირობების გათვალისწინება, თუკი აღიარებულია საკანონმდებლო ჩარევის აუცილებლობა. კერძოდ, გენდერული კვოტების შემოღებას თან უნდა ახლდეს გარკვეული სამართლებრივი სანქციები კანონის შეუსრულებლობისთვის. ეს შეიძლება, მოიცავდეს ფინანსურ ჯარიმებს ან კანდიდატთა სიის რეგისტრაციაზე უარს. უკრაინული რეალობის გათვალისწინებით, ჩვენ ვაღიარებთ, რომ „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონში „გენდერული“ კვოტის შემოღებით პარლამენტი ჩაერია კანდიდატების შერჩევის პროცესში. თუმცა არ განხორციელებულა ადგილობრივი პარტიული ორგანიზაციების მიერ ამ კანონის მოთხოვნის შესრულების ეფექტური მონიტორინგი და არ დანესებულა თანაბომიერი სანქციები ამ მოთხოვნის თავის არიდების შემთხვევაში.

წინადადებები

ქვეყნის უმაღლესი აღმასრულებელი ორგანოები ზოგადად აცხადებდნენ უკრაინის სრულმასშტაბიანი ინტეგრაციის სუ-

რვილს პანევროპულ ღირებულებათა სისტემაში. ეს, თავის მხრივ, გულისხმობს იმ პრინციპებისა და მოთხოვნების სისტემატიურ გათვალისწინებას, რომლებიც ზოგადად აღიარებულ ევროპულ სტანდარტებად მიიჩნევა, კერძოდ საზოგადოებასთან ურთიერთობის სფეროში. შესაბამისად, ისეთი სტანდარტების შესრულებისკენ გულწრფელი სწრაფვისას, როგორებიცაა არჩევნებში კანდიდატების დასახელებასთან დაკავშირებით „გენდერული“ კვოტების ამოქმედება, კანონმდებლები არ უნდა შემოიფარგლონ მხოლოდ ფორმალური ნორმების მიღებით, რომლებიც გარკვეულ პირობებში შეიძლება იმგვარად იყოს ინტერპრეტირებული, რომ მთლიანად შეცვალოს ამ ნორმათა შინაარსი. აუცილებელია მოთხოვნებთან შესაბამისობის მონიტორინგის ეფექტური სამართლებრივი მექანიზმების დანერგვა და კანონის შეუსრულებლობის შემთხვევებში თანაზომიერი სანქციების სისტემის შემოღება. კერძოდ, ვენეციის კომისიის პოზიციების გათვალისწინებით, ამგვარი სანქციები შეიძლება იყოს არჩევნებზე კანდიდატთა სიის რეგისტრაციაზე უარი.

კანდიდატების სარეგისტრაციო დოკუმენტაციის მიღებაზე უართან დაკავშირებული საქმეები

ჩვენ სრულად ვიზიარებთ უკრაინის უმაღლესი ადმინისტრაციული სასამართლოს გადაწყვეტილებებში მითითებულ სამართლებრივ პოზიციებს. უდავოდ, მოქალაქეთა საარჩევნო უფლებების განხორციელება უნდა მოხდეს საკანონმდებლო პროცედურებისა და ვადების შესაბამისად. თუმცა ადამიანის უფლებები და თავისუფლებები და მათი უზრუნველყოფა განსაზღვრავს სახელმწიფოს საქმიანობის შინაარსს და მიმართულებას. სახელმწიფო თავისი საქმიანობით პასუხისმგებელია პიროვნების წინაშე. ადამიანის უფლებებისა და თავისუფლებების განმტკიცება და დაცვა სახელმწიფოს ძირითადი მოვალეობაა. როგორც ვენეციის კომისიამ კანონის უზენაესობის შესახებ 2016 წლის მარტის კითხვარში აღნიშნა, კანონის უზენაესობის კონცეფცია მოითხოვს განჭვრეტადი და პროგნოზირებადი სამართალდამცავი სისტემის შექმნას, რომელშიც ყველას აქვს უფლება, მოეპყრონ

ღირსეულად, თანასწორობისა და მიხედულების პრინციპების დაცვით და კანონის შესაბამისად. ამდენად, ჩვენ ვეთანხმებით მოსაზრებას, რომ ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ შესწავლილი და დადგენილი გარემოებების გათვალისწინებით, ცესკოს უნდა ემოქმედა წინდახედულად, იმის აღიარებით, რომ დაინტერესებულ მხარეთათვის კანდიდატების რეგისტრაციაზე წარდგენის შესაძლებლობის მოკლება, ასეთი დოკუმენტების შეტანის ვადასთან დაკავშირებით „სახალხო დემუკრატია არჩევნების შესახებ“ კანონის დებულებებზე დაყრდნობით, შეიძლება ჩაითვალოს გადაჭარბებულ ფორმალიზმად, რასაც ევროპული სასამართლო უკიდურესად ნეგატიურად აფასებს.

წინადადებები

ჩვენ ვაღიარებთ, რომ, ძირითადად, შესაბამისი საარჩევნო კანონები ვერ ითვალისწინებს უფლებამოსილი სუბიექტების ქმედებების სამართლებრივ რეგულირებას ისეთ ვითარებებში, რომლებიც განხილულ იქნა სასამართლოების მიერ ზემოთ ჩვენ მიერ განხილულ საქმეებზე.

სინამდვილეში ამის საზოგადოებრივი საჭიროება არ დგას. იმავდროულად, ჩვენი აზრით, ის სამართლებრივი პოზიციები, რომლებიც ჩამოყალიბებულია უკრაინის უმაღლესი ადმინისტრაციული სასამართლოს გადაწყვეტილებებში და, რომლებიც განხილულ იქნა ზემოთ, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული სხვა ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ მსგავსი და სხვა საქმეების გადაწყვეტაში.

კანდიდატების რეგისტრაციაზე უართან დაკავშირებული საქმეები

უკრაინის სახალხო დემუკრატია 2014 წლის ვადამდელი არჩევნებისა და 2015 წლის მორიგი ადგილობრივი არჩევნებისთვის მომზადებისას შესაბამის არჩევნებზე კანდიდატების რეგისტრაციაზე უართან დაკავშირებული ეროვნული ადმინისტრაციული სასამართლოს პრაქტიკის ანალიზი საფუძველს გვაძლევს, დავასკვნათ, რომ საარჩევნო კანონმდებლობაში მნიშვნელოვანი

ხარვეზები არსებობს. იმავდროულად, კანონის აღსრულების პრაქტიკაში მნიშვნელოვანი პრობლემები არსებობს, რომლებიც ნაკლებადაა დაკავშირებული სამართლებრივი ნორმების არასწორ ინტერპრეტაციასა და გამოყენებასთან. გარდა ამისა, კანონმდებლობაში გარკვეულმა ნაკლოვანებებმა გამოიწვია ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ არაერთგვაროვანი მიდგომების გამოყენება ამ კატეგორიის საქმეების გადაწყვეტასთან მიმართებით.

2014 წელს უკრაინის დეპუტატების არჩევნებთან დაკავშირებული საქმეები

ჩვენ სრულად ვემხრობით უკრაინის უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს დასკვნებს 2014 წლის 26 ოქტომბრის N875/81/14 საქმეზე გამოტანილ გადაწყვეტილებაში. იმის გათვალისწინებით, რომ კანონი, რომელიც არეგულირებს შესაბამის ურთიერთობებს, ბუნდოვანი ან არასრულყოფილია, იგი არ შეიძლება განიმართოს იმგვარად, რომ გულისხმობდეს უფლებების შეზღუდვას ან ჩამორთმევას.

წინადადებები

მოქალაქეების საარჩევნო უფლებების არამართლზომიერი შეზღუდვის ვითარებების თავიდან აცილების მიზნით, კანონმდებელმა უნდა ჩამოაყალიბოს მკაფიო წესები უკრაინაში ცხოვრების პერიოდის განსაზღვრისთვის. ამასთანავე, უკრაინის სახალხო დეპუტატობის კანდიდატთა რეგისტრაციისთვის წარდგენილ დოკუმენტებში შეცდომებისა და უზუსტობების გასწორების მექანიზმი თვისებრივად უნდა გაუმჯობესდეს.

2015 წლის ადგილობრივ არჩევნებთან დაკავშირებული საქმეები

ჩვენი აზრით, პასიური საარჩევნო უფლების განხორციელებასთან დაკავშირებით, ადმინისტრაციული სასამართლო ზოგადად უზრუნველყოფს პოლიტიკური პარტიების, ადგილობრივი ორგანიზაციებისა და მოქალაქეთა უფლებებისა და ინტერესების ეფექტურ დაცვას.

წინადადებები

ზოგადად აღსანიშნავია, რომ აუცილებელია „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონის თვისებრივი გაუმჯობესება კანდიდატთა რეგისტრაციისთვის წარდგენილ დოკუმენტებში შეცდომებისა და უზუსტობების გამოსწორების წესებთან დაკავშირებით.

კანდიდატთა რეგისტრაციის გაუქმებასთან დაკავშირებული საქმეები

თუ გავითვალისწინებთ უკრაინის საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ N1-25/99 საქმეზე 1999 წლის 6 ივლისის გადაწყვეტილებაში ჩამოყალიბებულ სამართლებრივ პოზიციას (უკრაინის სახალხო დეპუტატის და მერის თანამდებობების შეთავსების შემთხვევა), ვფიქრობთ, „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების“ შესახებ კანონის 35-ე მუხლის მე-4 პუნქტის დებულებები, რომლებიც სხვადასხვა ადგილობრივ არჩევნებზე ერთდროულად კენჭისყრის შეზღუდვას ითვალისწინებენ, ეწინააღმდეგება უკრაინის კონსტიტუციას. უფრო მეტიც, ამ დებულებების 2015 წლის რიგით ადგილობრივ არჩევნებში გამოყენებამ გამოიწვია ამ კანონის განსხვავებული ინტერპრეტაცია და გამოყენება ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ.

წინადადებები

სამომავლოდ საარჩევნო კანონმდებლობის რეფორმირებისკენ გადადგმული ნაბიჯების განხორციელებისას, უკრაინის პარლამენტმა მკაცრად უნდა დაიცვას უკრაინის საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართლებრივი პოზიციები, რომლებიც ასახავს სახელმწიფოს ძირითადი კანონის დებულებების შინაარსს. დაუშვებელია, რომ ახალი კანონების მიღებისას უკრაინის ვერხოვნა რადა რეალურად ქმნიდეს განზრახ არაკონსტიტუციური შინაარსის ნორმებს. კერძოდ, აუცილებელია გაუქმდეს „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონის 35-ე მუხლის მე-4 პუნქტის დებულებები.

1.4. კამპანიის წარმოება – საარჩევნო კამპანიის წარმოების პროცედურის დარღვევები და ფარული კამპანიის წარმოების შემთხვევები

წინასაარჩევნო კამპანიის დარღვევის მტკიცებათა განხილვისას უნდა დადასტურდეს, რომ სადავო ქმედებები უშუალოდ განხორციელდა არჩევნების შესაბამისი მონაწილის მიერ, ან რომ მას ჰქონდა განზრახვა, კანონმდებლობის მოთხოვნები სხვა პირების მიერ დარღვეულიყო. წინააღმდეგ შემთხვევაში, წარმოიქმნება კონსტიტუციურ მოთხოვნასთან შეუსაბამობა, რომელიც პასუხისმგებლობის ინდივიდუალობას გულისხმობს.

მიგვაჩნია, რომ „ფარული“ კამპანიის წარმოების საქმეები მოითხოვს „პოლიტიკური რეკლამირების ნიშნების“ სიღრმისეულ შესწავლას („სახალხო დემუკრატია არჩევნების შესახებ“ კანონის 74-ე მუხლის მე-7 პუნქტის და „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონის მე-60 მუხლის მე-7 პუნქტის დებულებები) და არა ფორმალურ შეფასებას, თუ რამდენად ექცევა გარკვეული საქმიანობა „საარჩევნო კამპანიის“ ფარგლებში, მათ შორის პოლიტიკური რეკლამირება, როგორც კამპანიის წარმოების ფორმა. ზემოხსენებული დასკვნა თანაბრად ეხება იმ შემთხვევებს, რომლებიც ეხმიანება სახელმწიფო ხელისუფლების წარმომადგენლების საარჩევნო კამპანიაში მონაწილეობას. ჩვენი აზრით, პრეცედენტული სამართლის კვლევა აჩვენებს, რომ სახეზეა „არაკეთილსინდისიერი კამპანიის“ წინააღმდეგ ბრძოლის სამართლებრივი შესაძლებლობების ნაკლებობა, მათ შორის ამომრჩევლების მიერ ლოზუნგების გამოყენება „მაღალი დონის“ პოლიტიკური ძალების სავარაუდო მხარდაჭერასთან დაკავშირებით. კერძოდ, ეს კრიტიკა ეხება კანონებს სახალხო დემუკრატია არჩევნებისა და პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ. ჩვენ ვიზიარებთ სასამართლოების პოზიციას, ადმინისტრაციული სასამართლოს კომპეტენციასთან დაკავშირებით გადაწყვიტოს საქმეები კამპანიის მასალების განთავსების ხელშეკრულებათა გაფორმების შესახებ. ამ მხრივ, მხარეები არ სარგებლობენ სრული თავისუფლებით ხელშეკრულების გაფორმებისას. შესაბამისი მედია არ არის თავისუფალი, მისი მიხედულებისამებრ გააფორმოს ასეთი ხელშეკრულება, შეარჩიოს კონტრაქტორი და განსაზღვროს ხელშეკრულების პირობები, თუ

ამგვარი მედია წარსულში აწვდიდა საეთერო დროს ან ბეჭდურ სივრცეს საარჩევნო პროცესის სხვა სუბიექტს საარჩევნო კამპანიის მასალების გასავრცელებლად. ამ შემთხვევაში, საარჩევნო კანონმდებლობა მედიას აკისრებს საჯარო სამართლის გარკვეულ ვალდებულებებს. ამრიგად, ჩვენი აზრით, ამგვარი ხელშეკრულებების გაფორმებასთან დაკავშირებული ურთიერთობები საჯარო და სამართლებრივი ხასიათისაა და, ამრიგად, ამ კატეგორიის დავების განხილვა ადმინისტრაციული სასამართლოების კომპეტენციაა.

წინადადებები

საარჩევნო კამპანიის სამართლებრივი რეგულირების მექანიზმები ყველა ტიპის არჩევნების (ეროვნული და ადგილობრივი) შემთხვევაში უნდა იყოს ერთგვაროვანი, რადგან, მიუხედავად არჩევნების ტიპისა, საარჩევნო პროცესის ამ ეტაპის მიზანი იგივეა. საარჩევნო კანონმდებლობა უნდა უზრუნველყოფდეს ეფექტურ და ეფექტიან მექანიზმებს, რათა, ერთი მხრივ, თავიდან იქნეს აცილებული არაკეთილსინდისიერი კამპანიის წარმოება, და, მეორე მხრივ, მოხდეს ამგვარი ქმედებისთვის სამართლებრივი სანქციების დაკისრება. ამ საკითხთან დაკავშირებით რეკლამირების შესახებ კანონმდებლობა ასევე არაადამაკმაყოფილებელია. საარჩევნო კანონებს უნდა დაერთოს დებულებები, რომლებიც აკრძალავს საარჩევნო კამპანიის ნებისმიერ მასალაში იმ პირთა განცხადებების, გამოსახულებების განთავსებას და მათი სახელების ან განცხადებების მოხსენიებას, რომელთაც ეკრძალებათ ან ეზღუდებათ კამპანიაში მონაწილეობა.

საარჩევნო პროცესის სუბიექტების შესახებ არაზუსტი ინფორმაციის მიწოდების აკრძალვასა და პასუხის უფლების განხორციელებასთან დაკავშირებული საქმეები

ჩვენი აზრით, უკრაინის უზენაესი სასამართლოს პლენუმის N1 დადგენილება და უკრაინის უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს პლენუმის N15 დადგენილება აყალიბებს მკაფიო და არაორაზროვან რეკომენდაციებს ამ კატეგორიის საქმეების გა-

ნხილვასთან დაკავშირებით. ამ რეგულაციებთან დაკავშირებული რეკომენდაციების ფრთხილი გათვალისწინება არჩევნების მონაწილეებს, პირველ რიგში, ეხმარება საარჩევნო პროცესში დარღვევებზე სამართლებრივი რეაგირების კონკრეტული მიმართულებების დადგენაში. ამავე დროს, მიგვაჩნია, რომ ამ დოკუმენტებში წარმოდგენილი სამართლებრივი პოზიციები შეესაბამება ზოგადად აღიარებულ ევროპულ სტანდარტებს საარჩევნო დავების გადაწყვეტის სფეროში. კერძოდ, როგორც აღნიშნულია საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსში, რომელიც ვენეციის კომისიამ 2002 წელს დაამტკიცა, აუცილებელია, გასაჩივრების პროცედურა და, კერძოდ, პროცესში ჩართული სხვადასხვა ორგანოს უფლებამოსილება მკაფიოდ იყოს განსაზღვრული კანონით, რათა თავიდან იქნეს აცილებული „პოზიტიური ან ნეგატიური კონფლიქტი“. არც განმცხადებლებს და არც ხელისუფლებას არ უნდა ჰქონდეს უფლება, აირჩიოს საქმის განმხილველი კომპეტენტური ორგანო. ამრიგად, ჩვენი აზრით, უკრაინის უზენაესი სასამართლოს პლენუმის და უკრაინის უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს პლენუმის შემოაღნიშნული N15 და N1 დადგენილებების რეკომენდაციები მიზნად ისახავენ ზოგადი და სპეციალიზებული სასამართლოების იურისდიქციის შესაძლო კონფლიქტის აღმოფხვრას. ამ საკითხებში შესაბამისი რეკომენდაციების დაცვა და პრაქტიკული განხორციელება, ჩვენი აზრით, არ საჭიროებს ცვლილებებს მოქმედ კანონმდებლობაში.

წინადადებები

აღსანიშნავია, რომ ზოგიერთი სახელმწიფოს კანონები ითვალისწინებს სპეციალურ პროცედურასა და ვადებს სასამართლოების მიერ საარჩევნო პროცესის განმავლობაში ცრუ ინფორმაციის გავრცელებასთან დაკავშირებული საქმეების გადაწყვეტისთვის. იმავდროულად, საქმის განხილვის მოკლე ვადები მიზნად ისახავს „საარჩევნო კამპანიის სწორად წარმართვის უზრუნველყოფას კანდიდატების პირადი უფლებების დარღვევის თავიდან აცილების გზით, რამაც შეიძლება გავლენა მოახდინოს არჩევნების შედეგებზე“, რაც აღნიშნულ იქნა ევროპული სასამართლოს მიერ სასამართლოს 2007

ნლის 9 აპრილის გადაწყვეტილებით N51744/99 საქმეზე (Kwiecien v. Poland). შესაბამისი წესები ემსახურება კანონიერ მიზანს, უზრუნველყოს საარჩევნო პროცესის სამართლიანობა. როგორც ასეთი, ეს მექანიზმები არ შეიძლება ეჭვქვეშ დადგეს ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციასთან შესაბამისობის მხრივ.

ამრიგად, არაფერი უშლის ხელს კანონმდებელს, დაანესოს სპეციალური პროცედურა და შემცირებული ვადები ამგვარი საქმეების განხილვისთვის სამოქალაქო სამართალწარმოების ფარგლებში. აუცილებელია „სახალხო დეპუტატების არჩევნების შესახებ“ კანონის 74-ე მუხლის მე-6 პუნქტის დებულებების ცვლილება. მიგვაჩნია, რომ ეს დებულება შეიძლება ჩამოყალიბდეს „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონის მე-60 მუხლის მე-3 პუნქტის მსგავსი ფორმულირებით.

ამომრჩეველთა მატერიალურ ნახალისებასთან დაკავშირებული საქმეები

საარჩევნო კანონებისა და სისხლის სამართლის კოდექსის დებულებების ანალიზი მოწმობს ამომრჩეველთა მატერიალური ნახალისების წინააღმდეგ ბრძოლაში სამართლებრივი რეგულირების არსებული მექანიზმის ძალზე არაადაამაკმაყოფილებელ მდგომარეობას. კვლევის შედეგებით დადგინდა შესაძლო „იურისდიქციული კონფლიქტის“ რისკი საარჩევნო საქმეების განმხილველ ადმინისტრაციულ სასამართლოებსა და სისხლის სამართლის საქმეების განმხილველ საერთო სასამართლოებს შორის. ეს ვითარება ეწინააღმდეგება ამ სფეროში დამკვიდრებულ ევროპულ სტანდარტებს, რომლებიც ზემოთ განვიხილეთ. სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის სპეციფიკური ხასიათის გამო, რომელსაც მიმართავენ სოციალურად ყველაზე საშიში ქმედებების ჩადენის შემთხვევაში და სისხლის სამართლის კოდექსის 160-ე მუხლით დადგენილი სპეციალური სანქციების გათვალისწინებით, ეს ვითარება ასევე შეიცავს ადამიანის ძირითადი უფლებების თვითნებური დარღვევის რისკს. სახალხო დეპუტატებისა და პრეზიდენტის არჩევნების შესახებ კანონები ასევე

შეიცავს გარკვეულ შეუსაბამობებსა და ბუნდოვანებებს, კერძოდ, „ხმის მოსყიდვისა“ და „ხმის ირიბი მოსყიდვის“ ასპექტებს, რაც იურისპრუდენციაში ნაკლებად ხდება.

წინადადებები

საარჩევნო კანონებისა და სისხლის სამართლის კოდექსის დებულებები, უპირველეს ყოვლისა, უნდა იყოს თანამიმდევრული, განსაკუთრებით იმ ქმედებებთან მიმართებით, რომლებიც ითვლება დარღვევად და სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას იწვევს. ტერმინოლოგია, მათ შორის საარჩევნო კანონებსა და სისხლის სამართლის კოდექსში გამოყენებული „ხმების მოსყიდვისა“ და „ხმის ირიბი მოსყიდვის“ კონცეფციები ჰარმონიზებული უნდა იყოს. ამავე დროს, ცალკეული საარჩევნო კანონები ერთმანეთთან შესაბამისობაში უნდა მოდიოდეს „ხმის მოსყიდვისა“ და „ხმის ირიბი მოსყიდვის“ კონცეფციების, ამ დარღვევების ჩამდენი სუბიექტებისა და ფინანსური ნახალისების „მიმღების“ ზუსტი განმარტებით. ჩვენი აზრით, მოქმედ სისხლის სამართლის კოდექსს უნდა დაემატოს დებულებები, რომლებიც ითვალისწინებს საარჩევნო კომისიის წევრების, მათ შორის მათ პასუხისმგებლობას, ვინც გარკვეულ სარგებელს აწვდიან კომისიის წევრებს, ისევე, როგორც თავად საარჩევნო კომისიის წევრებს.

1.5. ხმების დათვლა და არჩევნების შედეგების ტაბულაცია

არჩევნების დღეს გამოვლენილმა საარჩევნო ბიულეტენებთან დაკავშირებულმა შეცდომებმა შეიძლება დაარღვიოს ამომრჩეველთა ჭეშმარიტი ნება, კენჭისყრისა და არჩევნების შედეგები არ ჩაითვალოს როგორც ამომრჩეველთა ჭეშმარიტი ნების გამოხატულება. ჩვენთვის ცნობილია, რომ „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონი ითვალისწინებს არჩევნების დღემდე ამგვარი შეცდომების გამოვლენის პრაქტიკულ შესაძლებლობას. თუმცა არსებული პრაქტიკა აჩვენებს, რომ მსგავსი დარღვევების უამრავი შემთხვევა არსებობს, რაც კანონმდებლების მხრიდან მოქმედებას მოითხოვს. ამასთან,

ასეთი დარღვევები შეიძლება, თავად არჩევნების მონაწილეთა მიერ დაფიქსირდეს, თუმცა ამგვარი დარღვევები იწვევს ამომრჩეველთა ნების დამახინჯებას, რომელთაც, ადგილობრივი პარტიული ორგანიზაციებისა და კანდიდატებისგან განსხვავებით, არა აქვთ უფლება, დაესწრონ შესაბამისი საარჩევნო კომისიის სხდომებს. ამრიგად, ასეთი დარღვევების რეალური „მსხვერპლი“, პირველ რიგში, ამომრჩევლები არიან. „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონში უნდა იყოს მითითებული კანდიდატების რეგისტრაციასთან დაკავშირებით საარჩევნო კომისიის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილებების შეუსრულებლობის სამართლებრივი შედეგები. სასამართლოების სამართალდაცვითი საქმიანობისას მკაცრად უნდა იქნეს გათვალისწინებული ყოვლისმომცველი ჩამონათვალი იმ საფუძვლებისა, რომელთა შემთხვევაშიც განიხილება საარჩევნო უბანზე ხმის გაუქმების საკითხი და საარჩევნო კომისიის მიერ ასეთი საკითხის განხილვის წესი.

წინადადებები

მიგვაჩნია, რომ „ადგილობრივი თვითმმართველობის არჩევნების შესახებ“ კანონი უნდა ითვალისწინებდეს კენჭისყრის შედეგების არაკანონიერად ცნობას საარჩევნო ბიულეტენებში ისეთი შეცდომების არსებობის შემთხვევაში, რომლებმაც შეიძლება დაამახინჯონ ამომრჩეველთა ჭეშმარიტი ნება. ასეთი შეცდომების ჩამონათვალი, ჩვენი აზრით, უნდა შეიცავდეს არასწორ მართლწერას, მაგალითად: გვარის, სახელის, მამის სახელის და პარტიული კუთვნილების, აგრეთვე დასახელებული სუბიექტისას. ჩვენი შემოთავაზებაა ასევე, რომ „ადგილობრივი თვითმმართველობის შესახებ“ კანონს დაემატოს დებულებები არჩევნების ბათილად ცნობის შესახებ, შესაბამისი ტერიტორიული საარჩევნო კომისიის მიერ სასამართლო გადაწყვეტილების შეუსრულებლობის შემთხვევაში არჩევნებში კანდიდატის (ან კანდიდატების) რეგისტრაციასთან დაკავშირებით.

1.6. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გამოყენება: არსებითი ასპექტები

უკრაინის სახალხო დეპუტატთა არჩევნებთან დაკავშირებული საქმეების განხილვისას ადმინისტრაციული სასამართლოები, უდავოდ, მიმართავენ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებით. კერძოდ, ხმის მიცემისა და პარლამენტის წევრად არჩევის უფლებაში ჩარევის გარემოებების შესწავლისას, რაც არსებითად საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობის უფლებაა, აუცილებელია ევროპული სასამართლოს მიერ აღიარებული სამი ტესტის სისტემის გათვალისწინება. იმავდროულად, „არასაკონვენციო“ სამართალში ჩარევის შემთხვევაში, ევროპული სასამართლოს შესაბამისი სამართლებრივი პოზიციებისა და მიდგომების გათვალისწინების შესაძლებლობა, მიზანშეწონილობა და აუცილებლობაც კი, ჩვენი აზრით, განპირობებულია საკანონმდებლო ორგანოსა და სხვა წარმომადგენლობითი ორგანოების არჩევნებზე ხმის მიცემისა და კენჭისყრის უფლების საერთო ხასიათითა და შინაარსით. მიგვაჩნია, რომ სამართალდაცვითი პრაქტიკა დემოკრატიულ სახელმწიფოებში, რომლებიც კანონის უზენაესობის პრინციპს ეფუძნებიან, მოითხოვს ერთგვაროვან მიდგომას მოქალაქეთა საარჩევნო უფლებების შესაძლო შეზღუდვების სპექტრის დადგენისას ისეთ საკითხებში, რომლებიც არ არის გათვალისწინებული კონვენციის დებულებებით. ამრიგად, ჩვენი აზრით, ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გამოყენება ადგილობრივ არჩევნებთან დაკავშირებული საქმეების განხილვისას, შესაბამისობის კრიტერიუმების გამოყენება არჩევნებზე კენჭისყრის უფლებაში ჩარევისას და შესაბამისი ტერიტორიული საარჩევნო კომისიების სადავო გადაწყვეტილების განხილვისას, ზოგადად, უბრალოდ დადებითი მოვლენა როდია. მიგვაჩნია, რომ ეს ადასტურებს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ეფექტურ განხორციელებას და ეროვნული სამართლებრივი სისტემის გამდიდრებას ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლით.

ამავე დროს, ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ „არა-საკონვენციო“ უფლებების, მათ შორის ადგილობრივ არჩევნებზე კენჭისყრის უფლების განხორციელებასთან დაკავშირებული საქმეების გადაწყვეტისას, ევროპული სასამართლოს სამართლებრივი პოზიციების გამოყენების გათვალისწინებით, ჩვენი აზრით, სასამართლოს გადაწყვეტილებებს გარკვეულწილად აკლდა სამართლებრივი არგუმენტები ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის დარღვევის შემთხვევების განხილვის დროს ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ გამოყენებული „ინსტრუმენტების“ მითითების მიზეზებთან დაკავშირებით.

შესაბამისად, ასეთი მიდგომა შეიძლება „აკნინებს ევროპული სასამართლოს მუშაობის შინაარსსა და მნიშვნელობას. მნიშვნელოვანია აღინიშნოს, რომ საარჩევნო პროცესის დროს ასევე ხორციელდება „არასაარჩევნო“ უფლებები, რომლებიც ასევე დაცულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით. უფრო მეტიც, ამ კონვენციის მე-10 და მე-11 მუხლების მნიშვნელობის ფარგლებში ამგვარი უფლებების გამოყენება შეიძლება განხორციელდეს როგორც ეროვნული, ისე ადგილობრივი არჩევნების საარჩევნო პროცესებში.

2. პრეცედენტული სამართლის პროცედურული ასპექტები

2.1. მოპასუხის გადაწყვეტილების, ქმედების ან უმოქმედობის კანონიერების შეფასების კრიტერიუმები

მიგვაჩნია, რომ ცესკოს 2015 წლის 23 სექტემბრის N362 დადგენილებით მიღებული ინტერპრეტაცია ასევე უნდა შემოწმებულიყო უკრაინის ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტის სხვა დებულებებთან შესაბამისობაზე. კერძოდ, ადგილობრივ არჩევნებზე კანდიდატების წარდგენა გაგრძელდა 2015 წლის 21-იდან 30 სექტემბრამდე. შესაბამისად, ცესკოს სადავო აქტი დამტკიცებულ იქნა საარჩევნო პროცესის ამ ეტაპის დაწყების შემდეგ და, ფაქტობრივად,

უკუძალის ეფექტი ჰქონდა. ეს არის უკრაინის კონსტიტუციის 58-ე მუხლის პირველი პუნქტის დარღვევა და ეწინააღმდეგება სამართლებრივი განსაზღვრულობის პრინციპს, როგორც კანონის უზენაესობის შემადგენელ კომპონენტს. „ცენტრალური საარჩევნო კომისიის შესახებ“ კანონის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტის თანახმად, ეს ორგანო თავის საქმიანობას აყალიბებს კანონის უზენაესობის, კანონიერების, დამოუკიდებლობის, ობიექტურობის, კომპეტენტურობისა და პროფესიონალიზმის პრინციპებზე, საკითხების განხილვისა და გადაწყვეტის, მიღებული გადაწყვეტილებების კანონიერების მხრივ კოლეჯიალობის, ღიაობისა და საჯაროობის დაცვით. შესაბამისად, ჩვენი აზრით, ცესკოს ზემოხსენებული მარეგულირებელი აქტი არ აკმაყოფილებს ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის მე-2 მუხლის მე-2 პუნქტით გათვალისწინებულ კრიტერიუმს, რადგან ის არ იქნა მიღებული უკრაინის კონსტიტუციითა და ცენტრალური საარჩევნო კომისიის შესახებ კანონით გათვალისწინებული წესით. მიგვაჩნია, რომ ეს ინტერპრეტაცია ასევე არღვევს ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტის დებულებებს, რადგან სადავო აქტი არ იქნა მიღებული გონივრულ ვადაში. ამრიგად, 2015 წლის აგვისტოს განმავლობაში ადგილობრივი არჩევნების მომზადებასა და ჩატარებასთან დაკავშირებული ცესკოს შესაბამისი ნორმატიული აქტების ანალიზი აჩვენებს, რომ მათი დიდი ნაწილი არეგულირებს იმ პროცედურებს, რომლებიც უნდა განხორციელდეს ამ აქტების მიღებიდან თვე-ნახევრის ან ორი თვის პერიოდის შემდეგ. ამის მაგალითად შეიძლება აღინიშნოს ცესკოს 10 აგვისტოს N159, N164, N166 და 11 აგვისტოს N177, 25 აგვისტოს N182 და N183 დადგენილებები. ამრიგად, ცესკოს არაფერი აფერხებდა, მიეღო ზემოხსენებული ინტერპრეტაცია წარდგენის პროცესის დაწყებამდე. ამასთან, მიგვაჩნია, რომ ზემოხსენებული ინტერპრეტაციის მიღება არღვევს ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტის მე-5 ქვეპუნქტის მოთხოვნებს. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ჰიპოთეზურად ვივარაუდებთ, რომ ცესკოს 23 სექტემბრის გადაწყვეტილება უკანონოდ და გაუქმებულად გამოცხადდებოდა, ადმინისტრაციული სააპელაციო სასამართლოს გადაწყვეტილება ძალაში შევიდოდა არა უადრეს 30 სექტემბრისა, ანუ კანდიდატების წარდგენის ბოლო

დღეს. შედეგად, სასამართლოს გადაწყვეტილებას აღარ ექნება გავლენა საარჩევნო პროცესის მიმდინარეობაზე. სამწუხაროდ, ზემოხსენებულ გარემოებებს არ მოჰყოლია ადმინისტრაციული სასამართლოების სამართლებრივი შეფასება.

წინადადებები

ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ არჩევნებთან დაკავშირებული საქმეების განხილვისას ხელისუფლების გადაწყვეტილებების, ქმედებებისა თუ უმოქმედობის გასაჩივრებასთან დაკავშირებით, ადმინისტრაციულმა სასამართლოებმა ასეთი გადაწყვეტილებები, მოქმედებები ან უმოქმედობა უნდა განიხილონ ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის (CAP) მე-2 მუხლის მე-3 პუნქტით გათვალისწინებული ყველა კრიტერიუმის დაცვით. ასეთი განხილვის შედეგები სრულად უნდა აისახოს სასამართლოს გადაწყვეტილებებში.

2.2. საქმის მხარეები

საარჩევნო დავებში მხარეთა სუბიექტურობისა და საქმის წარმოებაში მიღების საფუძვლების განხილვისას ადმინისტრაციული სასამართლოები, ძირითადად, იცავდნენ ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის 172-ე-176-ე მუხლების დებულებებს და უკრაინის უმაღლესი ადმინისტრაციული სასამართლოს პლენუმის N15 დადგენილების შესაბამის რეკომენდაციებს, მიუხედავად იმისა, რომ ჩვენ აღვნიშნეთ გადაწყვეტილებები დე ფაქტო არასათანადო მოსარჩელის მიერ ინიცირებულ საქმეებზე. შესაბამისი საარჩევნო პროცესის სათანადო სუბიექტის დადგენა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია სხვადასხვა ტიპის არჩევნების ერთდროულად მომზადებისა და ჩატარების შემთხვევაში. უნდა აღინიშნოს, რომ ადგილობრივი არჩევნების შესახებ კანონი არ ითვალისწინებს იმ ადგილობრივი პარტიული ორგანიზაციების უფლებებისა და ინტერესების სრულ დაცვას, რომლებსაც აქვთ გარანტირებული უფლება, დაასახელონ კანდიდატურები საარჩევნო კომისიის შემადგენლობაში, თუმცა არ ასახელებენ თავიანთ კანდიდატებს. შედეგად, პარტიების ასეთ ადგილობრივ წარმომადგენლობებს არ გააჩნიათ საარჩევნო

პროცესის სუბიექტის სტატუსი, რაც გარკვეულ სირთულეებს ქმნის მათ მიერ ადმინისტრაციულ სასამართლოებში მიმართვის მხრივ საარჩევნო კომისიის ფორმირებასთან დაკავშირებით მათი უფლებებისა და ინტერესების დარღვევის შემთხვევაში. ამრიგად, ჩვენი აზრით, კანონმდებელმა ყურადღება უნდა მიაქციოს ამგვარი პარტიული ორგანიზაციების სასამართლოსადმი მიმართვის უფლების ნორმატიულ განსაზღვრას.

2.3. ადმინისტრაციული საჩივრის დაკმაყოფილება

ჩვენი აზრით, ადმინისტრაციული საჩივრის ინსტიტუტის განხილვისას უნდა გავითვალისწინოთ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლის მოთხოვნები, რომელთა თანახმად, ყველა, ვისი უფლებები და თავისუფლებები აღიარებულია ამ კონვენციით, უფლებამოსილია, ჰქონდეს სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალება ეროვნული ხელისუფლების წინაშე, თუნდაც ეს დარღვევა ჩაიდინონ პირებმა, რომლებიც სამსახურებრივ უფლებამოსილებას ახორციელებენ. კონვენციის ამ მუხლის შინაარსი ასახულია ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილებებში. კერძოდ, 2003 წლის 31 ივლისის მდგომარეობით, საქმეში – *დორანი ირლანდიის წინააღმდეგ (Doran v. Ireland)*, (განაცხადი N5050389/99) – ნათქვამია, რომ ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლის მიზნებისათვის ტერმინი „სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალება“ ითვალისწინებს დარღვევის თავიდან აცილებას ან დარღვევის შეწყვეტას, ისევე როგორც დარღვეული უფლების აღდგენის მექანიზმის შექმნას. 2007 წლის 11 იანვრის გადაწყვეტილებებში – *სალა შიიხი ნიდერლანდის წინააღმდეგ (Salah Sheekh v. The Netherlands)*, (განაცხადი N 1948/04) – სასამართლომ ხაზგასმით აღნიშნა, რომ სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალებაა ღონისძიებების განხორციელების შეჩერება, რაც წინააღმდეგობაში მოდის კონვენციასთან, ან მოვლენის თავიდან აცილება, რასაც მოჰყვება შეუქცევადი შედეგი. ამრიგად, ჩვენი აზრით, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლის მოთხოვნები გათვალისწინებული უნდა იქნეს ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ ადმინისტრაციული საჩივრის დაკმაყოფილების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას, რომლის მიზანია ადმინისტრაცი-

ული სამართალწარმოების კოდექსის 117-ე მუხლის პირველი პუნქტის მავნე ზეგავლენის თავიდან აცილება. აქედან გამომდინარე, მიგვანია, რომ ამგვარი შედეგების ნიშნების არსებობისას და ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლის მოთხოვნების დაკმაყოფილების მიზნით, სასამართლოებს უფლება აქვთ, მიიღონ გადაწყვეტილება ადმინისტრაციული საჩივრის დაკმაყოფილების შესახებ, არა მხოლოდ ცესკოს ან ტერიტორიული საარჩევნო კომისიის მიერ არჩევნების შედეგების განსაზღვრის შემდეგ, არამედ ასევე საარჩევნო უბანზე ხმათა დათვლისა და საარჩევნო ოლქში კენჭისყრის შედეგების დადგენის ეტაპზე.

წინადადებები

მიგვანია, რომ ამომრჩეველთა და სხვა პირთა უფლებების, თავისუფლებებისა და ინტერესების ყველაზე ეფექტური სასამართლო დაცვის და დარღვეული უფლების სრულად აღდგენის წინაპირობების უზრუნველსაყოფად, მიზანშეწონილია, დამატებით შესწორებები შევიდეს უკრაინის უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს პლენუმის N15 განკარგულების მე-15 პუნქტში და ფორმულირებულ იქნეს სათანადო რეკომენდაციები იმ ფორმით, რაც უზრუნველყოფს ამ შემთხვევებში ადმინისტრაციული საჩივრის დაკმაყოფილების შესაძლებლობას არამხოლოდ არჩევნების შედეგების გამოქვეყნების ეტაპზე.

2.4. სააპელაციო საჩივრის განხილვის ვადები

საარჩევნო დავების ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის კვლევით, გარკვეულწილად, უარყოფითი მოვლენა გამოიკვეთა, კერძოდ: ადმინისტრაციულ სააპელაციო სასამართლოებში საჩივრების განხილვა და გადაწყვეტა ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის 177-ე მუხლის მე-7 პუნქტით გათვალისწინებული გასაჩივრების ვადის გასვლამდე.

ამავე დროს, აუცილებელია იმ მაგალითების მოყვანა, როდესაც სააპელაციო სასამართლოს მიერ გასაჩივრების ვადადმდე საა-

პელაციო საჩივრის დასრულების საჭიროება განპირობებულია საარჩევნო კანონის დებულებით.

ჩვენი აზრით, როდესაც სააპელაციო საჩივრები განიხილება გასაჩივრების ვადების ამოწურვამდე, საქმეში მონაწილე და სხვა პირები, ფაქტობრივად, შეზღუდულები არიან ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსით დაცული უფლებების განხორციელებაში, მათ შორის, სააპელაციო საჩივრის მიერთების ან მისი დამატების, ან შეცვლის შესაძლებლობის მხრივ. უფრო მეტიც, ხშირ შემთხვევაში, განხილული საქმეების ობიექტურობა და სადავო სამართლებრივი ურთიერთობების კონკრეტული ვადები, როგორც ჩანს, არ ამართლებს სააპელაციო ადმინისტრაციული სასამართლოების პრეცედენტულ სამართალს. ამავედროულად, მიგვაჩნია, რომ ადმინისტრაციული სასამართლოების საშუალებით ამომრჩეველთა სიაში შესაყვანი მოქალაქეების დარღვეული უფლების უკეთესად დაცვისა და ადგილობრივ არჩევნებში ხმის მიცემის კონსტიტუციური უფლების განხორციელებისთვის საჩივრების გასაჩივრების ვადის ამოწურვამდე განხილვა არა მართო მისაღებია, არამედ ერთადერთი შესაძლო გზაა ამომრჩეველთა დარღვეული უფლების დაცვისა და აღდგენისათვის.

საჩივრების განხილვის ვადებთან შეუსაბამობის თვალსაზრისით, განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა იმ შემთხვევებს, როდესაც არჩევნების დღემდე მიღებული ადგილობრივი ადმინისტრაციული სასამართლოების გადაწყვეტილებები სააპელაციო სასამართლოების მიერ არჩევნების დღის შემდეგ განიხილება.

წინადადებები

მიგვაჩნია, რომ არჩევნებთან დაკავშირებულ საქმეებზე საჩივრები უნდა განიხილებოდეს მხოლოდ გასაჩივრების ვადის ამოწურვის შემდეგ. ამავე დროს, ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ აუცილებელია სხვადასხვა საარჩევნო კანონის შესაბამისი წესების ერთმანეთთან ჰარმონიზება და ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის დებულებებთან შესაბამისობაში მოყვანა, რათა უზრუნველყოფილ იქნეს სასამართლო

გადანყვეტილებების სრული დაცვა ამომრჩეველთა სიების კორექტირების შემთხვევაში. ამის განხორციელების ერთი გზა შეიძლება იყოს ამ კატეგორიის საქმეებზე პირველი ინსტანციის სასამართლოების გადანყვეტილების გასაჩივრების მოკლე ვადის დანესება.

უდავოდ, უკიდურესად უარყოფითად ვაფასებთ პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ საქმის მასალების სააპელაციო ადმინისტრაციული სასამართლოსთვის დროულად წარდგენის მოთხოვნების შეუსრულებლობის ვითარებას. ფაქტობრივად, მოქალაქეების სამართლებრივი უფლებების დარღვევა განპირობებულია ხელისუფლების – ადგილობრივი საერთო სასამართლოების უმოქმედობით, რომლებიც, ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის თანახმად, შესაბამის საქმეებს განიხილავენ როგორც ადგილობრივი ადმინისტრაციული სასამართლოები. ამრიგად, ამ ორგანოების სახით წარმოდგენილმა სახელმწიფომ ვერ უზრუნველყო შესაბამის საერთაშორისო ვალდებულებებთან შესაბამისობის დაცვა. განსაკუთრებით უარყოფითი შედეგები დადგა იმ საქმეებზე, რომელთა შემთხვევაში არჩევნების დღემდე ადგილობრივი ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ მიღებული და სააპელაციო სასამართლოებში გასაჩივრებული გადანყვეტილებები განხილულ იქნა არჩევნების დღის შემდეგ.

წინადადებები

მიგვაჩნია, რომ ადმინისტრაციულმა სააპელაციო სასამართლოებმა უნდა გამოიყენონ ყველა არსებული სამართლებრივი მექანიზმი, მათ შორის ცალკეული გადანყვეტილებების მიღების გზა, რათა მოახდინონ რეაგირება ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის დებულებებით დადგენილი საქმისწარმოების ვადების დარღვევებზე.

2.5. დარღვეული უფლების დაცვის მეთოდი და დარღვევის შედეგების აღმოფხვრის პროცედურა

მიგვაჩნია, რომ დადებითად აღნიშვნას იმსახურებს დარღვეული უფლების აღდგენის საშუალების შერჩევასა და დარღვევის შედეგების აღმოფხვრის პროცედურასთან დაკავშირებით სასამართლოების ოდნავ განსხვავებული სამართლებრივი პოზიციების მაგალითები და სხვადასხვა რაიონულ სააპელაციო სასამართლოში მსგავსი პოზიციების ჩამოყალიბების ზოგადი ტენდენცია. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ამ ფენომენის შედარებითი ასპექტის პოზიტიური შეფასება შესაბამისი პრეცედენტული სამართლის მხედველობაში მიღებით 2010-2012 და 2014-2015 წლებში, შესაბამისად.

წინადადებები

მიგვაჩნია, რომ დარღვეული უფლების დაცვის რეჟიმის და სამართლებრივი დაცვის საშუალების შერჩევასა და ადმინისტრაციულმა სასამართლომ უნდა გაითვალისწინოს და გამოიყენოს ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-13 მუხლი სამართლებრივი დაცვის ეფექტური საშუალების უფლების შესახებ. კონვენციის ამ მუხლის შინაარსი ასახულია ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს შესაბამის გადანწყვეტილებებში. მაგალითად, თუ სასამართლომ უკანონოდ მიიჩნია შესაბამისი საარჩევნო კომისიის გადანწყვეტილება კანდიდატის რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ და სასამართლოს მიერ დადასტურდა, რომ პირმა სათანადო წესით წარადგინა დოკუმენტები საარჩევნო კანონმდებლობის მოთხოვნების სრული დაცვით, დარღვეული უფლების დაცვის ყველაზე ეფექტური გზა და დარღვევის შედეგების აღმოფხვრის პროცედურა იქნებოდა მოპასუხისთვის შესაბამის არჩევნებზე კანდიდატის რეგისტრაციის შესახებ გადანწყვეტილების მიღების ვალდებულების დაკისრება.

2.6. სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულება არჩევნებთან დაკავშირებულ საქმეებზე

თუ გავითვალისწინებთ ხშირ შემთხვევას, როდესაც კომისიები უგულვებელყოფენ სასამართლოთა დასკვნებს გარკვეული გადაწყვეტილებების მიღების ან გარკვეული ქმედებების განხორციელების შესახებ, აღსანიშნავია სასამართლოს უფლებამოსილება, დაავალდებულოს მოპასუხე, მოახდინოს სასამართლოს წინაშე ანგარიშგება გადაწყვეტილების აღსრულების შესახებ. ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის 267-ე მუხლის პირველი პუნქტით გათვალისწინებულია, რომ გადაწყვეტილების გამომტანი სასამართლო უფლებამოსილია, დაავალდებულოს ხელისუფლების სუბიექტი, რომლის მიმართაც არ იქნა გამოტანილი ხელსაყრელი გადაწყვეტილება, წარუდგინოს ანგარიში სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების შესახებ დადგენილ ვადაში. ამ მხრივ გასათვალისწინებელია მინისტრთა კომიტეტის 2003 წლის 9 სექტემბრის CM/Rec(2003)16 რეკომენდაცია წევრი სახელმწიფოების მიმართ, ადმინისტრაციული სამართლის სფეროში სასამართლო გადაწყვეტილებების აღსრულების შესახებ. დოკუმენტის მოთხოვნაა, რომ წევრმა სახელმწიფოებმა „უზრუნველყონ ადმინისტრაციული გადაწყვეტილებების აღსრულება გონივრულ ვადაში“. უფრო მეტიც, ამგვარი გადაწყვეტილებების სრულად აღსრულების მიზნით, ადმინისტრაციულმა ორგანოებმა უნდა მიიღონ „ყველა საჭირო ზომა კანონის შესაბამისად“. მიგვაჩნია, რომ სახელმწიფოს ამგვარი მოვალეობა ასევე ითვალისწინებს სასამართლოს, როგორც სახელმწიფო ორგანოს, მოვალეობას, გამოიყენოს შესაძლო სასამართლო საშუალებების სრული სპექტრი, რათა უზრუნველყოს განაჩენის აღსრულება განსაზღვრულ ვადაში. შესაბამისად, ჩვენ ვიზიარებთ უკრაინის უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს პლენუმის N15 დადგენილების მე-17 პუნქტის რეკომენდაციას, რომლის თანახმად, სასამართლო უფლებამოსილია, განსაზღვროს შესაბამისი ორგანოსთვის სასამართლო ბრძანების აღსრულების შესახებ ანგარიშის წარდგენის ვადა, თავად სასამართლოს გადაწყვეტილებაში მისი აღსრულების მეთოდის, ვადისა და პროცედურის დადგენით, რათა უზრუნველყოს სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრუ-

ლება შესაბამისი პირების მიერ. ერთ ხანს ექსპერტები შეშფოთებულნი იყვნენ, რომ ამ პრაქტიკამ შეიძლება გამოავლინოს „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ კანონის „არასაკმარისი დებულებები“ „ადმინისტრაციულ საქმეებზე სასამართლო გადაწყვეტილების ეფექტურად აღსასრულებლად“ და აღნიშნავდნენ, რომ ადმინისტრაციული სასამართლოს გადაწყვეტილებების აღსრულება „მოითხოვს სპეციალური წესების დადგენას სააღსრულებო წარმოებაში“. აღსანიშნავია, რომ ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის 118-ე მუხლის მე-5 პუნქტის დებულებების თანახმად, ადმინისტრაციულ საჩივარზე გამოტანილი გადაწყვეტილება დაუყოვნებლივ აღსრულდება. გარკვეული ქმედებების აკრძალვის ბრძანებების აღსრულება ხორციელდება სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების შესახებ კანონით დადგენილი წესით. ამასთან, არც ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსი და არც უკრაინის 2016 წლის 2 ივნისის კანონი „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ N1404-VIII (შემდგომში – კანონი სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ) არ ითვალისწინებს რაიმე სპეციფიკას სასამართლოს ბრძანების აღსრულებასთან დაკავშირებით, რომელიც კრძალავს გარკვეულ ქმედებებს ამ კატეგორიის საქმეებში. ამგვარი რეზოლუციების სავალდებულო აღსრულება უნდა განხორციელდეს „სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ“ კანონით დადგენილი ზოგადი წესის შესაბამისად, მათ შორის ამ კანონით დადგენილ ვადაში. საარჩევნო პროცესის სისწრაფის გათვალისწინებით, ამან შეიძლება, გამოიწვიოს უარყოფითი შედეგები, რომელთა აღმოფხვრა შეუძლებელი იქნება, ან, როდესაც მათი აღმოფხვრა მოითხოვს მნიშვნელოვან ძალისხმევას. რომ მივუბრუნდეთ საარჩევნო დავების არსებითი განხილვის საფუძველზე მიღებული სასამართლო გადაწყვეტილების აღსრულების საკითხს, უნდა აღინიშნოს, რომ არც ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსი და არც სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ კანონი არ ითვალისწინებს რაიმე სპეციფიკას ამგვარი გადაწყვეტილების აღსრულებასთან დაკავშირებით. ჩვენი აზრით, სასამართლო გადაწყვეტილებების დროული და სათანადო აღსრულების უზრუნველსაყოფად საჭიროა ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსსა და ამ კანონში შესაბამისი ცვლილებების შეტანა.

წინადადებები

ჩვენი აზრით, მოქმედ კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანა ხელს შეუწყობს საარჩევნო საქმეებზე გადანყვეტილებების სათანადო და დროულ აღსრულებას. თუმცა, უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია ადმინისტრაციული სასამართლოების მიერ უკრაინის უზენაესი ადმინისტრაციული სასამართლოს პლენუმის N15 დადგენილების მე-17 პუნქტის რეკომენდაციის უფრო ფრთხილი გათვალისწინებისა და აქტიური გამოყენების საჭიროება, სასამართლოს უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით დაადგინოს ვადა შესაბამისი უწყების მიერ გადანყვეტილების აღსრულების, მათ შორის აღსრულების მეთოდის, ვადისა და პროცედურის შესახებ ანგარიშის წარდგენისთვის, და დააკისროს ხელისუფლების შესაბამის სუბიექტებს სასამართლო გადანყვეტილების აღსრულების უზრუნველყოფის მოვალეობა. მიგვაჩნია, რომ მაშინაც კი, თუ მოქმედი საარჩევნო კანონმდებლობა შენარჩუნდება, გადანყვეტილების შესაბამისი მითითებები მეტწილად „დისციპლინური სანქციის“ სახით იმოქმედებს ინდივიდუალურ მოპასუხეებზე. ამავდროულად, ჩვენ გთავაზობთ ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის 258-ე მუხლის მე-2 პუნქტს ახალი ფორმულირებით.

პირველი ინსტანციის სასამართლოები ამ კოდექსის 172-ე და 176-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში სააღსრულებო ფურცელს გამოსცემენ იმ პირთა მიერ გასაჩივრების დღეს, რომელთა სასარგებლოდაც მიღებულ იქნა გადანყვეტილება. თუ ამ კოდექსის 172-ე და 176-ე მუხლებით გათვალისწინებული შემთხვევების გადახედვის შედეგად სააპელაციო სასამართლო უცვლელად დატოვებს სარჩელის არსებით მოთხოვნებს, გამოიტანს ახალ გადანყვეტილებას სარჩელის არსებით ნაწილში ან შეცვლის სასამართლოს გადანყვეტილებას, მაშინ სააპელაციო სასამართლოს მიერ სააღსრულებო ფურცელი გამოიცემა გასაჩივრების დღეს, იმ პირის განცხადების საფუძველზე, რომლის სასარგებლოდაც მიღებულ იქნა გადანყვეტილება, იმ პირობით, რომ პირის განცხადება სააღსრულებო ფურცლის გამოცემაზე

მიღებულ იქნა ადმინისტრაციული საქმის პირველი ინსტანციის სასამართლოში დაბრუნებამდე.

ჩვენი აზრით, აუცილებელია სააღსრულებო წარმოებათა შესახებ კანონის იმ დებულებების შესწორება, რომლებიც შეეხება ამ კატეგორიის საქმისწარმოების დაწყების შესახებ დაუყოვნებლივ შეტყობინებას. კერძოდ, ჩვენ წინადადებაა, ამ კანონით გათვალისწინებულ იქნეს, რომ სასამართლო ბრძანების შესაბამისად გამოცემული სააღსრულებო წარმოების დაწყების შესახებ განკარგულების ასლი, რომელიც კრძალავს გარკვეული ქმედებების განხორციელებას და გამოცემულია ადმინისტრაციული სარჩელის უზრუნველყოფის მიზნით, ან სასამართლოს გადაწყვეტილების სააღსრულებო ფურცლის ასლი, რომელიც გამოიცემა ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის 172-ე, 177-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, ჩაბარდეს ასეთი სასამართლო ბრძანების ან სააღსრულებო ფურცლის გამოცემის დღეს. თუ სასამართლოს ბრძანება, რომელიც კრძალავს გარკვეული ქმედებების განხორციელებას და გამოიცემა ადმინისტრაციული სარჩელის უზრუნველსაყოფად, ან სასამართლო გადაწყვეტილების სააღსრულებო ფურცელი, რომელიც გამოტანილია ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის 172-ე, 177-ე მუხლებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, გამოიცემა 17:00 საათის შემდეგ, ბრძანების ასლი სააღსრულებო წარმოების დაწყების შესახებ უნდა ჩაბარდეს არა უგვიანეს მომდევნო კალენდარული დღის 10:00 საათისა. ჩვენი აზრით, საარჩევნო კანონები უნდა ითვალისწინებდეს შესაბამისი საარჩევნო კომისიის თავმჯდომარის უფლებამოსილებას, მიიღოს გარკვეული გადაწყვეტილებები, მათ შორის კანდიდატის არჩევნებში რეგისტრაციის ან რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ. იმ შემთხვევაში, თუ კომისიის თავმჯდომარე ვერ შეასრულებს სასამართლოს გადაწყვეტილებას, რომელიც აკისრებს გადაწყვეტილების მიღების ან გარკვეული გზით მოქმედების ვალდებულებას, უკრაინის მოქმედი კანონმდებლობა ითვალისწინებს გაცილებით უფრო პრაქტიკულ შესაძლებლობებს, როგორც სასამართლოს გადაწყვეტილების აღსრულების მხრივ, ასევე ყველა პასუხისმგებელი პირის ანგარიშვალდებულების მხრივ, კოლეგიალური ორგანოების მიერ გადაწყვეტილების აღსრულებისგან განსხვავებით.

დადებითი გამოცდილების სახით, საჭიროდ ვთვლით, მაგალითად მოვიყვანოთ საქართველოს 2011 წლის 27 დეკემბერს მიღებული საარჩევნო კოდექსი. ამ კოდექსის დებულებების თანახმად, ცესკოს თავმჯდომარე და შესაბამისი საოლქო საარჩევნო კომისიების ხელმძღვანელები უფლებამოსილნი არიან, მიიღონ გადაწყვეტილება კანდიდატთა რეგისტრაციაზე, ან რეგისტრაციაზე უარის თქმის შესახებ.

2.7. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გამოყენება: საპროცესო ასპექტები

ჩვენი აზრით, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის სამართლებრივი მექანიზმები, კერძოდ საქმის გონივრულ ვადაში მოსმენის შესახებ, ოფიციალურად არ არის სავალდებულო ამ კატეგორიის ადმინისტრაციულ საქმეებზე, როდესაც დავა პოლიტიკური ხასიათის უფლებების დარღვევის გამო წარმოიშობა. მიუხედავად ამისა, ჩვენ არ მიგვაჩნია, რომ ეს გარემოება რაიმე ფორმით აფერხებს ადმინისტრაციულ სასამართლოებს, სამართალდაცვითი საქმიანობის განხორციელებისას მხედველობაში მიიღონ და გამოიყენონ სამართლიანი სასამართლოს უფლებით გათვალისწინებული მიდგომები და პოზიციები კონვენციის მე-6 მუხლის შესაბამისად. თუმცა კონვენციის N1 ოქმის მე-3 მუხლის გარანტიების იმ ტიპის არჩევნებზე გავრცელების შემთხვევაში, რომლებიც აქამდე განხილულ საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნებს არ წარმოადგენს, ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის შესაბამისი გარანტიების გამოყენების მიზანშეწონილობა ცალკე უნდა იყოს დასაბუთებული პოლიტიკური უფლებების განხორციელებასთან დაკავშირებული საქმეების გადაწყვეტისას. მიგვაჩნია, რომ სასამართლოების მიერ კონვენციისა და ევროპული სასამართლოს შესაბამისი პრეცედენტული სამართლის უბრალო მითითება, ამგვარი მიდგომის სათანადო ახსნის გარეშე, აკნინებს კონვენციის მნიშვნელობას და სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის როლს.

ჩვენი აზრით, საარჩევნო საკითხებში 2014-2015 წლების პერიოდის ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის კვლევა იძლევა საფუძველს, დავასკვნათ, რომ, მთლიანობაში, ადმინისტრაციული სასამართლოების სისტემა უზრუნველყოფს მისთვის უკრაინის კონსტიტუციითა და კანონებით მინიჭებული ფუნქციების, ისევე როგორც უკრაინის მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულებებით ნაკისრი ვალდებულებების, შესრულებას. წინამდებარე დოკუმენტში წარმოდგენილი შედეგები ადასტურებს, რომ, ზოგადად, ადმინისტრაციული სასამართლოები ახორციელებენ საქმის ეფექტურად განხილვის, ამომრჩეველთა კონსტიტუციური და სხვა უფლებებისა და ინტერესების დაცვის, დარღვეული უფლებების აღდგენისა და დარღვევების შედეგების აღმოფხვრის ამოცანას. კვლევით გამოვლენილი ცალკეული პრობლემები, ჩვენი აზრით, ძირითადად, მომდინარეობს მოქმედი კანონმდებლობის ხარვეზების ინტერპრეტირებითა და აღსრულებით, შესაბამისი ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირების ხშირი, დაუსაბუთებელი ცვლილებებით და სხვადასხვა ტიპის საარჩევნო კამპანიის დროს კანონმდებლის მიერ ამგვარი საარჩევნო პროცედურების რეგულირების მხრივ ერთიანი მიდგომის ნაკლებობით.

II. სასწავლო კურსი მოსამართლეებისთვის საარჩევნო დავების გადაწყვეტის შესახებ: შემუშავებიდან განხორციელებაამდე

უკრაინის მოსამართლეთა ეროვნული სკოლა (NSJU) სპეციალური სტატუსის მქონე საჯარო ინსტიტუტია, რომელიც უზრუნველყოფს ტრენინგს სასამართლო სისტემაში მაღალკვალიფიციური პერსონალისთვის და ეწევა კვლევით საქმიანობას. მოქმედი კანონმდებლობის თანახმად, NSJU ასრულებს შემდეგ ფუნქციებს:

- ← საწყისი ტრენინგი კანდიდატი მოსამართლეებისთვის;
- ← სამუშაო ადგილზე ტრენინგის ჩატარება (I) ახალდანიშნული, (II) მუდმივი, (III) სასამართლოში ადმინისტრაციულ თანამდებობებზე დანიშნული მოსამართლეებისთვის;

- ← სამუშაო ადგილზე ტრენინგის ჩატარება მოსამართლეთათვის მათი პროფესიული უნარების გასაუმჯობესებლად;
- ← დისციპლინური ორგანოს მიერ დადგენილი სასწავლო კურსების მიწოდება იმ მოსამართლეთა პროფესიული უნარ-ჩვევების გასაუმჯობესებლად, რომელთაც შეუჩერდათ მართლმსაჯულების განხორციელების უფლებამოსილება;
- ← სასამართლო პერსონალის ტრენინგების უზრუნველყოფა მათი პროფესიული უნარების გასაუმჯობესებლად;
- ← სასამართლოების სისტემის, მოსამართლეთა სტატუსისა და სასამართლო პროცესების გაუმჯობესების მიზნით კვლევის ჩატარება;
- ← მოქმედი სასამართლოების ფუნქციონირების ორგანიზების საერთაშორისო გამოცდილების შესწავლა;
- ← კვლევის მეთოდოლოგიის უზრუნველყოფა ზოგადი იურისდიქციის სასამართლოების, უკრაინის მოსამართლეთა საკვალიფიკაციო უმაღლესი კომისიისა და იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მუშაობისთვის.

უკრაინის მოსამართლეთა ეროვნულ სკოლას აქვს: მთავარი ოფისი კიევში და ხუთი რეგიონალური ფილიალი (ლვოვში, ოდესაში, დნეპრში, ჩერნოვცსა და ხარკოვში), რომლებიც ჩართულნი არიან ეროვნული და რეგიონალური ღონისძიებების ორგანიზებასა და წარმართვაში, კერძოდ, მოსამართლეთა ტრენინგის პროცესში.

საარჩევნო საქმეებზე ეროვნული სასამართლო პრაქტიკის კვლევის შედეგებისა და რეკომენდაციების გათვალისწინებით და შემდეგი საყოველთაო არჩევნების წინ უკრაინის მოსამართლეთა ეროვნულმა სკოლამ ევროპის საბჭოსთან¹⁵⁵ მჭიდრო თანამშრომლობით შეიმუშავა სასწავლო კურსი მოსამართლეთა

155 სასწავლო კურსი შემუშავდა და დაინერგა ევროპის საბჭოს უკრაინის 2018-2021 წლების სამოქმედო გეგმის ფარგლებში განხორციელებული პროექტების მხარდაჭერით: „უკრაინაში საარჩევნო პრაქტიკის გამჭვირვალობის, ინკლუზიურობისა და კეთილსინდისიერების მხარდაჭერა“ და „კონსტიტუციური და სამართლებრივი რეფორმების, კონსტიტუციური მართლმსაჯულების მხარდაჭერა და „ვერხოვნა რადას“ დახმარება მისი ეფექტურობის გაზრდისკენ მიმართული რეფორმების განხორციელებაში“.

ბისტოვის საარჩევნო დავის გადაწყვეტის საკითხებზე.

სასწავლო კურსის შემუშავების პროცესი დაახლოებით ერთ წელს გაგრძელდა და რამდენიმე ეტაპს მოიცავდა:

- ← სასწავლო კურსის შემუშავების მიზნით, უკრაინის მოსამართლეთა ეროვნული სკოლის ეგიდით მოქმედი საექსპერტო სამუშაო ჯგუფის შექმნა;
- ← ექსპერტთა სამუშაო ჯგუფის რამდენიმე შეხვედრის ჩატარება;
- ← სასწავლო კურსის პილოტირება და სასწავლო კურსის შემდგომი გაუმჯობესება მიღებული უკუკავშირის საფუძველზე;
- ← ტრენერთა ტრენინგების ჩატარება რაიონული ადმინისტრაციული სასამართლოებისა და სააპელაციო ადმინისტრაციული სასამართლოების მოსამართლეებისთვის რეგიონებში.

სასწავლო კურსი შემუშავებულ იქნა რვა ადამიანისგან შემდგარი სამუშაო ჯგუფის მიერ: ხუთი უკრაინელი მოსამართლე სხვადასხვა უკრაინული სასამართლოდან, ერთი მოსამართლეთა ეროვნული სკოლის თანამშრომელი და ევროპის საბჭოს სამდივნოს ორი წარმომადგენელი. სასწავლო კურსის შემუშავებასა და დასრულებაში მონაწილეობა მიიღო ევროპის საბჭოს სამმა ექსპერტმა, ასევე იურისტმა სტრასბურგის სასამართლო რეესტრიდან.

უნდა აღინიშნოს, რომ სასწავლო მასალები კონკრეტულად ყურადღებას ამახვილებდა საერთაშორისო საარჩევნო სტანდარტებზე, მათ შორის ვენეციის კომისიის საარჩევნო პრაქტიკაში კარგი პრაქტიკის კოდექსზე, ეროვნული საარჩევნო კანონმდებლობის სპეციფიკაზე (არსებითი და პროცედურული) და სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალზე საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებით. სასწავლო მასალების გარდა, 1-ლი¹⁵⁶ ოქმის მე-3 მუხლთან დაკავშირებული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის შესახებ სახელმძღვანელოს უკრაინული თარგმანი ასევე გადაეცათ საპილოტე ტრენინგის, ტრენერთა ტრენინგისა

156 www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=caselaw/analysis/guides&c=#.

და მოსამართლეთა რეგიონული ტრენინგების მონაწილეებს.

სასამართლო რეესტრის იურისტის მონაწილეობა ასევე უზრუნველყოფილ იქნა სასწავლო კურსის შემუშავების, საპილოტე ტრენინგის მომზადებისა და ტრენინგების ტრენინგის განმავლობაში საარჩევნო საკითხებთან დაკავშირებით სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში სათანადო პრეზენტაციისა და სწავლების მიზნით.

2019 წლის თებერვალსა და მარტში, უკრაინაში ვადამდელი საპრეზიდენტო არჩევნების წინ, 167-მა მოსამართლემ, რომლებიც წარმოადგენდნენ 22 რეგიონის 30 ადმინისტრაციულ სასამართლოს, გაიარეს ტრენინგი საარჩევნო დავის გადანყვეტის შესახებ ევროპული საარჩევნო სტანდარტებისა და სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის გათვალისწინებით.

ტრენინგის განრიგი შემდეგი იყო:

დრო	თემა
09:30 - 10:00	მონაწილეთა რეგისტრაცია
10:00 - 10:10	მისალმება
10:10 - 10:40	მონაწილეთა გაცნობა, ტრენინგის მოლოდინებისა და მიზნების განსაზღვრა
10:40 - 11:30	დემოკრატიული არჩევნების საერთაშორისო სტანდარტები და პრინციპი
11:30 - 11:45	შესვენება
11:45 - 13:00	ეროვნული საარჩევნო კანონმდებლობის მიმოხილვა. საარჩევნო დავების კატეგორიები საარჩევნო პროცესში
13:00 - 14:00	ლანჩი
14:00 - 14:10	გაცნობითი აქტივობა
14:10 - 15:45	არჩევნებისა და რეფერენდუმის დავის განხილვის თავისებურებები, უკრაინის ადმინისტრაციული სამართალწარმოების კოდექსის შესაბამისად
15:45 - 16:00	შესვენება
16:00 - 17:00	სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი საარჩევნო საკითხებში

დანართი III

**ადამიანის უფლებათა
ევროპული
სასამართლოს
სახელმძღვანელო
მითითებები ადამიანის
უფლებათა ევროპული
კონვენციის პირველი
ოქმის მე-3 მუხლის
თაობაზე**

წინამდებარე სახელმძღვანელო არის ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ კონვენციასთან დაკავშირებით გამოქვეყნებული სახელმძღვანელოების სერიის ნაწილი (შემდგომში – „სასამართლო“, „ევროპული სასამართლო“ ან „სტრასბურგის სასამართლო“), რომელიც მიზნად ისახავს იურიდიული სფეროს პრაქტიკოსი სპეციალისტებისთვის ინფორმაციის მიწოდებას სტრასბურგის სასამართლოს მიერ მიღებული საკვანძო გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების თაობაზე. ამ

სახელმძღვანელოში გაანალიზებულია და შეჯამებულია ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის (შემდგომში – „კონვენცია“) N1 ოქმის მე-3 მუხლთან დაკავშირებით 2019 წლის 30 აპრილის მდგომარეობით არსებული პრეცედენტული სამართალი. ციტირებული პრეცედენტული სამართალი შეიქმნა საკვანძო და/ან ბოლო პერიოდში მიღებული განჩინებებისა და გადაწყვეტილებებიდან.

სასამართლოს განჩინებები და გადაწყვეტილებები ემსახურება არა მხოლოდ მისთვის წარდგენილი საქმეების გადაწყვეტას, არამედ, ზოგადად, კონვენციით დადგენილი წესების თაობაზე ინფორმირებულობის ამაღლებას, მათი დაცვის ხელშეწყობას და შემდგომ დახვეწას, რაც ხელს შეუწყობს ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მიერ ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას (*Ireland v. the United Kingdom*, §154, 1978 წლის 18 იანვარი, სერია A N25, და ბოლო პერიოდში მიღებული გადაწყვეტილება *Jeronovičs v. Latvia* [GC], N44898/10, §109, ECHR 2016).

კონვენციით შექმნილი სისტემის მისიაა საჯარო პოლიტიკის საკითხების განსაზღვრა, საზოგადოებრივი ინტერესის გათვალისწინებით, და ამ გზით ადამიანის უფლებების დაცვის სტანდარტების ამაღლება, ადამიანის უფლებების სფეროში არსებული იურისპრუდენციის გავრცელება კონვენციის მხარე სახელმწიფოებში (*Konstantin Markin v. Russia* [GC], §89, N30078/06, ECHR 2012). მართლაც, სასამართლომ ყურადღება გაამახვილა კონვენციის როლზე, როგორც „ევროპული საზოგადოებრივი წესრიგის კონსტიტუციურ ინსტრუმენტზე“ ადამიანის უფლებების სფეროში (*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi v. Ireland* [GC], N45036/98, §156, ECHR 2005-VI).

ეს სახელმძღვანელო შეიცავს მითითებებს საკვანძო სიტყვებზე კონვენციისა და მისი დამატებითი ოქმების თითოეულ ციტირებულ მუხლთან დაკავშირებით. თითოეულ საქმეში განხილული სამართლებრივი საკითხები შეჯამებულია საკვანძო სიტყვების ჩამონათვალში, რომლებიც შერჩეულია (უმეტეს შემთხვევაში) კონვენციისა და მისი ოქმების ტექსტებში გამოყენებული ტერმინებიდან.

სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის HUDOC-ის მონაცემთა ბაზა საშუალებას იძლევა, განახორციელოთ ძიება საკვანძო სიტყვების გამოყენებით. ამ საკვანძო სიტყვებით ძებნის საშუალებით შესაძლებელია, მსგავსი იურიდიული შინაარსის მქონე დოკუმენტების ჯგუფის პოვნა (სასამართლოს დასაბუთება და დასკვნები თითოეულ საქმესთან დაკავშირებით შეჯამებულია საკვანძო სიტყვების საშუალებით). ცალკეული საქმეებისთვის საკვანძო სიტყვების ნახვა შეგიძლიათ HUDOC-ში საქმის დეტალების ღილაკზე დაჭერით. დამატებითი ინფორმაციისთვის HUDOC-ის მონაცემთა ბაზისა და საკვანძო სიტყვების შესახებ იხილეთ: HUDOC, მომხმარებლის სახელმძღვანელო.

I. ზოგადი პრინციპები

ა. მნიშვნელობა და ფარგლები

N1 ოქმის მე-3 მუხლი - თავისუფალი არჩევნების უფლება

„მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები კისრულობენ ვალდებულებას, გონივრული პერიოდულობით ჩაატარონ თავისუფალი არჩევნები ფარული კენჭისყრით ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოების არჩევნას უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას.“

Hudoc-ის საკვანძო სიტყვები:

თავისუფალი არჩევნების უფლება (P1-3), პერიოდული არჩევნები (P1-3), არჩევნები ფარული კენჭისყრით (P1-3), ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალი გამოხატვა (P1-3), საკანონმდებლო ორგანოების არჩევანი (P1-3), ხმის მიცემა (P1-3), არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობა (P1-3).

1. „კონვენციის პრეამბულის თანახმად, ადამიანის ფუნდამენტური უფლებები და თავისუფლებები ყველაზე უკეთ არის დაცული „ეფექტური პოლიტიკური დემოკრატიის პირობებში“. ვინაიდან იგი ითვალისწინებს დემოკრატიის დამახასიათებელ პრინციპს, შესაბამისად, N1 ოქმის მე-3 მუხლი არის უმთავრესი მნიშვნელობისა კონვენციის სისტემაში“ (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, §47).

2. პირველი ოქმის მე-3 მუხლი ეხება მხოლოდ საკანონმდებლო ორგანოს არჩევანს. თუმცა ეს ფრაზა არ შემოიფარგლება მხოლოდ პარლამენტით. განხილულ უნდა იქნეს შესაბამისი ქვეყნის კონსტიტუციური სტრუქტურა (*Timke v. Germany*, კომისიის გადაწყვეტილება). ზოგადად, პირველი ოქმის მე-3 მუხლის მოქმედების სფერო არ მოიცავს მხოლოდ ადგილობრივ არჩევნებს, იქნება ეს მუნიციპალური (*Xuereb v. Malta*; *Salleras Llinares v. Spain*) თუ რეგიონალური (*Malarde v. France*). სასამართლომ დაადგინა, რომ რეგულაციებისა და კანონქვემდებარე აქტების შემუშავების უფლებამოსილება, რომელიც მრავალ ქვეყანაში ადგილობრივ ხელისუფლებას ენიჭება, უნდა განსხვავებულ იქნეს საკანონმდებლო ძალაუფლებისგან, რომელიც მოხსენიებულია პირველი ოქმის მე-3 მუხლში, მიუხედავად იმისა, რომ საკანონმდებლო უფლებამოსილება შეიძლება არ შემოიფარგლოს მხოლოდ ეროვნული პარლამენტით (*M Polandka v. Poland (dec.)*).

3. სასამართლომ განმარტა ცნება „არჩევნების“ ინტერპრეტაცია, რითაც განსაზღვრა N1 ოქმის მე-3 მუხლის მოქმედების ფარგლები (*Cumhuriyet Halk Partisi v. Turkey (dec.)*, §§33-34 და 37-38). სასამართლომ განმარტა, რომ რეფერენდუმის პრინციპი არ მიეკუთვნება N1 ოქმის მე-3 მუხლის ფარგლებს (იქვე, §§33 და 38; *Moohan and Gillon v. the United Kingdom (dec.)*, §40). ამასთან, იგი ითვალისწინებს საარჩევნო სისტემების მრავალფეროვნებას სხვადასხვა სახელმწიფოში. ამრიგად, ეს არ გამოორიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ ხელშემკვრელი სახელმწიფოს მიერ „რეფერენდუმის“ სახელით აღწერილი დემოკრატიული პროცესი პოტენციურად მოხვდეს N1 ოქმის მე-3 მუხლის მოქმედების ფარგლებში. ამისათვის საჭიროა, რომ

პროცესი ტარდებოდა „გონივრული ინტერვალებით ფარული კენჭისყრით, ისეთ პირობებში, როგორც უზრუნველყოფს ხალხის აზრის თავისუფალ გამოხატვას საკანონმდებლო ორგანოს არჩევისას.“ (იქვე, §42).

4. სასამართლომ დაადგინა, რომ არჩევნებამდე ორი კვირით ადრე ამომრჩეველთა განწყობის შესახებ აზრის გამოკითხვის შედეგების მიღების შეუძლებლობა არ ახდენდა ამომრჩევლებზე იმდენად „პირდაპირ“ ზეგავლენას, რომ მათ ამტკიცონ, N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევის „მსხვერპლნი“ არიან, კონვენციის 34-ე მუხლის მნიშვნელობით (*Dimitras and Others v. Greece* (dec.), §§30-32).

5. რაც შეეხება საპრეზიდენტო არჩევნებს, სასამართლომ მიიჩნია, რომ სახელმწიფოს მეთაურის უფლებამოსილება, როგორც ასეთი, არ შეიძლება გაგებულ იქნეს „საკანონმდებლო ორგანოს“ ფორმად, პირველი ოქმის მე-3 მუხლის მნიშვნელობით. თუმცა ეს არ გამოირიცხავს საპრეზიდენტო არჩევნებზე პირველი ოქმის მე-3 მუხლის გავრცელების შესაძლებლობას. თუ დადგინდება, რომ კონკრეტული სახელმწიფოს მეთაურის უფლებამოსილება მოიცავს კანონმდებლობის ინიცირებას და მიღებას, ან მას კანონმდებლობის მიღებასა თუ ძირითად კანონშემოქმედ ორგანოთა მიმართ ცენზურასთან დაკავშირებით ფართო უფლებამოსილება ენიჭება, მაშინ იგი შეიძლება მიჩნეული იყოს „საკანონმდებლო ორგანოდ“ პირველი ოქმის მე-3 მუხლის მნიშვნელობით (*Boškoski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia* (dec.); *Brito Da Silva Guerra and Sousa Magno v. Portugal* (dec.)). თუმცა ეს შესაძლებლობა არასდროს გამოუყენებიათ, და არც კი იყო ნახსენები მომდევნო საქმეებში (*Paksas v. Lithuania* [GC]; *Anchugov and Gladkov v. Russia*, §§55-56).

6. სასამართლომ საქმეთა მთელ რიგთან დაკავშირებით განაცხადა, რომ ევროპის პარლამენტი წარმოადგენს „საკანონმდებლო ორგანოს“ N1 ოქმის მე-3 მუხლის მნიშვნელობით. (*Matthews v. the United Kingdom* [GC], §§45-54; *Occhetto v. Italy* (dec.), §42).

7. რაც შეეხება არჩევნების ფაქტობრივ მახასიათებლებს, N1 ოქმის მე-3 მუხლის ტექსტი მხოლოდ იმას ითვალისწინებს, რომ არჩევნები უნდა იყოს თავისუფალი და ჩატარდეს ფარული კენჭისყრით, როგორც ამას არაერთგზის ხაზს უსვამდა ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისია („კომისია“), შემდეგ კი სასამართლო (*X. v. the United Kingdom*, კომისიის 1976 წლის 6 ოქტომბრის გადაწყვეტილება). ამ დებულებაში ასევე განმარტებულია, რომ არჩევნები უნდა ჩატარდეს გონივრული პერიოდულობით. ამ საკითხებში სახელმწიფოებს მიხედულების ფართო ფარგლები აქვთ. ამის მიუხედავად, პრეცედენტული სამართალი შემდეგ მითითებებს შეიცავს:

8. კომისია მიიჩნევს, რომ საკითხი, ტარდება თუ არა არჩევნები გონივრული პერიოდულობით, უნდა განისაზღვროს საპარლამენტო არჩევნების მიზნის გათვალისწინებით. ეს მიზანია, უზრუნველყოს, რომ გაბატონებულ საზოგადოებრივ აზრში მომხდარი ფუნდამენტური ცვლილებები აისახოს ხალხის წარმომადგენელთა მოსაზრებებში. პარლამენტმა, ძირითადად, უნდა შეიმუშაოს და შეასრულოს თავისი საკანონმდებლო მიზნები, მათ შორის, გრძელვადიანი საკანონმდებლო გეგმები. არჩევნებს შორის ძალიან მოკლე ინტერვალმა შეიძლება ხელი შეუშალოს პოლიტიკურ დაგეგმვას ამომრჩეველთა ნების განხორციელების მიზნით; ძალიან გრძელმა ინტერვალმა შეიძლება გამოიწვიოს პოლიტიკური დაჯგუფებების პეტრიფიკაცია პარლამენტში და შედეგად მოხდეს ისე, რომ ისინი ვეღარ გამოხატავდნენ ამომრჩევლებში გაბატონებულ ნებას (*Timke v. Germany*, კომისიის გადაწყვეტილება).

9. პრეცედენტულ სამართალში გრძელდება საყოველთაო საარჩევნო უფლებასთან დაკავშირებული მოთხოვნის შემუშავება, რომელიც ამჟამად მთავარი ამოსავალი პრინციპია (*X. v. Germany*, კომისიის გადაწყვეტილება; *Hirst v. the United Kingdom (N 2)* [GC], §§59 და 62; *Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, §51). მიუხედავად იმისა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლი მოიცავს ყველა მოქალაქის თანასწორუფლებიანობის პრინციპს საარჩევნო უფლების განხორციელებისას, აქედან არ გამომდინარეობს, რომ ყველა ხმას აუცილებლად უნდა ჰქონდეს

თანაბარი წონა არჩევნების შედეგის თვალსაზრისით. ამრიგად, არც ერთ საარჩევნო სისტემას არ შეუძლია, აღმოფხვრას „დაკარგული ხმების“ შესაძლებლობა (იქვე, §54; *Partija "Jaunie Demokrāti"* და *Partija "Mūsu Zeme" v. Latvia* (dec.)).

10. ამასთან, თითოეული ამომრჩევლის ხმამ უნდა შეძლოს, გავლენა მოახდინოს საკანონმდებლო ორგანოს შემადგენლობაზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში, ხმის მიცემის უფლება, საარჩევნო პროცესი და, საბოლოო ანგარიშში, თვით დემოკრატიული წყობა, აზრს მოკლებული იქნებოდა (*Riza and Others v. Bulgaria*, §148). ამრიგად, სახელმწიფოები სარგებლობენ ფართო მიხედულების ფარგლებით კენჭისყრის ორგანიზების თვალსაზრისით. საარჩევნო საზღვრების გადასინჯვა, რაც ამომრჩეველთა რაოდენობის თვალსაზრისით არათანაბარი საარჩევნო ერთეულების შექმნას იწვევს, არ არღვევს N1 ოქმის მე-3 მუხლს, იმ პირობით, რომ ხალხის თავისუფალი ნება გუსტად არის ასახული (*Bompard v. France* (dec.)). დაბოლოს, საარჩევნო სისტემის არჩევანი, რომლის მეშვეობითაც უზრუნველყოფილია ხალხის აზრის თავისუფალი გამოხატვა საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნის სფეროში – იქნება ეს პროპორციული წარმომადგენლობის საფუძველზე, თუ ერთმანდატიან ოლქებში არჩევნების სისტემა (“first-past-the-post” system) ან რაიმე სხვა სისტემა – არის საკითხი, რომელთან დაკავშირებითაც სახელმწიფოები მიხედულების ფართო ფარგლებით სარგებლობენ (*Matthews v. the United Kingdom* [GC], §64).

ბ. ინტერპრეტაციის პრინციპები

11. N1 ოქმის მე-3 მუხლი განსხვავებული სახით არის ჩამოყალიბებული კონვენციის სხვა არსებითი დებულებებისა და ოქმებისგან, რაც გულისხმობს მაღალი ხელშემკვრელი მხარეების ვალდებულებას, ჩაატარონ თავისუფალი არჩევნები ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოების არჩევნისას უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას, და ეს დებულება არ შეიცავს კონკრეტულ უფლებაზე ან თავისუფლებაზე მითითებას. ამასთან, N1 ოქმის მე-3 მუხლის

travaux préparatoires და ამ დებულების მთლიანი კონვენციის კონტექსტში ინტერპრეტაციის გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს დებულება ასევე გულისხმობს ინდივიდუალურ უფლებებს, მათ შორის: ხმის მიცემის უფლებას და („აქტიური“ ასპექტი) და არჩევნებში კანდიდატის სახით მონაწილეობის მიღების უფლებას („პასიური“ ასპექტი). (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, §§48-51; *Ždanoka v. Latvia* [GC], §102).

12. მიუხედავად ამისა, ეს უფლებები არ არის აბსოლუტური. დასაშვებია „ნაგულისხმევი შეზღუდვები“ და ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს ამ სფეროში მიხედულების ფართო ფარგლები უნდა მიენიჭოთ. N1 ოქმის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული „ნაგულისხმევი შეზღუდვების“ ცნებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ამ დებულებით გარანტირებულ უფლებებთან დაკავშირებული მიზნების შესაბამისობის დადგენისთვის. იმის გათვალისწინებით, რომ მე-3 მუხლი არ შემოიფარგლება მხოლოდ „ლეგიტიმური მიზნების“ კონკრეტული ჩამონათვალით, მაგალითად, მე-8 მუხლიდან მე-11 მუხლებით გათვალისწინებული შემთხვევებით, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს უფლება აქვთ, არ შემოიფარგლონ მხოლოდ ამ ჩამონათვალით უფლების შეზღუდვისას, იმ პირობით, რომ მათ შეუძლიათ დაადასტურონ ამ მიზნის შესაბამისობა კანონის უზენაესობის პრინციპთან, და კონვენციის ზოგად მიზნებთან, საქმის კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით.

13. „ნაგულისხმევი შეზღუდვების“ ცნება ნიშნავს იმას, რომ სასამართლო არ იყენებს ტრადიციულ ტესტებს, როგორებიცაა „აუცილებლობის“ ან „გადაუდებელი საზოგადოებრივი აუცილებლობის“ ტესტები, რომლებიც გამოიყენება მე-8 და/ან მე-11 მუხლების კონტექსტში. N1 ოქმის მე-3 მუხლის მოთხოვნებთან შესაბამისობის შემოწმებისას სასამართლო, ძირითადად, ორ კრიტერიუმზე ამახვილებს ყურადღებას: იყო თუ არა თვითნებობა ან პროპორციულობის ნაკლებობა, და ხელი შეუშალა თუ არა შეზღუდვამ ხალხის აზრის თავისუფალ გამოხატვას. ამასთან, იგი ხაზს უსვამს ნებისმიერი ქვეყნის კანონმდებლობის შეფასების აუცილებლობას შესაბამისი ქვეყნის პოლიტიკური ევოლუციის გათვალისწინებით, რაც იმას ნიშნავს, რომ ერთ სისტემაში მი-

უღებელი თვისებები შეიძლება სხვა სისტემაში იყოს გამართლებული (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, §52; *Ždanoka v. Latvia* [GC], §§103-104 და 115).

14. ხმის მიცემის უფლებისგან განსხვავებით (აქტიური ასპექტი), შეიძლება უფრო მკაცრი მოთხოვნები დაწესდეს საპარლამენტო არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობასთან დაკავშირებით (პასიური ასპექტი). სინამდვილეში, მაშინ, როდესაც პირველი ოქმის მე-3 მუხლის „აქტიური“ ასპექტი, ჩვეულებრივ, იმ ნორმატიული დებულებების პროპორციულობის უფრო ფართო შეფასებას ითვალისწინებს, რომლებიც პირის ან პირთა ჯგუფის ხმის უფლების შეზღუდვებს ადგენენ, სასამართლოს მიერ „პასიური“ ასპექტის შესწავლასთან მიმართებით გამოყენებული ტესტი, ძირითადად, შემოიფარგლება იმ ეროვნულ პროცედურებში თვითნებობის არარსებობის შემონმებით, რომელთა შედეგადაც პირის კანდიდატად მონაწილეობისგან დისკვალიფიკაცია მოხდა (*Ždanoka v. Latvia* [GC], §115; *Melnitchenko v. Ukraine*, §57).

15. რაც შეეხება კითხვას, ვის აქვს უფლება, დაეყრდნოს უფლების „პასიური“ ასპექტის სავარაუდო დარღვევას, სასამართლომ აღიარა, რომ, როდესაც საარჩევნო კანონმდებლობა ან ხელისუფლების მიერ განხორციელებული ზომები ზღუდავს ინდივიდუალური კანდიდატის უფლებას არჩევნებში მონაწილეობასთან დაკავშირებით პარტიული სიის საშუალებით, შესაბამის პარტიას, როგორც იურიდიულ პირს, უფლება აქვს პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მიხედვით დაზარალებულად გამოაცხადოს თავი, თავისი კანდიდატებისგან დამოუკიდებლად (*Georgian Labour Party v. Georgia*, §§72-74; *Riza and Others v. Bulgaria*, §142).

16. გარდა ამისა, როდესაც სასამართლო ქვეყნის საარჩევნო სისტემას შეისწავლის, იქნება ეს აქტიური თუ პასიური ასპექტი, იგი ითვალისწინებს სახელმწიფოების ისტორიული კონტექსტების მრავალფეროვნებას. ამგვარმა განსხვავებულმა კონტექსტმა შეიძლება გამოიწვიოს ის, რომ სასამართლომ აღიაროს არჩევნების წესებში ქვეყნებს შორის არსებული განსხვავებები, მაგრამ ამან შეიძლება, ასევე განაპირობოს მოთხოვნების გადასინჯვა და განვითარება, განსახილველი პერიოდის შესაბამისად.

17. დაბოლოს, N1 ოქმის მე-3 მუხლი მოიცავს არჩევნების შემდგომ პერიოდს, მათ შორის ხმების დათვლასა და შედეგების აღრიცხვა-გადაცემას. ამრიგად, სახელმწიფოებს პოზიტიური ვალდებულება ეკისრებათ, უზრუნველყონ იმ პროცესის სათანადო რეგულირება, როდესაც ხმის მიცემის შედეგების დადგენა, დამუშავება და აღრიცხვა ხდება (*Davydov and Others v. Russia*, §§284-285).

II. აქტიური ასპექტი: ხმის მიცემის უფლება

18. „აქტიური“ ასპექტი შეზღუდვებს ექვემდებარება. აქ, ისევე როგორც N1 ოქმის მე-3 მუხლით გათვალისწინებულ ნებისმიერ სხვა სფეროში, წევრ სახელმწიფოებს მიხედულების გარკვეული ზღვარი აქვთ, რომელიც განსხვავდება კონტექსტიდან გამომდინარე. მაგალითად, შესაძლებელია მინიმალური ასაკის დადგენა იმის უზრუნველსაყოფად, რომ საარჩევნო პროცესში მონაწილე პირები საკმარისად მონიჭული იყვნენ (*Hirst v. the United Kingdom* (N2) [GC], §62).

19. ამასთან, განხორციელებული ზედამხედველობა მოიცავს პროპორციულობის შედარებით ყოვლისმომცველ მიმოხილვას. შეფასების თავისუფლების არეს, რომელიც სახელმწიფოებს ენიჭებათ, არ შეიძლება ისეთი გავლენა ჰქონდეს გარკვეულ პირებზე ან პირთა ჯგუფებზე, რომ მათ მონაწილეობა ვერ მიიღონ ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, განსაკუთრებით კი საკანონმდებლო ორგანოს წევრების დანიშვნაში. (*Aziz v. Cyprus*, §28; *Tănase v. Moldova* [GC], §158). საქმეში – *Aziz v. Cyprus* – სასამართლომ გამოიტანა გადაწყვეტილება თურქულ-კვიპროსული თემის წევრების მიერ საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნებში ხმის მიცემის შეუძლებლობის შესახებ. სასამართლომ მიიჩნია, რომ, 1963 წლიდან კვიპროსში არსებული არანორმალური ვითარებისა და საკანონმდებლო ვაკუუმის გათვალისწინებით, განმცხადებელს, როგორც თურქულ-კვიპროსული თემის წარმომადგენელს, რომელიც კვიპროსის რესპუბლიკაში ცხოვრობდა, სრულად ჩამოერთვა შესაძლებლობა, გამოეთქვა საკუთარი აზრი წარმომადგენელთა პალატის წევრთა არჩევნების პროცეს-

ში. ამით შეილახა განმცხადებლის ხმის მიცემის უფლების არსი. სასამართლომ ასევე დაადგინა აშკარად უთანასწორო მოპყრობა, ამ უფლებით სარგებლობის თვალსაზრისით, თურქულ-კვიპროსული თემის წევრებსა და ბერძნულ-კვიპროსულ თემს შორის. შესაბამისად, დაირღვა N1 ოქმის მე-3 მუხლი როგორც ცალკე აღებული, ასევე ერთობლიობაში კონვენციის მე-14 მუხლთან.

20. აღსანიშნავია, რომ არჩევნებთან დაკავშირებული საჩივრები, რომლებიც არ ხვდება N1 ოქმის მე-3 მუხლის ფარგლებში, შეიძლება, საჭიროების შემთხვევაში, კონვენციის სხვა მუხლების საფუძველზე იქნეს წარდგენილი. ასე მაგალითად, საქმეში – *Mółka v. Poland* – განმცხადებელს არ შეეძლო მუნიციპალურ საბჭოში, საოლქო საბჭოებსა და რეგიონულ ასამბლეებში არჩევნებში ხმის მიცემა. საარჩევნო უბანი მიუწვდომელი იყო ეტლით მოსარგებლე პირებისთვის და არ იყო დაშვებული საარჩევნო ბიულეტენების შენობის გარეთ გამოტანა. სასამართლომ დაადგინა, რომ, შესაძლებელია, ვინაიდან ხელისუფლებამ ვერ უზრუნველყო საარჩევნო უბანზე სათანადო წვდომა განმცხადებლისთვის, რომელსაც სურდა, აქტიური ცხოვრებით ეცხოვრა, მასში აღძრა დამცირებისა და დაჩაგრულობის განცდა, რასაც შეეძლო, შეეღახა მისი პირადი ავტონომია და მისი პირადი ცხოვრების ხარისხი. ამრიგად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ასეთ ვითარებაში დაირღვა მე-8 მუხლი.

გ. სამოქალაქო უფლებების ჩამორთმევა

21. სასამართლო განსაკუთრებით ყურადღებით ეკიდება ისეთ საქმეებს, სადაც პირს ან პირთა ჯგუფს ხმის მიცემის უფლება ჩამოერთმევა. ხმის მიცემის უფლების ჩამორთმევა ლეგიტიმურ მიზანს უნდა ემსახურობდეს, მაგრამ ასევე უნდა გაიაროს უფრო მაკარი პროპორციულობის ტესტი. სასამართლომ მთელი რიგი საქმეებისა განიხილა, რომლებშიც ხმის უფლების ჩამორთმევა სისხლის სამართლის გამოძიების ფარგლებში მოხდა. საქმე – *Labita v. Italy* [GC] – ეხებოდა მაფიის წევრობაში ეჭვმიტანილი პირისთვის სამოქალაქო უფლებების ავტომატურად ჩამორთმევას. სასამართლო დაეთანხმა, რომ ეს ღონისძიება ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდა. ამასთან, ვინაიდან ეს ზომა

გამოყენებულ იქნა მხოლოდ განმცხადებლის გამართლების შემდეგ, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეს იყო არაპროპორციული, რადგან არ არსებობდა რაიმე საფუძველი ეჭვისა, რომ მომჩივანი მაფიის წევრი იყო. საქმეში – *Vito Sante Santoro v. Italy* – განმცხადებელს ასევე ჩამოერთვა ხმის მიცემის უფლება შეზღუდული ვადით, პოლიციის ზედამხედველობის ქვეშ მისი მოთავსების გამო, თუმცა ცხრა თვეზე მეტი იყო გასული ბრძანების გაცემიდან, რომლის საფუძველზე იგი ზედამხედველობის ქვეშ იმყოფებდა და საარჩევნო სიიდან მისი სახელის ამოღებას შორის. შედეგად, განმცხადებელს შეეზღუდა ხმის მიცემის უფლება ორ არჩევნებში, რაც არ მოხდებოდა, ზომა რომ დაუყოვნებლივ გამოყენებულიყო. მთავრობას არ დაუსახელებია რაიმე საპატიო მიზეზი ამ ვადის გასამართლებლად. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ დაირღვა N1 ოქმის მე-3 მუხლი.

22. სამოქალაქო უფლებების დაკარგვის საკითხი მხოლოდ სისხლის სამართლის კონტექსტში არ ჩნდება. საქმე – *Albanese v. Italy* – ეხებოდა განმცხადებლის საარჩევნო უფლებების შეჩერებას მის მიმართ გაკოტრების საქმისწარმოების განმავლობაში. სასამართლომ აღნიშნა, რომ გაკოტრების საქმისწარმოება უფრო სამოქალაქო წარმოების ფარგლებში ხვდება, ვიდრე სისხლის სამართლისა, და, შესაბამისად, იგი არ ეხებოდა რაიმე გაყალბებას ან თაღლითობას გაკოტრებული პირის მხრიდან. შესაბამისად, პირის საარჩევნო უფლებებზე შეზღუდვების დაწესების მიზანი წმინდად სადამსჯელო იყო. ამრიგად, ეს ზომა არაფერს ემსახურებოდა თუ არა გაკოტრებულად აღიარებული პირების დამცირებას მხოლოდ იმიტომ, რომ ისინი გადახდისუნაროდ იყვნენ ცნობილი, დამოუკიდებლად იმისა, ჩაიდინეს თუ არა დანაშაული. შესაბამისად, ეს ზომა არ ემსახურებოდა ლეგიტიმურ მიზანს, N1 ოქმის მე-3 მუხლის მნიშვნელობით.

23. სასამართლომ ასევე განიხილა ხმის უფლების დაკარგვა ნაწილობრივი მეურვეობის ქვეშ მოთავსების გამო. საქმეზე – *Alajos Kiss v. Hungary* – სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამგვარი ზომები შეიძლება ლეგიტიმური მიზნის მიღწევას ემსახურებოდეს, კერძოდ იმის უზრუნველყოფას, რომ მხოლოდ ის მოქალაქეები, რომლებიც შეძლებენ, შეაფასონ თავიანთი გადაწყვეტილებების შედეგები და მიიღონ გაცნობიერებული და საღი

გადანწყვეტილებები, შეიძლება, მონაწილეობდნენ საზოგადოებრივ საქმეებში. მიუხედავად ამისა, ამ შემთხვევაში ხმის მიცემის უფლებაზე აკრძალვა დაწესდა ავტომატური და ბლანკეტური სახით, დამოუკიდებლად პირის ფაქტობრივი შესაძლებლობებისა და სრულ და ნაწილობრივ მეურვეობას შორის რაიმე განსხვავებისა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ერთი ჯგუფის სახით მოაზრება და მოპყრობა სხვადასხვა ინტელექტუალური ან გონებრივი შებლუდულობის მქონე პირთა ცალკეული ჯგუფებისადმი, სადავო კლასიფიკაციას განეკუთვნება და მათი უფლებების შეკვეცა მკაცრ შემონიშნებას უნდა ექვემდებარებოდეს. შესაბამისად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ ხმის უფლების განუზღვევლი ჩამორთმევა, სასამართლოს მხრიდან ინდივიდუალური შეფასების გარეშე, არ შეიძლება ჩაითვალოს დასახული მიზნის პროპორციულად.

დ. პატიმრებთან დაკავშირებული საქმეები

24. ზოგადად, პატიმრები კვლავაც სარგებლობენ კონვენციით უზრუნველყოფილი ყველა ძირითადი უფლებითა და თავისუფლებით, გარდა თავისუფლების უფლებისა, როდესაც კანონიერი პატიმრობა ცალსახად ხვდება კონვენციის მე-5 მუხლის ფარგლებში (*Hirst v. the United Kingdom* (N2) [GC], §69). N1 ოქმის მე-3 მუხლით გარანტირებული უფლებები გამონაკლისი არ არის. ამრიგად, უდავოა, რომ პატიმარს უნდა ჩამოერთვას თავისი უფლებები მისი პატიმრის სტატუსის გამო, რომელიც მას დაკავებისა და მსჯავრდების შემდეგ მიენიჭა. ეს არ კრძალავს საზოგადოების დაცვის მიზნით ზომების მიღებას იმ ქმედებების წინააღმდეგ, რომლებიც მიმართულია კონვენციით გათვალისწინებული უფლებებისა და თავისუფლებების შელახვაზე.

25. N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ გამორიცხავს, რომ საარჩევნო უფლებაზე შეზღუდვა დაწესდეს იმ პირისათვის, რომელმაც, მაგალითად, ბოროტად გამოიყენა საჯარო თანამდებობა, ან რომლის ქცევა ემუქრება კანონის უზენაესობასა თუ დემოკრატიულ ღირებულებებს. მიუხედავად ამისა, საარჩევნო უფლების ჩამორთმევის მკაცრი ზომა არ უნდა იქნეს ადვილად გამოსაყენებელი და პროპორციულობის პრინციპი მოითხოვს აშკარა და

საკმარისი კავშირის არსებობას სანქციასა და პირის ქცევასა და გარემოებებს შორის. (*Hirst v. the United Kingdom* (N2) [GC], §71).

26. ამრიგად, პატიმრისთვის პოლიტიკური უფლებების ჩამორთმევა, კანონის უზენაესობის დაცვასთან ერთად, შეიძლება ემსახურებოდეს დანაშაულის პრევენციისა და სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ამაღლების კანონიერ მიზნებს. იმავდროულად, ასეთი ზომა არ შეიძლება დანესდეს ავტომატურად, ან არ აკმაყოფილებდეს პროპორციულობის მოთხოვნას.

27. სახელმწიფოებმა შეიძლება გადანყვიტონ, სასამართლოს პრეროგატივაში დატოვონ მსჯავრდებულთა ხმის მიცემის უფლების შემზღუდავი ღონისძიების პროპორციულობის დადგენა, ან მათ კანონებში შეიტანონ დებულებები, რომლებიც განსაზღვრავენ იმ გარემოებებს, რომლებშიც ასეთი ზომა უნდა იყოს გამოყენებული. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, თავად საკანონმდებლო ხელისუფლების მოვალეობა იქნება ურთიერთსაპირისპირო ინტერესების დაბალანსება, რათა თავიდან იქნეს აცილებული რაიმე ზოგადი, ავტომატური და განურჩეველი შეზღუდვის დანესება. შესაბამისად, ხმის მიცემის უფლების ჩამორთმევა კონკრეტული სასამართლო გადანყვიტულების არარსებობის შემთხვევაში, თავისთავად არ გამოიწვევს N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევას. (*Scoppola v. Italy* (N3) [GC], §102).

28. საქმეში – *Hirst v. the United Kingdom* (N2) [GC] – სასამართლომ დაადგინა N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა, რადგან ხმის მიცემის უფლების ჩამორთმევა იყო ბლანკეტური აკრძალვა, რომელიც ავტომატურად ვრცელდებოდა ყველა პირზე, ვინც საპატიმრო სასჯელს იხდიდა. ეს აკრძალვა 48 000 პატიმარს შეეხო, რაც ადამიანთა ძალიან დიდი რიცხვი იყო და იგი ვრცელდებოდა სხვადასხვა სახის საპატიმრო სასჯელზე, მათ შორის, უვადო პატიმრობასა და სხვადასხვა სახის მსუბუქ და მძიმე დანაშაულზე. გარდა ამისა, არ არსებობდა პირდაპირი კავშირი პირის მიერ ჩადენილ დანაშაულსა და მისთვის ხმის უფლების ჩამორთმევას შორის. სასამართლომ ასევე დაადგინა N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა საქმეში – *Söyler v. Turkey*, სადაც მსჯავრდებულ პირებზე დანესებული ხმის მიცემის უფლების შემზღუდ-

ვებს კიდევ უფრო ფართო ხასიათი და ზემოქმედება ჰქონდა, რადგანაც ისინი ვრცელდებოდა იმ პირებზეც, რომლებიც აღარ იყვნენ პატიმრები. საქმეში – *Frodl v. Austria* – ხმის მიცემის უფლების ჩამორთმევა არ შეეხო სისტემურად ყველა პატიმარს, არამედ მხოლოდ მათ, ვისაც ერთ წელზე მეტი ვადით მიესაჯათ პატიმრობა განზრახ ჩადენილი დანაშაულისათვის. მიუხედავად ამისა, არავითარი კავშირი არ არსებობდა ზომების ავტომატურ დაკისრებასა და პირის ქმედებებსა და საქმესთან დაკავშირებულ გარემოებებს შორის. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ხმის მიცემის აკრძალვა არ არის პროპორციული დასახული მიზნების მისაღწევად.

29. ამასთან, საქმეში – *Scoppola v. Italy* (N3) [GC] – სასამართლომ განიხილა ხმის მიცემის უფლების აკრძალვა, რომელიც ეხებოდა მხოლოდ მკაფიოდ განსაზღვრული გარკვეული დანაშაულებისთვის მსჯავრდებულ პირებს ან საპატიმრო სასჯელს, რომელიც აღემატებოდა კანონით დადგენილ ზღვარს. საკანონმდებლო ორგანომ ფრთხილად განსაზღვრა ამ ღონისძიების ხანგრძლივობა თითოეული საქმის სპეციფიკური მახასიათებლების მიხედვით. მან ასევე განსაზღვრა აკრძალვის ხანგრძლივობა დაკისრებული სასჯელის მიხედვით და, შესაბამისად, ირიბი გზით, სასჯელის სიმძიმის მიხედვით. მსჯავრდებულთა დიდმა ნაწილმა შეინარჩუნა საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნებში ხმის მიცემის შესაძლებლობა. გარდა ამისა, ეს სისტემა ითვალისწინებდა მუდმივი აკრძალვის ქვეშ მოქცეულ მსჯავრდებულთა უფლებას, აღედგინათ თავიანთი ხმის მიცემის უფლება. შესაბამისად, იტალიური სისტემა არ ხასიათდებოდა ზედმეტი სიხისტით. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ დაადგინა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ დარღვეულა.

30. ამასთან, უნდა აღინიშნოს, იმისთვის, რათა N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა ამტკიცონ, პატიმრებმა უნდა აჩვენონ, რომ მათ, ფაქტობრივად, შეეზღუდათ ხმის მიცემის შესაძლებლობა. მათთვის საკმარისი არ არის მხოლოდ პატიმრობაზე დაყრდნობა, რადგან ისეთი მოვლენები, როგორებიცაა ფსიქიატრიულ დაწესებულებაში მოთავსება ან ვადამდელი განთავისუფლება და ა.შ., შეიძლება, არჩევნების თარიღამდე მოხდეს. შესაბამის-

სად, ამგვარად განაცხადები დაუშვებლად იქნება მიჩნეული, როგორც ამკარად დაუსაბუთებელი (*Dunn and Others v. the United Kingdom* (dec.)).

31. გარდა ამისა, სასამართლოს არასდროს მიუჩნევია მიზანშეწონილად, მიეთითებინა სახელმწიფოებისთვის აუცილებელი ზომები, რომლებიც პატიმრებისთვის ხმის მიცემის აკრძალვით გამონწვეული დარღვევების აღმოსაფხვრელად უნდა განხორციელდეს. საუკეთესო შემთხვევაში, მან განსაზღვრა ამ დარღვევების გამოსწორების ვადა (*Greens and M.T. v. the United Kingdom*, §120). ამასთან, დარღვევის გამართლების მიზნით, სახელმწიფოები ვერ დაეყრდნობიან კანონში ცვლილებების შეტანის სირთულეს, რამაც გამოიწვია დარღვევა. საქმეში – *Anchugov and Gladkov v. Russia* – სასამართლომ გაითვალისწინა ის არგუმენტი, რომ აკრძალვა დაწესდა კონსტიტუციის დებულებით, რომლის შესწორება პარლამენტს არ შეუძლია, და იგი შეიძლება გადასინჯულიყო მხოლოდ ახალი კონსტიტუციის მიღებით, რაც განსაკუთრებით რთულ პროცედურას გულისხმობდა. მიუხედავად ამისა, სასამართლომ აღნიშნა, რომ, ფაქტობრივად, ხელისუფლების უფლებამოსილებაშია, ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის მეთვალყურეობის ქვეშ აირჩიოს ის საშუალებები, რომლებიც გამოყენებულ იქნება კანონმდებლობის კონვენციასთან შესაბამისობაში მოსაყვანად. მთავრობებმა ყველა შესაძლო გზა უნდა განიხილონ, რათა უზრუნველყონ N1 ოქმის მე-3 მუხლთან შესაბამისობა, მათ შორის, პოლიტიკური პროცესის ფორმით, ან კონსტიტუციის ინტერპრეტაციის გზით (§111).

32. დაბლოს, საქმის – *Moohan and Gillon v. the United Kingdom* (dec.) – მიხედვით, მსჯავრდებული პირები ჩიოდნენ, რომ მათ არ შეეძლოთ ხმის მიცემა 2014 წელს ჩატარებულ შოტლანდიის დამოუკიდებლობის რეფერენდუმზე. სასამართლომ დაადგინა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ ვრცელდება რეფერენდუმზე და დაუშვებლად ცნო საჩივარი.

ე. ბინადრობა და საარჩევნო უფლებების ხელმისაწვდომობის პირობები

1. საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეების ხმის მიცემის უფლება

33. 1961 წლიდან დაწყებული, კომისიამ მრავალ შემთხვევაში დაუშვებლად მიიჩნია ბინადრობის კრიტერიუმის საფუძველზე ხმის უფლების შეზღუდვასთან დაკავშირებული საჩივრები, როგორც ამკარად დაუსაბუთებელი (იხ. კომისიის გადანყვეტილებები საქმეებზე: *X. and Others v. Belgium*; *X. v. the United Kingdom* (1976 წლის 11 დეკემბერი); *X. v. the United Kingdom* (1979 წლის 28 თებერვალი); *X. v. the United Kingdom* (1982 წლის 13 მაისი); *Polacco and Garofalo v. Italy*; *Luksch v. Germany*).

34. შემდგომში სასამართლომ კვლავ იმსჯელა ბინადრობის ადგილის კრიტერიუმის თავსებადობაზე N1 ოქმის მე-3 მუხლის მოთხოვნებთან. ასეთი შეზღუდვა შეიძლება გამართლებული იყოს რამდენიმე მიზეზით:

- პირველ რიგში, პრეზუმფცია, რომ არარეზიდენტ მოქალაქეებზე ნაკლებად ახდენს პირდაპირ ან მუდმივად ზეგავლენას თავიანთი ქვეყნის ყოველდღიური პრობლემები და მათ შესახებ ნაკლები ცოდნა აქვთ;

- მეორე, ის ფაქტი, რომ საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე კანდიდატებს არ შეუძლიათ ასე მარტივად წარუდგინონ არჩევნებთან დაკავშირებული საკითხები საზღვარგარეთ მცხოვრებ მოქალაქეებს, რომლებსაც, გარდა ამისა, ნაკლები გავლენა ექნებათ კანდიდატების შერჩევაზე ან მათი მანიფესტების შედგენაზე;

- მესამე, მჭიდრო კავშირი საპარლამენტო არჩევნებში ხმის მიცემის უფლებასა და ამგვარად არჩეული პოლიტიკური ორგანოების ქმედებების უშუალო ზემოქმედების ქვეშ მოქცევის ფაქტს შორის; და,

- მეოთხე, საკანონმდებლო ორგანოს ლეგიტიმური მიზანი, შეზღუდოს არჩევნებზე საზღვარგარეთ მცხოვრები მოქალაქეების გავლენა იმ საკითხებთან მიმართებით, რომლებიც, მიუხედავად მათი ფუნდამენტური ხასიათისა, უპირველეს ყოვლისა, ქვეყანაში მცხოვრებ პირებზე ახდენენ გავლენას.

35. მაშინაც კი, თუ დაინტერესებულ პირს არ გაუწყვეტია ყველა კავშირი თავისი წარმოშობის ქვეყანასთან და ზოგიერთი ზემოხსენებული ფაქტორი შეიძლება არ ეხებოდეს, კანონი ყოველთვის ვერ გაითვალისწინებს ყოველ ცალკეულ საქმეს, მაგრამ ზოგადი წესი უნდა დაადგინოს (*Hilbe v. Liechtenstein* (dec.); *Doyle v. the United Kingdom* (dec.); *Shindler v. the United Kingdom*, §105).

36. ამრიგად, სასამართლომ დაუსაბუთებლად მიიჩნია იმ მოქალაქეების განაცხადები, რომლებმაც დატოვეს თავიანთი წარმოშობის ქვეყანა (*Hilbe v. Liechtenstein* (dec.)). ორ შემთხვევაში სასამართლომ გაითვალისწინა ის ფაქტი, რომ არარეზიდენტებს შეეძლოთ საყოველთაო არჩევნებში ხმის მიცემა მათი ემიგრაციიდან პირველი 15 წლის განმავლობაში, და რომ მათი უფლება ნებისმიერ შემთხვევაში აღდგებოდა, როდესაც ისინი საცხოვრებლად დაბრუნდებოდნენ თავიანთ წარმოშობის ქვეყანაში. ამ საქმეებთან დაკავშირებით სასამართლომ დაასკვნა, რომ ეს ზომა არ იყო არაპროპორციული (*Doyle v. the United Kingdom* (dec.); *Shindler v. the United Kingdom*, §108). სასამართლომ ასევე პოზიტიურად შეაფასა ის გარემოება, რომ პარლამენტი არაერთგზის შეეცადა, აეწონა ურთიერთსაპირისპირო ინტერესები და დეტალურად განიხილა არარეზიდენტების ხმის მიცემის უფლების საკითხი; მოსაზრებების ევოლუცია პარლამენტში აისახა უფლების შეჩერების ხანგრძლივობის გადასინჯვაში და ზოგიერთ არარეზიდენტ მოქალაქეს პირველად მიეცა ხმის მიცემის უფლება (იქვე, §117).

37. საქმეზე – *Shindler v. the United Kingdom* – სასამართლომ აღნიშნა, რომ ევროპულ დონეზე იზრდება ცნობიერება მიგრაციასთან დაკავშირებული პრობლემების თაობაზე, წარმოშობისა და ბინადრობის ქვეყნებში პოლიტიკური მონაწილეობის თვალსაზრისით. მიუხედავად ამისა, არცერთი შესწავლილი მასალა

არ იძლევა იმის დასკვნის საშუალებას, რომ, ამჟამად მოქმედი კანონების მიხედვით, სახელმწიფოებს ვალდებულება ეკისრებათ, არარეზიდენტები უზრუნველყონ არჩევნებისადმი შეუზღუდავი წვდომით. მიუხედავად იმისა, რომ წევრი სახელმწიფოების კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში აშკარა ტენდენცია არსებობს, დაუშვან არარეზიდენტებისთვის ხმის მიცემის უფლება და სახელმწიფოების დიდი უმრავლესობა მხარს უჭერს ხმის მიცემის შეუზღუდავ უფლებას, ეს საკმარისი არ აღმოჩნდა რაიმე საერთო მიდგომის დასაანერგად ან კონსენსუსის მისაღწევად არარეზიდენტებისთვის ხმის მიცემის შეუზღუდავი უფლებების სასარგებლოდ. ამრიგად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ, თუმცა ეს საკითხი დაკვირვებას საჭიროებს, სახელმწიფოების მიხედულების ფარგლები ამ სფეროში კვლავაც ფართო რჩება (§§109-115).

2. გარკვეულ ტერიტორიებთან დაკავშირებული საქმე

38. საქმეში – *Py v. France* – სასამართლომ კვლავ მოიხსენია პოტენციურ ამომრჩეველსა და ტერიტორიას შორის საკმარისად მჭიდრო კავშირის არსებობის იდეა. ნუმეაში მცხოვრებ კონტინენტური საფრანგეთის მოქალაქეს უარი ეთქვა ხმის მიცემის უფლებაზე ახალი კალედონიის კონგრესის არჩევნებში იმ მოტივით, რომ მან ვერ შეძლო, დაემტკიცებინა ამ ტერიტორიაზე, მინიმუმ, 10 წლის განმავლობაში ცხოვრება. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ბინადრობის ადგილთან დაკავშირებით მოთხოვნილი ვადის ხანგრძლივობა განპირობებული იყო იმით, რომ ბიულეტენები უნდა ასახავდნენ „დაინტერესებული მოსახლეობის“ სურვილს და არჩევნების შედეგებზე გავლენა არ უნდა მოახდინოს კონკრეტულ ტერიტორიაზე ახალჩამოსული იმ პირების მიერ მასობრივად ხმის მიცემამ, რომლებსაც არა აქვთ საკმარისად ძლიერი კავშირები ამ ტერიტორიასთან. ამასთან, ხმის მიცემის უფლების შეზღუდვა ახალი კალედონიის მოქალაქეობის დამკვიდრების პირდაპირი და აუცილებელი შედეგი იყო. განმცხადებელზე გავლენას არ ახდენდა ახალი კალედონიის პოლიტიკური ინსტიტუტების მოქმედებები იმავე მოცულობით, როგორც რეზიდენტ მოქალაქეებზე. შესაბამისად, ბინადრობის პირობა გამართლებული იყო და კანონიერ მიზანს ემსახურებო-

და. ახალი კალედონიის ისტორია და სტატუსი – სრული სუვერენიტეტის მიღწევამდე გარდამავალი ეტაპი და თვითგამორკვევის პროცესის ნაწილი – შეიძლება ჩაითვალოს „ადგილობრივ მოთხოვნებად“, რომლებიც საჭიროებენ ისეთი მნიშვნელოვანი შეზღუდვების დაწესებას, როგორცაა 10-წლიანი ბინადრობის მოთხოვნა, პირობა, რომელიც ასევე მნიშვნელოვანი იყო სისხლიანი კონფლიქტის შემსუბუქებისთვის.

39. საქმე *Sevinger v. the Netherlands* შეეხებოდა კუნძულ არუბის, გარკვეული ავტონომიის მქონე ტერიტორიის, მაცხოვრებლების მიერ ჰოლანდიის საპარლამენტო არჩევნებში ხმის მიცემის შეუძლებლობას. თუმცა მათ უფლება ჰქონდათ, მონაწილეობა მიეღოთ არუბის პარლამენტის არჩევნებში, რომელსაც ჰოლანდიის პარლამენტში სპეციალური დელეგატები უნდა მიეწოდებინათ. სასამართლომ მიიჩნია, რომ არუბაში მცხოვრებ ნიდერლანდის მოქალაქეებს ამგვარად შეეძლოთ, გავლენა მოეხდინათ ნიდერლანდის პარლამენტის ქვედა პალატის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე, და რომ მათ არ შეეხოთ ამ პარლამენტის მოქმედებები ისეთივე ზომით, როგორც ნიდერლანდში მცხოვრებ ჰოლანდიელ მოქალაქეებს. სასამართლომ ასევე უარყო მე-14 მუხლის და N1 ოქმის მე-3 მუხლის სავარაუდო დარღვევის საფუძველზე წარდგენილი საჩივარი და აღნიშნა, რომ მხოლოდ იმ ჰოლანდიელ მოქალაქეებს ჰქონდათ არუბის პარლამენტის წევრებისთვის ხმის მიცემის უფლება, რომლებიც არუბაში ცხოვრობდნენ, და, შესაბამისად, მათი მდგომარეობა არ იყო არსებითად მსგავსი ჰოლანდიის სხვა მოქალაქეების მდგომარეობისა.

40. რაც შეეხება შესაბამის სახელმწიფოში კენჭისყრის გეოგრაფიულ და ტერიტორიულ ორგანიზებას, სასამართლომ დაადასტურა, რომ საკუთარი სახელის ერთი საარჩევნო სიიდან ნაშლისა და მისი სხვა სიაში დამატების მოთხოვნის ვალდებულება კანონიერ მიზნებს ისახავდა: საარჩევნო სიების შედგენის უზრუნველყოფას შესაბამის ვადებში და ზედამხედველობის დამაკმაყოფილებელ პირობებში საარჩევნო ბიულეტენებთან დაკავშირებული ოპერაციების სწორად ორგანიზებასა და თაღლითობის თავიდან აცილებას. სასამართლომ მიიჩნია, რომ

კანონით დადგენილ ვადაში ამ ფორმალობების შესრულების ვალდებულება სახელმწიფოს მიხედულების ფართო ფარგლებში ხვდება (*Benkaddour v. France*).

3. არჩევნების ორგანიზება საზღვარგარეთ არარეზიდენტი მოქალაქეებისთვის

41. N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ ავალდებულებს სახელმწიფოებს, დანერგონ სისტემა, რომელიც უზრუნველყოფს არარეზიდენტი მოქალაქეების ხმის მიცემის უფლების განხორციელებას. საქმის – *Sitaropoulos and Giakoumopoulos v. Greece [GC]* – განმცხადებლები ჩიოდნენ, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით რეგულირების არარსებობის გამო მათ არ შეეძლოთ თავიანთი ხმის მიცემის უფლებით სარგებლობა იმ ქვეყანაში, სადაც ისინი ცხოვრობდნენ ემიგრანტის სტატუსით (საფრანგეთი), მიუხედავად იმისა, რომ მათი წარმოშობის ქვეყნის კონსტიტუციით (საბერძნეთი) ეს შესაძლებლობა გათვალისწინებული იყო. სასამართლომ დაადგინა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ დარღვეულა, რადგან განმცხადებლების ფინანსური, ოჯახური და პროფესიული ცხოვრების თვალსაზრისით არსებული სირთულეები, რაც გამოწვეული იქნებოდა იმ შემთხვევაში, თუ მათ საბერძნეთში გამგზავრება მოუწევდათ, არ იქნებოდა იმდენად დისპროპორციული, რომ მათი ხმის მიცემის უფლებების არსის შელახვა გამოეწვია.

42. ამასთან, როდესაც ეროვნული სამართალი ითვალისწინებს ასეთ სისტემას, შეიძლება წარმოიშვას კონკრეტული ვალდებულებები, კერძოდ, საჭიროების შემთხვევაში, უცხო ქვეყანაში ახალი არჩევნების ჩატარების ვალდებულება. საქმეზე – *Riza and Others v. Bulgaria* – სასამართლომ განაცხადა: მას არ გამოჩენია მხედველობიდან ის ფაქტი, რომ არჩევნების ორგანიზება სხვა სუვერენულ ქვეყანაში, თუნდაც მხოლოდ საარჩევნო უბნების მხოლოდ შემზღვეული რაოდენობის შემთხვევაში, შეიძლება დაკავშირებული იყოს დიპლომატიური ან ორგანიზაციული ხასიათის გამოწვევებსა და დამატებით ხარჯებთან. ამასთან, სასამართლომ დაასკვნა, რომ ახალი არჩევნების ჩატარება საარჩევნო უბანზე, სადაც არჩევნების დღეს საარჩევნო კომისიის მხრიდან სერიოზული დარღვევები იყო დაშვებული ხმის მიცემის პროცესში, ამართლებს არჩევნების შედეგების გაუქმების

უკან მდგომ კანონიერ მიზანს, კერძოდ, საარჩევნო პროცესის კანონიერების შენარჩუნებას, ამომრჩეველთა და კანდიდატების საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილეობის უფლების დაცვის მიზნით.

43. საქმე *Oran v. Turkey* შეეხებოდა საზღვარგარეთ მცხოვრები თურქი ამომრჩევლების შეუძლებლობას, ხმა მიეცათ დამოუკიდებელი არაპარტიული კანდიდატებისთვის საბაჟო პუნქტებში განთავსებულ საარჩევნო უბნებში. ამ პირობებში ხმების მიცემა მხოლოდ პოლიტიკური პარტიებისთვის იყო დაშვებული. ეს შეზღუდვა საბუთდებოდა იმით, რომ შეუძლებელი იყო ემიგრანტი ამომრჩევლების მიკუთვნება საარჩევნო-ადმინისტრაციული ერთეულებისთვის. სასამართლომ მიიჩნია, რომ შეზღუდვა უნდა შეფასდეს ემიგრანტების მიერ ხმის უფლების განხორციელებასთან დაკავშირებით მიღწეული ზოგადად შეთანხმების გათვალისწინებით, კერძოდ კი, საკანონმდებლო ორგანოს ლეგიტიმური სურვილის გათვალისწინებით, რაც გამოიხატება საზღვარგარეთ მცხოვრებ მოქალაქეთა ზეგავლენის შეზღუდვით არჩევნებთან დაკავშირებულ იმ საკითხებზე, რომლებიც, პირველ რიგში, გავლენას ახდენს ქვეყანაში მცხოვრებ პირებზე. მან ასევე ხაზი გაუსვა პოლიტიკური პარტიების როლს, როგორც ერთადერთი ორგანოებისა, რომელთაც შეეძლოთ ხელისუფლებაში მოსვლა და შესაძლებლობა აქვთ, გავლენა მოახდინონ მთელ ეროვნულ რეჟიმზე. გარდა ამისა, შეზღუდვა ასევე კიდევ ორ კანონიერ მიზანს ემსახურებოდა: დემოკრატიული პლურალიზმის გაძლიერებასა და კანდიდატურების გადაჭარბებული და დისფუნქციური ფრაგმენტაციის პრევენციას, და ამ გზით ხალხის ამრის გამოხატვის ხელშეწყობას საკანონმდებლო ორგანოს არჩევანთან მიმართებით. შესაბამისად, შეზღუდვა აკმაყოფილებდა საკანონმდებლო ორგანოს ლეგიტიმურ სურვილს, უზრუნველყოფს ქვეყნისა და მთავრობის პოლიტიკური სტაბილურობა, რომელიც არჩევნების შემდეგ მის მართვაზე იქნებოდა პასუხისმგებელი. შესაბამისად, N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ დარღვეულა.

III. პასიური ასპექტი: არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლება

44. „აქტიური“ ასპექტის მსგავსად, „პასიური“ ასპექტი, კერძოდ არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლება, ასევე ასახულია პრეცედენტულ სამართალში. სასამართლომ განაცხადა, რომ არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის მიღების უფლება „ნამდვილად დემოკრატიული რეჟიმის კონცეფციის განუყოფელი ასპექტია“ (*Podkolzina v. Latvia*, §35). მიუხედავად ამისა, სასამართლო უფრო ფრთხილად მოეკიდა N1 ოქმის მე-3 მუხლის საფუძველზე ამ ასპექტზე დაწესებული შეზღუდვების შეფასებას, ვიდრე მაშინ, როდესაც იგი არჩევნების უფლების შეზღუდვის მართებულობას შეისწავლიდა: პროპორციულობის ტესტი უფრო შეზღუდულია. ამრიგად, სახელმწიფოები მიხედულების უფრო ფართო ფარგლებით სარგებლობენ „პასიური“ ასპექტის მიმართ (*Etxeberria and Others v. Spain*, §50; *Davydov and Others v. Russia*, §286).

45. აღსანიშნავია, რომ კონვენციის მე-14 მუხლით გათვალისწინებული დისკრიმინაციის აკრძალვა თანაბრად გამოიყენება ამ ასპექტთან მიმართებით. ამ კონტექსტში, მიუხედავად იმისა, რომ, როგორც წესი, სახელმწიფოებს საკმაოდ ფართო მიხედულების ფარგლები აქვთ არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის მიღების უფლებასთან დაკავშირებით, იმ შემთხვევებში, როდესაც განსხვავებული მოპყრობა ეფუძნება რასას, ფერს ან ეთნიკურ წარმომავლობას, ობიექტური და გონივრული დასაბუთების ცნება ინტერპრეტირებული უნდა იყოს რაც შეიძლება მკაცრად (*Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina* [GC], §44).

46. საქმეში – *Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina* [GC] – სასამართლომ განიხილა გამორიცხვის წესი, რომლის შესაბამისად, მხოლოდ იმ პირებს, ვინც საკუთარ თავს მიაკუთვნებენ „შემადგენელ ხალხს“, უფლება აქვთ, კენჭი იყარონ სახალხო პალატაში (სახელმწიფო პარლამენტის მეორე პალატა). პოტენციურ კანდიდატებს, რომლებიც უარს აცხადებდნენ საკუთარი თავის მიკუთვნებაზე „შემადგენელი ხალხისადმი“,

არ ჰქონდათ უფლება, კენჭი ეყარათ. სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეს წესი ემსახურება, სულ მცირე, ერთ მიზანს, რომელიც კონვენციის პრეამბულაში მოცემულ მის ამოცანებს შეესაბამება, კერძოდ – მშვიდობის აღდგენას. როდესაც გასაჩივრებული კონსტიტუციური დებულებები იქნა მიღებული, ქვეყანაში მყიფე ბავი იყო დამყარებული. დებულებები მიზნად ისახავდა სისასტიკით სავსე კონფლიქტის დასრულებას, რომლის დროსაც მოხდა გენოციდი და „ეთნიკური წმენდა“. კონფლიქტი იყო იმგვარი, რომ მშვიდობის მისაღწევად აუცილებელი იყო „შემადგენელი ხალხების“ (კერძოდ: ბოსნიაკების, ხორვატებისა და სერბების) თანხმობა. ამით შეიძლება აიხსნას, თუმცა არაა აუცილებელი, გამართლდეს ის, რომ სხვა თემები (როგორებიცაა ადგილობრივი ბოშები და ებრაელები), არ იყვნენ წარმოდგენილი სამშვიდობო მოლაპარაკებებში და რომ მონაწილეთა მთავარი საზრუნავი იყო, კონფლიქტის შემდგომ საზოგადოებაში „შემადგენელ ხალხებს“ შორის რეალური თანასწორობისთვის მიეღწიათ. სასამართლომ აღნიშნა, რომ დეიტონის სამშვიდობო ხელშეკრულების შემდეგ მნიშვნელოვანი პოზიტიური ძვრები შეინიშნება ბოსნია და ჰერცეგოვინაში. გარდა ამისა, კონვენციისა და მისი ოქმების დათქმების გარეშე რატიფიცირების შედეგად მოპასუხე სახელმწიფომ შესაბამისი სტანდარტების დაცვის ვალდებულება ნებაყოფლობით აიღო. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნების მიერ არჩევნებში კენჭისყრის უფლების არქონას (რადგან ისინი ბოშური ან ებრაული წარმოშობის იყვნენ), რაც განგრძობადი ხასიათის იყო, არ ჰქონდა ობიექტური და გონივრული გამართლება; აქედან გამომდინარე, დარღვეულია მე-14 მუხლი 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლთან მიმართებით.

47. საქმეში – *Zornić v. Bosnia and Herzegovina* – სასამართლომ იმავე მიზეზების გამო დაადგინა, რომ დაირღვა 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლი, განმცხადებლის ხალხთა პალატასა და საპრეზიდენტო არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლების იმავე საფუძველზე შეზღუდვის გამო. იმის გათვალისწინებით, რომ სასამართლოს გადანყვეტილების აღსრულება საქმეზე – *Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina* [GC] – ზედმეტად გაჭიანურდა, და რომ გასაჩივრებული დარღვევა ამ დაგვიანების უშუალო შედეგი იყო, სასამართლომ კონვენციის 46-ე მუხლის

საფუძველზე მიიღო გადაწყვეტილება. სასამართლომ დაადგინა, რომ ბოსნია და ჰერცეგოვინაში ტრაგიკული კონფლიქტიდან 18 წლის შემდეგ დადგა დრო, რომ დამკვიდრდეს პოლიტიკური სისტემა, რომელიც შეძლებს, უზრუნველყოს ამ ქვეყნის ყველა მოქალაქის უფლება, მიიღოს კანდიდატად მონაწილეობა ხალხთა პალატასა და საპრეზიდენტო არჩევნებში, ეთნიკური წარმოშობის საფუძველზე ყოველგვარი განსხვავების გარეშე (*Zornić v. Bosnia and Herzegovina*, §43).

48. საქმეში – *Tănase v. Moldova* [GC] – სასამართლომ ორმაგი მოქალაქეობის საკითხი განიხილა მხოლოდ N1 ოქმის მე-3 მუხლის საფუძველზე. სასამართლომ დაასკვნა, რომ კონსენსუსი არსებობს, კერძოდ, სადაც დაშვებულია მრავლობითი მოქალაქეობა, ერთზე მეტი მოქალაქეობის ქონა არ შეიძლება იყოს პარლამენტის წევრობაზე უარის თქმის საფუძველი მაშინაც კი, როცა ქვეყნის მოსახლეობა მრავალეთნიკურია და ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პარლამენტის წევრთა რაოდენობა შეიძლება მაღალი იყოს.

ა. არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის მიღების შეუძლებლობა დემოკრატიული წყობის პირობებში

49. რაც შეეხება არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლების შეზღუდვას, დემოკრატიული წესრიგის დაცვა არის ერთ-ერთი მიზანი, რომელიც შეესაბამება კანონის უზენაესობის პრინციპს და კონვენციის ზოგად მიზნებს.

50. ამასთან, კონვენციასთან თავსებადობის უზრუნველსაყოფად კანდიდატურაზე უარის თქმა, პირველ რიგში, უნდა იყოს კანონიერი: კერძოდ, ეს უნდა იყოს დადგენილი კანონით. საქმის – *Dicle and Sadak v. Turkey* – განმცხადებლებს, დეპუტატებს პოლიტიკური პარტიისა, რომელიც დაიშალა, ხანგრძლივი ვადით მიესაჯათ პატიმრობა უკანონო ორგანიზაციის წევრობისთვის. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს მიერ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ მათი საქმე გადაისინჯა. მიუხედავად ამისა, საპარლამენტო არჩევნებში მათი კანდიდატურები უარყოფილ იქნა იმ მოტივით, რომ მათ სრულად არ ჰქონდათ მოხდილი სასჯელი. საქმის კონვენციის მე-6 მუხლის მე-2 ნაწი-

ლით განხილვისას სასამართლომ აღნიშნა, რომ ეროვნულ დონეზე მიღებული გადაწყვეტილებებიდან ნათელი ხდებოდა, საქმის გადასინჯვის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ, საქმის მოსმენა ისე უნდა წარმართულიყო, თითქოს განმცხადებლები პირველად წარდგინეს სასამართლო პროცესზე. სასამართლომ დაასკვნა, რომ განმცხადებლების ნასამართლეობის ჩანაწერებში მათი თავდაპირველი მსჯავრდების შესახებ ჩანაწერის დატოვება და შემდგომ მათი კანდიდატურების უარყოფა კანონით არ იყო დადგენილი, შესაბამისად, დაირღვა N1 ოქმის მე-3 მუხლი.

51. საქმის – *Etxeberria and Others v. Spain* – განმცხადებელთა კანდიდატურები გაუქმდა იმ მოტივით, რომ ისინი ახორციელებდნენ საქმიანობას სამ პოლიტიკურ პარტიაში, რომლებიც უკანონოდ იქნა გამოცხადებული და დაიშალა, ძალადობის მხარდაჭერისა და ტერორისტული ორგანიზაცია ETA-ს საქმიანობასთან კავშირის გამო. სასამართლომ დაადგინა, რომ ეროვნულ ორგანოებს ჰქონდათ მნიშვნელოვანი მტკიცებულებები, რაც მათ საშუალებას აძლევდა, დაესკვნათ, რომ ამ საარჩევნო ჯგუფებს სურდათ, გაეგრძელებინათ ზემოთ ხსენებული პოლიტიკური პარტიების საქმიანობა. უზენაესმა სასამართლომ თავისი დასაბუთება სადავო დაჯგუფებების მანიფესტებთან კავშირის არმქონე სხვა ელემენტებზე დააფუძნა და ხელისუფლებამ მიიღო გადაწყვეტილება კანდიდატების არჩევნებზე დაშვების აკრძალვის შესახებ. შეჯიბრებითი პროცესის შემდეგ, რომლის დროსაც პოლიტიკურ ჯგუფებს შეეძლოთ თავიანთი მოსაზრებების წარდგენა, ეროვნულმა სასამართლოებმა დაადგინეს ცალსახა კავშირი პოლიტიკურ პარტიებთან, რომლებიც უკანონოდ იქნა გამოცხადებული. დაბოლოს, ესპანეთში არსებული პოლიტიკური კონტექსტი, კერძოდ, გარკვეული ავტონომიური თემების წარმომადგენლობა სამთავრობო ორგანოებში, სახელდობრ, ბასკეთისა და პოლიტიკური პარტიების არსებობა, რომლებიც დამოუკიდებლობისკენ მოუწოდებდნენ, ადასტურებდა, რომ სადავო ღონისძიება არ წარმოადგენდა სეპარატისტული შეხედულებების გამოხატვის აკრძალვის პოლიტიკას. ამრიგად, სასამართლომ დაადგინა, რომ შეზღუდვა კანონიერი მიზნის პროპორციული იყო.

52. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ მოთხოვნები ნაკლებად მკაცრია, ვიდრე მაშინ, როდესაც საქმე ეხება N1 ოქმის მე-3 მუხლის აქტიურ ასპექტს, სასამართლო პასიურ ასპექტსაც აქცევს სათანადო ყურადღებას. კერძოდ, პროპორციულობის ტესტი, თუმცა შედარებით მოქნილი, რეალურად გამოიყენება. ასე მაგალითად, სასამართლომ N1 ოქმის მე-3 მუხლის არაერთი დარღვევა დაადგინა, პარლამენტის წევრებზე დაწესებული სანქციების დისპროპორციული ხასიათის გამო, მას შემდეგ, რაც მათი პარტიები დაიშალა ტერიტორიული მთლიანობისა და სახელმწიფოს ერთიანობისთვის, ან პოლიტიკური სისტემის საერო ხასიათის შენარჩუნებისთვის საფრთხის შექმნის გამო.

53. აღსანიშნავია, რომ საქმეები, რომლებიც შეეხება პოლიტიკური პარტიების აკრძალვას მათი მანიფესტების დემოკრატიულ პრინციპებთან შეუთავსებლობის გამო, ჩვეულებრივ, კონვენციის მე-11 მუხლის საფუძველზე განიხილება (შეკრებისა და გაერთიანების თავისუფლება). ასეთ შემთხვევებში პირველი ოქმის მე-3 მუხლი განიხილება როგორც მეორეული და არა ცალკე მდგომი დარღვევა (*Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey* [GC]; *Linkov v. the Czech Republic*; *Parti nationaliste basque - Organisation régionale d'Iparralde v. France*).

ბ. ისტორიული კონტექსტის მნიშვნელობა

54. მიუხედავად იმისა, წესებს აქვთ საერთო საწყისი იმასთან დაკავშირებით, რომ არჩეული წარმომადგენლები უნდა იყვნენ დამოუკიდებელნი და, ამასთანავე, ამომრჩევლები უნდა იყვნენ თავისუფალნი, დასაშვებობის კრიტერიუმები განსხვავდება კონკრეტული სახელმწიფოს ისტორიული და პოლიტიკური ფაქტორების მიხედვით. ევროპის საბჭოს უამრავი წევრი სახელმწიფოს კონსტიტუციასა და საარჩევნო კანონმდებლობაში ასახული სიტუაციების მრავალგვარობა მიანიშნებს ამ სფეროში მიდგომათა ფართო სხვადასხვაობაზე. შესაბამისად, პირველი ოქმის მე-3 მუხლის გამოყენების მიზნებისთვის ნებისმიერი საარჩევნო კანონმდებლობა უნდა შეფასდეს შესაბამისი ქვეყნის პოლიტიკური განვითარების ფონზე (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, §54; *Podkolzina v. Latvia*, §33; *Ždanoka v. Latvia* [GC], §106).

55. საქმის – *Ždanoka v. Latvia* [GC] – განმცხადებელი იყო პარტიის წევრი, რომელიც 1991 წელს ცდილობდა გადატრიალების განხორციელებას. არჩევნებზე მისი კანდიდატურა შემდგომში არაერთხელ იქნა უარყოფილი ამ პარტიაში საქმიანობის გამო, სადაც გააგრძელა თავისი მოღვაწეობა გადატრიალების მცდელობის შემდეგ. სასამართლომ მიიჩნია, რომ განმცხადებლის ყოფილი თანამდებობა ამ პარტიაში, ერთობლიობაში მის პოზიციასთან 1991 წელს მომხდარი მოვლენების მიმართ, ამართლებდა მისი კანდიდატურის უარყოფას ეროვნულ საპარლამენტო არჩევნებში. მიუხედავად იმისა, რომ ასეთი ღონისძიება შესაძლოა მისაღები არ იყოს, მაგალითად, ქვეყანაში, რომელსაც აქვს დემოკრატიული ინსტიტუტების კარგად დამკვიდრებული ჩარჩო მრავალი ათწლეულის ან საუკუნეების განმავლობაში, იგი შეიძლება მისაღებად ჩაითვალოს ლატვიაში, მისი ისტორიული და პოლიტიკური კონტექსტის და ახალი დემოკრატიული წესრიგისთვის საფრთხის გათვალისწინებით, რამაც განაპირობა ამ ზომის მიღება. ამის მიუხედავად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ლატვიის პარლამენტს კანონით გათვალისწინებული შეზღუდვის მუდმივი გადახედვის ვალდებულება ეკისრება, მისი მოქმედების ვადამდე შეწყვეტის მიზნით. ასეთი დასკვნა უფრო გამართლებული იყო იმის გათვალისწინებით, რომ ლატვიაში უფრო სტაბილური მდგომარეობა შეიქმნა, *inter alia*, მისი ევროპასთან სრული ინტეგრაციის გამო. აქედან გამომდინარე, ლატვიის საკანონმდებლო ორგანოს მხრიდან ამ მიმართულებით რაიმე აქტიური ნაბიჯების გაუტარებლობამ შეიძლება გამოიწვიოს სასამართლოს სხვაგვარი დასკვნა (§§132-135).

56. შემდგომში სასამართლომ კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი დროის გასვლის მნიშვნელობას და ლუსტრაციის კანონმდებლობის გადახედვის აუცილებლობას. საქმეში – *Adamsons v. Latvia* – განმცხადებელს, ყოფილ პრემიერ მინისტრს, უარი ეთქვა მის კანდიდატურაზე, იმ საფუძველზე, რომ იგი იყო სუკ-ის „ჩინოვნიკი“. სასამართლომ დაადასტურა ეს დასკვნა ქვეყნის ისტორიული კონტექსტის შესწავლის საფუძველზე. თუმცა სასამართლომ დასძინა, რომ წლების განმავლობაში, უბრალოდ, ზოგადი ეჭვის არსებობა პირთა ჯგუფთან დაკავშირებით აღარ იყო საკმარისი, და რომ ხელისუფლებამ უნდა დაასაბუთოს ასეთი ზომა დამა-

ტებითი არგუმენტებისა და მტკიცებულებების უზრუნველყოფის გზით. ამ შემთხვევაში გამოყენებული კანონი ეხებოდა სუკ-ის ყოფილ ჩინოვნიკებს. ამ სამსახურის მოვალეობების მრავალფეროვნების გათვალისწინებით, მისი უფლებამოსილების ფარგლები ძალიან ფართო იყო. ამ გარემოებებში აღარ იყო საკმარისი მხოლოდ იმის დადგენა, რომ შესაბამისი პირი კონკრეტულ ჯგუფს მიეკუთვნებოდა. იმის გათვალისწინებით, რომ ეს ჯგუფი ძალიან ზოგადად იყო განსაზღვრული, მისი წევრების საარჩევნო უფლებების რაიმე შეზღუდვა უნდა მომხდარიყო ინდივიდუალური მიდგომის გამოყენებით, მათი ფაქტობრივი ქცევის გათვალისწინებით. ყოველი კონკრეტული შემთხვევისადმი ინდივიდუალური მიდგომის საჭიროება დროთა განმავლობაში სულ უფრო მნიშვნელოვანი ხდება. განმცხადებელს არასდროს ედებოდა ბრალი იმაში, რომ იგი უშუალოდ ან ირიბად იყო ჩართული ტოტალიტარული რეჟიმის ბოროტმოქმედებებში, ან რაიმე ქმედებაში, რომელიც მიმართული იქნებოდა ლატვიის დამოუკიდებლობის აღდგენისა და დემოკრატიული წესრიგის დამკვიდრებისადმი წინააღმდეგობის განწევაში ან საფრთხის შექმნაში. გარდა ამისა, იგი საკმაოდ გვიან იქნა ოფიციალურად აღიარებული როგორც დაუშვებელი კანდიდატი, კერძოდ, დამოუკიდებლობა აღდგენილ ლატვიაში 10 წლის განმავლობაში დამსახურებული სამხედრო და პოლიტიკური კარიერის შემდეგ. მხოლოდ ყველაზე დამაჯერებელმა მიზეზებმა შეიძლება გაამართლოს ამ გარემოებებში კანდიდატის დაუშვებლად ცნობა. გარდა ამისა, 10-წლიანი ვადა, რომლის დროსაც სუკ-ის ყოფილ ჩინოვნიკებზე შეიძლებოდა სხვა საკანონმდებლო ინსტრუმენტებით გათვალისწინებული შეზღუდვების დაწესება, კიდევ 10 წლით გაგრძელდა, პარლამენტის ან მთავრობის მიერ რაიმე მიზეზის დასახელების გარეშე. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ ვადის ასეთი გახანგრძლივება აშკარად თვითნებური იყო განმცხადებლის მიმართ.

გ. არჩევნების ორგანიზება

57. არჩევნების პრაქტიკული ორგანიზება რთული საკითხია, რაც ასევე მოითხოვს შესაბამისი კანონმდებლობის მიღებას და პერიოდულად კანონმდებლობის გადასინჯვას. როდესაც სასა-

მართლო ამ საკითხებს შეისწავლის, მისი ყურადღების მიღმა არ რჩება თითოეული სახელმწიფოს წინაშე არსებული სირთულეები ან მახასიათებლები. შედეგად, ამასთან დაკავშირებით სახელმწიფოებს მიხედულების ფართო ფარგლები აქვთ.

58. სასამართლო მიიჩნევს, რომ საარჩევნო სიების სათანადო მენეჯმენტი – ეს არის წინაპირობა სამართლიანი და თავისუფალი არჩევნებისათვის. არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის უფლების ეფექტურობა ეჭვგარეშე დამოკიდებულია ხმის მიცემის სამართლიან უფლებაზე. ამიტომაც საარჩევნო სიის არასწორი მენეჯმენტი არა მხოლოდ დააზარალებს ამომრჩევლის ინტერესებს, არამედ შესაძლოა, აგრეთვე, შეამციროს კანდიდატის შანსები, თანასწორობისა და სამართლიანობის პირობებში მიიღოს მონაწილეობა არჩევნებში (*Georgian Labour Party v. Georgia*, §§82-83). იმასთან დაკავშირებით, რომ საარჩევნო სიების შედგენის წესები შეიცვალა მოულოდნელად არჩევნებამდე ერთი თვით ადრე, სასამართლომ განაცხადა, რომ ახალი რეგისტრაციის სისტემა არ იყო სრულყოფილი, მაგრამ უფრო მეტი მნიშვნელობა მიანიჭა იმ ფაქტს, რომ ხელისუფლებამ არ დაიშურა ძალისხმევა, ახალი კენჭისყრა უფრო სამართლიანი ყოფილიყო. კერძოდ, საარჩევნო ადმინისტრაციას ჰქონდა ის პრობლემა, რომ საარჩევნო სიებში არსებული უზუსტობები უნდა გამოესწორებინა შეზღუდულ ვადებში, „პოსტრევილუციურ“ პოლიტიკურ სიტუაციაში. შესაბამისად, სასამართლო ასკვნის, რომ ზედმეტი და არაპრაქტიკული ტვირთი იქნებოდა ხელისუფლების მხრიდან იდეალური გადაწყვეტის მოლოდინი. ამომრჩევლების მოვალეობაში შედიოდა თავიანთი რეგისტრაციის გადამოწმება და, საჭიროების შემთხვევაში, რაიმე კორექტირებების მოთხოვნა. სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს სახელმწიფოს მიხედულების ფარგლებში ხვდებოდა (იქვეა).

1. სერიოზული კანდიდატების გარანტირება: დეპოზიტის მოთხოვნა

59. სახელმწიფოთა მთელი რიგის საარჩევნო კანონმდებლობით გათვალისწინებულია კანდიდატების მიერ დეპოზიტის გადახდა, არასერიოზული კანდიდატების არჩევნებში მონაწილეობის თავიდან აცილების მიზნით. ამგვარი ზომები აძლიერებენ

არჩევნებში მონაწილე პირთა პასუხისმგებლობას და ხელს უწყობენ არჩევნებში სერიოზული კანდიდატების მონაწილეობას და საჯარო სახსრების არაგონივრული ხარჯვის პრევენციას. შესაბამისად, ასეთი ზომა შეიძლება ემსახურებოდეს ეფექტური და სათანადო წარმომადგენლობის გარანტირების კანონიერ მიზანს (*Sukhovetsky v. Ukraine*, §§61-62).

60. მიუხედავად ამისა, დეპოზიტის ოდენობა უნდა იყოს პროპორციული, რათა ბალანსი იყოს დაცული, ერთი მხრივ, არასერიოზული კანდიდატების თავიდან აცილებასა და, მეორე მხრივ, სერიოზული კანდიდატების დარეგისტრირების საჭიროებას შორის. ამრიგად, სასამართლო ითვალისწინებს დაწესებული თანხის ოდენობას, სახელმწიფოს მიერ განეული საარჩევნო კამპანიის მომსახურებას და არჩევნების ორგანიზებასთან დაკავშირებულ სხვა მნიშვნელოვან ხარჯებს, რომელთა განეგასაც ასეთი დეპოზიტები დაეხმარება.

61. იმისათვის, რომ დაკმაყოფილდეს პროპორციულობის ტესტი, მოთხოვნილი დეპოზიტი არ უნდა ჩაითვალოს ზედმეტად დიდი მოცულობისად, რათა იგი არ ქმნიდეს გადაუღალავ ადმინისტრაციულ ან ფინანსურ ბარიერს კანდიდატისთვის, რომელსაც სურს არჩევნებში მონაწილეობა, ან დაბრკოლებას საკმარისად წარმომადგენლობითი პოლიტიკური პროცესებისთვის, ან ჩარევას პლურალიზმის პრინციპში (*Sukhovetsky v. Ukraine*, §§72-73). საარჩევნო დეპოზიტის გადახდის მოთხოვნა და დეპოზიტის ან/და საარჩევნო კამპანიის ხარჯების ანაზღაურების პირობები დამოკიდებულია იმაზე, მიიღო თუ არა პარტიამ ხმების გარკვეული პროცენტი, საკმარისად წარმომადგენლობითი ნაკადების უზრუნველყოფას ემსახურება და გამართლებული და პროპორციულია N1 ოქმის მე-3 მუხლით, ამ საკითხში სახელმწიფოთა მიხედვლების ფართო ზღვრის გათვალისწინებით (*Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v. Russia*, §94). ეს მაშინაცაა ძალაში, როდესაც დეპოზიტის ანაზღაურება არ არის შესაძლებელი (*Sukhovetsky v. Ukraine*).

მიუხედავად ამისა, საკითხი, შეიძლება თუ არა ანაზღაურდეს დეპოზიტი, შეიძლება იყოს დარღვევა პირველი ოქმის 1-ლი მუხლის საფუძველზე. საქმეზე – *Russian Conservative Party*

of Entrepreneurs and Others v. Russia – სასამართლომ დაადგინა, რომ ეროვნულმა პროცედურამ, რომლის თანახმად, პარტიის მთელი სია გაუქმდა არასწორი ინფორმაციის გამო, რომელიც გარკვეულმა კანდიდატებმა წარადგინეს, დაარღვია სამართლებრივი განსაზღვრულობის პრინციპი. განმცხადებელ პარტიას უკვე ჰქონდა გადახდილი საარჩევნო დეპოზიტი. სასამართლომ, N1 ოქმის მე-3 მუხლის საფუძველზე დადგინილი დარღვევების გათვალისწინებით, მიიჩნია, რომ დეპოზიტის დაბრუნებაზე უარი არღვევს N1 ოქმის პირველ მუხლს.

2. პოლიტიკური ლანდშაფტის ზედმეტი ფრაგმენტაციის თავიდან აცილება

62. კანდიდატთა სიის წარდგენისთვის საჭირო ხელმოწერების რაოდენობასთან დაკავშირებული პირობები არ ქმნის დაბრკოლებას ხალხის აზრის გამოხატვისთვის საკანონმდებლო ორგანოში არჩევისას (*Asensio Serqueda v. Spain*, Commission decision; *Federación nacionalista Canaria v. Spain* (dec.); *Brito Da Silva Guerra and Sousa Magno v. Portugal* (dec.); *Mihaela Mihai Neagu v. Romania* (dec.), §31).

63. მიუხედავად ამისა, ასეთი ზომები უნდა ემსახურობდეს კანონიერ მიზანს, მაგალითად კანდიდატებს შორის გონივრულ შერჩევას, მათი წარმომადგენლობითი ხასიათის უზრუნველსაყოფად და არასათანადო კანდიდატების ამორციხვას, და დასახული მიზნის პროპორციული უნდა იყოს. ამრიგად, 100 000 ხელმოწერის მოთხოვნა, რაც საარჩევნო სიებში რეგისტრირებულ მოქალაქეთა 0,55%-ია, პირველი ოქმის მე-3 მუხლის შესაბამისად იქნა მიჩნეული (იქვე).

64. ანალოგიურად, ასეთი ხელმოწერების მოთხოვნის თანხმობები სხვა მოთხოვნები, მაგალითად მონმობების მოთხოვნა, რომლებიც ადასტურებენ, რომ ხელმოწერები რეგისტრირებულია საარჩევნო სიებში, უნდა ემსახურობდეს კანონიერ მიზანს, კერძოდ, იმის უზრუნველყოფას, რომ ხელმოწერებს აქვთ ხმის უფლება და რომ თითოეული მათგანი მხოლოდ ერთ კანდიდატურას უჭერს მხარს. სასამართლომ დაადგინა, რომ არ იყო დისპროპორციული კანდიდატის უარყოფა, რომელიც არ და-

აკმაყოფილებდა ამ ფორმალობას (*Brito Da Silva Guerra and Sousa Magno v. Portugal* (dec.)).

65. მიუხედავად ამისა, მინიმალური ხელმოწერებისა და მათი გადამოწმების მოთხოვნის დანესება უნდა შეესაბამებოდეს კანონის უზენაესობას და ემსახურებოდეს არჩევნების კეთილსინდისიერების უზრუნველყოფას. საქმეში – *Tahirov v. Azerbaijan* – საარჩევნო კომისიის მიერ გათვალისწინებული გარანტიები, რომლებზე დაყრდნობითაც განმცხადებლის კანდიდატურა უარყოფილ იქნა, არ იყო საკმარისი, განსაკუთრებით ექსპერტების დანიშვნა, რომლებიც ხელმოწერების სისწორეს ადგენდნენ. გარდა ამისა, განმცხადებელს არ მიეცა კომისიის სხდომებზე დასწრების ან თავისი არგუმენტების წარდგენის საშუალება და კომისიის მიერ არცერთი ასეთი არგუმენტი არ ყოფილა განხილული. შესაბამისად, განმცხადებლის კანდიდატურის უარყოფა მის მიერ წარდგენილი ხელმოწერების სავარაუდო ბათილობის გამო, თვითნებური იყო. უეთოს ანგარიშზე დაყრდნობით, სასამართლომ მიუთითა ამ ხარვეზების სისტემურ ხასიათზე და ამ საფუძველზე თვითნებურად უარყოფილი კანდიდატების რაოდენობაზე. სასამართლომ დაასკვნა, რომ მთავრობის ცალმხრივი დეკლარაცია არ იყო საკმარისი ადამიანის უფლებების პატივისცემის უზრუნველსაყოფად, უარყო იგი და განაგრძო საქმის არსებითად შესწავლა.

66. სასამართლომ არჩევნების შედეგების მიხედვით ადგილების გამოყოფასთან დაკავშირებული ასეთი ბარიერის კრიტერიუმები მისაღებად მიიჩნია. საარჩევნო სისტემები ზოგჯერ ცდილობენ ისეთი მიზნების მიღწევას, რომლებიც არ არის ერთმანეთთან თავსებადი: ერთი მხრივ, ხალხის აზრის სამართლიანად ასახვას და, მეორე მხრივ, აზრის ისეთი მიმართულებით წარმართვას, რათა ხელი შეუწყონ საკმარისად ნათელი და თანმიმდევრული პოლიტიკური ნების ჩამოყალიბებას. ამრიგად, პირველი ოქმის მე-3 მუხლი არ გულისხმობს, რომ ყველა ხმას აუცილებლად თანაბარი წონა უნდა ჰქონდეს არჩევნების შედეგის თვალსაზრისით, ან რომ ყველა კანდიდატს უნდა ჰქონდეს გამარჯვების თანაბარი შანსი, და არც ერთ საარჩევნო სისტემას არ შეუძლია, აღმოფხვრას „დაკარგული ხმების“ შესაძლებლობა (*Partija "Jaunie Demokrāti" and Partija "Mūsu Zeme" v. Latvia* (dec.)).

67. თუმცა საარჩევნო ბარიერის შედეგები განსხვავდება ქვეყნების მიხედვით და სხვადასხვა სისტემა შესაძლებელია მიზნად ისახავდეს განსხვავებულ, ხანდახან ანტაგონისტურ პოლიტიკურ მიზნებსაც კი. ერთი სისტემა შესაძლებელია, უპირატესად კონცენტრირდებოდეს პარლამენტში პარტიების უფრო სამართლიან წარმომადგენლობაზე, მაშინ, როდესაც მეორე ცდილობდეს, თავიდან აიცილოს ფრაგმენტაცია პარტიულ სისტემაში და ხელს უწყობდეს ერთპარტიული მმართველი უმრავლესობის ჩამოყალიბებას პარლამენტში. ვერც ერთი ამ მიზანთაგან ვერ ჩაითვლება თავისთავად არაგონივრულად. ამასთანავე, ბარიერების როლი განსხვავდება იმის მიხედვით, თუ რა დონეზე ხდება მათი დაწესება, ისევე როგორც ქვეყანაში არსებული პარტიული სისტემით. დაბალი ბარიერი გამორიცხავს მხოლოდ ძალიან პატარა დაჯგუფებებს, რაც უფრო ართულებს სტაბილური უმრავლესობის ჩამოყალიბებას, მაშინ, როდესაც მაღალფრაგმენტირებული პარტიული სისტემის შემთხვევაში, მაღალი ბარიერი კარგავს მრავალი ამომრჩევლის ხმას და ტოვებს მათ წარმომადგენლობის გარეშე. საარჩევნო კანონმდებლობაში არსებული ვითარების მრავალფეროვნება ადასტურებს არსებულ ვარიანტთა სიმრავლეს. შესაბამისად, სასამართლო ვერ შეაფასებს ცალკეულ ბარიერს იმ საარჩევნო სისტემის გათვალისწინებით, რომლის ნაწილიცაა ეს უკანასკნელი (*Yumak and Sadak v. Turkey* [GC], §§131-132).

68. რაც შეეხება, მაგალითად, ორი ალტერნატიული პირობის შესრულების მოთხოვნას – ცალკეული კუნძულის საარჩევნო ოლქში მიღებული ხმების მინიმუმ 30%-ის მოპოვება ან მთლიანად ავტონომიურ ერთეულში მიცემული ხმების მინიმუმ 6%-ის მოპოვება – სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამგვარი სისტემა არა თუ არ უქმნის დაბრკოლებებს კანდიდატებს, არამედ გარკვეული დაცვის გარანტიებით უზრუნველყოფს მცირე პოლიტიკურ წარმონაქმნებს (*Federación nacionalista Canaria v. Spain* (dec.)). ანალოგიურად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ ხმების 5% -იანი ბარიერი, რომელიც უნდა მოეპოვებინათ სიაში ასახულ კანდიდატებს, რათა არჩეულად იქნენ მიჩნეული და ადგილების განაწილებაში მიიღონ მონაწილეობა, შეესაბამებოდა N1 ოქმის მე-3 მუხლის მოთხოვნებს იმ თვალსაზრისით, რომ ეს

ხელს უწყობდა ძირითადი ამრის საკმარის წარმომადგენლობას და პარლამენტის ზედმეტი ფრაგმენტაციის თავიდან აცილებას (*Partija "Jaunie Demokrāti" and Partija "Mūsu Zeme" v. Latvia* (dec.)).

69. საქმეში – *Strack and Richter v. Germany* (dec.) – სასამართლომ მიუთითა თავის პრეცედენტულ სამართალზე საარჩევნო ბარიერების შესახებ კონვენციის მოთხოვნების გათვალისწინებით (§33). გარდა ამისა, მან პირველად განიხილა ბარიერის საკითხი N1 ოქმის მე-3 მუხლის აქტიური ასპექტით, რათა საქმე მას ამომრჩეველთა მხრიდან წარედგინა. განმცხადებლები ჩიოდნენ იმის თაობაზე, რომ პოლიტიკურ პარტიას ეროვნულ დონეზე ხმების 5%-იანი ბარიერი უნდა გადაეღახა იმისთვის, რათა შეძლებოდა მოეთხოვა გერმანიისთვის ევროპის პარლამენტში გამოყოფილი ადგილებიდან ერთი ადგილი. 2011 წელს გერმანიის საკონსტიტუციო სასამართლომ განაცხადა, რომ ეს საკანონმდებლო დებულება ეწინააღმდეგებოდა ძირითად კანონს, მაგრამ არ გააუქმა 2009 წლის არჩევნების შედეგები. სტრასბურგის სასამართლომ არ დააკმაყოფილა განცხადება, დაადგინა რა, რომ ჩარევა დასახული მიზნის პროპორციულია (საპარლამენტო სტაბილურობის შენარჩუნება) იმის გათვალისწინებით, რომ სახელმწიფოებს ამ საკითხთან დაკავშირებით მიხედულების ფართო ფარგლები აქვთ. მან აღნიშნა, რომ ევროკავშირმა მკაფიოდ დართო წევრ სახელმწიფოებს უფლება, დაედგინათ მიცემული ხმების 5%-ამდე ბარიერის გადაღახვის მოთხოვნა და რომ წევრ სახელმწიფოთა მნიშვნელოვანი ნაწილი ეყრდნობოდა მსგავს მოთხოვნას.

70. საქმე *Partei Die Friesen v. Germany* შეეხებოდა ქვედა საქსონიის მიწის მიერ ხმების 5%-იანი ბარიერის გადაღახვის მოთხოვნას პარლამენტში ადგილების მოსაპოვებლად. განმცხადებელი, პოლიტიკური პარტია, რომელიც წარმოადგენდა ამ ტერიტორიის უმცირესობათა ჯგუფის ინტერესებს, აცხადებდა, რომ 5%-იანი ბარიერი არღვევდა მის არჩევნებში დისკრიმინაციის გარეშე მონაწილეობის უფლებას და ითხოვდა ამ წესისგან განთავისუფლებას. ამრიგად, საკითხი შეეხებოდა წევრი სახელმწიფოების ვალდებულებების ფარგლებს, საარჩევნო

კონტექსტში უმცირესობების დაცვის თვალსაზრისით. სასამართლომ მიიჩნია, მაშინაც კი, თუ გავითვალისწინებთ 1998 წლის ჩარჩო კონვენციას ეროვნული უმცირესობების დაცვის შესახებ, რომელიც ხაზს უსვამს ეროვნული უმცირესობების მონაწილეობას საზოგადო საქმეებში, ევროპული კონვენცია არ ითხოვს უმცირესობების პარტიებისადმი სხვაგვარად მოპყრობას ამ კონტექსტში. სასამართლომ დაასკვნა, რომ კონვენციის მე-14 მუხლი N1 ოქმის მე-3 მუხლთან ერთობლიობაში არ დარღვეულა.

71. განსხვავებით ზემოთ ხსენებულისგან, საქმეში – *Yumak and Sadak v. Turkey* [GC] – სასამართლომ მიიჩნია, რომ, ზოგადად, 10%-იანი საარჩევნო ბარიერი გადამეტებულია და ამ მხრივ იგი ეთანხმება ევროპის საბჭოს ორგანოებს, რომლებმაც აღნიშნეს, რომ ბარიერი განსაკუთრებით მაღალია და ურჩიეს მისი დაწევა. 10%-იანი ბარიერი აიძულებს პოლიტიკურ პარტიებს, მიმართონ სხვადასხვა ხრიკს, რაც სრულიადაც არ უწყობს ხელს საარჩევნო პროცესის გამჭვირვალობას. ამასთანავე, ბარიერის დაწეება უნდა შეფასდეს განსაკუთრებული პოლიტიკური ვითარების გათვალისწინებით, რომელიც ჩამოყალიბდა არჩევნებისას. თუმცა ბარიერის დაწეებისას ისეთი ღონისძიებები იქნა გატარებული, რომლებმაც გაანეიტრალეს გვერდითი მოვლენები, როგორებიცაა, მაგალითად, სხვა პარტიებთან ერთობლივად საარჩევნო კოალიციის შექმნის შესაძლებლობა ან საკონსტიტუციო სასამართლოს როლი, და ზემოთ ხსენებულის გათვალისწინებით, სასამართლომ არ მიიჩნია, რომ მომჩივნების მიმართ დაირღვა კონვენციის N1 ოქმის მე-3 მუხლში განმტკიცებული უფლების არსი.

72. საქმე *Cernea v. Romania** შეეხებოდა იმ პარტიების წევრთა კანდიდატებისთვის შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის აკრძალვას, რომლებიც არ იყვნენ წარმოდგენილი პარლამენტში. განმცხადებელი ჩიოდა სავარაუდო დისკრიმინაციის თაობაზე იმ პარტიების კანდიდატებთან მიმართებით, რომლებიც უკვე წარმოდგენილი იყვნენ პარლამენტში. სასამართლომ დაადგინა, რომ პარლამენტის სტრუქტურის შენარჩუნების და მასში პოლიტიკური ჯგუფების რაიმე დანაწევრების თავიდან აცილების მიზანი შეიძლება ამართლებდეს ამ შეზღუდვას (§49). მან დაა-

დგინა, რომ განმცხადებლის შუალედურ არჩევნებში მონაწილეობის უფლება გონივრული პროპორციით იყო შენარჩუნებული, განსაკუთრებით იმით, რომ შუალედური არჩევნები ტარდებოდა პარლამენტში ერთი ადგილისთვის და განმცხადებელს საშუალება ჰქონდა საყოველთაო არჩევნების წინა ეტაპზე მიეღო მონაწილეობა (§§50-51).

73. დაბოლოს, ხმების გაანგარიშების წესში მოულოდნელმა და გაუთვალისწინებელმა ცვლილებამ შეიძლება დაარღვიოს N1 ოქმის მე-3 მუხლი. სასამართლომ დაადგინა ამ მუხლის დარღვევა, როდესაც პარლამენტის წევრებმა თავიანთი ადგილები დაკარგეს იმის შედეგად, რომ სპეციალურმა უზენაესმა სასამართლომ მოულოდნელად გადაუხვია საარჩევნო კვოტასთან მიმართებით მის მიერ დამკვიდრებული პრეცედენტული სამართლიდან. კერძოდ, სასამართლომ მხედველობაში მიიღო ის ფაქტი, რომ არჩევნების შემდეგ პრეცედენტულ სამართალში ცვლილებამ შეცვალა ცარიელი საარჩევნო ბიულეტენებისთვის მინიჭებული მნიშვნელობა და წონა და, შესაბამისად, შეცვალა ამომრჩეველთა ნება, რომელიც საარჩევნო ყუთში მოთავსებულ ბიულეტენებში იყო გაცხადებული. ამან ასევე ხელი შეუწყო მოქმედი პარლამენტის წევრების არჩევის წესის თვალსაზრისით უთანასწორობას (*Paschalidis, Koutmeridis and Zaharakis v. Greece*).

დ. სხვა ლეგიტიმური მიზნები

74. N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ შეიცავს იმ ლეგიტიმური მიზნების ჩამონათვალს, რომლებიც ამართლებენ ამ ოქმით გარანტირებული უფლებების შეზღუდვებს. იგი ასევე არ შეიცავს მითითებას კონვენციის მე-8-დან მე-11 მუხლის ჩათვლით ამომწურავად ჩამოთვლილ „ლეგიტიმურ მიზნებზე“. შედეგად, ხელშემკვრელ მხარეებს უფლება აქვთ, დაეყრდნონ სხვა მიზნებს, იმ პირობით, რომ ისინი შესაბამისობაშია კანონის უზენაესობის პრინციპსა და კონვენციის ზოგად მიზნებთან, კონკრეტული გარემოებების გათვალისწინებით. (*Ždanoka v. Latvia* [GC], §115).

75. თავის მხრივ, სასამართლო ერთმანეთისგან განასხვავებს ლოიალობას ქვეყნის მიმართ და ლოიალობას მთავრობის მი-

მართ. მაშინ, როცა ქვეყნისადმი ლოიალობის დაცვა შეიძლება იყოს საარჩევნო უფლებებზე შეზღუდვების დაწესების გამამართლებელი მართლზომიერი მიზანი, მთავრობისადმი ლოიალობის დაცვა ასეთად ვერ ჩაითვლება (*Tănase v. Moldova* [GC], §166). მსგავსად ზემოთ ხსენებულისა, სახელმწიფო ენის საკმარისად ცოდნის ვალდებულება შეიძლება ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურებოდეს (*Podkolzina v. Latvia*). სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ საპარლამენტო არჩევნებში კანდიდატებისთვის დაკისრებული ვალდებულება, წარმოადგინონ ზუსტი ინფორმაცია თავიანთი დასაქმებისა და პარტიის წევრობის შესახებ, კანდიდატის პროფესიული და პოლიტიკური ფონის გათვალისწინებით, ამომრჩევლების მიერ ინფორმირებული არჩევანის გაკეთების ხელშეწყობას ემსახურებოდა (*Krasnov and Skuratov v. Russia*). ამის საპირისპიროდ კანდიდატის დაუშვებლად მიჩნევა მხოლოდ მის მიერ მონოდებული დოკუმენტის, სავარაუდოდ, ხარვეზიან ფორმაზე დაყრდნობით, არ იყო დასახული მიზნის პროპორციული (იქვე, §§65-66).

76. სასამართლომ ასევე დაუშვებლად ცნო საჩივარი, რომელიც შეეხებოდა ძალზე ტრადიციული პროტესტანტული პარტიისთვის მის სიაში ქალი კანდიდატების შეყვანის მოთხოვნას. სასამართლომ დაასკვნა, რომ წევრ სახელმწიფოებში გენდერული თანასწორობისაკენ პროგრესი არ აძლევს სახელმწიფოს საშუალებას, მხარი დაუჭიროს იმ აზრს, რომ ქალის როლი მეორეხარისხოვანია მამაკაცთან შედარებით (*Staatkundig Gereformeerde Partij v. the Netherlands* (dec.)).

77. საქმეში – *Melnitchenko v. Ukraine* – განმცხადებელს, უკრაინის მოქალაქეს, რომელსაც აშშ-ში ლტოლვილის სტატუსი ჰქონდა, უარი უთხრეს კანდიდატად მონაწილეობაზე უკრაინის საპარლამენტო არჩევნებში, იმ მოტივით, რომ მან ყალბი ინფორმაცია წარადგინა თავის ბინადრობასთან დაკავშირებით. იმ პერიოდში მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, მან მიანოდა თავის ეროვნულ პასპორტში ასახული ინფორმაცია, რომელსაც იგი ჯერ კიდევ ფლობდა, რაც აჩვენებდა, რომ იგი უკრაინაში ცხოვრობს. სასამართლო დაეთანხმა, რომ შეიძლება, მისაღები იყოს კანდიდატურების რეგისტრაციისთვის საცხოვრებელ

ადგილთან დაკავშირებული მოთხოვნის დაწესება. ამასთან, მან აღნიშნა, რომ განმცხადებელმა დაიცვა ეროვნული კანონმდებლობა, რომელიც არ ითხოვდა ქვეყანაში მუდმივ ბინადრობას. გარდა ამისა, ის იმყოფებოდა ისეთ სიტუაციაში, რომ მას შეეძლო დარჩენილიყო უკრაინაში და ფიზიკური დაზიანების საფრთხის წინაშე დამდგარიყო, რაც მისთვის შეუძლებელს გახდიდა თავისი პოლიტიკური უფლებების განხორციელებას, ან დაეტოვებინა ქვეყანა და აღარ ყოფილიყო დაშვებული არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის მისაღებად. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ დაადგინა, რომ მის მიმართ დაირღვა N1 ოქმის მე-3 მუხლი.

78. საქმეში – *Antonenko v. Russia* (dec.) – სასამართლომ აუკრძალა განმცხადებელს საპარლამენტო არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობა არჩევნების წინა დღეს, იმის გამო, რომ აღმოჩნდა ფინანსური დარღვევები და საარჩევნო კამპანია უსამართლო იყო. განმცხადებელი ასაჩივრებდა არა მისი კანდიდატურის გაუქმების ფაქტს, არამედ იმას, რომ ეს გადაწყვეტილება მიღებული იყო საარჩევნო უბნების გახსნამდე ცოტა ხნით ადრე. სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს ვადა შეესაბამებოდა ეროვნულ კანონმდებლობას და შესაძლო გასაჩივრება შედეგს ვერ გამოიღებდა.

79. სასამართლომ ასევე დაადგინა მრავალ შემთხვევაში, რომ პოტენციური კანდიდატები შეიძლებოდა გამორიცხული ყოფილიყვნენ მონაწილეობიდან მათ მიერ დაკავებული თანამდებობების გათვალისწინებით. საქმეში – *Gitonas and Others v. Greece* – კანონმდებლობა უკრძალავდა თანამდებობის პირთა გარკვეულ კატეგორიებს, მათ შორის: თანამდებობრივი სარგოს მქონე საჯარო მოხელეებს, საჯარო სამართლის იურიდიული პირებისა თუ საჯარო ორგანიზაციების თანამშრომლებს არჩევნებში მონაწილეობის მიღებას ნებისმიერ საარჩევნო ოლქში, სადაც ისინი თავიანთ მოვალეობას ასრულებდნენ სამ თვეზე მეტი ხნის განმავლობაში, არჩევნებამდე სამი წლით ადრე პერიოდში: დისკვალიფიკაცია ძალაში რჩებოდა, მიუხედავად კანდიდატის წინასწარი გადადგომისა, განსხვავებით საჯარო მოხელეების სხვა კატეგორიებისგან. სასამართლომ დაადგინა, რომ ეს ღო-

ნისძიება ორმაგ მიზანს ემსახურებოდა: იმის უზრუნველყოფას, რომ სხვადასხვა პოლიტიკური მრწამსის კანდიდატებს თანაბარი ზეგავლენის საშუალება ჰქონოდათ, და ელექტორატის დაცვას საჯარო მოხელეების მხრიდან ზენოლისგან. მომდევნო წელს სასამართლომ კვლავ განაცხადა, რომ ადგილობრივი ხელისუფლების კონკრეტული კატეგორიის მოხელეების მონაწილეობის შეზღუდვა პოლიტიკური საქმიანობის გარკვეულ ფორმებში მიზნად ისახავდა სხვების, ანუ საბჭოს წევრებისა და ამომრჩეველთა უფლებების დაცვას ადგილობრივ დონეზე ეფექტური პოლიტიკური დემოკრატიის უზრუნველყოფის მიზნით. იმის გათვალისწინებით, რომ შეზღუდვები მხოლოდ იმ პერიოდში მოქმედებდა, სანამ განმცხადებლები ამ კონკრეტულ პოლიტიკურ თანამდებობებს იკავებდნენ, ეს ზომები თანაბრობის რჩებოდა (*Ahmed and Others v. the United Kingdom*). საქმეში – *Briķe v. Latvia* – სასამართლომ დასძინა: რადგან საჯარო მოხელეების კანდიდატურების დაუშვებლად ცნობა თანაბრობის პასუხს წარმოადგენდა იმ მოთხოვნაზე, რომ საჯარო სამსახური უნდა იყოს დამოუკიდებელი, ეს მით უფრო მართებული იყო მოსამართლეთა კანდიდატურების დაუშვებლობასთან დაკავშირებით, და შეზღუდვის მიზანი იყო მოქალაქეების კონვენციის მე-6 მუხლით გათვალისწინებული უფლებების დაცვა. აქედან გამომდინარე, სასამართლომ დაასკვნა, რომ გარანტირებული უფლებების არსის რაიმე დაკნინება არ მომხდარა, რადგან მოსამართლეს შეეძლო, თანამდებობა დაეტოვებინა არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად.

80. საქმე *Dupré v. France* (dec.) შეეხებოდა 2011 წელს, ლისაბონის ხელშეკრულების ძალაში შესვლის შემდეგ, ევროკავშირის პარლამენტში საფრანგეთის ორი დამატებითი წარმომადგენლის არჩევას. საფრანგეთის მთავრობამ სამ შესაძლებლობას შორის ამჯობინა, რომ ეროვნულ ასამბლეას აერჩია თავისი წევრებიდან ორი ახალი წარმომადგენელი, რითაც განმცხადებელს მოესპო თავისი კანდიდატურის დასახელების შესაძლებლობა. სასამართლო დაეთანხმა, რომ დანიშვნის ამ ფორმას ჰქონდა კანონიერი მიზანი, დაბალი მონაწილეობის რისკის, მხოლოდ ორი ადგილისთვის მაღალი ღირებულებისა და ორგანიზაციული სირთულეების გათვალისწინებით (25 §). ამ ზომის

შებლუდული ზეგავლენის გამო სასამართლომ დაადგინა, რომ იგი არ იყო დასახული კანონიერი მიზნის არათანაზომიერი.

81. მიუხედავად ამისა, აღსანიშნავია, რომ არჩევნებში მონაწილეობის უფლების შეზღუდვას, თუნდაც იგი კანონიერ მიზანს ისახავდეს, არ უნდა ჰქონდეს ისეთი შედეგი, არაეფექტური გახადოს ეს უფლება, რადგან მოთხოვნები შემოღებულია ძალიან გვიან ან ძალიან მოულოდნელად, ან რადგან ისინი არ არის საკმარისად ნათელი. საქმეში – *Lykourazos v. Greece* – კანონმდებლობა, რომლის შესაბამისადაც პარლამენტის წევრის მოვალეობებთან შეუსაბამო იყო ყველა სახის პროფესიული საქმიანობა, დაუყოვნებლივ იქნა გავრცელებული მოქმედ საკანონმდებლო ორგანოზე და დეპუტატებს უნდა დაეტოვებინათ თავიანთი ადგილები პარლამენტში, მიუხედავად იმისა, რომ საქმიანობის შეუსაბამობა არ იყო გამოცხადებული მათ არჩევამდე. არ არსებობდა ისეთი გადაუდებელი საჭიროება, რომლითაც შეიძლებოდა გამართლებულიყო აბსოლუტური დისკვალიფიკაციის დაუყოვნებლივი გამოყენება. სასამართლო პირველად დაეყრდნო ლეგიტიმური მოლოდინის პრინციპს და დაადგინა N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა. მან კვლავ გამოიყენა ეს პრინციპი საქმეში – *Ekoglasnost v. Bulgaria*. მიუხედავად იმისა, რომ საარჩევნო კანონმდებლობაში შეტანილი სამი ახალი პირობიდან არცერთი თავისთავად არ ქმნიდა პრობლემას მათი დაგვიანებით შემოღების გამო, განმცხადებელს მხოლოდ ერთი თვე ჰქონდა მათ დასაკმაყოფილებლად. სასამართლომ მიიჩნია, რომ პოლიტიკური ჯგუფებისთვის არჩევნებში მონაწილეობასთან დაკავშირებით დაწესებული პირობები, ზოგადად, საარჩევნო წესების ნაწილია. შესაბამისად, ამ პირობებს უნდა ჰქონდეს იგივე სტაბილურობა, როგორც საარჩევნო სისტემის სხვა ძირითად ელემენტებს. სასამართლომ ასევე დაადგინა, რომ ის დებულებები, რომელთა საფუძველზეც ყოფილ სასულიერო პირს უარი ეთქვა კანდიდატად მონაწილეობაზე, ზედმეტად არაზუსტი და არაგანჭვრეტადი იყო. შესაბამისად, ეს პირობები საარჩევნო ორგანოებს ზედმეტად ფართო დისკრეციას ანიჭებდა და მიკერძოებულობის ფართო შესაძლებლობას აძლევდა მათ ამ შეზღუდვის გამოყენების თვალსაზრისით (*Seyidzade v. Azerbaijan*).

ე. საარჩევნო კამპანიასთან დაკავშირებით ...

82. იმისათვის, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლით გარანტირებული უფლებები იყოს ეფექტური, მათი დაცვა არ შეიძლება შემოიფარგლოს მხოლოდ კანდიდატებით. ამრიგად, საარჩევნო კამპანია ასევე ხვდება ამ დებულების ფარგლებში.

83. კონვენციის მე-10 მუხლის დარღვევასთან დაკავშირებულ არაერთ საქმეში სასამართლომ ხაზი გაუსვა თავისუფალი არჩევნების უფლებასა და გამოხატვის თავისუფლებას შორის მჭიდრო კავშირს. კერძოდ, სასამართლოს აზრით, თავისუფალი არჩევნები და გამოხატვის თავისუფლება, განსაკუთრებით კი პოლიტიკური დებატების თავისუფლება, ერთობლიობაში, ნებისმიერი დემოკრატიული სისტემის დედააბრი და საფუძველთა საფუძველია. ეს ორი უფლება ურთიერთდაკავშირებულია: მაგალითად, როგორც სასამართლომ წარსულში მიუთითა, გამოხატვის თავისუფლება ერთ-ერთი „აუცილებელი“ პირობაა „საკანონმდებლო ხელისუფლების არჩევნისას ხალხის მიერ თავისი შეხედულებების გამოხატვის უზრუნველსაყოფად“. ამ მიზეზთა გამო განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია, რომ არჩევნების პერიოდში ნებისმიერი სახის ინფორმაციისა და შეხედულებების თავისუფალი ბრუნვა იყო დაშვებული (*Bowman v. the United Kingdom*, §42).

84. ვინაიდან ეს უფლებები ერთმანეთთან არის დაკავშირებული, საარჩევნო კამპანიასთან დაკავშირებული მრავალი შემთხვევა ასევე მე-10 მუხლის ტერიტორიაში განიხილება. მაგალითად, სასამართლომ მე-10 მუხლის დარღვევა დაადგინა იმის გამო, რომ სატელევიზიო არხს დაეკისრა ჯარიმა მცირე პოლიტიკური პარტიის საარჩევნო რეკლამის ჩვენებისთვის კანონმდებლობის დარღვევით, რომელიც კრძალავს პოლიტიკურ რეკლამას ტელევიზიით (*TV Vest AS and Rogaland Pensjonistparti v. Norway*). იმავედროულად, სასამართლოს არ დაუდგენია მე-10 მუხლის დარღვევა იმ შემთხვევაში, როდესაც საარჩევნო კომისიამ გაფრთხილება გასცა ქალი პოლიტიკოსის მიმართ, როდესაც მან კონკურენტ კანდიდატს „ქურდი“ უწოდა არჩევნების დაწყებამდე პირდაპირ ეთერში, მის დაუსწრებლად (*Vitrenko and Others v. Ukraine*).

85. ამასთან, საქმეებზე, რომლებიც დაკავშირებულია წინასაარჩევნო პერიოდის განმავლობაში საეთერო დროის განაწილებასთან, შეიძლება დადგინდეს N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა. საქმეზე, რომელიც შეეხებოდა სხვადასხვა კანდიდატისთვის საეთერო დროის თანაბრად მინიჭების საკითხს, სასამართლომ განაცხადა, რომ, მიუხედავად იმისა, N1 ოქმის მე-3 მუხლი ითვალისწინებს ყველა მოქალაქის თანაბარი მოპყრობის პრინციპს საარჩევნო უფლებების განხორციელებისას, იგი არ ადგენს რომელიმე პოლიტიკური პარტიის უფლებას, რომ რადიო - და სატელევიზიო ეთერში დრო გამოეყოს წინასაარჩევნო კამპანიისთვის. ამასთან, გამონაკლის შემთხვევაში შეიძლება დადგინდეს დარღვევა, მაგალითად, თუ წინასაარჩევნო პერიოდში რომელიმე ერთ პარტიას უარი ეთქვა საეთერო დროის გამოყოფაზე პოლიტიკური რეკლამისთვის, მაშინ, როდესაც სხვა პარტიებს ამ მიზნით დრო გამოეყოთ (*Partija "Jaunie Demokrāti" and Partija "Mūsu Zeme" v. Latvia* (dec.)).

86. საქმეში – *Communist Party of Russia and Others v. Russia* – სასამართლოს პასუხი უნდა გაეცა შეკითხვაზე, ეკისრება თუ არა სახელმწიფოს იმის უზრუნველყოფის პოზიტიური ვალდებულება, N1 ოქმის მე-3 მუხლის შესაბამისად, რომ რეგულირებული მედიის მიერ გაშუქება იყო ობიექტური და თავსებადი „თავისუფალი არჩევნების“ სულისკვეთებასთან განზრახ მანიპულირების შესახებ პირდაპირი მტკიცებულებების არარსებობის შემთხვევაშიც. სასამართლომ დაადგინა, რომ საარჩევნო საკითხებში სამართლებრივი დაცვის საშუალებების არსებული სისტემა საკმარისი იყო სახელმწიფოს საპროცესო ხასიათის პოზიტიური ვალდებულების მოთხოვნის დასაკმაყოფილებლად. რაც შეეხება ამ ვალდებულების არსებით ასპექტს და ბრალდებას, რომ სახელმწიფოს უნდა უზრუნველყო აუდიოვიზუალური მედიის ნეიტრალურობა, სასამართლომ მიიჩნია, რომ გარკვეული ნაბიჯები იქნა გადადგმული ტელევიზიით ოპოზიციური პარტიებისა და კანდიდატების გარკვეული ცნობადობის, სარედაქციო დამოუკიდებლობისა და მედიის ნეიტრალურობის უზრუნველსაყოფად. ამ ზომებმა, სავარაუდოდ, არ უზრუნველყო დეფაქტო თანასწორობა, მაგრამ არ შეიძლება ჩაითვალოს დადგენილად, რომ სახელმწიფომ არ შეასრულა ამ სფეროში მას-

ზე დაკისრებული პოზიტიური ვალდებულებები იმდენად, რომ ეს N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევის ტოლფასად იყოს მიჩნეული.

87. საქმეში – *Oran v. Turkey* – განმცხადებელი ჩიოდა, რომ, როგორც დამოუკიდებელმა კანდიდატმა, მან ვერ ისარგებლა ქვეყნის მასშტაბით საარჩევნო საკითხებზე მაუწყებლობით თურქეთის რადიოსა და ტელევიზიაში, განსხვავებით პოლიტიკური პარტიებისგან. სასამართლომ მიიჩნია, რომ განსხვავებით პოლიტიკური პარტიებისგან, განმცხადებელს, როგორც დამოუკიდებელ კანდიდატს, უნდა შეძლებოდა მხოლოდ იმ საარჩევნო ოლქის ამომრჩევლებისთვის მიმართვა, სადაც იგი კენჭს იყრიდა; გარდა ამისა, მას ხელი არ უნდა შეეშალა არჩევნების სფეროში არსებული ყველა სხვა მეთოდის გამოყენებაში, რაც ხელმისაწვდომი იყო ყველა არააფილირებული დამოუკიდებელი კანდიდატისთვის. ამრიგად, სასამართლომ დაადგინა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ დარღვეულა.

3. ...თანამდებობის დაკავების უფლება

89. 1984 წლიდან მოყოლებული, ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისია ხაზს უსვამს, რომ საკმარისი არ არის, პირს ჰქონდეს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება; მას ასევე უნდა ჰქონდეს არჩევითი თანამდებობის დაკავების უფლება, მას შემდეგ, რაც იგი ხალხმა აირჩია. საპირისპიროს მტკიცება არჩევნებში მონაწილეობის მიღებას აზრს დაუკარგავდა (*M. v. the United Kingdom*, კომისიის გადაწყვეტილება). მიუხედავად ამისა, იმავე საქმეზე სასამართლომ მიიჩნია: არჩეული დეპუტატის მიერ თანამდებობის დაკავების შეუძლებლობა იმ მოტივით, რომ იგი უკვე იყო უცხო ქვეყნის საკანონმდებლო ორგანოს წევრი, არის შეზღუდვა, რომელიც შესაბამისობაშია N1 ოქმის მე-3 მუხლთან.

90. თურქეთის წინააღმდეგ წარდგენილ სამ საქმეზე სასამართლომ შეისწავლა, თუ რა შედეგები გამოიღო დეპუტატებისთვის იმ პოლიტიკური პარტიების დაშლამ, რომლებსაც ისინი ეკუთვნოდნენ. საქმეში – *Sadak and Others v. Turkey* (N2) – პოლიტიკური პარტია დაიშალა სახელმწიფოს ტერიტორიული მთლიანობისა და ერთიანობის დარღვევისთვის. ამ პარტიის

დეპუტატებმა ავტომატურად დაკარგეს თავიანთი ადგილები. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ოპოზიციონერი დეპუტატის გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევა განსაკუთრებით მკაცრ შემთხვევებს მოითხოვს. განმცხადებლების მიერ პარლამენტში საკუთარი ადგილის დაკარგვა ავტომატური იყო და მათი პირადი პოლიტიკური საქმიანობისგან დამოუკიდებლად მოხდა. ამრიგად, ეს ზომა იყო ზედმეტად მკაცრი და ნებისმიერი კანონიერი მიზნის დისპროპორციული.

91. საქმეში – *Kavakçı v. Turkey* – დროებითი შეზღუდვები დაწესდა განმცხადებლის პოლიტიკურ უფლებებზე იმ პარტიის საბოლოო დათხოვნის გამო, რომელსაც იგი ეკუთვნოდა. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეს ზომები მიზნად ისახავდა თურქეთის პოლიტიკური რეჟიმის სეკულარული ხასიათის შენარჩუნებას და, თურქეთში დემოკრატიული რეჟიმისთვის ამ პრინციპის მნიშვნელობის გათვალისწინებით, ეს ზომა არეულობის თავიდან აცილებისა და სხვათა უფლებებისა და თავისუფლებების დაცვის კანონიერ მიზანს ემსახურებოდა. თუმცა, რაც შეეხება სანქციის პროპორციულობას, იმ პერიოდში მოქმედი პოლიტიკური პარტიის დაშლასთან დაკავშირებულ საკონსტიტუციო დებულებებს საკმაოდ ფართო ფარგლები ჰქონდა. პარტიის წევრთა ყველა ქმედება და განცხადება შეიძლება პარტიას დაედოს ბრალად და მიჩნეული იყოს, რომ იგი სათავეში უდგას ანტიკონსტიტუციურ საქმიანობას, რის გამოც შეიძლება მისი დაშლის გადაწყვეტილება იქნეს მიღებული. არ გაკეთებულა რაიმე განსხვავება სადავო საქმიანობაში სხვადასხვა წევრის სხვადასხვა ხარისხით მონაწილეობის მიხედვით. გარდა ამისა, პარტიის გარკვეულ წევრებს, რომლებიც განმცხადებლის მსგავს მდგომარეობაში იყვნენ, კერძოდ კი თავმჯდომარეს და თავმჯდომარის მოადგილეს, სანქცია არ დაეკისრა. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ სანქცია არ იყო პროპორციული და არღვევდა N1 ოქმის მე-3 მუხლს.

92. სხვა საქმეზე, რომელიც იმავე პარტიის დეპუტატს შეეხებოდა, რომელმაც ასევე დაკარგა თავისი ადგილი, სასამართლომ კვლავ დაადგინა N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა, მაგრამ აღნიშნა საკონსტიტუციო ცვლილების მიღება, რომელიც აძლიერებს

დეპუტატთა სტატუსს, და გამოთქვა ვარაუდი, რომ ამგვარი ნიშნით დეპუტატების დისკვალიფიკაციის შედეგად გამოწვეული პრობლემები ნაკლებად ხშირი იქნება (*Sobaci v. Turkey*).

93. საქმეში – *Lykourazos v. Greece* – სასამართლომ დაადგინა, რომ დეპუტატის თანამდებობასთან შეუთავსებელი პროფესიონალური საქმიანობის ახალი წესი არჩევნებამდე არ გამოცხადებულა და იგი მოულოდნელი იყო როგორც განმცხადებლისთვის, ასევე მათთვის, ვინც მას მისცეს ხმა მისი უფლებამოსილების ვადის განმავლობაში. სასამართლომ მიიჩნია, რომ განმცხადებლის არჩევის შეფასებისას კონსტიტუციის ახალი მუხლით, რომელიც 2003 წელს შევიდა ძალაში, იმ ფაქტის გათვალისწინების გარეშე, რომ მისი არჩევა მანამდე კანონის სრული დაცვით მოხდა, მოსამართლემ, კანონიერი მოლოდინის პრინციპის უგულებელყოფით, მომჩივანს ჩამოართვა ადგილი და მის ამომრჩევლებს დააკარგვინა კანდიდატი, რომელიც მათ თავისუფალი და დემოკრატიული გზით აირჩიეს მათი ინტერესების წარმომადგენლობის მიზნით ოთხი წლის განმავლობაში. ანალოგიურად, საქმეზე – *Paschalidis, Koutmeridis and Zaharakis v. Greece* – სასამართლომ დაადგინა, რომ არჩევნების შემდეგ დამკვიდრებული პრეცედენტებიდან გაუთვალისწინებელი გადახვევა მიცემული ხმების კვოტის გამოანგარიშებასთან დაკავშირებით, რამაც გამოიწვია არჩეული დეპუტატების დისკვალიფიკაცია, იყო N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა.

94. საქმეში – *Paunović and Milivojević v. Serbia* – სასამართლომ მიიღო გადაწყვეტილება პოლიტიკური პარტიების პრაქტიკასთან დაკავშირებით, რაც მდგომარეობდა პარლამენტის არჩეული წევრებისგან დაუთარილებელი და მათ მიერ ხელმოწერილი გადადგომის განცხადებების მიწოდების მოთხოვნაში, სანამ ისინი თანამდებობრივი მოვალეობების შესრულებას შეუდგებოდნენ; ასეთი გზით პარტიას შეეძლო, ნებისმიერ დროს და მათი ნების საწინააღმდეგოდ მოეხსნა პარტიის ეს წევრები დაკავებული თანამდებობიდან. სასამართლომ, პირველ რიგში, გამოთქვა მოსაზრება, რომ, მიუხედავად იმისა, პარტია წარადგენდა გადადგომის შესახებ განცხადებას, მხოლოდ პარლამენტს ჰქონდა უფლებამოსილება, დეპუტატისთვის ჩამოერთვა მისი ადგილი.

აქედან გამომდინარე, დეპუტატს თანამდებობა სახელმწიფომ ჩამოართვა გადადგომის განცხადების მიღებით. ამრიგად, იმ დეპუტატის განცხადება, რომელმაც თავისი ადგილი დაკარგა, იყო დასაშვები *ratione personae*. შემდეგ სასამართლომ დაადგინა, რომ სადავო პრაქტიკა ეწინააღმდეგებოდა შიდა კანონმდებლობას, რომელიც მოითხოვს ამგვარი გადაყენების თაობაზე განცხადების დეპუტატის მიერ პირადად წარდგენას. ამრიგად, დაირღვა N1 ოქმის მე-3 მუხლი. საქმე *Occhetto v. Italy* (dec.) ეხებოდა ევროპარლამენტში ადგილზე უარის თქმას. მას შემდეგ, რაც განმცხადებელმა ხელი მოაწერა დოკუმენტს თავისი ადგილის დატოვების თაობაზე, იმ პოლიტიკური მოძრაობის თანადამფუძნებელთან შეთანხმების შედეგად, რომელსაც იგი ეკუთვნოდა, განმცხადებელმა აზრი შეიცვალა. იმავდროულად, სიით მომდევნო კანდიდატმა უკვე დაიკავა ეს ადგილი. სასამართლომ დაადგინა, რომ არჩევნების შემდეგ კანდიდატს უფლება ჰქონდა, დაეტოვებინა ადგილი საკანონმდებლო ორგანოში, მაგრამ ამის ვალდებულება არ ჰქონდა. ნებისმიერ კანდიდატს შეეძლო, უარი ეთქვა, პოლიტიკური ან პირადი მიზეზების გამო, იმ თანამდებობაზე, რომელზეც იგი აირჩიეს და თანამდებობაზე ამგვარი უარის თაობაზე განცხადების რეგისტრაცია არ შეიძლება ჩაითვალოს საყოველთაო საარჩევნო უფლების პრინციპის საწინააღმდეგოდ. სასამართლომ დასძინა, რომ განმცხადებლის თანამდებობაზე უარის თქმის შემცველი განცხადების განვებაზე უარის თქმა საარჩევნო პროცესებში სამართლებრივი განსაზღვრულობის, სხვისი უფლებების დაცვის, კერძოდ, სიით მომდევნო კანდიდატის უფლებების დაცვის კანონიერ მიზნებს ემსახურებოდა. განმცხადებლის ნება გამოხატული იყო წერილობით ფორმით და ცალსახად და იგი აცხადებდა, რომ მისი თანამდებობაზე უარი საბოლოოა. დაბოლოს, ეროვნულ დონეზე წარმოებამ, რომელიც ევროკავშირის კანონმდებლობის შესაბამისად განხორციელდა, მას საშუალება მისცა, წარედგინა არგუმენტები თავისი პოზიციის დასაცავად. ამრიგად, სასამართლომ დაადგინა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ დარღვეულა.

IV. არჩევნების შედეგების დამუშავება

95. სასამართლომ განიხილა არჩევნების შემდგომ პერიოდთან, მათ შორის, ხმების დათვლასა და შედეგების აღრიცხვასა და გადაცემასთან დაკავშირებული საკითხები საქმეში – *Davydov and Others v. Russia*, რომელიც შეხებოდა სავარაუდო დარღვევებს ფედერალურ საკანონმდებლო ორგანოებსა და მუნიციპალურ ორგანოებში არჩევნების დროს. განმცხადებლებმა მონაწილეობა მიიღეს ამ არჩევნებში სხვადასხვა სტატუსით: ისინი, ყველა, დარეგისტრირებული იყვნენ საარჩევნო სიებში, ხოლო ზოგი მათგანი ასევე საკანონმდებლო ასამბლეის არჩევნებში იღებდა მონაწილეობას (ასე რომ, საქმე ეხებოდა თავისუფალი არჩევნების უფლების როგორც აქტიურ, ასევე პასიურ ასპექტებს), ხოლო დანარჩენები ან საარჩევნო კომისიების წევრები, ან დამკვირვებლები იყვნენ.

96. ვენეციის კომისიის რეკომენდაციებზე დაყრდნობით, სასამართლომ დაადგინა, რომ ამ არჩევნების შემდგომი ფაზების განმავლობაში უნდა არსებობდეს ზუსტი საპროცესო გარანტიები; პროცესი უნდა იყოს გამჭვირვალე და ღია, და ყველა პარტიის დამკვირვებელს უნდა შეეძლოს მონაწილეობა, ოპოზიციის წარმომადგენლების ჩათვლით. ამასთან, სასამართლომ აღნიშნა, რომ N1 ოქმის მე-3 მუხლი არ შემუშავდა როგორც კოდექსი საარჩევნო საკითხებზე, რომელიც მიზნად ისახავს საარჩევნო პროცესის ყველა ასპექტის დარეგულირებას. აქედან გამომდინარე, სასამართლოს მხრიდან მოცემული საქმის შესწავლისას ყურადღება გამახვილდა თავისუფალი არჩევნების უფლების ასპექტზე. უფრო ზედმიწევნით შესწავლას იმსახურებს საყოველთაო საარჩევნო უფლების პრინციპიდან ნებისმიერი გადახვევის შემთხვევები, მაგრამ სახელმწიფოებს მიხედულების უფრო ფართო არე შეიძლება მიენიჭოთ, როდესაც ეს ზომები ხელს უშლის არჩევნებში კანდიდატის სახით მონაწილეობის მიღებას. ნაკლებად მკაცრი შესწავლა ხორციელდება ხმების დათვლისა და ტაბულაციის უფრო ტექნიკურ ეტაპთან მიმართებით. ამ ეტაპზე დაშვებული უბრალო შეცდომა ან ხარვეზი, როგორც ასეთი, არ მიუთითებს არჩევნების უსამართლობაზე, თუკი არჩევნების

ადმინისტრირების თანასწორობის, გამჭვირვალობის, მიუკერძოებლობისა და დამოუკიდებლობის ზოგადი პრინციპები დაცული იყო. თავისუფალი არჩევნების კონცეფცია საფრთხის ქვეშ დადგება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი (I) დასტურდება პროცედურული დარღვევები, რომელთა შედეგად შეიძლება შეიზღუდოს ხალხის ნების თავისუფალი გამოხატვა, მაგალითად, ამომრჩეველთა ნების უხეში დამახინჯების შემთხვევაში, და (II) როდესაც ასეთი საჩივრები არ იქნა სათანადოდ შესწავლილი შიდასახელმწიფოებრივ დონეზე (თუმცა სასამართლო მისაღებად მიიჩნევს გონივრულ შეზღუდვებს ინდივიდუალური ამომრჩევლების მიერ შედეგების გასაჩივრებასთან დაკავშირებით, მაგალითად, როგორცაა ამომრჩეველთა კვორუმის მოთხოვნა) (§§283-288).

97. ამ საქმეში სასამართლომ დაადგინა N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა შემდეგი მიზეზების გამო: განმცხადებლებმა წარუდგინეს როგორც ადგილობრივ ხელისუფლებას, ისე სასამართლოს საფუძვლიანი საჩივლი იმის თაობაზე, რომ არჩევნების სამართლიანობა სერიოზული ეჭვის ქვეშ დადგა იმ პროცედურის მიხედვით, რომლითაც ხმების გადათვლა მოხდა (§§310-311). ამგვარმა დარღვევებმა შეიძლება გამოიწვიონ ამომრჩეველთა ნების განზრახ დამახინჯება ყველა შესაბამის საარჩევნო ოლქში. მაგრამ განმცხადებლების საჩივრები ხმების გადათვლის თაობაზე არ იყო ეფექტურად განხილული ეროვნული ხელისუფლების, ანუ საარჩევნო კომისიების, პროკურორის, საგამოძიებო კომისიის ან სასამართლოების მიერ (§§336-337).

V. საარჩევნო დავები

98. საარჩევნო დავებთან დაკავშირებული საქმეები მრავალრიცხოვანია, თუმცა მათი განხილვა არ შეიძლება კონვენციის მე-6 მუხლის საფუძველზე, რომელიც, სასამართლოს თანახმად, ამ საქმეებზე არ ვრცელდება. სასამართლომ მიიჩნია, რომ განმცხადებლის უფლება, მონაწილეობა მიეღო საფრანგეთის ეროვნული ასამბლეის არჩევნებში და შეენარჩუნებინა მისი ადგილი, იყო პოლიტიკური და არა „სამოქალაქო“ უფლება, მე-6 მუხლის

პირველი პუნქტის მნიშვნელობით, და, შესაბამისად, ამ უფლების გამოყენებასთან დაკავშირებული დავები პირველი ოქმის მე-3 მუხლის ფარგლებში არ ხვდებოდა (*Pierre-Bloch v. France*, §50). საარჩევნო წესების შეუსრულებლობასთან დაკავშირებით სანქციების დაკისრების საკითხზე არც მე-6 მუხლის სისხლის სამართლის ასპექტი ვრცელდება (იქვე, 61). საქმეში – *Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb v. Armenia* – განმცხადებელი იყო არასამთავრობო ორგანიზაცია, რომელიც საპარლამენტო არჩევნებში დამკვირვებლის ფუნქციას ასრულებდა. სასამართლომ შემდგომ დავასთან დაკავშირებით, რომელიც შეეხებოდა ცენტრალური საარჩევნო კომისიის მიერ სხვადასხვა დოკუმენტის წარუდგენლობას, განაცხადა, რომ ამ პროცესის შედეგი არ იყო გადამწყვეტი არასამთავრობო ორგანიზაციების სამოქალაქო უფლებებისთვის, და დაადგინა, რომ, შესაბამისად, იგი არ ხვდებოდა კონვენციის მე-6 მუხლის პირველი პუნქტის ფარგლებში.

99. თუმცა რამდენიმე საქმესთან დაკავშირებით ეფექტური სამართლებრივი დაცვის საშუალების არარსებობა საარჩევნო პროცესის კონტექსტში განხილულ იქნა კონვენციის მე-13 მუხლის საფუძველზე. სასამართლომ აღნიშნა, რომ საარჩევნო საკითხებში ეფექტურად მხოლოდ ის საშუალებები შეიძლება ჩაითვალოს, რომელთაც შეუძლიათ, უზრუნველყონ დემოკრატიული პროცესის სათანადოდ ფუნქციონირების უზრუნველყოფა (*Petkov and Others v. Bulgaria*). საქმეში – *Petkov and Others v. Bulgaria* – მომჩივნები არჩევნების ჩატარებამდე 10 დღით ადრე ამორიცხეს კანდიდატების სიებიდან, არჩევნებამდე სამი თვით ადრე მიღებული კანონმდებლობის საფუძველზე. შემდგომში გადამწყვეტილებები მათი სიიდან ამოღების შესახებ ბათილად იქნა ცნობილი, მაგრამ იმის გამო, რომ საარჩევნო ადმინისტრაციამ არ აღადგინა მათი სახელები სიებში, მათ ვერ მიიღეს კანდიდატის სახით მონაწილეობა საპარლამენტო არჩევნებში. სასამართლომ დაასკვნა, რომ, რადგან არჩევნების კონტექსტში სამართლებრივი დაცვის ხელმისაწვდომი საშუალება მხოლოდ ფულად კომპენსაციას ითვალისწინებდა, იგი არ შეიძლება ჩაითვალოს ეფექტურად კონვენციის მე-13 მუხლის მნიშვნელობით. საქმეზე – *Grosaru v. Romania*, სადაც განმცხადებელმა,

რომელიც წარუმატებელი აღმოჩნდა საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნებში, და ვერ მიაღწია საარჩევნო კანონმდებლობის სადავო ინტერპრეტაციის სასამართლოს მიერ განხილვას, სასამართლომ დაადგინა მე-13 მუხლის დარღვევა პირველი ოქმის მე-3 მუხლთან ერთობლიობაში. სასამართლომ ასევე დაადგინა მე-13 მუხლის დარღვევა პირველი ოქმის მე-3 მუხლთან ერთობლიობაში საქმეზე – *Paunović and Milivojević v. Serbia*, რომელიც შეეხებოდა პარლამენტის წევრისთვის მისი ადგილის უკანონო ჩამორთმევის გასაჩივრების ეფექტური საშუალების არარსებობას (§§68-72).

100. საარჩევნო უფლებებთან დაკავშირებულ საკითხებში ინდივიდუალური საჩივრებისა და სარჩელების ეფექტურად განხილვის ეროვნული სისტემის არსებობა თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების ერთ-ერთი აუცილებელი გარანტიაა. ასეთი სისტემა უზრუნველყოფს ხმის მიცემის ინდივიდუალური უფლებისა და არჩევნებში კანდიდატად მონაწილეობის მიღების უფლების ეფექტურად განხორციელებას, ხელს უწყობს საზოგადოების ნდობის შენარჩუნებას საარჩევნო პროცესის ადმინისტრირებისადმი და არის სახელმწიფოს განკარგულებაში არსებული მნიშვნელოვანი ბერკეტი პირველი ოქმის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული პოზიტიური ვალდებულების შესრულების უზრუნველყოფაში, რაც გულისხმობს დემოკრატიული არჩევნების ჩატარებას (*Uspaskich v. Lithuania*, §93).

101. თუ არსებობს სამართლებრივი დაცვის საშუალება, სასამართლოს წინაშე ხარვეზების შესახებ საჩივრის წარდგენა შესაძლებელია N1 ოქმის მე-3 მუხლის საფუძველზე. ამგვარი ხარვეზები შეიძლება იყოს ამ მუხლის დარღვევა, როდესაც ისინი ეჭვქვეშ აყენებენ საარჩევნო პროცესის კეთილსინდისიერებასა და სამართლიანობას. კანდიდატის დაუშვებლობის თაობაზე გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, ან არჩევნების შედეგებთან დაკავშირებული დავებისას უნდა არსებობდეს გარკვეული მინიმალური გარანტიები თვითნებობის წინააღმდეგ (*Davydov and Others v. Russia*, §288). კერძოდ, ასეთი გადაწყვეტილებები შეიძლება მიიღოს ორგანომ, რომელიც მისი მიუკერძოებლობის მინიმალურ მოთხოვნებს უზრუნველყოფს; ანალოგიურად, ამ

ორგანოსთვის მინიჭებული დისკრეცია არ უნდა იყოს განუზომ-
ლად ფართო; იგი საკმარისი სიზუსტით უნდა იყოს შეზღუდული
შიდასახელმწიფო კანონის დებულებებით; და ბოლოს, პრო-
ცედურა ისეთი სახის უნდა იყოს, რომ უზრუნველყოფდეს სამა-
რთლიანი და ობიექტური გადაწყვეტილების მიღებას და შესაბა-
მისი ორგანოს მიერ ძალაუფლების ბოროტად გამოყენების თა-
ვიდან აცილებას (*Podkolzina v. Latvia*, §35; *Kovach v. Ukraine*,
§§54-55; *Kerimova v. Azerbaijan*, 44-45; and *Riza and Others*
v. Bulgaria, §144). ამასთან, როდესაც სასამართლო ამ საკი-
თებს შეისწავლის, იგი შემოიფარგლება იმის დადგენით, იყო
თუ არა ეროვნული ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილება
თვითნებური ან ცალსახად დაუსაბუთებელი (იქვე, §144; *Kerimli*
and Alibeyli v. Azerbaijan, §§38-42; *Davydov and Others v.*
Russia, §288).

102. არჩევნების ბათილად ცნობის შესახებ გადაწყვეტილებე-
ბი უნდა ასახავდეს ამომრჩეველთა ნების დადგენის რეალურ
შეუძლებლობას (*Kovach v. Ukraine*). საქმეზე – *Kerimova v.*
Azerbaijan – სასამართლომ დაადგინა, რომ საარჩევნო ადმი-
ნისტრაციის ორმა თანამდებობის პირმა გააყალბა საარჩევნო
ოქმები, თუმცა ამას გავლენა არ მოუხდენია საბოლოო შედეგზე,
და მომჩივანი გამარჯვებული კანდიდატი გამოდგა. მიუხედავად
ამისა, ეროვნულმა ხელისუფლებამ გააუქმა შედეგები ეროვნუ-
ლი საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევით, და ამ გაყალბე-
ბის შეზღუდული ზეგავლენის გათვალისწინების გარეშე. არჩევ-
ნების შედეგების თვითნებურად გაუქმება ამ ოფიციალური პირე-
ბის ქმედებების გამო, ეროვნულ ხელისუფლებას პრაქტიკულად
დაეხმარა არჩევნების ობსტრუქციაში. შესაბამისად, არჩევნების
ბათილად ცნობის შესახებ გადაწყვეტილება დაუსაბუთებელი
იყო და იგი აშკარად არღვევდა ადგილობრივი საარჩევნო კა-
ნონით დადგენილ წესს. ამ გადაწყვეტილებით თვითნებურად
დაირღვა განმცხადებლის საარჩევნო უფლებები და მას ჩამო-
ერთვა პარლამენტში არჩევის შესაძლებლობა. ასევე, აშკარა
იყო, რომ ხელისუფლებას არ აინტერესებდა საარჩევნო პრო-
ცესის კეთილსინდისიერად და ეფექტურად ჩატარების უზრუნვე-
ლყოფა, რაც არ შეესაბამება თავისუფალი არჩევნების უფლების
სულისკვეთებას. სასამართლოების როლში არ შედის ხალხის

ნების გამოხატვის შედეგების შეცვლა. ამგვარად, ორ შემთხვევაში (*I.Z. v. Greece*, კომისიის გადაწყვეტილება; და *Babenko v. Ukraine* (dec.)) საკონვენციო ორგანოებმა განიხილეს წარუმატებელი კანდიდატების საჩივრები, რომლებიც ამტკიცებდნენ, რომ საარჩევნო პროცესები იყო უსამართლო, მაგრამ დაუშვებლად ცნეს ეს საჩივრები, არჩევნების შედეგთან დაკავშირებით რაიმე სახის რეალური ზიანის არარსებობის გამო. საქმის – *Riza and Others v. Bulgaria* – მიხედვით, საზღვარგარეთ განთავსებული 23 საარჩევნო უბნის შედეგები ბათილად იქნა ცნობილი სავარაუდო დარღვევების გამო, რის შედეგადაც დეპუტატს თანამდებობა ჩამოერთვა. სასამართლომ შეისწავლა როგორც 101 ამომრჩევლის ხმის უფლებაში ჩარევა, ისე დეპუტატისა და პარტიის არჩევნებში მონაწილეობის უფლება. სასამართლომ დაადგინა, რომ რამდენიმე საარჩევნო უბანზე არჩევნების ბათილად ცნობის მხოლოდ წმინდად ფორმალური მიზეზები იქნა მოყვანილი. გარდა ამისა, ეროვნულ კანონმდებლობაში არ იყო საკმარისად მკაფიო და განჭვრეტადი ფორმით ჩამოყალიბებული გარემოებები, რომლებსაც სასამართლო დაეყრდნო თავისი გადაწყვეტილების დასასაბუთებლად, და არ იყო ნაჩვენები, რომ ისინი შეცვლიდნენ ამომრჩეველთა არჩევანს ან დაამახინჯებდნენ არჩევნების შედეგს. გარდა ამისა, საარჩევნო კანონმდებლობა არ ითვალისწინებდა იმ საარჩევნო უბნებზე ხელახალი არჩევნების ორგანიზებას, სადაც საარჩევნო ბიულეტენის გაუქმება მოხდა, რაც ეწინააღმდეგებოდა ვენეციის კომისიის არჩევნების საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსს; ასეთი შესაძლებლობა რომ არსებულიყო, შედეგების გაუქმების განმაპირობებელი კანონიერი მიზანი, კერძოდ, საარჩევნო პროცესის კანონიერების დაცვა, დაბალანსებული იქნებოდა ამომრჩეველთა და კანდიდატების სუბიექტურ უფლებებთან – საპარლამენტო არჩევნებთან – მიმართებით. შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა, რომ დაირღვა N1 ოქმის მე-3 მუხლი. კენჭისყრის ბათილად ცნობის შესახებ გადაწყვეტილებები უნდა ემყარებოდეს ამომრჩეველთა ნების დადგენის რეალურ შეუძლებლობას.

103. ამასთან, სახელმწიფოებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ საარჩევნო დარღვევებთან დაკავშირებული საფუძვლიანი საჩივრები ეფექტურად იქნეს განხილული და ეროვნული ორგანოების

მიერ მიღებული გადანაცვებები – სათანადოდ დასაბუთებული.

104. სასამართლომ, აღნიშნა რა, რომ ხმების დათვლისას სერიოზული დარღვევების თაობაზე საფუძვლიანი საჩივრები არსებობს, დაადგინა: შიდასახელმწიფოებრივმა სამართლებრივი დაცვის საშუალებამ უნდა უზრუნველყოს საკმარისი გარანტიები თვითნებობის წინააღმდეგ. ასეთი საფუძვლიანი საჩივრების ეფექტური განუხილველობა N1 ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევაა (*Davydov and Others v. Russia*, §§288 და 335). ამ შემთხვევაში არცერთ ორგანოს, ანუ არც საარჩევნო კომისიას, პროკურორს ან სასამართლოებს არ შეუსწავლიათ სათანადოდ განმცხადებლების საჩივრების განმაპირობებელი მიზეზები.

105. ვენეციის კომისიის არჩევნების საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსზე დაყრდნობით, სასამართლომ დაადგინა, რომ ეროვნული ხელისუფლების წარმომადგენლებმა ბედმეტი ფორმალისტური მიზეზები მოიყვანეს, რათა თავიდან აეცილებინათ არჩევნებთან დაკავშირებული საჩივრების განხილვა. იმ ფაქტს, რომ კანდიდატებისთვის მიცემულ ხმების რაოდენობას შორის დიდი განსხვავება იყო, მნიშვნელობა არა აქვს, როდესაც საქმე ეხება შესაძლო დარღვევების დამოუკიდებელ შესწავლას, სანამ ამ დარღვევების არჩევნების საერთო შედეგზე ზეგავლენა დადგინდება (*Namat Aliyev v. Azerbaijan*).

ციტირებადი საქმების ჩამონათვალი

ამ სახელმძღვანელოში მითითებული პრეცედენტული სამართალი მოიცავს სასამართლოს მიერ გამოტანილ განჩინებებს ან გადაწყვეტილებებს და ადამიანის უფლებათა ევროპული კომისიის („კომისია“) გადაწყვეტილებებსა და ანგარიშებს.

თუ სხვაგვარად არ არის განსაზღვრული, ყველა მითითება გულისხმობს სასამართლოს პალატის მიერ არსებითი განხილვის შედეგად გამოტანილ გადაწყვეტილებას. აბრევიატურა „(dec.)“ გულისხმობს ამონარიდს სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან, ხოლო აბრევიატურა „[GC]“ გულისხმობს, რომ საქმე განხილულ იქნა დიდი პალატის მიერ.

პალატის გადაწყვეტილებები, რომლებიც არ შესულა საბოლოო ძალაში, კონვენციის 44-ე მუხლის შესაბამისად, ამ სახელმძღვანელოს გამოქვეყნების მომენტისთვის, ქვემოთ მოცემულ ჩამონათვალიში აღნიშნულია ვარსკვლავით (*), კონვენციის 44-ე მუხლის მე -2 ნაწილის შესაბამისად:

პალატის გადაწყვეტილება საბოლოოა, როდესაც: (ა) მხარეები განაცხადებენ, რომ ისინი არ ითხოვენ საქმის დიდი პალატისათვის გადაცემას, ან (ბ) პალატის გადაწყვეტილების თარიღიდან სამი თვის განმავლობაში მათ არ მოუთხოვიათ საქმის დიდი პალატისათვის გადაცემა, ან (გ) დიდი პალატის კოლეგია უარყოფს 43-ე მუხლის საფუძველზე საქმის დიდი პალატისათვის გადაცემის მოთხოვნას.

იმ შემთხვევებში, როდესაც დიდი პალატის კოლეგია დააკმაყოფილებს საქმის დიდი პალატისათვის გადაცემის მოთხოვნას, საბოლოო ძალაში შევა დიდი პალატის გადაწყვეტილება და არა პალატის გადაწყვეტილება.

სახელმძღვანელოს ელექტრონულ ვერსიაში მითითებული ბმულები საქმეებზე გადაგამისამართებთ HUDOC-ის მონაცემთა ბაზაში (<http://hudoc.echr.coe.int>), სადაც ასახულია სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი (დიდი პალატის, პალატის და კომიტეტის განჩინებები და გადაწყვეტილებები, საქმეები,

რომელთა შესახებ შეტყობინებები იქნა წარდგენილი, საკონსულტაციო მოსაზრებები და პრეცედენტული სამართლის საინფორმაციო ბიულეტენებში ასახული საქმეების მოკლე შეჯამებები), ასევე კომისიის გადაწყვეტილებები და მოხსენებები და მინისტრთა კომიტეტის დადგენილებები.

სასამართლოს განჩინებები და გადაწყვეტილებები სასამართლოს ორ ოფიციალურ ენაზე – ინგლისურ და/ან ფრანგულ ენებზეა შესრულებული. HUDOC-ი ასევე შეიცავს მთელი რიგი საკვანძო საქმეების თარგმანს 30-ზე მეტ ოფიციალურ ენაზე და იგი დაკავშირებულია მესამე მხარეების მიერ წარმოებულ 100-ამდე ონლაინპრეცედენტული სამართლის კოლექციასთან.

—A—

Ādamsons v. Latvia, N3669/03, 24 June 2008.

Ahmed and Others v. the United Kingdom, 2 September 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-VI.

Alajos Kiss v. Hungary, N 38832/06, 20 May 2010.

Albanese v. Italy, N 77924/01, 23 March 2006.

Anchugov and Gladkov v. Russia, Nos. 11157/04 and 15162/05, 4 July 2013
Antonenko v. Russia (dec.), N 42482/02, 23 May 2006.

Asensio Serqueda v. Spain, N 23151/94, Commission decision of 9 May 1994, D.R. no 77-B, p. 122
Aziz v. Cyprus, N69949/01, ECHR 2004-V.

—B—

Babenko v. Ukraine (dec.), N3476/98, 4 May 1999.

Benkaddour v. France (dec.), N1685/99, 10 November 2003.

Bompard v. France (dec.), N44081/02, ECHR 2006-IV.

Boškoski v. the former Yugoslav Republic of Macedonia (dec.), N11676/04, ECHR 2004-VI.

Bowman v. the United Kingdom, 19 February 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-I *Briçe v. Latvia* (dec.), N47135/99, 29 June 2000.

Brito Da Silva Guerra and Sousa Magno v. Portugal (dec.), Nos. 26712/06 and 26720/06, 17 June 2008.

—C—

*Cernea v. Romania**, N43609/10, 27 February 2018.

Communist Party of Russia and Others v. Russia, N29400/05, 19 June 2012.

Cumhuriyet Halk Partisi v. Turkey, N19920/13, ECHR 2016.

—D—

Davydov and Others v. Russia, N75947/11, ECHR 2017 *Dicle and Sadak v. Turkey*, N48621/07, 16 June 2015.

Dimitras and Others v. Greece (dec.), NN59573/10 and 65211/09, 4 July 2017 *Doyle v. the United Kingdom* (dec.), N30158/06, 6 February 2007.

Dunn and Others v. the United Kingdom (dec.), NN566/10 and 130 others, 13 May 2014 *Dupré v. France* (dec.), N77032/12, 3 May 2016.

—E—

Ekoglasnost v. Bulgaria, N30386/05, 6 November 2012.

xeberria and Others v. Spain, Nos. 35579/03 and 3 others, 30 June 2009.

—F—

Federación nacionalista Canaria v. Spain (dec.), N56618/00, ECHR 2001-VI *Frodl v. Austria*, N20201/04, 8 April 2010.

—G—

Georgian Labour Party v. Georgia, N9103/04, ECHR 2008.

Geraguyn Khorhurd Patgamavorakan Akumb v. Armenia (dec.), N11721/04, 14 April 2009
Gitonas and Others v. Greece, 1 June 1997, Reports of Judgments and Decisions 1997-IV
Greens and M.T. v. the United Kingdom, Nos. 60041/08 and 60054/08, ECHR 2010
Grosaru v. Romania, N78039/01, ECHR 2010.

—H—

Hilbe v. Liechtenstein (dec.), N31981/96, ECHR 1999-VI.

Hirst v. the United Kingdom (N2) [GC], N74025/01, ECHR 2005-IX.

—I—

I.Z. v. Greece, N18997/91, Commission decision of 28 February 1994, D.R. N76-A, p. 65.

—K—

Kavakçı v. Turkey, N71907/01, 5 April 2007.

Kerimli and Alibeyli v. Azerbaijan, Nos. 18475/06 and 22444/06, 10 January 2012.

Kerimova v. Azerbaijan, N20799/06, 30 September 2010.

Kovach v. Ukraine, N39424/02, ECHR 2008.

Krasnov and Skuratov v. Russia, NN17864/04 and 21396/04, 19 July 2007.

—L—

Labita v. Italy [GC], N26772/95, ECHR 2000-IV.

Linkov v. the Czech Republic, N10504/03, 7 December 2006.

Luksch v. Germany, N35385/97, Commission decision of 21 May 1997, D.R. no 89-B, p. 175 *Lykourazos v. Greece*, N33554/03, ECHR 2006-VIII.

—M—

M. v. the United Kingdom, N10316/83, Commission decision of 7 March 1984, D.R. 37, p. 129 *Malarde v. France* (dec.), N46813/99, 5 September 2000.

Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium, 2 March 1987, Series A N113 *Matthews v. the United Kingdom* [GC], N24833/94, ECHR 1999-I *Melnitchenko v. Ukraine*, N17707/02, ECHR 2004-X.

Mihaela Mihai Neagu v. Romania (dec.), N66345/09, 6 March 1994 *Móika v. Poland* (dec.), N56550/00, ECHR 2006-IV.

Moohan and Gillon v. the United Kingdom (dec.), Nos. 22962/15 and 23345/15, 13 June 2017.

—N—

Namat Aliyev v. Azerbaijan, N18705/06, 8 April 2010.

—O—

Occhetto v. Italy (dec.), N14507/07, 12 November 2013. *Oran v. Turkey*, NN28881/07 and 37920/07, 15 April 2014 *Others v. Turkey* [GC], NN41340/98 and 3 others, ECHR 2003-II.

—P—

Paksas v. Lithuania [GC], N34932/04, ECHR 2011.

Partei Die Friesen v. Germany, N65480/10, 28 January 2016.

Parti nationaliste basque – Organisation régionale d’Iparralde v. France, N71251/01, ECHR 2007-II.

Partija “Jaunie Demokrāti” and Partija “Mūsu Zeme” v. Latvia (dec.), NN10547/07 and 34049/07, 29 November 2007.

Paschalidis, Koutmeridis and Zaharakis v. Greece, NN27863/05 and 2 others, 10 April 2008 *Paunović and Milivojević v. Serbia*, N41683/06, 24 May 2016.

Petkov and Others v. Bulgaria, NN77568/01 and 2 others, 11 June 2009 *Pierre-Bloch v. France*, N24194/94, 21 October 1997. *Podkolzina v. Latvia*, N46726/99, ECHR 2002-II.

Polacco and Garofalo v. Italy, N23450/94, Commission decision of 15 September 1997 *Py v. France*, N66289/01, ECHR 2005-I.

—R—

Riza and Others v. Bulgaria, NN48555/10 and 48377/10, 13 October 2015.

Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v. Russia, NN55066/00 and 55638/00, 11 January 2007.

—S—

Sadak and Others v. Turkey (N2), Nos. 25144/94 and 8 others, ECHR 2002-IV *Salleras Llinares v. Spain* (dec.), N52226/99, ECHR 2000-XI. *Scoppola v. Italy (N3)* [GC], N126/05, 22 May 2012.

Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC], NN27996/06 and 34836/06, ECHR 2009.

Sevinger v. the Netherlands (dec.), NN17173/07 and 17180/07, 6 September 2007.

Seyidzade v. Azerbaijan, N37700/05, 3 December 2009.

Shindler v. the United Kingdom, N19840/09, 7 May 2013.

Sitaropoulos and Giakoumopoulos v. Greece [GC], N42202/07, ECHR 2012 *Sobaci v. Turkey*, N26733/02, 29 November 2007.

Socialist Party and Others v. Turkey, 25 May 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-III *Söyler v. Turkey*, N29411/07, 17 September 2013.

Staatkundig Gereformeerde Partij v. the Netherlands (dec.), N58369/10, 10 July 2012 *Strack and Richter v. Germany* (dec.), NN.28811/12 and 50303/12, 5 July 2016 *Sukhovetsky v. Ukraine*, N13716/02, ECHR 2006-VI.

—T—

Tahirov v. Azerbaijan, N31953/11, 11 June 2015.

Tănase v. Moldova [GC], N7/08, ECHR 2010.

Timke v. Germany, N27311/95, Commission decision of 11 September 1995.

TV Vest AS and Rogaland Pensjonistparti v. Norway, N21132/05, ECHR 2008.

—U—

United Communist Party of Turkey and Others v. Turkey, 30 January 1998, Reports of Judgments and Decisions 1998-I.

Uspaskich v. Lithuania, N14737/08, 20 December 2016.

—V—

Vito Sante Santoro v. Italy, N36681/97, ECHR 2004-VI.

Vitrenko and Others v. Ukraine, N23510/02, 16 December 2008.

—X—

X. v. Germany, N2728/66, Commission decision of 6 October 1967, Collection 25, pp. 38-41 *X. v. the United Kingdom*, N7140/75, Commission decision of 6 October 1976, D.R. 7, p. 95.

X. v. the United Kingdom, N7566/76, Commission decision of 11 December 1976, D.R. 9, p. 121.

X. v. the United Kingdom, N7730/76, Commission decision of 28 February 1979, D.R. 15, p. 137.

X. v. the United Kingdom, N8873/80, Commission decision of 13 May 1982, D.R. 28, p. 99.

X. and Others v. Belgium, N6837/74, Commission decision of 2 October 1975, D.R. 3, p. 137.

Xuereb v. Malta, N52492/99, 15 June 2000.

—Y—

Yumak and Sadak v. Turkey [GC], N10226/03, ECHR 2008.

—Z—

Ždanoka v. Latvia [GC], N58278/00, ECHR 2006-IV. *Zornić v. Bosnia and Herzegovina*, N3681/06, 15 July 2014.

დანართი IV

კომპიუტერული სისტემის მეშვეობით არჩევნებში ჩარევასთან დაკავშირებული ასპექტები ბუდაპეშტის კონვენციის შესაბამისად

შესავალი

კიბერდანაშაულის შესახებ კონვენციის კომიტეტმა (T-CY) თავის მე-8 პლენარულ სხდომაზე (2012 წლის დეკემბერი) გადაწყვიტა, გამოეცა სახელმძღვანელო მითითებები, რომლებიც მიზნად ისახავენ კიბერდანაშაულის შესახებ ბუდაპეშტის კონვენციის ეფექტურად გამოყენებისა და განხორციელების ხელშეწყობას სამართლებრივ, პოლიტიკისა და ტექნოლოგიურ სფეროებში არსებული განვითარების გათვალისწინებით.

სახელმძღვანელო მითითებები ასახავენ ამ ხელშეკრულების მხარეების საერთო გაგებას კონვენციის გამოყენებასთან დაკავშირებით.

არჩევნებში ჩარევა მავნე კიბერსაქმიანობის მეშვეობით კომპიუტერებში შეღწევის, არჩევნებსა და საარჩევნო კამპანიებში გამოყენებულ მონაცემებზე უკანონო წვდომის მოპოვების გზით ძირს უთხრის თავისუფალი, სამართლიანი და კეთილსინდისიერი არჩევნების ჩატარებას და დემოკრატიისადმი ნდობას. დეზინფორმაციაზე მიმართული ოპერაციები, რომლებიც განსაკუთრებით აქტიურად მიმდინარეობს 2016 წლიდან მოყოლებული, შესაძლოა, განხორციელდეს მავნე კიბერმოქმედებების გზით და შეიძლება იგივე შედეგი გამოიღოს. შესაბამისად, შესაძლოა, საჭირო გახდეს ეროვნული არჩევნების პროცედურების მორგება ინფორმაციული საზოგადოების რეალობის გათვალისწინებით, და არჩევნებისას გამოყენებული კომპიუტერული სისტემებისა და საარჩევნო კამპანიების უსაფრთხოების გაძლიერება.

ამ კონტექსტში საჭიროა უფრო მეტი ძალისხმევის წარმართვა ამგვარი ჩარევის აღსაკვეთად, როდესაც იგი სისხლის სამართლის დანაშაულია: ეფექტურმა სისხლის სამართლის რეაგირებამ შეიძლება გამოავლინოს არჩევნებში ჩარევის შემთხვევები და უზრუნველყოს ამომრჩეველთა ნდობა არჩევნების პროცესში ინფორმაციისა და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების გამოყენებასთან დაკავშირებით.

წინამდებარე სახელმძღვანელო მითითებებით განმარტებულია, თუ როგორ შეიძლება კონვენციის მუხლების გამოყენება არჩევნებში კომპიუტერული სისტემების საშუალებით ჩარევის ასპექტებთან მიმართებით.

კონვენციით გათვალისწინებული ძირითადი სისხლის სამართლის დანაშაულები შეიძლება დაკავშირებული იყოს არჩევნებში ჩარევასთან, ან ასეთი ჩარევის ხელშეწყობასთან. გარდა ამისა, არჩევნებში მსგავსი ჩარევის შემთხვევაში, გამომძიებლებისა და პროკურორებისთვის ხელმისაწვდომია ეროვნული პროცედურული და კონვენციით გათვალისწინებული სამართლებრივი ურთიერთდახმარების საერთაშორისო საშუალებები. საერთა-

შორისო თანამშრომლობის პროცედურული უფლებამოსილების ფარგლები და ინსტრუმენტები განსაზღვრულია ბუდაპეშტის კონვენციის 14.2 და 25.1 მუხლებით.

მუხლი 14.2

2. გარდა 21-ე მუხლით გათვალისწინებული შემთხვევებისა, ყველა მონაწილე სახელმწიფო ვალდებულია, გამოიყენოს ამ მუხლის 1-ლ პუნქტში გათვალისწინებული უფლებამოსილება და პროცედურები შემდეგი მიზნებისათვის:

- ა. ამ კონვენციის მე-2 და მე-11 მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულები;
- ბ. კომპიუტერული სისტემის საშუალებით ჩადენილი სხვა სისხლის სამართლის დანაშაულები; და
- გ. სისხლის სამართლის დანაშაულის მტკიცებულებათა ელექტრონული ფორმით შეგროვება

მუხლი 25.1

კომპიუტერულ სისტემებსა და მონაცემებთან დაკავშირებულ დანაშაულთა გამოძიებისა და დევნის, ან დანაშაულის მტკიცებულებათა ელექტრონული ფორმით შეგროვების მიზნით, მონაწილე სახელმწიფოები ვალდებულნი არიან, რაც შეიძლება ფართოდ გაუწიონ ერთმანეთს დახმარება.

კონვენციით გათვალისწინებული საპროცესო უფლებამოსილება ექვემდებარება მე-15 მუხლით გათვალისწინებულ პირობებსა და გარანტიებს.

კიბერდანაშაულის შესახებ კონვენციის შესაბამისი დებულებები (ETS 185)

პროცედურული დებულებები

კონვენციის საპროცესო უფლებამოსილება (14-21 მუხლები) შეიძლება გამოყენებულ იქნეს კონკრეტულ სისხლის სამართლის გამოძიებაში ან სამართალწარმოებაში, რაც დაკავშირებულია არჩევნებში ნებისმიერი სახის ჩარევასთან, რომელსაც მე-14 მუხლი ითვალისწინებს.

შესაბამისი საპროცესო ზომები შეიძლება ძალიან სასარგებლო იყოს საარჩევნო პროცესებში ჩარევასთან დაკავშირებული სისხლის სამართლის გამოძიებისას. მაგალითად, არჩევნებში ჩარევის შემთხვევაში, კომპიუტერული სისტემა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს დანაშაულის ჩადენისთვის, ან მის ხელშესაწყობად და ასეთი დანაშაულის მტკიცებულება შეიძლება ინახებოდეს ელექტრონული ფორმით, ან ეჭვმიტანილის იდენტიფიცირება შეიძლება განხორციელდეს გამოძნერის ინფორმაციის, მათ შორის ინტერნეტპროტოკოლის მისამართის საშუალებით. ანალოგიურად, უკანონო პოლიტიკური დაფინანსების მიკვლევა შესაძლებელია ელექტრონული ფოსტის საშუალებით ან სათანადოდ ავტორიზებული მონაცემთა გადაჭერის საშუალებებით შეთქმულებაში მონაწილე პირთა შორის ხმოვანი კომუნიკაციის მიყურადების მეშვეობით, და მონაცემების ბოროტად გამოყენების მიკვლევა ასევე შესაძლებელია ელექტრონული კვალის მეშვეობით.

ამრიგად, არჩევნებში ჩარევის სისხლისსამართლებრივი გამოძიებისას მხარეებს შეუძლიათ, გამოიყენონ: შენახული კომპიუტერული მონაცემების დაჩქარებული დაცვა, მონაცემთა წარდგენის ორდერი, შენახული კომპიუტერული მონაცემების ძებნა და დაყადაღება, ელექტრონული მტკიცებულებების შეგროვების სხვა ინსტრუმენტები, რომლებიც საჭიროა ისეთი დანაშაულების გამოძიებისა და დევნისთვის, როგორცაა არჩევნებში ჩარევა.

საერთაშორისო სამართლებრივ ურთიერთდახმარებასთან დაკავშირებული დებულებები

კონვენციით გათვალისწინებული საერთაშორისო თანამშრომლობის უფლებამოსილებები (23-35 მუხლები) ანალოგიურად ფართოა და შეიძლება მხარეებს დაეხმაროს არჩევნებში ჩარევების გამოძიებაში. მაგალითად, მხარეებმა უნდა უზრუნველყონ: შენახული კომპიუტერული მონაცემების დამატარებული წესით შენარჩუნება, წარდგენის ორდერების შესრულება და შენახული კომპიუტერული მონაცემების ძებნა და დაყადაღება, ისევე როგორც სხვა საერთაშორისო ურთიერთთანამშრომლობის დებულებების შესრულება.

საკვანძო სისხლის სამართლის დებულებები

დაბოლოს, როგორც ზემოთ აღინიშნა, არჩევნებში ჩარევა შეიძლება მოიცავდეს სხვადასხვა სახის არაუფლებამოსილ ქცევას, რომლებიც კონვენციით სისხლის სამართლის დანაშაულადაა მიჩნეული. T-CY ხაზს უსვამს, რომ ქვემოთ მოყვანილი მაგალითები მხოლოდ საილუსტრაციოდაა მოყვანილი, ანუ იმის გათვალისწინებით, რომ არჩევნებში ჩარევის გზები მუდმივ განვითარებას განიცდიან. მსგავსი ჩარევა შეიძლება მრავალი სხვადასხვა ფორმით მოხდეს, რაც ქვემოთ არ არის მითითებული. მიუხედავად ამისა, T-CY მიიჩნევს, რომ კონვენცია კიბერდანაშაულის შესახებ საკმარისად მოქნილია იმისთვის, რათა მსგავს გამოწვევებს გაუმკლავდეს.

შესაბამისი მუხლები	მაგალითები
მუხლი 2 - უნებართვო წვდომა	კომპიუტერულ სისტემაში შეიძლება უკანონოდ შეღწევა მოხდეს სენსიტიური ან კონფიდენციალური ინფორმაციის მოსაპოვებლად კანდიდატების, კამპანიების, პოლიტიკური პარტიების ან ამომრჩევლების თაობაზე.
მუხლი 3 - მონაცემთა უკანონო გადაჭერა	შეიძლება მოხდეს კომპიუტერული მონაცემების არასაჯარო გადაცემა კომპიუტერიდან, ან კომპიუტერული სისტემის შიგნით შეიძლება გადაჭერილი იყოს სენსიტიური ან კონფიდენციალური ინფორმაციის მოსაპოვებლად კანდიდატების, კამპანიების, პოლიტიკური პარტიების ან ამომრჩევლების თაობაზე.
მუხლი 4 - მონაცემთა ხელყოფა	კომპიუტერული მონაცემები შეიძლება დაზიანდეს, წაიშალოს, განადგურდეს, შეიცვალოს ან დამალულ იქნეს ვებგვერდის ან ამომრჩეველთა მონაცემთა ბაზების შეცვლის ან შედეგებით მანიპულირების მიზნით, მაგალითად, ხმების დათვლის სისტემებში შეღწევის გზით
მუხლი 5 - სისტემაში ჩარევა	არჩევნებში ან კამპანიებში გამოყენებული კომპიუტერული სისტემების ფუნქციონირებაში ჩარევა შეიძლება მოხდეს კამპანიის შეტყობინებებში ჩარევის, ამომრჩეველთა რეგისტრაციის შეფერხების, ხმის მიცემასა და დათვლაში ხელის შეშლის გზით, მომსახურებაზე უარის თქმის შეტევების, მავნე ვირუსების ან სხვა საშუალებების გამოყენების გზით.
მუხლი 6 - მონაცემთა ბოროტად გამოყენება	გაყიდვა, გამოყენებისთვის შესყიდვა, იმპორტი, განაწილება ან სხვა აქტები, რომლებიც ხელმისაწვდომს ხდიან კომპიუტერების პაროლებს, წვდომის კოდებს ან მსგავს მონაცემებს, რომელთა შემოღობვითაც კომპიუტერულ სისტემებზე წვდომა შესაძლებელია, რამაც შეიძლება ხელი შეუწყოს არჩევნებში ჩარევას პოლიტიკური კანდიდატების, პარტიების ან კამპანიების სენსიტიური მონაცემების მოსაპარად.
მუხლი 7 - კომპიუტერთან დაკავშირებული გაყალბება	კომპიუტერული მონაცემები (მაგალითად, ამომრჩეველთა მონაცემთა ბაზაში გამოყენებული მონაცემები) შეიძლება იყოს შეყვანილი, შეცვლილი, წაშლილი ან ჩახშობილი, რის შედეგადაც არავთენეტური მონაცემები იქნება განხილული ან გამოყენებული სამართლებრივი მიზნებისათვის, ისე, თითქოს ის ავთენტურია. მაგალითად, ზოგიერთი ქვეყანა მოითხოვს საარჩევნო კამპანიებისგან ფინანსური ინფორმაციის გამჟღავნებას. კომპიუტერული მონაცემების გაყალბებამ შეიძლება შექმნას შთაბეჭდილება, რომ ინფორმაციის არასწორად გამჟღავნება ან კამპანიის დაფინანსების საეჭვო წყაროების დამალვა ხდება.

<p>მუხლი 11 – მცდელობა, ხელშეწყობა და ნაქეზება</p>	<p>შეიძლება, ხელშეკრულებაში მითითებული დანაშაულების ჩადენის მცდელობა, ხელშეწყობა ან ნაქეზება მოხდეს არჩევნებში ჩარევის მიზნით.</p>
<p>მუხლი 12 – იურიდიული პირის პასუხისმგებლობა</p>	<p>კონვენციის მე-2 – მე-11 მუხლებით გათვალისწინებული დანაშაულები არჩევნებში ჩარევის ხელშესაწყობად შეიძლება ჩაიდინონ იურიდიულმა პირებმა, რომლებსაც პასუხისმგებლობა მე-12 მუხლის შესაბამისად დაეკისრებათ.</p>
<p>მუხლი 13 – სანქციები</p>	<p>კონვენციით გათვალისწინებული დანაშაულები შეიძლება საფრთხეს უქმნიდნენ პირებს და საზოგადოებას, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც დანაშაულები მიმართულია პოლიტიკური ცხოვრების ისეთი ფუნდამენტური ღირებულებების წინააღმდეგ, როგორცაა არჩევნები. დანაშაულებრივი ქმედებები და მათი შედეგები შეიძლება განსხვავდებოდეს სხვადასხვა ქვეყანაში, მაგრამ არჩევნებში ჩარევამ შეიძლება შელახოს ნდობა დემოკრატიული პროცესებისადმი, გამოიწვიოს არჩევნების შედეგის შეცვლა, მოითხოვოს ხელახალი არჩევნების ჩატარება და ხარჯები, ან გამოიწვიოს ფიზიკური ძალადობა არჩევნებში მონაწილე პარტიებსა და საზოგადოებაში.</p> <p>მხარე სახელმწიფომ შეიძლება, თავისი შიდა კანონით დაანესოს სანქცია, რომელიც ზედმეტად მსუბუქია მე-2–მე-11 მუხლებით გათვალისწინებული არჩევნებთან დაკავშირებული დანაშაულებისთვის, და ეს სანქციები შეიძლება არ ითვალისწინებდნენ დანაშაულის დამამძიმებელ გარემოებებს ან მცდელობას, ხელშეწყობას ან ნაქეზებას. ეს შეიძლება ნიშნავდეს, რომ მხარეებმა უნდა განიხილონ მათ კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანის საჭიროება. მე-13 მუხლის შესაბამისად, მხარეებმა უნდა უზრუნველყონ, რომ ამგვარი ქმედებები „ისჯება ეფექტური, პროპორციული და შემაკავებელი სანქციებით, რომლებიც ითვალისწინებენ თავისუფლების აღკვეთას.</p> <p>მხარეებმა ასევე უნდა გაითვალისწინონ დამამძიმებელი გარემოებები, მაგალითად, ახდენს თუ არა ასეთი ქმედებები მნიშვნელოვან გავლენას არჩევნებზე, ან იწვევს გარდაცვალებას, ფიზიკურ დაზიანებებს, ან მნიშვნელოვან მატერიალურ ზიანს.</p>

კიბერდანაშაულის შესახებ კონვენციის კომიტეტის განცხადება

კომიტეტი ეთანხმება, რომ კონვენციით გათვალისწინებული ძირითადი დანაშაულები შეიძლება აგრეთვე მოიცავდეს არჩევნებში ისეთ ჩარევებზე მიმართულ ქმედებებს, რომლებიც მოქმედი საარჩევნო კანონითაა განსაზღვრული, ანუ სამართალდარღვევები თავისუფალი, სამართლიანი და კეთილსინდისიერი არჩევნების წინააღმდეგ.

კონვენციაში ასახული ძირითადი დანაშაულები შეიძლება განხორციელდეს არჩევნებში ჩარევის აქტების ხელშესაწყობად, მონაწილეობის მისაღებად ან მოსამზადებლად.

კონვენციით გათვალისწინებული პროცედურული და სამართლებრივი ურთიერთდახმარების საშუალებები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საარჩევნო ჩარევის, ხელშეწყობის, მონაწილეობის მიღების ან მომზადების აქტების გამოსაძიებლად.

დანართი V

საარჩევნო უფლებების დაცვა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში

ავტორი: დმიტრო ტრეტიაკოვი

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საერთაშორისო ხელშეკრულებების უმრავლესობას აქვს გარკვეული საკონტროლო მექანიზმი, რომელიც მონიტორინგს უწევს ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მიერ კონკრეტული ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საერთაშორისო მოვალეობების შესრულებას.

ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას (ECHR) უნიკალური საკონტროლო მექანიზმი აქვს – ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, რომელიც შეიქმნა ევროპის საბჭოს

წვერი სახელმწიფოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული მოვალეობების შესრულების უზრუნველსაყოფად. სასამართლო უფლებამოსილია, მიიღოს და განიხილოს ინდივიდუალური საჩივრები და გამოიტანოს გადაწყვეტილებები და განჩინებები, რომელთა შესრულებაც სავალდებულოა შესაბამისი სახელმწიფოებისათვის.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია შეიცავს საარჩევნო პროცესისათვის რელევანტურ არაერთ უფლებას:

- ← საკანონმდებლო ორგანოს თავისუფალი არჩევნების უფლება (პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი);
- ← გაერთიანების თავისუფლება (მე-11 მუხლი);
- ← გამოხატვის თავისუფლება (მე-10 მუხლი);
- ← შეკრების თავისუფლება (მე-11 მუხლი);
- ← დისკრიმინაციის აკრძალვა (მე-14 მუხლი და მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი);
- ← უფლებები, რომელზე გავლენის მოხდენაც შესაძლებელია არჩევნების კონტექსტში (მაგალითად, მე-8 მუხლი).

კონვენცია უზრუნველყოფს საარჩევნო პროცესთან დაკავშირებული უფლებებისა და თავისუფლებების ფართო სპექტრს. ასეთი უფლებების ყველაზე მკაფიო მაგალითია გამოხატვის თავისუფლება, რომელიც მოიცავს, მათ შორის, ყველა სახის პოლიტიკურ დისკუსიებს წინასაარჩევნო კამპანიის მიმდინარეობისას; და გაერთიანების თავისუფლება, რომელიც უზრუნველყოფს არჩევნების მთავარი მოთამაშეების – პოლიტიკური პარტიების ფორმირებისა და მათში გაერთიანების უფლებას (*Şükran Aydın and Others v. Turkey*, nos. 49197/06 et al., 2013 წლის 22 იანვარი, *Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey* [GC], nos. 41340/98 et al., ECHR 2003-II).

საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნები

პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი თავისუფალი არჩევნების უფლება

მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები კისრულობენ, გონივრული პერიოდულობით ჩაატარონ თავისუფალი არჩევნები ფარული კენჭისყრით, ისეთ პირობებში, რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნისას უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას.

ევროპული სასამართლო ყოველთვის ხაზგასმით აღნიშნავს ამ დებულების მნიშვნელობას ზოგადად ადამიანის უფლებების დასაცავად. *მეთიუ-მოჰინისა და კლერფაიტის საქმეში (Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium)* სასამართლომ განაცხადა:

„47. კონვენციის პრეამბულის თანახმად, ადამიანის ფუნდამენტურ უფლებებსა და თავისუფლებებს ყველაზე უკეთ იცავს „ეფექტიანი პოლიტიკური დემოკრატია“. ვინაიდან იგი ითვალისწინებს დემოკრატიის დამახასიათებელ პრინციპს, შესაბამისად, პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი უმნიშვნელოვანესია კონვენციის სისტემაში.“

პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის ფორმულირების თავისებურებანი

პირსტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Hirst v. the United Kingdom (N2) [GC], N74025/01, ECHR 2005 IX)

კონვენციის სხვა დებულებებისგან განსხვავებით, ამ მუხლის ფორმულირება არის უპიროვნო. სხვა მუხლები იწყება შემდეგნაირად: „ყველას აქვს უფლება...“ ან „არავინ არ უნდა...“; პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი კი საუბრობს სახელმწიფოს მოვალეობაზე, ჩაატაროს თავისუფალი არჩევნები და მასში არ არის ნახსენები ინდივიდუალური უფლებები. ეს, შესაძ-

ლოა, ქმნიდეს შთაბეჭდილებას იმისას, რომ აღნიშნული დებულება არ წარმოშობს ინდივიდუალურ უფლებებს, თუმცა ეს ასე არ არის. სასამართლომ არაერთხელ დაადგინა, რომ მსგავსად კონვენციის სხვა მუხლებისა, აღნიშნული მუხლი ითვალისწინებს ინდივიდუალური უფლებების დაცვას საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნებში.

სასამართლოს მიდგომას თვალსაჩინოდ ასახავს ჰირსტის საქმე (*Hirst v. the United Kingdom* (N2) [GC], N74025/01, ECHR 2005-IX):

„56. პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი, ერთი შეხედვით, განსხვავდება კონვენციითა და დამატებითი ოქმებით გაანტირებული სხვა უფლებებისგან, ვინაიდან მისი ფორმულირება შეიცავს უმაღლესი ხელშემკვრელი მხარის მოვალეობას, გამართოს არჩევნები, რომელიც უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის თავისუფალ გამოხატვას, ნაცვლად კონკრეტული უფლების ან თავისუფლებისა.

57. იმავდროულად, პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მოსამზადებელი სამუშაოებისა და ამ დებულების მთლიანად კონვენციის კონტექსტში ინტერპრეტაციის გათვალისწინებით, სასამართლომ დაადგინა, რომ იგი უზრუნველყოფს ინდივიდუალურ უფლებებს, მათ შორის, აქტიურ და პასიურ საარჩევნო უფლებებს (იხ. *Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, 1987 წლის 2 მარტის გადაწყვეტილება, სერია AN113, გვ. 22-23, §§46-51). მართლაც, მიჩნეულ იქნა, რომ უნიკალური ფორმულირების მიზანია წევრი სახელმწიფოების მიერ აღებული ვალდებულებისათვის უფრო მეტი მნიშვნელობის მინიჭება და ხაზგასმა, რომ ეს არის ის სფერო, სადაც წევრ სახელმწიფოებს მოეთხოვებათ პოზიტიური ზომების მიღება და არა მხოლოდ ჩარევისგან თავის შეკავება (იქვე, §50).“

გამოყენებასთან დაკავშირებული სირთულეები

რუსეთის მენარმეთა კონსერვატიული პარტია და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ

(Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v. Russia, NN55066/00 Conservative Party of Entrepreneurs

საქართველოს ლეიბორისტული პარტია საქართველოს წინააღმდეგ (*Georgian Labour Party v. Georgia, N9103/04, ECHR 2008*)

მართალია, სასამართლომ დაადასტურა, რომ პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი იცავს ინდივიდუალურ უფლებებს, საარჩევნო კანონმდებლობის ნებისმიერი დარღვევა ვერ იქნება მიჩნეული ყველას უფლების დარღვევად. მაგალითად, პოლიტიკური პარტიის რეგისტრაციის გაუქმება არღვევს ამ პარტიის უფლებებს, თუმცა იგი არ არღვევს პარტიის მხარდამჭერთა უფლებებს, რომელთაც ამ პარტიისთვის სურთ ხმის მიცემა (*Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v. Russia, NN55066/00 და 55638/00, 2007 წლის 11 იანვარი*).

საქართველოს ლეიბორისტული პარტიის საქმეში (*Georgian Labour Party v. Georgia, N9103/04, ECHR 2008*) სასამართლომ დაადგინა ხარვეზების არსებობა ამომრჩეველთა რეგისტრაციისა და საარჩევნო კომისიების შემადგენლობის კუთხით, თუმცა მას არ დაუდგენია დარღვევა, ვინაიდან საქმის ფაქტობრივ გარემოებებში მომჩივანმა ვერ შეძლო დემონსტრირება იმისა, რომ ეს ხარვეზები იყო პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლით დაცული უფლების დარღვევა მომჩივნის წინააღმდეგ. ამრიგად, ამ შემთხვევაში გადანწყვეტილების აღსრულება შეეხებოდა მხოლოდ იმ საკითხებს, სადაც სასამართლომ დაადგინა დარღვევა, ე.ი. ზოგიერთ საარჩევნო ოლქში არჩევნების შედეგების გაუქმებას და არა საარჩევნო სისტემაში დადგენილ ყველა ხარვეზს.

გამოყენების ფარგლები

მეთიუ-მოჰინი და კლერფაიტი ბელგიის წინააღმდეგ (Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium, 1987 წლის 2 მარტი, სერია A N113);

ვიტო სანტე სანტორო იტალიის წინააღმდეგ (Vito Sante Santoro v. Italy, N36681/97, ECHR 2004 VI);

ენებერია და სხვები ესპანეთის წინააღმდეგ (Etxebarria and Others v. Spain, NN.35579/03, 35613/03, 35626/03 და 35634/03, 2009 წლის 30 ივნისი);

დავიდოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (Davydov and Others v. Russia, N 75947/11, 2017 წლის 30 მაისი).

პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი უზრუნველყოფს მხოლოდ „საკანონმდებლო ორგანოს არჩევას“ დადგენილი პრინციპების შესაბამისად. თუმცა შესიტყვება „საკანონმდებლო ორგანო“ არ ნიშნავს მხოლოდ ეროვნულ პარლამენტს, მის ინტერპრეტაციას სასამართლო ახდენს ავტონომიურად (ე.ი. ეროვნულ კანონმდებლობაში ან სხვაგან არსებული კლასიფიკაციისგან დამოუკიდებლად), სახელმწიფოს კონსტიტუციური მოწყობის გათვალისწინებით. ამ მხრივ, სახელმწიფო, ძირითადად, ითვალისწინებს, თუ რამდენად ფართოა შესაბამისი ორგანოს კომპეტენცია და ძალაუფლება იმისათვის, რომ ეს ორგანო წარმოადგენდეს საკანონმდებლო ხელისუფლების შემადგენელ ნაწილს, პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მნიშვნელობის ფარგლებში. მაგალითად, სასამართლომ გაითვალისწინა, რომ ბელგიაში ფლამანდიის საბჭოს აქვს საკმარისი კომპეტენცია და უფლებამოსილება იმისათვის, რათა იგი ბელგიის „საკანონმდებლო ხელისუფლების“ შემადგენელი ნაწილი იყოს, საფრანგეთის სათემო საბჭოსა და ვალონების რეგიონულ საბჭოსთან ერთად. აღნიშნულის მსგავსად, სასამართლომ დაადგინა, რომ იტალიის კონსტიტუცია რეგიონულ საბჭოებს ანიჭებდა იმდენად ფართო კომპეტენციასა და უფლებამოსილებას, რაც მათ საკანონმდებლო ხელისუფლების შემადგენელ ნაწილად აქცევდა,

პარლამენტთან ერთად. შესაბამისად, სასამართლომ ჩათვალა, რომ ბელგიისა და იტალიის, ისევე, როგორც ესპანეთისა და რუსეთის, რეგიონული არჩევნები ხვდებოდა პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, 1987 წლის 2 მარტი, სერია AN113; *Vito Sante Santoro v. Italy*, N36681/97, ECHR 2004-VI; *Etxeberria and Others v. Spain*, nos. 35579/03, 35613/03, 35626/03 და 35634/03, 2009 წლის 30 ივნისი; *Davydov and Others v. Russia*, N75947/11, 2017 წლის 30 მაისი).

კონვენციის ორგანოებმა ასევე განიხილეს პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის ევროპული პარლამენტის არჩევნებზე გავრცელების საკითხი. ამ სფეროში პრეცედენტული სამართლის განვითარება ახდენს კონვენციის ინტერპრეტაციის მნიშვნელოვანი პრინციპის დემონსტრირებას, რომლის თანახმადაც კონვენცია არის „ცოცხალი ინსტრუმენტი“, რომელიც განიცდის ევოლუციასა და ცვლილებებს საზოგადოების ევოლუციასთან ერთად. 1979 წელს საქმეში – „ლინდსი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“ (*Lindsay v. the United Kingdom*, N8364/78, 1979 წლის 8 მარტი, გადაწყვეტილებები და ანგარიშები (DR) 15, გვ. 247) – ევროპულმა კომისიამ, კონვენციის საკონტროლო მექანიზმის ორგანომ, რომელიც 1998 წლამდე არსებობდა, მიიღო გადაწყვეტილება, რომლის თანახმადაც ევროპული პარლამენტი არის ჭეშმარიტად საკონსულტაციო ორგანო და, ამრიგად, ევროპული პარლამენტის არჩევნები პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში არ ხვდება. 20 წლის შემდგომ საქმეში – „მეთიუსი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“ (*Matthews v. the United Kingdom* [GC], N24833/94, ECHR 1999-I) – ევროპულმა სასამართლომ გაითვალისწინა ევროპული პარლამენტის ევოლუცია მასტრიხტის ხელშეკრულების მიღების შემდგომ და დაადგინა, რომ ევროპული პარლამენტი იყო „საკმარისად ჩართული კონკრეტულ საკანონმდებლო პროცესებში, რაც განაპირობებდა კანონმდებლობის მიღებას“ „ევროპული საზოგადოების ზოგად დემოკრატიულ ზედამხედველობაში, რის გამოც იგი წარმოადგენდა გიბრალტარის „საკანონმდებლო ხელისუფლებას“, პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მიზნებისთვის“.

ასევე, აღსანიშნავია, რომ პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი ვრცელდება პარლამენტარის კარიერაზე, როგორც პროფესიული მოვალეობების შესრულების პერიოდში (*Demirtaş v. Turkey*, N14305/17, 2018 წლის 20 ნოემბერი), ისე გადადგომის შემთხვევაში (*G.K. v. Belgium*, N58302/10, 2019 წლის 21 მაისი).

პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის გაუვრცელებლობა

ჩერეპკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (Cherepkov v. Russia (dec.), N 51501/99, ECHR 2000 I);

მოლკა პოლონეთის წინააღმდეგ (Mólka v. Poland (dec.), N 56550/00, ECHR 2006 IV);

გორიზდრა მოლდოვის წინააღმდეგ (Gorizdra v. Moldova (dec.), N 53180/99, 2002);

კრივობოკოვი უკრაინის წინააღმდეგ (Krivobokov v. Ukraine (dec.), N 38707/04, 2013);

ჰილბი ლიხტენშტაინის წინააღმდეგ (Hilbe v. Liechtenstein (dec.), N 31981/96, ECHR 1999 VI);

სეჯდიჩი და ფინცი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC], NN27996/06) ECHR 2009);

ზორნიჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Zornić v. Bosnia and Herzegovina, N3681/06, 2014 წლის 15 ივლისი);

პილავი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Pilav v. Bosnia and Herzegovina, N 41939/07, 2016 წლის 9 ივლისი).

პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მოქმედება არ ვრცელდება ადგილობრივ არჩევნებზე, ისევე, როგორც რეგიონულ არჩევნებზე, სახელმწიფოების უმრავლესობაში (*Cherepkov v. Russia (dec.)*, N51501/99, ECHR 2000-I; *Mótka v. Poland (dec.)*, N56550/00, ECHR 2006-IV; *Gorizdra v. Moldova (dec.)*, N53180/99, 2002 წლის 2 ივლისი) და საპრეზიდენტო არჩევნებზე (*Krivobokov v. Ukraine (dec.)*, N38707/04, 2013 წლის 19 თებერვალი) და რეფერენდუმებზე (*Hilbe v. Liechtenstein (dec.)*, N1981/96, ECHR 1999-VI). მიუხედავად ამისა, საარჩევნო უფლებების დისკრიმინაციული შეზღუდვის შემთხვევაში, შესაძლოა, ამოქმედდეს მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი (*Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC]*, NN27996/06 და 34836/06, ECHR 2009; *Zornić v. Bosnia and Herzegovina*, N3681/06, 2014 წლის 15 ივლისი; *Pilav v. Bosnia and Herzegovina*, N41939/07, 2016 წლის 9 ივნისი).

საარჩევნო უფლებების შეზღუდვა

აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლებები არ არის აბსოლუტური უფლებები.

როგორც სასამართლომ *მეთიუ-მოჰინისა და კლერფაიტის* საქმეში (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*) აღნიშნა:

«..... ვინაიდან მე-3 მუხლი მათ [საარჩევნო უფლებებს] აღიარებს მკაფიო პირობების დადგენის გარეშე, რომ არაფერი ვთქვათ მათ განმარტებაზე, არსებობს სივრცე ნაგულისხმევი შეზღუდვებისთვის. თავიანთ შიდა სამართლებრივ დადგენილებებში ხელშემკვრელი სახელმწიფოები ხმის მიცემისა და არჩევნებში კენჭისყრის უფლებას უქვემდებარებენ პირობებს, რომელთაც არსებითად არ გამოორიცხავს მე-3 მუხლი. მათ ამ სფეროში თავისუფალი შეფასების ფართო არე ენიჭებათ, თუმცა, საბოლოოდ, სასამართლო ადგენს, თუ რამდენად შესრულდა პირველი დამატებითი ოქმის მოთხოვნები ...» (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, 1987 წლის 2 მარტი, §52, სერია A N113).

განსხვავებით კონვენციის მე-8-მე-11 მუხლებისგან, პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი არ აკონკრეტებს ამ მუხლით უზრუნველყოფილ უფლებებზე დაწესებული შეზღუდვის „ლეგიტიმურ მიზნებს“. იმავდროულად, ეს უფლებები არ არის აბსოლუტური, ხოლო ევროპულმა სასამართლომ პრეცედენტულ სამართალში განავითარა „ნაგულისხმევი შეზღუდვების“ კონცეფცია პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლთან დაკავშირებით.

ამ კონცეფციის თანახმად, ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს შეუძლიათ, დაეყრდნონ ნებისმიერ მიზანს შეზღუდვის გამართლების მიზნით იმ შემთხვევაში, თუ დგინდება ამ მიზნის შესაბამისობა კანონის უზენაესობასა და კონვენციის ძირითად მიზნებთან, საქმის კონკრეტულ ფაქტობრივ გარემოებებში. მაგალითად, საქმეში – *კამპანიანო იტალიის წინააღმდეგ (Campagnano v. Italy, N 77955/01, ECHR 2006-IV)* – სასამართლომ დაადგინა: მომჩივნის საარჩევნო უფლებების შეჩერებას იმ მოტივით, რომ მის წინააღმდეგ აღძრული იყო გაკოტრების სამოქალაქო საქმე, არ გააჩნდა რაიმე მიზანი, გარდა გაკოტრებულად გამოცხადებული პირების დამცირებისა და მათი გაკიცხვისა მხოლოდ და მხოლოდ იმის გამო, რომ მათ თავი გადახდისუუნაროდ გამოაცხადეს, მიუხედავად იმისა, ჩაიდინეს თუ არა სამართალდარღვევა. შესაბამისად, სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეს შეზღუდვა არ ემსახურებოდა ლეგიტიმურ მიზანს.

ზოგადად, საარჩევნო უფლებებზე დაწესებული შეზღუდვების შეფასებისას სასამართლო, ძირითადად, ორ კრიტერიუმზე ამახვილებს ყურადღებას: იყო თუ არა თვითნებობა ან პროპორციულობის ნაკლებობა და რამდენად ერეოდა დაწესებული შეზღუდვა ადამიანების მიერ საკუთარი ნება-სურვილის თავისუფლად გამოხატვაში. სასამართლო უნდა დარწმუნდეს, დაწესებული შეზღუდვა არ არღვევს ამ უფლებებს იმდენად, რომ ზიანი ადგებოდეს მათ ძირითად არსსა და ეფექტიანობას.

ხელშემკვრელი სახელმწიფოები სარგებლობენ მნიშვნელოვანი თავისუფლებით იმ წესების დადგენისას, რომლებიც საპარლამენტო არჩევნებსა და პარლამენტის შემადგენლობას არეგულირებს, ხოლო რელევანტური კრიტერიუმები განსხვავდება თითოეული სახელმწიფოს განსაკუთრებული ისტორიული და

პოლიტიკური ფაქტორების შესაბამისად. იმავდროულად, მათი თავისუფალი მოქმედების არე არ არის ყოვლისმომცველი და, საბოლოოდ, სასამართლო ადგენს, შესრულდა, თუ არა პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მოთხოვნები (*Tănase v. Moldova* [GC], N 7/08, §§158 და 161, ECHR-2010 და სხვა).

საარჩევნო უფლებებზე დანესახეული შეზღუდვის მისაღებობა

ხმის მიცემის უფლებასა და არჩევნებში კენჭისყრის უფლებებზე შეზღუდვების დანესახეობა დასაშვებია იმ შემთხვევაში, თუ ეს შეზღუდვები არის გამართლებული. სახელმწიფომ უნდა მოახდინოს შეზღუდვების აუცილებლობისა და პროპორციულობის დემონსტრირება. შეზღუდვები არ უნდა იყოს დისკრიმინაციული და მათი ფორმულირება უნდა მოხდეს საკმარისი სიზუსტით, რათა შეზღუდვები იყოს მკაფიო და განჭვრეტადი. თუ შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა ან ადმინისტრაციული პრაქტიკა არის არაერთგვაროვანი და არაპროგნოზირებადი, ამან, შესაძლოა, პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა გამოიწვიოს.

აქტიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მბაღალითები

მსჯავრდებული პირები

საქმეში – *ჰირსტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Hirst v. the United Kingdom (N2))* [GC], N74025/01, §61, ECHR 2005-IX) – ევროპული სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების თანახმად, მიუხედავად იმისა, რომ არსებობს პრეცედენტული სამართალი სისხლისსამართლებრივი დანაშაულისათვის მსჯავრდებული პირის ხმის მიცემის უფლებებზე შეზღუდვის დანესახეობის მისაღებობასთან დაკავშირებით, ასეთი შეზღუდვა არ უნდა იყოს მსჯავრდებული პირის სამოქალაქო უფლებების ზოგადი და ავტომატური შეზღუდვა ისეთი მნიშვნელოვანი საკი-

თხების გათვალისწინების გარეშე, როგორებიცაა პატიმრობის ვადა ან ბუნება და ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმე. ეს მიდგომა გამოყენებულ იქნა საქმეში – *რამიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ (Ramishvili v. Georgia (კომიტეტი), N48099/08, 2018 წლის 31 მაისი)*, სადაც სასამართლომ აღნიშნა, რომ პატიმრების ხმის მიცემის უფლებაზე დანესებული შეზღუდვა, რომელსაც შეიცავდა კონსტიტუციის 28-ე მუხლის მეორე პუნქტი, სადავო საკითხის წარმოშობის დროს იყო „ზოგადი, ავტომატური და განუჩივრელი ხასიათისა; იგი შეეხებოდა დანაშაულის ჩადენისთვის მსჯავრდებულ ყველა პირს, დანიშნული სასჯელის ვადისა და ჩადენილი დანაშაულის სიმძიმის მიუხედავად.“ შესაბამისად, სასამართლომ დაადგინა პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა.

შეზღუდული გონებრივი შესაძლებლობების მქონე პირებისთვის დანესებული შეზღუდვები

სასამართლოს გადაწყვეტილების თანახმად, „შეზღუდული ქმედუნარიანობის“ მქონე პირებისთვის დანესებული ტოტალური აკრძალვა, მათი რეალური შესაძლებლობების გათვალისწინების გარეშე, ხმის მიცემის უფლების არაპროპორციული შეზღუდვაა (*Alajos Kiss v. Hungary, N38832/06, §§39-44, 2010 წლის 20 მაისი*).

აქტიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვა ეთნიკური წარმომავლობის საფუძველზე

ხმის მიცემის შეზღუდვა დაუშვებელია მხოლოდ ეთნიკური წარმომავლობის საფუძველზე, რაც სასამართლოს მიერ კიდევ ერთხელ აღინიშნა საქმეში – *აზიზი კვიპროსის წინააღმდეგ (Aziz v. Cyprus, N69949/01, ECHR 2004-V)*, რომელიც შეეხებოდა 2001 წლის საპარლამენტო არჩევნებში მომჩივნის ხმის მიცემის უფლების შეზღუდვას იმის გამო, რომ, კვიპროსის რესპუბლიკის კონსტიტუციის თანახმად, კვიპროსელ თურქებს არ აქვთ უფლება, დარეგისტრირდნენ კვიპროსელი ბერძნების საარჩევნო სიაში.

პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მბაღლითები

რაც შეეხება პასიურ საარჩევნო უფლებებს, კანდიდატებისათვის დაწესებული მოთხოვნები შესაძლოა, იყოს ამომრჩევლებზე დაწესებულ მოთხოვნებზე მკაცრი, მაგალითად, ასაკობრივი მოთხოვნა ან ქვეყანაში ცხოვრების ვადის ხანგრძლივობასთან დაკავშირებული მოთხოვნა.

კანდიდატა მიერ ქონების დეკლარირების მოთხოვნა

სასამართლომ მიიჩნია, რომ:

„კანდიდატის ქონებრივი მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციის წარდგენის მოთხოვნის მიზანია, ამომრჩეველს მისცეს კანდიდატის ქონებასთან დაკავშირებით ინფორმირებული არჩევანის გაკეთების საშუალება, რაც არ არის უმნიშვნელო ფაქტორი კანდიდატის შესახებ მოსაზრების ჩამოსაყალიბებლად.“

ამავე დროს, აღნიშნული მოთხოვნა არ უნდა იქნეს გამოყენებული გადაჭარბებული ფორმალიზმით, როგორც ეს მოხდა საქმეში – *სარუხანიანი სომხეთის წინააღმდეგ (Sarukhanyan v. Armenia, N38978/03, 2008 წლის 27 მაისი)*, სადაც მომჩივანს არ მიეცა არჩევნებში კანდიდატად კენჭისყრის უფლება იმ მოტივით, რომ მან ქონებრივი დეკლარაცია გააყალბა და დამალა, რომ ოჯახის ხუთ წევრთან ერთად ფლობდა ბინას.

წინასაარჩევნო კამპანია

საქმე *ატაკიში ამერბაიჯანის წინააღმდეგ (Atakishi v. Azerbaijan, N18469/06, 2012 წლის 28 თებერვალი)* შეეხებოდა საპარლამენტო არჩევნებში მონაწილე დამოუკიდებელი კანდიდატის დისკვალიფიკაციას ამომრჩეველთა მოსყიდვასთან დაკავშირებული ბრალდებების, ოპონენტების შეურაცხყოფისა და მათ

მიერ ამომრჩევლებთან გამართული შეხვედრების ჩაშლის გამო. სასამართლომ აღნიშნა:

„თუ დადგინდება, რომ კანდიდატმა წინასაარჩევნო კამპანიის დროს გამოიყენა უსამართლო ან არალეგალური მეთოდები, ამან, შესაძლოა, სერიოზული შედეგები მოუტანოს კანდიდატს და გამოიწვიოს კანდიდატის დისკვალიფიკაცია არჩევნებიდან. ვინაიდან კონვენცია უზრუნველყოფს ინდივიდუალური საარჩევნო უფლებების ეფექტიან განხორციელებას, სასამართლო მიიჩნევს, რომ კანდიდატების უკანონო დისკვალიფიკაციის თავიდან ასაცილებლად ეროვნულ დონეზე არსებული შესაბამისი პროცედურები უნდა ითვალისწინებდეს დაცვის საკმარის საშუალებებს საარჩევნო გადაცდომის შესახებ ბოროტი და დაუსაბუთებელი ბრალდებებისგან კანდიდატების დასაცავად, ხოლო დისკვალიფიკაციის შესახებ გადაწყვეტილება უნდა ეფუძნებოდეს ასეთი გადაცდომის დამადასტურებელ მყარ, რელევანტურ და საკმარის მტკიცებულებას.“

მომჩივნის საქმის გარემოებების განხილვის შედეგად სასამართლომ დაასკვნა, რომ:

„მომჩივნის დისკვალიფიკაცია არჩევნებიდან არ ეფუძნებოდა საკმარის და რელევანტურ მტკიცებულებას; საარჩევნო კომისიისა და ეროვნული სასამართლოების პროცედურები მომჩივანს არ უზრუნველყოფდა საკმარისი გარანტიებით უკანონო ქმედების წინააღმდეგ, ხოლო ეროვნული ხელისუფლების მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები არ იყო საკმარისად დასაბუთებული და იყო უკანონო.“

მუდმივი ბინადრობის მოთხოვნა

მუდმივ ბინადრობასთან დაკავშირებით მოთხოვნის დანესება მისაღებია, თუმცა შიდასახელმწიფოებრივ კანონმდებლობაში ეს მოთხოვნა საკმარისი სიზუსტით უნდა ჩამოყალიბდეს: როცა შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა და ადმინისტრაციული პრაქტიკა არათანმიმდევრულია იმასთან დაკავშირებით, რა არის მუდმივი ბინადრობის დამადასტურებელი მტკიცებულება

– სახელმწიფოში რეგისტრაცია თუ რეალურად ცხოვრება, ამან, შესაძლოა, პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა გამოიწვიოს ისე, როგორც ეს მოხდა საქმეში – მელნიჩენკო უკრაინის წინააღმდეგ“ (*Melnychenko v. Ukraine*, N17707/02, ECHR 2004-X):

„შესაბამისი შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობისა და პრაქტიკის გათვალისწინებით, სასამართლოს მიაჩნია, რომ უკრაინაში ცხოვრების მოთხოვნა არ იყო აბსოლუტური ხასიათისა და შიდასახელმწიფოებრივი ორგანოები ცალკეული კანდიდატის რეგისტრაციის მოთხოვნის დაკმაყოფილებისას ან მასზე უარის თქმისას ვალდებულნი იყვნენ, გათვალისწინებინათ ამ კანდიდატის კონკრეტული მდგომარეობა. სასამართლოს მიაჩნია, რომ არც შესაბამისი კანონმდებლობა და არც პრაქტიკა არ ითხოვდა უშუალოდ „ფაქტობრივ“ ან „უნწყვეტ“ ცხოვრებას უკრაინის ტერიტორიაზე. კანონი ერთმანეთისგან არც „იურიდიულ“ და „ფაქტობრივ“ საცხოვრებელს განასხვავებდა. ამკარაა, რომ განმცხადებლის „ფაქტობრივი საცხოვრებელი ადგილი“ ნაწილობრივ უკრაინის ტერიტორიის გარეთ იყო გარკვეული პერიოდის განმავლობაში, რადგან მან ქვეყანა დატოვა 2000 წლის 26 ნოემბერს, საკუთარი ნების საწინააღმდეგოდ, დევნის შიშის გამო და ცხოვრება დაიწყო ლტოლვილის სტატუსით აშშ-ში (იხ. ზემოთ, მე-10 პუნქტი), მაგრამ ჩაწერა მის შიდა პასპორტში იგივე დარჩა.“

სასამართლომ მიიჩნია: „ცენტრალური საარჩევნო კომისიის გადაწყვეტილება, რომლითაც განმცხადებელს უარი ეთქვა „ვერხოვნა რადას“ წევრობის კანდიდატად რეგისტრაციაზე მცდარი საცხოვრებელი ადგილის მითითების მოტივით, მიუხედავად იმისა, რომ მისი რეგისტრირებული იურიდიული საცხოვრებელი ადგილი ჯერ კიდევ უკრაინაში იყო (როგორც აღნიშნული იყო მის ჩაწერაში), ეწინააღმდეგებოდა კონვენციის 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლს.“

ერთგულების მოთხოვნა

კონკრეტული ისტორიული გარემოებები, შესაძლოა, ამართლებდეს გარკვეული პოლიტიკური პარტიის წარმომადგენელთა მონაწილეობაზე შეზღუდვის დაწესებას კონკრეტულ ქვეყანაში, კონკრეტულ დროს, მაგალითად, კომუნისტებზე დაწესებული შეზღუდვა ლატვიაში (*Ždanoka v. Latvia [GC]*, N58278/00, ECHR 2006-IV). თუ ეჭვქვეშ დგება სახელმწიფოსადმი კანდიდატის ერთგულება, ასეთი შეზღუდვა გამოყენებული უნდა იქნეს გარკვეული მოქნილობით, კონკრეტული პირის ინდივიდუალური მდგომარეობის გათვალისწინებით. საქმეში – *ადამსონსი ლატვიის წინააღმდეგ (Ādamsons v. Latvia, N3669/03, 2008 წლის 24 ივნისი)* – განმცხადებელი მიჩნეულ იქნა პირად, რომელიც საბჭოთა პერიოდში სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტს ემსახურებოდა. შესაბამისად, იმ მოტივით, რომ იგი არ იყო სახელმწიფოსადმი ერთგული, მომჩივანს შეეზღუდა პასიური საარჩევნო უფლება. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ამგვარი შეზღუდვა მომჩივნის შემთხვევაში გადაჭარბებული და ზედმეტად ფორმალისტური იყო, ვინაიდან მან აქტიური სამხედრო სამსახური მოახდინა საბჭოთა დასავლეთის სამსახურში, რომელიც ფორმალურად ექვემდებარებოდა სახელმწიფო უშიშროების კომიტეტს და ეს ფაქტი ავტომატურად არ მიუთითებდა იმაზე, რომ განმცხადებელი სუკ-ის აგენტი იყო.

სახელმწიფო ენის ფლობა

სახელმწიფო ენის ცოდნა, შესაძლოა, არჩევნებში კანდიდატად რეგისტრირებისათვის სამართლიანი მოთხოვნა იყოს, თუმცა ცოდნის შემოწმების პროცედურაც სამართლიანი და მკაფიო უნდა იყოს. საქმეში – *პოდკოლზინა ლატვიის წინააღმდეგ (Podkolzina v. Latvia, N46726/99, §35, ECHR 2002-II)* – მომჩივანს, რომელმაც საარჩევნო კომისიას წარუდგინა სახელმწიფო ენის ცოდნის დამადასტურებელი სერტიფიკატი, კანონის შესაბამისად, ენის დამატებითი ტესტის ჩაბარება მოსთხოვეს, მიუხედავად იმისა, რომ შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობა ასეთ დამატებით ტესტს არ ითვალისწინებდა.

კანდიდატა ორმაგი მოქალაქეობა

საქმეში – *თანასე მოლდოვის წინააღმდეგ (Tănase v. Moldova [GC], N7/08, ECHR 2010)* – ორმაგი მოქალაქეობის მქონე პირების მიერ არჩევნებში კენჭისყრაზე დაწესებული შეზღუდვა სასამართლომ არაპროპორციულად ცნო. კერძოდ, „აკრძალვა დაკანონდა არა 1991 წელს, არამედ 2008 წელს, მოლდოვის მიერ დამოუკიდებლობის მოპოვებიდან დაახლოებით ჩვიდმეტი წლის შემდეგ და ქვეყნის მიერ ორმაგი მოქალაქეობის შემოღებიდან ხუთი წლის შემდეგ.“ ამ ვითარებაში სასამართლომ დაადგინა: „არგუმენტი, რომ შეზღუდვების დაწესება მოლდოვის კანონების, ინსტიტუტებისა და ეროვნული უსაფრთხოების დასაცავად იყო საჭირო, ნაკლებად დამაჯერებელია.“ აკრძალვის შემოღების ფორმა და დრო მიუთითებდა იმაზე, რომ აკრძალვა მიმართული იყო ოპოზიციური კანდიდატების წინააღმდეგ:

„სასამართლო მიუთითებს, რომ საარჩევნო უფლებებზე დაწესებული ნებისმიერი შეზღუდვა არ უნდა გამორიცხავდეს გარკვეული პირებისა თუ პირთა ჯგუფების ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობას. ამ კუთხით სასამართლო მიუთითებს კანონის არაპროპორციულ გავლენაზე იმ პარტიებზე, რომლებიც კანონის შემოღების დროს ოპოზიციურ პოლიტიკურ ძალებს წარმოადგენდნენ. პლურალიზმი და დემოკრატია უნდა ემყარებოდეს დიალოგსა და კომპრომისის სულისკვეთებას, რაც აუცილებლად გულისხმობს ინდივიდებისა და ინდივიდთა ჯგუფებისგან სხვადასხვაგვარ დათმობას; ეს უკანასკნელი კი, თავის მხრივ, დემოკრატიული საზოგადოების იდეალებისა და ღირებულებების შენარჩუნებისა და განვითარების ხელშეწყობისთვის გამართლებულია. იმისათვის, რომ ხელი შეეწყოს დიალოგსა და აზრების გაცვლას, რაც დემოკრატიის ეფექტიანი ფუნქციონირებისთვის აუცილებელია, ოპოზიციური პარტიებისთვის პოლიტიკური არენა უნდა იყოს ხელმისაწვდომი ისე, რომ პარტიებმა შეძლონ თავიანთი ელექტორატის წარმომადგენლობა, მათი პრობლემებისადმი ყურადღების მიპყრობა და მათი ინტერესების დაცვა.“

საარჩევნო დეპოზიტის ოდენობა

საარჩევნო დეპოზიტის ოდენობამ შესაძლოა, დააბრკოლოს კანდიდატის რეგისტრაცია. თუმცა ეს შეზღუდვა ზოგ შემთხვევაში გამართლებულია. საქმეში – *სუხოვეცკი უკრაინის წინააღმდეგ (Sukhovetsky v. Ukraine, N13716/02, ECHR 2006-VI)* – ევროპულმა სასამართლომ შეისწავლა სხვა წევრ სახელმწიფოებში არსებული საარჩევნო დეპოზიტები და მათი ოდენობა, გაითვალისწინა ვენეციის კომისიის მოსაზრება ამ საკითხზე და დაადგინა, რომ ასეთი შეზღუდვის შემოღებას აქვს ლეგიტიმური მიზანი, „უზრუნველყოს ეფექტიანი, ქმედითი წარმომადგენლობის უფლება კანდიდატთა პასუხისმგებლობის გაზრდითა და მხოლოდ სერიოზული კანდიდატების დარეგისტრირებით, რაც, იმავდროულად, სახელმწიფოს სახსრების არაეფექტიანი ხარჯვის თავიდან აცილებას უწყობს ხელს“. სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების თანახმად:

„დეპოზიტი, რომელიც მომჩივანს მოეთხოვება, არ არის ზედმეტად მაღალი და არ წარმოადგენს დაუძლეველ ადმინისტრაციულ ან ფინანსურ ბარიერს მტკიცე კანდიდატისთვის, რომელსაც სურს არჩევნებში მონაწილეობის მიღება; იგი არ აბრკოლებს საკმარისად წარმომადგენლობითი პოლიტიკური დინებების წარმოქმნას და არ ერევა პლურალიზმის პრინციპში.“

სასამართლომ აღნიშნა, რომ განმცხადებლის პერსონალური შემოსავალი, რომელიც აშკარად დაბალი იყო, ვერ იქნებოდა გადამწყვეტი ფაქტორი იმის გათვალისწინებით, რომ „უკრაინასა და ევროპის სხვა ქვეყნებშიც, შედარებით შეძლებულ კანდიდატებსაც კი, როგორც წესი, უწევთ გარე დაფინანსების მოძიება იმისათვის, რათა მათი წინასაარჩევნო კამპანია იყოს წარმატებული“. ამრიგად, იმ შემთხვევაში, თუ პირი თვლის, რომ იგი სერიოზული კანდიდატია და ამომრჩევლებს შორის გარკვეული რაოდენობის მხარდამჭერები ჰყავს, მას, ასევე, შესაძლებელია, რომ ჰქონდეს მათგან ფინანსური მხარდაჭერის მიღების იმედი.

საარჩევნო ოლქის შედეგების გაუქმება

საქმეში – *კოვაჩი უკრაინის წინააღმდეგ (Kovach v. Ukraine, N39424/02, ECHR 2008)* – სასამართლომ დაადგინა, რომ კენჭისყრის შედეგების გაუქმება ოთხ საარჩევნო ოლქში, რაც კენჭისყრის საბოლოო შედეგებზე ახდენდა გავლენას, უკანონო და ნებისმიერი ლეგიტიმური მიზნის არაპროპორციული იყო.

მაღალი საარჩევნო ბარიერის არსებობა

სასამართლომ თურქეთში საკმაოდ მაღალი საარჩევნო ბარიერის არსებობას დაუჭირა მხარი, კონკრეტულ პოლიტიკურ კონტექსტში, თუმცა მან ასევე აღნიშნა, რომ უმჯობესია ამ ბარიერის შემცირება. ცალსახაა, რომ ასეთი ბარიერი იწვევს საარჩევნო უფლებებში ჩარევას, თუმცა იგი პარლამენტის გადაჭარბებული და დამასუსტებელი ფრაგმენტაციის თავიდან არიდების და, შესაბამისად, მთავრობის სტაბილურობის განმტკიცების ლეგიტიმურ მიზანს ემსახურება (*Yumak and Sadak v. Turkey [GC], N10226/03, ECHR 2008*).

საარჩევნო სიის დისკვალიფიკაცია

საქმე *რუსეთის მენარმეთა კონსერვატიული პარტია და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v. Russia, nos. 55066/00 და 55638/00, 2007 წლის 11 იანვარი)* შეეხებოდა პარტიის მთლიანი საარჩევნო სიის დისკვალიფიკაციას სიაში არსებული ზოგიერთი კანდიდატის მიერ წარმოდგენილ ინფორმაციაში გამოვლენილი უზუსტობების გამო. სასამართლომ დაადგინა, რომ ასეთი დისკვალიფიკაცია იყო არაპროპორციული:

„სასამართლო აღნიშნავს, რომ საარჩევნო კანონმდებლობის დარღვევა არ დადგენილა არც განმცხადებელი პარტიის, როგორც დანესებულების, მხრიდან და არც მეორე მომჩივნის, როგორც განმცხადებელი პარტიის საარჩევნო სიაში მყოფი ინდივიდუალური კანდიდატის, მხრიდან. ამრიგად,

არჩევნებში მონაწილეობის მიღების უფლების შეზღუდვა და დისკვალიფიკაცია არ იყო განპირობებული მათი ქმედებებით. როგორც ზემოთ აღინიშნა, მათ არჩევნებში კენჭისყრის უფლება არ მიეცათ იმის გამო, რომ პარტიის სიაში რიგით მეორე კანდიდატის მიერ წარმოდგენილი ფინანსური დეკლარაცია იყო არასწორი, რის გამოც მოხდა მისი დისკვალიფიკაცია. იმავდროულად, შიდასახელმწიფოებრივი კანონის თანახმად, საარჩევნო ბლოკებსა და საარჩევნო სიაში არსებულ კანდიდატებს არ მოეთხოვებათ, შეამოწმონ, თუ რამდენად სწორია სხვების მიერ წარმოდგენილი ფინანსური ინფორმაცია. შესაბამისად, მომჩივან პარტიას და მეორე მომჩივანს სანქცია დაეკისრათ იმ გარემოებების გამო, რომელთაც არაფერი ჰქონდა საერთო მათ კანონმორჩილ ქცევასთან და, ასევე, მათ კონტროლს არ ექვემდებარებოდა. მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფოებს ენიჭებათ საკმაო თავისუფლება დისკვალიფიკაციის კრიტერიუმების დადგენასთან დაკავშირებით, სასამართლოს აზრით, განმცხადებელი პარტიისა და მეორე მომჩივნის დისკვალიფიკაცია ზემოაღნიშნული მიზეზების გამო არ იყო დასახული ლეგიტიმური მიზნის პროპორციული – კერძოდ, კანდიდატების ფინანსური მდგომარეობის შესახებ სწორი ინფორმაციის გამოქვეყნება და საარჩევნო ბლოკებისა თუ გაერთიანებების კეთილსინდისიერების ხელშეწყობა.“

საარჩევნო პროცესის ფარგლებში გასაჩივრების ეფექტიანი სისტემის არსებობა

საარჩევნო პროცესში გამოვლენილ დარღვევებთან დაკავშირებით საჩივრები უნდა განიხილონ როგორც საარჩევნო ადმინისტრაციამ, ისე სასამართლოებმა. საქმეში – *ნამათ ალიევი ამერბაიჯანის წინააღმდეგ (Namat Aliiev v. Azerbaijan, N18705/06, 2010 წლის 8 აპრილი)* – ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა:

„საარჩევნო უფლებებთან დაკავშირებულ საკითხებზე ინდივიდუალური საჩივრების ეფექტიანი განხილვის ეროვნული სისტემის არსებობა თავისუფალი და სამართლიანი არჩევ-

ნების ერთ-ერთი აუცილებელი გარანტია. ასეთი სისტემა უზრუნველყოფს ხმის მიცემისა და არჩევნებში კენჭისყრის უფლების ეფექტიან განხორციელებას, ინარჩუნებს ზოგად ნდობას სახელმწიფოს მიერ საარჩევნო პროცესის ადმინისტრირების მიმართ და სახელმწიფოს ხელთ არსებული მნიშვნელოვანი ინსტრუმენტია დემოკრატიული არჩევნების ჩატარების პოზიტიური მოვალეობის შესასრულებლად. მართლაც, სახელმწიფოს მიერ პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის საფუძველზე აღებული მნიშვნელოვანი მოვალეობები და ინდივიდუალური უფლებები, რომელთაც ეს დებულება უზრუნველყოფს, იქნებოდა ილუზიური იმ შემთხვევაში, თუ საარჩევნო პროცესის ფარგლებში შეუძლებელი იქნება დემოკრატიული არჩევნების ჩატარების მოვალეობის შესრულებლობაზე მიმანიშნებელი კონკრეტული შემთხვევების გასაჩივრება კომპეტენტურ ორგანოში, რომელსაც საკითხის ეფექტიანი განხილვა შეუძლია.“

საქმეში – *დავიდოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (Davydov and Others v. Russia, N75947/11, 2017 წლის 30 მაისი)* – სასამართლომ დაადგინა, რომ ხელისუფლებას ჰქონდა მოვალეობა, გამოეძიებინა სერიოზული დარღვევების შესახებ ბრალდებები, რომელთაც არჩევნების საბოლოო შედეგზე გავლენის მოხდენა შეეძლო.

საარჩევნო პროცესთან დაკავშირებული სხვა მოთხოვნები

საქმეში – *საქართველოს ლეიბორისტული პარტია საქართველოს წინააღმდეგ (Georgian Labour Party v. Georgia, N9103/04, ECHR 2008)* – სასამართლომ ასევე მიუთითა თავისუფალი არჩევნების სხვა მოთხოვნებზე, კერძოდ ესენია:

- ← სტაბილური საარჩევნო კანონმდებლობა;
- ← დამოუკიდებელი ორგანო, რომელიც არჩევნებს ატარებს;
- ← ამომრჩეველთა ბუსტი სია.

საარჩევნო უფლებები პოლიტიკური უფლებები

კონვენციის მე-6 მუხლი:

პიერ-ბლოხი საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Pierre-Bloch v. France*, 1997 წლის 21 ოქტომბერი, გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების ანგარიში, 1997 VI)

კონვენციის მე-13 მუხლი:

გროსარუ რუმინეთის წინააღმდეგ (*Grosaru v. Romania*, N78039/01, ECHR 2010)

პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული პროცედურული მოვალეობა:

ნამათ ალიევი აზერბაიჯანის წინააღმდეგ (*Namat Aliyev v. Azerbaijan*, N18705/06, 2010 წლის 8 აპრილი)

დავიდოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (*Davydov and Others v. Russia*, N75947/11, 2017 წლის 30 მაისი)

ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილებებში არსებულ მიგნებებზე მითითება:

ბაბენკო უკრაინის წინააღმდეგ (*Babenko v. Ukraine (dec.)*, N43476/98, 1999 წლის 4 მაისი)

მელნიჩენკო უკრაინის წინააღმდეგ (*Melnichenko v. Ukraine*, N17707/02, ECHR 2004 X)

მე-6 მუხლი იცავს სამართლიანი სასამართლოს უფლებას, თუმცა იგი არ ვრცელდება საარჩევნო დავებზე, ვინაიდან ასეთი დავები შეეხება პოლიტიკურ და არა სამოქალაქო უფლებებს (*Pierre-Bloch v. France*, 1997 წლის 21 ოქტომბერი, გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების ანგარიში 1997-VI).

ამავე დროს, გასათვალისწინებელია, რომ:

1. არსებობს მოთხოვნები სამართლიანი დაცვის ეფექტიანი საშუალებების არსებობის შესახებ, კონვენციის მე-13 მუხლის შესაბამისად (*Grosaru v. Romania*, N78039/01, ECHR

2010) და საარჩევნო პროცესის ფარგლებში საჩივრების ეფექტიან განხილვასთან დაკავშირებით, რომელიც პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული პროცედურულ მოვალეობაა (*Namat Aliyev v. Azerbaijan*, N18705/06, 2010 წლის 8 აპრილი; *Davydov and Others v. Russia*, N75947/11, 2017 წლის 30 მაისი);

2. საქმის გარემოებებისა და საარჩევნო დავების მარეგულირებელი რელევანტური შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის აღქმის შესაფასებლად ევროპული სასამართლო მიუთითებს საარჩევნო დავის განმხილველი ეროვნული სასამართლოების მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებებზე (*Babenko v. Ukraine (dec.)*, N43476/98, 1999 წლის 4 მაისი; *Melnychenko v. Ukraine*, N17707/02, ECHR 2004-X)

უფლებების დისკრიმინაციული შეზღუდვა საარჩევნო კონტაქტში, გარდა კანონით გათვალისწინებული შემთხვევებისა

მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი

„1. კანონით დადგენილი ნებისმიერი უფლებით სარგებლობა უზრუნველყოფილია ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, სქესის, რასის, კანის ფერის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულების, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობის, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილების, ქონებრივი მდგომარეობის, დაბადებისა თუ სხვა სტატუსის განურჩევლად.

2. დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების მხრიდან ვინმეს დისკრიმინაცია პირველ პუნქტში აღნიშნული რომელიმე საფუძვლით.“

ბოსნია და ჰერცეგოვინის საპრეზიდენტო არჩევნებში მოქმედ ეთნიკურ კვოტასთან დაკავშირებული საქმეები:

სეჟდიჩი და ფინჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (*Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC]*, Nos. 27996/06 and 34836/06, ECHR 2009; *Zorić v. Bosnia and*

Herzegovina, N3681/06, 2014 წლის 15 ივლისი;

მორნიჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Zornić v. Bosnia and Herzegovina, N3681/06), 2014 წლის 15 ივლისი;

სლაკუ ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Šlaku v. Bosnia and Herzegovina [Committee], N56666/12, 2016 წლის 26 მაისი;

პილავი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Pilav v. Bosnia and Herzegovina , N41939/07, 2016 წლის 9 ივნისი).

ვინაიდან არჩევნების ჩატარება ექვემდებარება საკანონმდებლო რეგულაციას, ხოლო ხმის მიცემის უფლებითა და არჩევნებში მონაწილეობის უფლებით სარგებლობაში დისკრიმინაცია დაუშვებელია, საარჩევნო უფლებების დისკრიმინაციულ შებენიან ვასთან დაკავშირებული საჩივრების განხილვა შესაძლებელია მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის ფარგლებში. თავის პრეცედენტულ სამართალში ევროპული სასამართლო მკაფიოდ განსაზღვრავს, რომ საარჩევნო პროცესში დისკრიმინაციის შესახებ ნებისმიერ საჩივარში, პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი კონვენციის მე-14 მუხლთან ერთობლიობაში, არის *lex specialis*. ამრიგად, როდესაც საჩივარი შეეხება საპარლამენტო არჩევნებს ან სხვა ტიპის არჩევნებს, რომლებიც პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში ხვდება, ეს დებულება ვრცელდება მე-14 მუხლთან ერთობლიობაში, რომელიც კრძალავს დისკრიმინაციას კონვენციით (და კონვენციის დამატებითი ოქმებით) გარანტირებული უფლებებით სარგებლობისას. იმ შემთხვევაში, თუ დისკრიმინაციის შესახებ საჩივარი, რომელიც უკავშირდება არჩევნებს, პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის და, შესაბამისად, კონვენციის მე-14 მუხლის ფარგლებს გარეთ ხვდება, სასამართლო საარჩევნო პროცესში დისკრიმინაციასთან დაკავშირებულ ასეთ საჩივრებს განიხილავს მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის ფარგლებში.

პირველი საქმე, რომელიც მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის ფარგლებში იქნა განხილული, არის *სევიდიჩი და ფინჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC], nos. 27996/06 და 34836/06, ECHR 2009)*, სადაც ბოშური და ებრაული წარმოშობის მქონე ორი პოლიტიკოსი აცხადებდა, რომ მათ წინააღმდეგ განხორციელდა დისკრიმინაცია ეთნიკური ნიშნით. ბოსნია და ჰერცეგოვინაში, 1995 წლის კონსტიტუციის თანახმად, რომელიც თან ერთვის იმავე წლის დეიტონის მშვიდობის შეთანხმებას, მხოლოდ ბოსნიელებს, ხორვატებს და სერბებს (შემადგენელ ხალხებს) ჰქონდათ საპრეზიდენტო და ხალხთა პალატის (სახელმწიფო პარლამენტის ზედა პალატა) არჩევნებში მონაწილეობის მიღების უფლება. განმცხადებლები აცხადებდნენ, რომ, მიუხედავად რელიგიანური გამოცდილებისა, მათ კონსტიტუცია უკრძალავდა ამ თანამდებობების დასაკავებლად არჩევნებში მონაწილეობის მიღებას, მხოლოდ და მხოლოდ მათი ეთნიკური წარმომავლობის საფუძველზე.

ევროპულმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ხალხთა პალატა საკანონმდებლო ორგანოს შემადგენელი ნაწილია და, შესაბამისად, ხალხთა პალატის არჩევნები პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში ხვდებოდა. ამრიგად, სასამართლომ განმცხადებლების საჩივრები ამ ნაწილში განიხილა აღნიშნული მუხლის ფარგლებში, კონვენციის მე-14 მუხლთან ერთობლიობაში.

რაც შეეხება საპრეზიდენტო არჩევნებს, სასამართლომ აღნიშნა:

„კონვენციის მე-14 მუხლი კრძალავს დისკრიმინაციას „ამ კონვენციით გაცხადებული უფლებებითა და თავისუფლებებით“ სარგებლობაში, ხოლო მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი აფართოებს „კანონით გაცხადებული უფლებების“ დაცვის არეალს და ადგენს დისკრიმინაციის ზოგად აკრძალვას.“

სასამართლომ ასევე აღნიშნა: „მიუხედავად იმისა, ხვდება თუ არა საპრეზიდენტო არჩევნები პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის მოქმედების სფეროში, წინამდებარე საჩივარი შეეხება

„კანონით გაცხადებულ უფლებებს“, რის გამოც მის მიმართ გამოიყენება მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი.“

ორივე ტიპის არჩევნების მიმართ სასამართლომ გამოიყენა მე-14 მუხლის საფუძველზე განვითარებული ერთი და იგივე პრეცედენტული სამართალი, რადგან, სასამართლოს მოსაზრებით, „მე-14 მუხლითა და მე-12 დამატებით ოქმის პირველი მუხლით აკრძალული დისკრიმინაციის ცნებები ერთნაირად უნდა იქნეს ინტერპრეტირებული.“ ამასთან, სასამართლოს მოსაზრებით, მიუხედავად იმისა, რომ გასაჩივრებული დებულებები მიზნად ისახავდა მშვიდობის აღდგენას, დროის გასვლასთან ერთად ეს დებულებები არასაჭირო გახდა და ისინი უნდა შეცვლილიყო, რათა განსხვავებული ეთნიკური წარმომავლობის ადამიანებს არჩევნებში მონაწილეობის უფლება ჰქონოდათ. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ხალხთა პალატის არჩევნებთან დაკავშირებით საარჩევნო უფლებებზე დაწესებული აღნიშნული შეზღუდვები არღვევდა პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლს, ხოლო საპრეზიდენტო არჩევნებთან დაკავშირებით, მე-12 დამატებითი ოქმის პირველ მუხლს.

აღნიშნული გადაწყვეტილების შემდეგ სასამართლომ განიხილა სამი საქმე, სადაც მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლის დარღვევა დაადგინა საპრეზიდენტო არჩევნების კონტექსტში ორი განმცხადებლის მიმართ, რომლებიც საკუთარ თავს არც ერთ ეთნიკურ ჯგუფს არ მიაკუთვნებდნენ (*Zornić v. Bosnia and Herzegovina*, N3681/06, 2014 წლის 15 ივლისი; *Šlaku v. Bosnia and Herzegovina* [კომიტეტი], N56666/12, 2016 წლის 26 მაისი) და ერთი განმცხადებლის მიმართ, რომელიც განეკუთვნებოდა შესაბამის ეთნიკურ ჯგუფს, მაგრამ ქვეყნის „შეუსაბამო“ ნაწილში ცხოვრობდა – კერძოდ, განმცხადებელი იყო სერბთა რესპუბლიკაში მცხოვრები ბოსნიელი (*Pilav v. Bosnia and Herzegovina*, N41939/07, 2016 წლის 9 ივნისი).

კონვენციის მე-8 მუხლი

მოლკა პოლონეთის წინააღმდეგ (Móika v. Poland (dec.), N56550/00, ECHR 2006 IV)

განმცხადებელი აცხადებდა, რომ მას, როგორც ეტლით მოსარგებლეს, ადგილობრივი არჩევნების დროს საარჩევნო უბანზე სათანადო წვდომა არ ჰქონდა. სასამართლომ იმსჯელა, თუ რამდენად ხვდებოდა აღნიშნული საჩივარი „პირადი ცხოვრების პატივისცემის“ კონცეფციის ფარგლებში, რომელსაც კონვენციის მე-8 მუხლი იცავს და აღნიშნა: იგი „არ გამოირიცხავს, რომ ისეთ ფაქტობრივ გარემოებებში, როგორიც არსებობს წინამდებარე საქმეში, შესაძლოა, არსებობდეს საკმარისი კავშირი მე-8 მუხლით უზრუნველყოფილი დაცვის ასამოქმედებლად.“ იმავდროულად, სასამართლომ განაცხადა, რომ მე-8 მუხლის გამოყენებადობაზე მსჯელობა ზედმეტი იყო, ვინაიდან საჩივარი ნებისმიერ შემთხვევაში დაუშვებელი იყო სხვა მიზეზების გამო.

ენებერია და სხვები ესპანეთის წინააღმდეგ (Etxeberria and Others v. Spain, NN35579/03, 35613/03, 35626/03 და 35634/03, 2009 წლის 30 ივნისი).

საქმეში – ენებერია და სხვები ესპანეთის წინააღმდეგ – განმცხადებლები ასაჩივრებდნენ ადგილობრივი და რეგიონული არჩევნებიდან დისკვალიფიკაციას. სასამართლომ არ დაადგინა პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის დარღვევა რეგიონულ არჩევნებთან დაკავშირებით. რაც შეეხება განმცხადებლების პრეტენზიას ადგილობრივი არჩევნებიდან დისკვალიფიკაციასთან დაკავშირებით, რომელზეც პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი არ ვრცელდებოდა, სასამართლომ იგი განიხილა კონვენციის მე-10 მუხლის ფარგლებში, განმცხადებლების მიერ საკუთარი პოლიტიკური მოსაზრებების გამოხატვის უფლების კონტექსტში და არც აღნიშნული მუხლის დარღვევა დაადგინა, ხოლო მიღებული გადაწყვეტილება დაასაბუთა იმავე არგუმენტებით, რა არგუმენტებიც გამოიყენა პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლთან დაკავშირებით.

კონვენციის მე-10 მუხლი

გამოხატვის თავისუფლების საკითხები, ასევე, დაისვა საარჩევნო პროცესის კონტექსტში, თუმცა ეს საკითხები საარჩევნო პროცესთან პირდაპირ კავშირში არ იყო.

ვიტრენკო და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ (Vitrenko and Others v. Ukraine (dec.), N23510/02, 2008 წლის 16 დეკემბერი);

სალოვი უკრაინის წინააღმდეგ (Salov v. Ukraine, N65518/01, ECHR 2005 VIII (ამონარიდები));

უკრაინული მედიაჯგუფი უკრაინის წინააღმდეგ (Ukrainian Media Group v. Ukraine, N72713/01, 2005 წლის 20 მარტი);

შაპოვალოვი უკრაინის წინააღმდეგ (Shapovalov v. Ukraine, N45835/05, 2012 წლის 31 ივლისი);

„გაზეტა უკრაინა-ცენტრ“ უკრაინის წინააღმდეგ (Gazeta Ukraina-Tsentr v. Ukraine, N16695/04, 2010 წლის 15 ივლისი).

საქმეში – *ვიტრენკო და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ* ((dec.), N23510/02, 16 December 2008) – განმცხადებლის ძირითადი პრეტენზია შეეხებოდა წინასაარჩევნო კამპანიის ფარგლებში გამართულ სატელევიზიო დებატებს. განმცხადებელმა თავის ოპონენტს, რომელიც გადაცემაში არ გამოცხადდა, პირდაპირ ეთერში „ქურდი“ უწოდა. ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ მომჩივანს გამოუცხადა გაფრთხილება და დაავალა, საკუთარი საეთერო დროდან 51 წამი დაეთმო ოპონენტისთვის, რათა მას ესარგებლა პასუხის გაცემის უფლებით. ევროპულმა სასამართლომ დაადგინა, რომ მომჩივნის გამოხატვის თავისუფლებაში განხორციელებული ჩარევა იყო პროპორციული, კონვენციის მე-10 მუხლის შესაბამისად.

საქმეში – *სალოვი უკრაინის წინააღმდეგ (Salov v. Ukraine, N65518/01, ECHR 2005-VIII (ამონარიდები))* – განმცხადებელს ხუთი წლით თავისუფლების აღკვეთა მიესაჯა გაზეთის ფალსიფიცირებული ეგზემპლარების გავრცელებისთვის, სადაც მითითებული იყო, რომ მოქმედი პრეზიდენტი, რომელიც მეორე ვადით ასარჩევად ასევე იყრიდა კენჭს, გარდაიცვალა, ხოლო საპრეზიდენტო არჩევნებში მისი ორეული იღებდა მონაწილეობას. სანქციის სიმძიმის გათვალისწინებით, სასამართლომ მიიჩნია, რომ განმცხადებლის გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევა არაპროპორციული იყო და კონვენციის მე-10 მუხლს არღვევდა.

საქმეში – *უკრაინული მედიაჯგუფი უკრაინის წინააღმდეგ (Ukrainian Media Group v. Ukraine, N72713/01, 2005 წლის 29 მარტი)* – ჟურნალისტ კ.-სა და რედაქტორებს სასჯელი დაეკისრათ იმავე საპრეზიდენტო არჩევნებში მონაწილე ორი კანდიდატის შესახებ სტატიის გამოქვეყნების გამო. ჟურნალისტი აღეგორიული ფორმით მიუთითებდა, რომ ეს ორი კანდიდატი მოქმედი პრეზიდენტის ხელახლა არჩევას უწყობდა ხელს და ამ მიზნით თავს ესხმოდნენ მის მთავარ მეტოქეს. ეროვნულმა სასამართლოებმა ერთმანეთისაგან არ განარჩიეს ფაქტები და შეფასებითი მსჯელობა და ჟურნალისტსა და რედაქტორებს სასჯელი დააკისრეს კონვენციის მე-10 მუხლის დარღვევით.

საქმეში – *„შაპოვალოვი უკრაინის წინააღმდეგ“ (Shapovalov v. Ukraine, N45835/05, 2012 წლის 31 ივლისი)* – მომჩივანს, რომელიც იყო ჟურნალისტი და საარჩევნო დამკვირვებელი, საარჩევნო უბანზე კენჭისყრის შედეგების ამსახველ ინფორმაციაზე წვდომა შეეზღუდა. სასამართლოს დარღვევა არ დაუდგენია იმის გათვალისწინებით, რომ ეს ინფორმაცია მოთხოვნიდან მაღევე საჯარო გახდა და საინფორმაციო დაფაზე იქნა განთავსებული.

საქმეში – *„გაზეტა უკრაინა-ცენტრ“ უკრაინის წინააღმდეგ (Gazeta Ukraina-Tsentr v. Ukraine, N16695/04, 2010 წლის 15 ივლისი)* – გაზეთს დაეკისრა სასჯელი პრესკონფერენციის დროს მიღებული ინფორმაციის დაბეჭდვის გამო, მერის არჩევნების კონტექსტში. სასამართლომ კონვენციის მე-10 მუხლის დარღვევა დაადგინა.

კონვენციის მე-11 მუხლი

რეფა პარტისი (კეთილდღეობის პარტია) და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey [GC], nos. 41340/98 და 3 სხვა, ECHR 2003 II).

საქმეში – რეფა პარტისი (კეთილდღეობის პარტია) და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (*Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey [GC]*, NN41340/98 და 3 სხვა, ECHR 2003 II) – სასამართლომ პოლიტიკური პარტიის აკრძალვის საკითხი განიხილა მე-11 მუხლის ფარგლებში და დაადგინა, რომ პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის საფუძველზე წამოყენებული პრეტენზია ცალკე განხილვას არ საჭიროებდა.

კაზუსი 1

სამი განმცხადებელი მიეკუთვნებოდა სეპარატისტულ პარტიას, რომელიც უკანონოდ გამოცხადდა და აეკრძალა ქვეყნის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, მათ შორის ეროვნულ და ადგილობრივ არჩევნებში, მონაწილეობა. მათი პარტიის დაშლის შემდეგ განმცხადებლებმა, როგორც კერძო პირებმა, განაგრძეს მონაწილეობა პოლიტიკურ ცხოვრებაში. მათი რიტორიკა აკრძალული პარტიის რიტორიკის მსგავსი იყო – სჯეროდათ, რომ მათმა რეგიონმა უნდა მოიპოვოს დამოუკიდებლობა და რომ ამ მიზნისკენ მიმავალ გზაზე ნებისმიერი საშუალება მისაღებია. მსგავს პოზიციას ბევრი აღიქვამდა იმ ექსტრემისტული მოძრაობის არაპირდაპირ მხარდაჭერად, რომელმაც უამრავი ძალადობრივი ქმედება ჩაიდინა, რასაც ისინი მათი რეგიონის დამოუკიდებლობისთვის ბრძოლად მიიჩნევდნენ.

როდესაც განმცხადებლებმა ადგილობრივ საკრებულოში კენჭისყრა გადაწყვიტეს, საარჩევნო კომისიამ უარი უთხრა კანდიდატად დარეგისტრირებაზე იმის გათვალისწინებით, რომ ისინი აკრძალული პოლიტიკური პარტიის წევრები იყვნენ და თუმცა დამოუკიდებელ კანდიდატად მიიჩნევდნენ თავს, მათი პროგრა-

მა და შეხედულებები აკრძალული პოლიტიკური პარტიის მიზნების მსგავსი იყო. ამ საკითხის გადანყვეტისას კომისიამ დამატებით მოიხსენია იმავე პარტიის სხვა წევრთან დაკავშირებით გამოვლენილი ფაქტები, რომელიც ძალადობრივ ქმედებაში უშუალო მონაწილეობაში იყო ეჭვმიტანილი. მისი ბინის ჩხრეკისას პოლიციამ აღმოაჩინა დოკუმენტები, სადაც აღწერილი იყო ის ქმედებები, რომელთა განხორციელებასაც აკრძალული პოლიტიკური პარტია თავის აქტიურ წევრებს ურჩევდა დაშლის შემდეგ, მათ შორის, კერძო პირის სახით და საარჩევნო აღიანსების ფარგლებში პოლიტიკურ ცხოვრებაში მონაწილეობის გაგრძელებას, როგორც შესაძლებლობას, გაეგრძელებინათ საკუთარი შეხედულებების გამოხატვა მათი რეგიონის დამოუკიდებლობის შესახებ.

განმცხადებლებმა უარი სასამართლოებში გაასაჩივრეს, რომლის ფარგლებშიც ამტკიცებდნენ, რომ მათი პასიური საარჩევნო უფლებები და გამოხატვის თავისუფლება დაუსაბუთებლად იქნა შეზღუდული. პირველი ინსტანციის სასამართლომ არ დააკმაყოფილა მათი საჩივრები იმის გათვალისწინებით, რომ განმცხადებლების ზემოაღნიშნულ უფლებებში ჩარევა კანონიერი და დასაბუთებული იყო.

სააპელაციო და საკასაციო სასამართლოებმა პირველი ინსტანციის სასამართლოს გადანყვეტილება ძალაში დატოვეს. შესაბამისად, განმცხადებლები ჩივიან კონვენციის მე-6 და მე-10 მუხლებითა და 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლით დაცული უფლებების დარღვევის თაობაზე.

თქვენ მოგეთხოვებათ, შეისწავლოთ დასაშვებობის საკითხი და საჩივრების არსებითი მხარე.

[მონაწილეებმა უნდა შეძლონ დადგენა, რომ მე-6 მუხლი არ ვრცელდება საარჩევნო დავებზე, ხოლო პირველი ოქმის მე-3 მუხლი არ ვრცელდება ადგილობრივ არჩევნებზე. საჩივრის მე-10 მუხლით გათვალისწინებული ნაწილი განხილულ უნდა იქნეს და განმცხადებლების პოლიტიკური გამოხატვის თავისუფლებაში ჩარევა უნდა ჩაითვალოს დასაბუთებულად].

კაბუსი 2

განმცხადებელს საპარლამენტო არჩევნებში კენჭისყრა სურდა. მას შემდეგ, რაც მან რეგისტრაციისთვის საჭირო ყველა დოკუმენტი წარადგინა ცენტრალურ საარჩევნო კომისიაში (ცესკო), ამ უკანასკნელისგან მიიღო მოთხოვნა, წარედგინა ენის ცოდნის დამადასტურებელი სერტიფიკატი. მსგავსი მოთხოვნა საპარლამენტო არჩევნების შესახებ კანონში გათვალისწინებული არ არის, თუმცა ცესკომ მიიჩნია, რომ, თუკი იგი უფლებამოსილია, კანდიდატებს განაცხადში შეცდომების გასწორება მოსთხოვოს, მას შეუძლია, განმცხადებელს ამ სერტიფიკატის წარმოდგენაც მოსთხოვოს, რომლითაც დადასტურდებოდა მის მიერ სახელმწიფო ენის კარგად ცოდნა, რაც პარლამენტის წევრის მიერ ფუნქციების სათანადოდ შესრულების წინაპირობა იყო.

განმცხადებელმა უარი განაცხადა მსგავსი სერტიფიკატის წარმოდგენაზე, რადგან მსგავს მოთხოვნას შიდა კანონმდებლობა არ ითვალისწინებდა, არც სხვა კანდიდატებისადმი ყოფილა ასეთი მოთხოვნა. ცენტრალურმა საარჩევნო კომისიამ განმცხადებლის დისკვალიფიკაცია მოახდინა იმ საფუძველით, რომ მან არ წარადგინა რეგისტრაციისთვის აუცილებელი სრული დოკუმენტაცია.

განმცხადებელმა დისკვალიფიკაცია უზენაესი სასამართლოს წინაშე გაასაჩივრა. ცესკომ განმცხადებლის მიერ უზენაეს სასამართლოში წარდგენილ საჩივარზე საპასუხოდ წარმოადგინა არგუმენტები, რომ განმცხადებელი იყო უცხოელი, რომელიც მხოლოდ ახლახან გადავიდა ქვეყანაში საცხოვრებლად და მას არ ჰქონდა წარსულში არანაირი კავშირი ქვეყანასთან, შესაბამისად არსებობდა სერიოზული ეჭვი მის მიერ სახელმწიფო ენის სათანადო ცოდნასთან დაკავშირებით. ცესკომ დამატებით აღნიშნა: სახელმწიფო ენის სათანადო ცოდნის დამტკიცების შესახებ მოთხოვნის არარსებობა კანონში შეიძლება აიხსნას იმით, რომ ქვეყნის არჩევნებში მონაწილეობის მისაღებად მოქალაქეობის მოთხოვნაშივე ივარაუდებოდა ყველა მოქალაქის მიერ სახელმწიფო ენის თავისუფლად ფლობა. უცხოელის ნატურალიზების შემთხვევაში, მას ვვალეუბა ენის გამოცდის ჩაბარება,

თუმცა ასევე ცნობილია, რომ ზოგჯერ მოქალაქეობის მინიჭება შეიძლება განხორციელდეს გამარტივებული წესით, თუ ამას სახელმწიფოს ინტერესები მოითხოვს. ამ უკანასკნელ შემთხვევაში, სახელმწიფო ენის ფლობის სათანადო შემონმება არ ხდება. ვინაიდან ცესკოს ეჭვი ეპარებოდა განმცხადებლის მიერ სახელმწიფო ენის ფლობაში, მან განმცხადებელს მოსთხოვა ამგვარი ცოდნის დადასტურება, შიდა კანონმდებლობით ამის განხორციელების მკაფიო დებულების არარსებობის მიუხედავად.

უზენაესი სასამართლო დაეთანხმა ცესკოს და არ დააკმაყოფილა განმცხადებლის საჩივარი.

იყო განმცხადებელი დისკრიმინაციის მსხვერპლი?

დაირღვა მისი უფლებები?

თუ ასეა, რომელი უფლებები დაირღვა?

მიუხედავად იმისა, რომ სახელმწიფო ენის სათანადო ცოდნის მოთხოვნა უნდა ჩაითვალოს მიზანშეწონილად და მსგავსი განსხვავებული მოპყრობა მათ მიმართ, ვინც საუბრობს და არ საუბრობს სახელმწიფო ენაზე, უნდა ჩაითვალოს გამართლებულად, განმცხადებლის პასიური საარჩევნო უფლება შეიზღუდა იმგვარად, რაც შეუსაბამობაში მოდის 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლთან, ვინაიდან შიდა კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს ენის ცოდნის შემონმებას ეჭვის შემთხვევაში და, შესაბამისად, ამგვარი შეზღუდვა არ შეესაბამებოდა კანონს.

კაბუსი 3

ოთხმა განმცხადებელმა, იძულებით გადაადგილებულმა პირებმა, რომლებიც შეიარაღებული კონფლიქტის ზონიდან ქვეყნის დედაქალაქში გადავიდნენ და ერთ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში ცხოვრობდნენ დროებითი ბინადრობის რეგისტრაციით (მათ არ სურდათ კონფლიქტის ზონაში მდებარე ქალაქებში მუდმივი ბინადრობის რეგისტრაციის შეცვლა, რადგან ეს გავლენას მოახდენდა მათ მიერ მიტოვებულ საცხოვრებელ სახლებზე არსებულ უფლებაზე), ადგილობრივი არჩევნების გამო-

ცხადებისას დედაქალაქში ამომრჩეველთა სიებში შეყვანის თაობაზე წარადგინეს მოთხოვნა, სადაც აღნიშნეს, რომ ისინი ერთ წელზე მეტი ხნის განმავლობაში ცხოვრობდნენ, მუშაობდნენ და იხდიდნენ გადასახადებს დედაქალაქში. მათი ამრით, ისინი კარგად იყვნენ ინტეგრირებულნი ადგილობრივ საზოგადოებაში და საკმაოდ დიდხანს ცხოვრობდნენ აქ, რათა საკრებულოსა და მერის ადგილობრივ არჩევნებში ხმის მიცემის შესაძლებლობა ჰქონოდათ.

ადგილობრივმა საარჩევნო კომისიამ არ დააკმაყოფილა რეგისტრაციაზე მოთხოვნა იმ მოტივით, რომ მათი მუდმივი ბინადრობის რეგისტრაცია ქვეყნის სხვა მხარეში იყო. ზემდგომმა საარჩევნო კომისიებმა და ადგილობრივმა სასამართლოებმა ძალაში დატოვეს გადანაცვეტილება, განაცხადეს რა, რომ კანონმდებლობა საკმარისად მკაფიო იყო და მხოლოდ მუდმივი ბინადრობის მქონე პირებს ჰქონდათ ადგილობრივ არჩევნებში მონაწილეობის უფლება, ხოლო მუდმივი ბინადრობის ერთადერთი დასტური მუდმივი ბინადრობის შესაბამისი რეგისტრაცია იყო. ვინაიდან განმცხადებლები რეგისტრირებულნი იყვნენ დედაქალაქის გარეთ, მათ შეეძლოთ საპრეზიდენტო და საპარლამენტო ეროვნულ არჩევნებში ხმის მიცემა, თუმცა არ შეეძლოთ დედაქალაქში ჩატარებულ ადგილობრივ არჩევნებში ხმის მიცემა.

კონვენციისა და მისი ოქმების რომელი მუხლები შეიძლება მიუუსადაგოთ განმცხადებლების სიტუაციას?

იყო მათ უფლებებში ჩარევა?

გთხოვთ, განიხილოთ.

იმის გათვალისწინებით, რომ საუბარია ადგილობრივ არჩევნებზე, კონვენციის 1-ლი ოქმის მე-3 მუხლი და კონვენციის მე-14 მუხლი არ ვრცელდება. ამის მიუხედავად, იმის გათვალისწინებით, რომ ადგილობრივი არჩევნების ორგანიზება რეგულირდება კანონით, განმცხადებლების აქტიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვები განხილულ უნდა იქნეს მე-12 ოქმის პირველი მუხლის ფარგლებში.

წარდგენილი საკითხები: საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებში ასახული საარჩევნო სტანდარტები

სლაიდი 1

დემოკრატიული არჩევნების პრინციპები
საყოველთაო საარჩევნო უფლება
თანასწორი საარჩევნო უფლება
თავისუფალი საარჩევნო უფლება
ფარული კენჭისყრის უფლება
პირდაპირი კენჭისყრის უფლება
არჩევნების სიხშირე (პერიოდული არჩევნები)

სლაიდი 2

საერთაშორისო სტანდარტები
საერთაშორისო ვალდებულებები
რბილი სამართალი
არჩევნებზე დაკვირვება საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ

სლაიდი 3

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია

მუხლი 21.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება, მონაწილეობდეს თავისი ქვეყნის მართვა-გამგეობაში ან უშუალოდ, ანდა თავისუფლად არჩეულ წარმომადგენელთა მეშვეობით.

(3) ხალხის ნება უნდა იყოს ხელისუფლების ძალაუფლების საფუძველი; ეს ნება უნდა გამოიხატებოდეს პერიოდულ და გაუყალბებელ არჩევნებში, რომლებიც უნდა ტარდებოდეს საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლების პირობებში, ფარული კენჭისყრით, ანდა სხვა თანაბარმნიშვნელოვანი ფორმების მეშვეობით, რომლებიც უზრუნველყოფენ ხმის მიცემის თავისუფლებას.

სლაიდი 4

საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ

პაქტის 25-ე მუხლი თითოეული მოქალაქისათვის უზრუნველყოფს, მათ შორის, უფლებას და შესაძლებლობას „ბ) მისცეს ხმა და არჩეულ იქნეს საყოველთაო პერიოდულ არჩევნებში, რომლებიც ტარდება საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლების საფუძველზე ფარული კენჭისყრით და უზრუნველყოფს ამომრჩევლების სურვილის გამოვლინებას.“

სლაიდი 5

ადამიანის უფლებათა კომიტეტი არის ორგანო, რომელიც მონაწილე სახელმწიფო მხარეთა მიერ სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის განხორციელებას უწევს მონიტორინგს. კომიტეტის კომპეტენციებში შედის ადამიანის უფლებათა დებულებების შინაარსის ინტერპრეტაცია, რასაც იგი ახორციელებს თემატურ საკითხებზე ან მუშაობის მეთოდებზე ზოგადი კომენტარების მომზადების გზით.

კომიტეტის ზოგადი კომენტარი N25 (57) ასევე შეეხება საარჩევნო უფლებებს, რომელთაც უზრუნველყოფს პაქტის 25-ე მუხლი.

სლაიდი 6

საარჩევნო საკითხებს ასევე ეხება გაეროს ფარგლებში მიღებული სხვა, უფრო სპეციალიზებული ხელშეკრულებები, მაგალითად:

საერთაშორისო კონვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ

კონვენცია ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების კონვენცია

ქალთა პოლიტიკური უფლებების კონვენცია

საერთაშორისო კონვენცია შრომითი მიგრანტებისა და მათი ოჯახის წევრების უფლებების დაცვის შესახებ

მკვიდრი და ტომობრივი წესით მცხოვრები ხალხების შესახებ კონვენცია (N169)

გაეროს კონვენცია კორუფციის წინააღმდეგ

სლაიდი 7

რეგიონული ორგანიზაციები

ევროპის საბჭო

საპარლამენტო ასამბლეა (PACE)

ადგილობრივ და რეგიონულ ხელისუფლებათა კონგრესი

მინისტრთა კომიტეტი

ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად (ვენეციის კომისია)

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

სლაიდი 8

რეგიონული ორგანიზაციები

ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია

სლაიდი 9

ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის კომისიის (CSCE) ადამიანური განზომილების სფეროში კონფერენციის კოპენჰაგენის დოკუმენტი

(7) იმისათვის, რომ ხალხის ნება-სურვილი წარმოადგენდეს ხელისუფლების უფლებამოსილების საფუძველს, მონაწილე სახელმწიფოები:

(7.1) – ჩაატარებენ თავისუფალ არჩევნებს, გონივრული პერიოდულობით, კანონით დადგენილი წესით;

(7.2) – უზრუნველყოფენ, რომ ეროვნული საკანონმდებლო ორგანოს მინიმუმ ერთ პალატაში ყველა ადგილი გახდეს კანდიდატთა შეჯიბრის ობიექტი საყოველთაო არჩევნების გზით;

(7.3) – უზრუნველყოფენ საყოველთაო და თანასწორ საარჩევნო უფლებას ზრდასრული მოქალაქეებისათვის;

(7.4) – უზრუნველყოფენ ხმის მიცემას ფარული კენჭისყრით ან თავისუფალი კენჭისყრის ეკვივალენტური პროცედურით, ხმების დათვლასა და აღრიცხვას კეთილსინდისიერად და ოფიციალური შედეგების საჯაროდ გამოცხადებას;

(7.5) – პატივს სცემენ მოქალაქეთა უფლებას, დაიკავონ პოლიტიკური ან საჯარო თანამდებობა, ინდივიდუალურად ან პოლიტიკური პარტიებისა თუ ორგანიზაციების წარმომადგენლის მემშვეობით, დისკრიმინაციის გარეშე;

(7.6) – პატივს სცემენ ადამიანებისა და ადამიანთა ჯგუფების უფლებას, შექმნან, სრული თავისუფლების საფუძველზე, საკუთარი პოლიტიკური პარტიები ან სხვა პოლიტიკური ორგანიზაციები და ასეთი პოლიტიკური პარტიები და ორგანიზაციები უზრუნველყონ საჭირო სამართლებრივი გარანტიებით, რათა მათ შეძლონ, კონკურენცია გაუწიონ ერთმანეთს, კანონის წინაშე და ხელისუფლების მიერ თანასწორი მოპყრობის პირობებში;

(7.7) – უზრუნველყოფენ, რომ კანონი და საჯარო პოლიტიკა

იძლეოდეს პოლიტიკური კამპანიის სამართლიან და თავისუფალ ატმოსფეროში ჩატარების შესაძლებლობას, სადაც არ იარსებებს ადმინისტრაციული მოქმედება (რესურსის გამოყენება), ძალადობა თუ ზენოლა, რომელიც პარტიებსა და კანდიდატებს აუკრძალავს საკუთარი მოსაზრებებისა და კვალიფიკაციების თავისუფლად წარდგენას, ამომრჩევლებს შეუზღუდავს ამ მოსაზრებებისა და კვალიფიკაციების შესახებ ინფორმაციის მიღებისა და მათი განხილვის შესაძლებლობას და ხმის თავისუფლად, ანგარიშსწორების შიშის გარეშე მიცემის შესაძლებლობას;

(7.8) – უზრუნველყოფენ ყველანაირი სამართლებრივი ან ადმინისტრაციული დაბრკოლების აღმოფხვრას, რათა ყველა პოლიტიკურ ჯგუფს ან პირს, რომელსაც არჩევნებში მონაწილეობის მიღება სურს, ჰქონდეს შეუზღუდავი წვდომა მედიაზე, დისკრიმინაციის გარეშე;

(7.9) – უზრუნველყოფენ, რომ კანდიდატები, რომლებიც მიიღებენ ხმების საჭირო რაოდენობას, კანონის მოთხოვნების შესაბამისად, სათანადოდ ინიშნებიან შესაბამის თანამდებობაზე და ენიჭებათ თანამდებობაზე ყოფნის უფლება მანამ, სანამ მათი უფლებამოსილების ვადა არ ამოიწურება, ან არ დასრულდება კანონით დადგენილი წესით, დემოკრატიული საპარლამენტო და კონსტიტუციური პროცედურების შესაბამისად.

(8) მონაწილე სახელმწიფოები ითვალისწინებენ, რომ როგორც საერთაშორისო, ისე ადგილობრივი დამკვირვებლების ყოფნამ შესაძლოა, გააუმჯობესოს საარჩევნო პროცესი იმ სახელმწიფოებში, სადაც არჩევნები ტარდება. შესაბამისად, ეროვნული არჩევნების მიმდინარეობაზე დაკვირვების მიზნით ისინი იწვევენ დამკვირვებლებს CSCE-ს მონაწილე ნებისმიერი სხვა სახელმწიფოდან და ნებისმიერი შესაბამისი კერძო დაწესებულებიდან ან ორგანიზაციიდან, რომელთაც არჩევნების დაკვირვების სურვილი აქვს, კანონის მოთხოვნების შესაბამისად. ისინი, ასევე, იღებენ ვალდებულებას, ხელი შეუწყონ ამგვარ წვდომას ეროვნული დონის ქვედა დონეზე გამართულ არჩევნებზეც. ასეთი დამკვირვებლები ვალდებულებას იღებენ, არ ჩაერიონ საარჩევნო პროცესში.

სლაიდი 10

პარიზის ქარტია ახალი ევროპისთვის

„...ჩვენ ვადასტურებთ, რომ დისკრიმინაციის გარეშე ... ყველას, ასევე, აქვს უფლება, ... მონაწილეობა მიიღოს თავისუფალ და სამართლიან არჩევნებში...“

„ჩვენ ვიღებთ გადაწყვეტილებას, შეიქმნას თავისუფალი არჩევნების ოფისი ვარშავაში, რომელიც ხელს შეუწყობს კონტაქტებსა და ინფორმაციის გაცვლას არჩევნების შესახებ, მონაწილე სახელმწიფოებს შორის.“

დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების ოფისი

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს კონვენციის საბარტალი

ადამსონსი ლატვიის წინააღმდეგ (Ādamsons v. Latvia, N3669/03, 2008 წლის 24 ივნისი).

ალაიოს ქისი უნგრეთის წინააღმდეგ (Alajos Kiss v. Hungary, N38832/06, §§39-44, 2010 წლის 20 მაისი).

ატაკიში აზერბაიჯანის წინააღმდეგ (Atakishi v. Azerbaijan, N18469/06, 2012 წლის 28 თებერვალი).

აზიზი კვიპროსის წინააღმდეგ (Aziz v. Cyprus, N69949/01, ECHR 2004 V).

ბაბენკო უკრაინის წინააღმდეგ (Babenko v. Ukraine (dec.), N43476/98, 1999 წლის 4 მაისი).

ჩერეპკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (Cherepkov v. Russia (dec.), N51501/99, ECHR 2000 I).

დავიდოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (Davydov and Others v. Russia, N 75947/11, 2017 წლის 30 მაისი).

დემირთაში თურქეთის წინააღმდეგ (Demirtaş v. Turkey, N14305/17, §234, 2018 წლის 20 ნოემბერი).

ენებერია და სხვები ესპანეთის წინააღმდეგ (Etxebarria and Others v. Spain, NN35579/03, 35613/03, 35626/03 და 35634/03, 2009 წლის 30 ივნისი).

„გაზეტა უკრაინა-ცენტრ“ უკრაინის წინააღმდეგ (Gazeta Ukraina-Tsentr v. Ukraine, N16695/04, 2010 წლის 15 ივლისი).

საქართველოს ლეიბორისტული პარტია საქართველოს წინააღმდეგ (Georgian Labour Party v. Georgia, N 9103/04, ECHR 2008).

გორიზდრა მოლდოვის წინააღმდეგ (Gorizdra v. Moldova (dec.), N53180/99, 2002 წლის 2 ივლისი).

გროსარუ რუმინეთის წინააღმდეგ (Grosaru v. Romania, N78039/01, ECHR 2010).

ჰილბი ლიხტენშტაინის წინააღმდეგ (Hilbe v. Liechtenstein (dec.), N31981/96, ECHR 1999 VI).

ჰირსტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Hirst v. the United Kingdom (N2) [GC], N74025/01, §61, ECHR 2005 IX).

კოვაჩი უკრაინის წინააღმდეგ (Kovach v. Ukraine, N39424/02, ECHR 2008).

კრივობოკოვი უკრაინის წინააღმდეგ (Krivobokov v. Ukraine (dec.), N38707/04, 2013 წლის 19 თებერვალი).

ლინდსი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Lindsay v. the United Kingdom, N8364/78, 1979 წლის 8 მარტი, გადაწყვეტილებები და ანგარიშები (DR) 15, გვ. 247).

მეთიუ-მოჰინი და კლერფაიტი ბელგიის წინააღმდეგ (Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium, 1987 წლის 2 მარტი, სერია A N113).

მეთიუსი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (Matthews v.

the United Kingdom [GC], N24833/94, ECHR 1999 I).

მელნიჩენკო უკრაინის წინააღმდეგ (Melnychenko v. Ukraine, N17707/02, ECHR 2004-X).

მოლკა პოლონეთის წინააღმდეგ (Mólka v. Poland (dec.), N56550/00, ECHR 2006 IV).

ნამათ ალიევი აზერბაიჯანის წინააღმდეგ (Namat Aliev v. Azerbaijan, N18705/06, 2010 წლის 8 აპრილი).

პიერ-ბლოხი საფრანგეთის წინააღმდეგ (Pierre-Bloch v. France, 1997 წლის 21 ოქტომბერი, გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების ანგარიში, 1997 VI).

პილავი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Pilav v. Bosnia and Herzegovina, N41939/07, 2016 წლის 9 ივნისი).

პოდკოლზინა ლატვიის წინააღმდეგ (Podkolzina v. Latvia, N46726/99, §35, ECHR 2002-II).

რეფა პარტისი (კეთილდღეობის პარტია) და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey [GC], NN41340/98 და 3 სხვა, ECHR 2003 II).

რუსეთის მენარმეთა კონსერვატიული პარტია და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v. Russia, NN55066/00 და 55638/00, 2007 წლის 11 იანვარი).

სალოვი უკრაინის წინააღმდეგ (Salov v. Ukraine, N65518/01, ECHR 2005 VIII (ამონარიდები)).

სარუხანიანი სომხეთის წინააღმდეგ (Sarukhanyan v. Armenia, N38978/03, 2008 წლის 27 მაისი).

სეჯდიჩი და ფინჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC], NN27996/06 და 34836/06, ECHR 2009).

შაპოვალოვი უკრაინის წინააღმდეგ (Shapovalov v. Ukraine,

N45835/05, 2012 წლის 31 ივლისი).

შინდლერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Shindler v. the United Kingdom*, N19840/09, 2013 წლის 7 მაისი).

სიტაროპულოსი და გიაკუმოპულოსი საბერძნეთის წინააღმდეგ (*Sitaropoulos and Giakoumopoulos v. Greece* [GC], N42202/07, ECHR 2012).

შლაკუ ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (*Šlaku v. Bosnia and Herzegovina* [კომიტეტი], N56666/12, 2016 წლის 26 მაისი).

სუხოვეცკი უკრაინის წინააღმდეგ (*Sukhovetsky v. Ukraine*, N13716/02, ECHR 2006-VI).

შუქრან აიდინი და სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (*Şükran Aydın and Others v. Turkey*, NN49197/06 et al., 2013 წლის 22 იანვარი).

თანასე მოლდოვის წინააღმდეგ (*Tănase v. Moldova* [GC], N7/08, ECHR 2010).

უკრაინული მედიაჯგუფი უკრაინის წინააღმდეგ (*Ukrainian Media Group v. Ukraine*, N72713/01, 2005 წლის 29 მარტი).

ვითო სანტე სანტორო იტალიის წინააღმდეგ (*Vito Sante Santoro v. Italy*, N36681/97, ECHR 2004-VI).

ვიტრენკო და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ (*Vitrenko and Others v. Ukraine* (dec.), N23510/02, 2008 წლის 16 დეკემბერი).

იუმაქი და სადაქი თურქეთის წინააღმდეგ (*Yumak and Sadak v. Turkey* [GC], N10226/03, ECHR 2008).

ჟდანოკა ლატვიის წინააღმდეგ (*Ždanoka v. Latvia* [GC], N58278/00, ECHR 2006-IV).

ზორნიჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (*Zornić v. Bosnia and Herzegovina*, N3681/06, 2014 წლის 15 ივლისი).

ზოგადი კომენტარები, შემუშავებული ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მიერ სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო პაქტის მე-40 მუხლის მე-4 პარაგრაფის თანახმად

დანართი

ზოგადი კომენტარი N25 (57)

კომენტარის ტექსტი შეგიძლიათ იხილოთ: https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2f21%2fRev.1%2fAdd.7&Lang=en

საარჩევნო საკითხებში კარგი პრაქტიკის კოდექსი

[www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2002\)023rev2-cor-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2002)023rev2-cor-e)

**პრეზენტაცია: საარჩევნო უფლებების დაცვა
ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს
პრეცედენტულ სამართალში**

**საარჩევნო უფლებების დაცვა
ადამიანის უფლებათა
ევროპული სასამართლოს
პრეცედენტულ სამართალში**

ავტორი: დმიტრო ტრეტიაკოვი

**ადამიანის უფლებათა ევროპული
კონვენცია (ECHR) და არჩევნები**

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია შეიცავს საარჩევნო პროცესისათვის რელევანტურ არაერთ უფლებას.

- საკანონმდებლო ორგანოს თავისუფალი არჩევნების უფლება (პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი);
 - გაერთიანების თავისუფლება (მუხლი 11);
 - გამოხატვის თავისუფლება (მუხლი 10);
 - შეკრების თავისუფლება (მუხლი 11);
- დისკრიმინაციის აკრძალვა (მე-14 მუხლი და მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი);
- უფლებები, რომელზე გავლენის მოხდენაც შესაძლებელია არჩევნების კონტექსტში (მაგალითად, მუხლი 8).

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო

საერთაშორისო ხელშეკრულებების უმრავლესობას გააჩნია გარკვეული საკონტროლო მექანიზმი, რომელიც უზრუნველყოფს ხელშეკრულებების მიერ კონკრეტული სახელმწიფოების მიერ კონკრეტული ხელშეკრულებით ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებების შესრულებას.

ადამიანის უფლებათა ევროპულ კონვენციას (ECHR) უნიკალური საკონტროლო მექანიზმი აქვს - ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო, რომელიც შეიქმნა ევროპის საბჭოს ხევრიანი სახელმწიფოების მიერ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულების უზრუნველსაყოფად. სასამართლო უფლებამოსილია, მიიღოს და განიხილოს ინდივიდუალური საჩივრები და გამოიტანოს გადაწყვეტილებები და განჩინებები, რომელთა შესრულებაც სავალდებულოა შესაბამისი სახელმწიფოებისათვის.

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია (ECHR) და არჩევნები

ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია შეიცავს საარჩევნო პროცესისათვის რელევანტურ არაერთ უფლებას.

- საკანონმდებლო ორგანოს თავისუფალი არჩევნების უფლება (პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი);
- გაერთიანების თავისუფლება (მუხლი 11);
- გამოხატვის თავისუფლება (მუხლი 10);
- შეკრების თავისუფლება (მუხლი 11);
- დისკრიმინაციის აკრძალვა (მე-14 მუხლი და მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი);
- უფლებები, რომელზე გავლენის მოხდენაც შესაძლებელია არჩევნების კონტექსტში (მაგალითად, მუხლი 8).

საკანონმდებლო ორგანოს არჩევნები

პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი
თავისუფალი არჩევნების უფლება
მაღალი ხელშემკვრელი მხარეები კისრულობენ,
გონივრული ხანგამოშვებით ჩაატარონ თავისუფალი
არჩევნები ფარული კენჭისყრით, ისეთ პირობებში,
რომლებიც საკანონმდებლო ორგანოს არჩევისას
უზრუნველყოფს ხალხის ნება-სურვილის
თავისუფალ გამოხატვას

პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის ფორმულირების თავისებურებები

ჰირსტი გაერთიანებული სამეფოს
წინააღმდეგ (*Hirst v. the United Kingdom*
(no. 2) [GC], no. 74025/01, ECHR 2005-IX)

თავისუფალი არჩევნების უფლების მნიშვნელობა

მეთიუ-მოჰინი და კლერფაიტი ბელგიის
წინააღმდეგ (*Mathieu-Mohin and Clerfayt
v. Belgium*, 1987 წლის 2 მარტი, Series A
no. 113)

გამოყენებასთან დაკავშირებული სირთულეები

რუსეთის მეწარმეთა კონსერვატიული პარტია და სხვები
რუსეთის წინააღმდეგ

(*Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v.
Russia*, nos. 55066/00 და 55638/00, 2007 წლის 11 იანვარი)

საქართველოს ლეიბორისტული პარტია საქართველოს
წინააღმდეგ (*Georgian Labour Party v. Georgia*, no. 9103/04,
ECHR 2008)

**პირველი დამატებითი ოქმის მე-3
მუხლის ფორმულირების
თავისებურებები**

*ჰირსტი გაერთიანებული სამეფოს
წინააღმდეგ (Hirst v. the United Kingdom
(no. 2) [GC], no. 74025/01, ECHR 2005-IX)*

**გამოყენებასთან დაკავშირებული
სირთულეები**

*რუსეთის მეწარმეთა კონსერვატიული პარტია და სხვები
რუსეთის წინააღმდეგ*

*(Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v.
Russia, nos. 55066/00 და 55638/00, 2007 წლის 11 იანვარი)*

*საქართველოს ლეიბორისტული პარტია საქართველოს
წინააღმდეგ (Georgian Labour Party v. Georgia, no. 9103/04,
ECHR 2008)*

გამოყენების ფარგლები

- მეთიუ-მოჰინი და კლერფატი ბელგიის წინააღმდეგ (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, 1987 წლის 2 მარტი, Series A no. 113);
- ვითო სანტე სანტორო იტალიის წინააღმდეგ (*Vito Sante Santoro v. Italy*, no. 36681/97, ECHR 2004-VI);
- ეჩებერია და სხვები ესპანეთის წინააღმდეგ (*Etxeberria and Others v. Spain*, nos. 35579/03, 35613/03, 35626/03 და 35634/03, 2009 წლის 30 ივნისი);
- დავიდოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (*Davydov and Others v. Russia*, no. 75947/11, 2017 წლის 30 მაისი);
- ლინდსი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Lindsay v. the United Kingdom*, no. 8364/78, 1979 წლის 8 მარტი, გადაწყვეტილებები და ანგარიშები (DR) 15, გვ. 247);
- მეთიუსი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Matthews v. the United Kingdom* [GC], no. 24833/94, ECHR 1999-I);
- დემირთაში თურქეთის წინააღმდეგ (*Demirtaş v. Turkey*, no. 14305/17, § 234, 2018 წლის 20 ნოემბერი)

რა შემთხვევაში არ გამოიყენება პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლი

- ჩერეპკოვი რუსეთის წინააღმდეგ (*Cherepkov v. Russia (dec.)*, no. 51501/99, ECHR 2000-I);
- მოლკა პოლონეთის წინააღმდეგ (*Mólka v. Poland (dec.)*, no. 56550/00, ECHR 2006-IV);
- გორიზდრა მოლდოვის წინააღმდეგ (*Gorizdra v. Moldova (dec.)*, no. 53180/99, 2002 წლის 2 ივლისი);
- კრივობოკოვი უკრაინის წინააღმდეგ (*Krivobokov v. Ukraine (dec.)*, no. 38707/04, 2013 წლის 19 თებერვალი);
- ჰილბი ლიხტენშტაინის წინააღმდეგ (*Hilbe v. Liechtenstein (dec.)*, no. 31981/96, ECHR 1999-VI);
- სეჯიდი და ფინცი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (*Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina* [GC], nos. 27996/06 და 34836/06, ECHR 2009);
- ზორნიჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (*Zornić v. Bosnia and Herzegovina*, no. 3681/06, 2014 წლის 15 ივლისი);
- პილავი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (*Pilav v. Bosnia and Herzegovina*, no. 41939/07, 2016 წლის 9 ივნისი)

საარჩევნო უფლებების შეზღუდვა

აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლებები არ არის აბსოლუტური უფლებები.

როგორც სასამართლომ მეთიუ-მოჰინისა და კლერფაიტის საქმეში (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*) აღნიშნა:

«..... ვინაიდან მე-3 მუხლი მათ [საარჩევნო უფლებებს] აღიარებს მკაფიო პირობების დადგენის გარეშე, რომ არაფერი ვთქვათ მათ განმარტებაზე, არსებობს სივრცე ნაგულისხმევი შეზღუდვებისთვის. თავიანთ შიდა სამართლებრივ დადგენილებებში ხელშემკვრელი სახელმწიფოები ხმის მიცემისა და არჩევნებში კენჭისყრის უფლებას უქვემდებარებენ პირობებს, რომელთაც არსებითად არ გამორიცხავს მე-3 მუხლი. მათ ამ სფეროში თავისუფალი შეფასების ფართო არე ენიჭებათ, თუმცა, საბოლოოდ, სასამართლო ადგენს, თუ რამდენად შესრულდა პირველი დამატებითი ოქმის მოთხოვნები ...» (*Mathieu-Mohin and Clerfayt v. Belgium*, 1987 წლის 2 მარტი, § 52, Series A no. 113)

უფლებათა ბოროტად გამოყენების აკრძალვა, მე-17 მუხლის თანახმად

„ამ კონვენციაში არაფერი შეიძლება განიმარტოს ისე, რომ გულისხმობდეს რომელიმე სახელმწიფოს, ჯგუფის ან პირის უფლებას, მონაწილეობდეს რაიმე საქმიანობაში ან განახორციელოს რაიმე ქმედება, რომელიც მიზნად ისახავს, არარად აქციოს კონვენციით განსაზღვრული რომელიმე უფლება თუ თავისუფლება, ან შეზღუდოს ის იმაზე მეტად, ვიდრე ეს კონვენციით რის გათვალისწინებული.“

გლიმერვენი და ჰეგენბიკი ნიდერლანდების წინააღმდეგ (*Glimmerveen and Hagenbeek v. the Netherlands*, nos. 8348/78 და 8406/78, კომისიის 1979 წლის 11 ოქტომბრის გადაწყვეტილება, DR 18, გვ. 187)

აქტიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

მსჯავრდებული პირები

ჰირსტი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ (*Hirst v. the United Kingdom (no. 2)* [GC], no. 74025/01, § 61, ECHR 2005-IX)
რამიშვილი საქართველოს წინააღმდეგ (*Ramishvili v. Georgia*
(კომიტეტი), no. 48099/08, 2018 წლის 31 მაისი)

აქტიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

შეზღუდული გონებრივი შესაძლებლობების მქონე პირებზე დაწესებული შეზღუდვები

ალაიოს კის უნგრეთის წინააღმდეგ (*Alajos Kiss v. Hungary*, no. 38832/06, §§ 39-44, 2010 წლის 20 მაისი)

აქტიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

საცხოვრებელი ადგილის საფუძველზე დაწესებული
შეზღუდვა

შინდლერი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ
(*Shindler v. the United Kingdom*, no. 19840/09, 2013 წლის
7 მაისი)

სიტაროპულოსი და გიაკუმოპულოსი საბერძნეთის
წინააღმდეგ (*Sitaropoulos and Giakoumopoulos v. Greece*
[GC], no. 42202/07, ECHR 2012)

აქტიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

აქტიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვა
ეთნიკური წარმომავლობის საფუძველზე

აზიზი კვიპროსის წინააღმდეგ (*Aziz v. Cyprus*,
no. 69949/01, ECHR 2004-V)

პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

პასიურ საარჩევნო უფლებებს რაც შეეხება,
კანდიდატებისათვის დაწესებული
მოთხოვნები, შესაძლოა, იყოს ამომრჩევლებზე
დაწესებულ მოთხოვნებზე მკაცრი -
მაგალითად, ასაკობრივი მოთხოვნა ან
ქვეყანაში ცხოვრების ვადის
ხანგრძლივობასთან დაკავშირებული
მოთხოვნა

პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

კანდიდატთა მიერ ქონების დეკლარირების
მოთხოვნა

სარუხანანის სომხეთის წინააღმდეგ
(*Sarukhanyan v. Armenia*, no. 38978/03, 2008
წლის 27 მაისი)

პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

წინასაარჩევნო კამპანია

ატაკიში აზერბაიჯანის წინააღმდეგ (*Atakishi v.
Azerbaijan*, no. 18469/06, 2012 წლის 28
თებერვალი)

პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

მუდმივი ბინადრობის მოთხოვნა

მელნიჩენკო უკრაინის წინააღმდეგ
(*Melnychenko v. Ukraine*, no. 17707/02,
ECHR 2004-X)

პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

ერთგულების მოთხოვნა

ქდანოკა ლატვიის წინააღმდეგ (*Ždanoka v. Latvia* [GC], no. 58278/00, ECHR 2006-IV)
ადამსონსი ლატვიის წინააღმდეგ (*Adamsons v. Latvia*, no. 3669/03, 2008 წლის 24 ივნისი)

პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

სახელმწიფო ენის ფლობა

პოდკოლზინა ლატვიის წინააღმდეგ
(*Podkolzina v. Latvia*, no. 46726/99, § 35, ECHR 2002-II)

პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

კანდიდატთა ორმაგი მოქალაქეობა

თანასე მოლდოვას წინააღმდეგ (*Tănase v. Moldova* [GC], no. 7/08, ECHR 2010)

პასიური საარჩევნო უფლების შეზღუდვის მაგალითები

საარჩევნო დეპოზიტის ოდენობა

სუხოვეცკი უკრაინის წინააღმდეგ
(*Sukhovetsky v. Ukraine*, no. 13716/02, ECHR
2006-VI)

ჩარევის სხვა მაგალითები

კენჭისყრის შედეგების გაუქმება ოლოქში (კოვაჩი უკრაინის წინააღმდეგ - *Kovach v. Ukraine*, no. 39424/02, ECHR 2008)
მაღალი საარჩევნო ბარიერის არსებობა (იუმაქი და სადაქი თურქეთის წინააღმდეგ - *Yumak and Sadak v. Turkey* [GC], no. 10226/03, ECHR 2008)
პარტიის საარჩევნო სიის დისკვალიფიკაცია (რუსეთის მეწარმეთა კონსერვატიული პარტია და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ - *Russian Conservative Party of Entrepreneurs and Others v. Russia*, nos. 55066/00 და 55638/00, 2007 წლის 11 იანვარი)

საარჩევნო პროცესის ფარგლებში
გასაჩივრების ეფექტიანი სისტემის არსებობა

ნამათ ალიევი აზერბაიჯანის
წინააღმდეგ (*Namat Aliev v. Azerbaijan*
(no. 18705/06, 2010 წლის 8 აპრილი)

საარჩევნო პროცესთან დაკავშირებული სხვა მოთხოვნები

საქართველოს ლეიბორისტული პარტია
საქართველოს წინააღმდეგ (*Georgian Labour
Party v. Georgia*, no. 9103/04, ECHR 2008)

- სტაბილური საარჩევნო კანონმდებლობა
- დამოუკიდებელი ორგანო, რომელიც ატარებს არჩევნებს
- ამომრჩეველთა ზუსტი სია

საარჩევნო უფლებები პოლიტიკური უფლებებია

კონვენციის მე-6 მუხლი:

პიერ-ბლოხი საფრანგეთის წინააღმდეგ (*Pierre-Bloch v. France*, 1997 წლის 21
ოქტომბერი, გადაწყვეტილებებისა და განჩინებების ანგარიში, 1997-VI)

კონვენციის მე-13 მუხლი:

გროსა რუმინეთის წინააღმდეგ (*Grosaru v. Romania*, no. 78039/01, ECHR 2010)

პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლით გათვალისწინებული პროცედურული
მოვალეობა:

ნამათ ალიევი აზერბაიჯანის წინააღმდეგ (*Namat Aliyev v. Azerbaijan*, no. 18705/06, 2010
წლის 8 აპრილი)

დავიდოვი და სხვები რუსეთის წინააღმდეგ (*Davydov and Others v. Russia*, no. 75947/11,
2017 წლის 30 მაისი)

ეროვნული სასამართლოების გადაწყვეტილებებში არსებულ მივანებებზე მითითება:
ბაბენკო უკრაინის წინააღმდეგ (*Babenko v. Ukraine* ((dec.)), no. 43476/98, 1999 წლის 4
მაისი)

მელნიჩენკო უკრაინის წინააღმდეგ (*Melnychenko v. Ukraine*, no. 17707/02, ECHR 2004-X)

უფლებების დისკრიმინაციული შეზღუდვა საარჩევნო კონტექსტში, გარდა კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებისა

მე-12 დამატებითი ოქმის პირველი მუხლი

- „1. კანონით დადგენილი ნებისმიერი უფლებით სარგებლობა უზრუნველყოფილია ყოველგვარი დისკრიმინაციის გარეშე, სქესის, რასის, კანის ფერის, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, ეროვნული თუ სოციალური წარმოშობის, ეროვნული უმცირესობისადმი კუთვნილების, ქონებრივი დიფერენციის, დაბადებისა თუ სხვა სტატუსის განურჩევლად.
2. დაუშვებელია საჯარო ხელისუფლების მხრიდან ვინმეს დისკრიმინაცია პირველ პუნქტში აღნიშნული რომელიმე საფუძველით.“

უფლებების დისკრიმინაციული შეზღუდვა საარჩევნო კონტექსტში, გარდა კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებისა

ბოსნიისა და ჰერცეგოვინას საპრეზიდენტო არჩევნებში მოქმედ ეთნიკურ კვოტასთან დაკავშირებული საქმეები: სეჟდიჩი და ფინჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina [GC], nos. 27996/06 და 34836/06, ECHR 2009);

ზორნიჩი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Zornić v. Bosnia and Herzegovina, no. 3681/06, 2014 წლის 15 ივლისი);

პილავი ბოსნია და ჰერცეგოვინის წინააღმდეგ (Pilav v. Bosnia and Herzegovina, no. 41939/07, 2016 წლის 9 ივნისი)

კონვენციის მე-8 მუხლი

*მოლკა პოლონეთის წინააღმდეგ
(Mółka v. Poland (dec.), no. 56550/00,
ECHR 2006-IV)*

კონვენციის მე-10 მუხლი

ეჩებერია და სხვები ესპანეთის
წინააღმდეგ (*Etxeberria and Others v.
Spain*, nos. 35579/03, 35613/03, 35626/03 და
35634/03, 2009 წლის 30 ივნისი)

კონვენციის მე-10 მუხლი

გამოხატვის თავისუფლების საკითხები, ასევე, დასვა საარჩევნო
პროცესის კონტრესტში, თუმცა, ეს საკითხები საარჩევნო პროცესთან
პირდაპირ კავშირში არ იყო

ვიტრენკო და სხვები უკრაინის წინააღმდეგ (*Vitrenko and Others v.
Ukraine* (dec.), no. 23510/02, 2008 წლის 16 დეკემბერი);

სალოვი უკრაინის წინააღმდეგ (*Salov v. Ukraine*, no. 65518/01, ECHR
2005-VIII (ამონარიდები));

უკრაინული მედია ჯგუფი უკრაინის წინააღმდეგ (*Ukrainian Media Group
v. Ukraine*, no. 72713/01, 2005 წლის 20 მარტი);

შაპოვალოვი უკრაინის წინააღმდეგ (*Shapovalov v. Ukraine*, no. 45835/05,
2012 წლის 31 ივლისი);

გაზეტა უკრაინა-ცენტრ უკრაინის წინააღმდეგ (*Gazeta Ukraina-Tsentr v.
Ukraine*, no. 16695/04, 2010 წლის 15 ივლისი).

კონვენციის მე-11 მუხლი

რეფა პარტისი (კეთილდღეობის პარტია) და
სხვები თურქეთის წინააღმდეგ (*Refah Partisi (the
Welfare Party) and Others v. Turkey* [GC], nos.
41340/98 და 3 სხვა, ECHR 2003-II)

რეფორმირებული პოლიტიკური პარტია
ნიდერლანდების წინააღმდეგ (*Staatkundig
Gereformeerde Partij v. the Netherlands* (dec.), no.
58369/10, 2012 წლის 10 ივლისი)

პრეზენტაცია: საარჩევნო სტანდარტები საერთაშორისო საპარტოლლებრივ ინსტრუმენტებში

საარჩევნო სტანდარტები საერთაშორისო საპარტოლლებრივ ინსტრუმენტებში

ავტორი: დმიტრო ტრეტიაკოვი

დემოკრატიული არჩევნების პრინციპები

საყოველთაო საარჩევნო უფლება
თანასწორი საარჩევნო უფლება
თავისუფალი საარჩევნო უფლება
ფარული კენჭისყრის უფლება
პირდაპირი კენჭისყრის უფლება
არჩევნების სიხშირე (პერიოდული არჩევნები)

საერთაშორისო სტანდარტები

ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია

მუხლი 21.

(1) ყოველ ადამიანს აქვს უფლება მონაწილეობდეს თავისი ქვეყნის მართვა-გამგეობაში ან უშუალოდ, ანდა თავისუფლად არჩეულ წარმომადგენელთა მეშვეობით.

...

(3) ხალხის ნება უნდა იყოს საფუძველი მთავრობის ძალაუფლებისა; ეს ნება უნდა გამოიხატებოდეს პერიოდულ და გაუყალბებელ არჩევნებში, რომლებიც უნდა ტარდებოდეს საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლების პირობებში, ფარული კენჭისყრით, ანდა სხვა თანაბარმნიშვნელოვანი ფორმების მეშვეობით, რომლებიც უზრუნველყოფენ ხმის მიცემის თავისუფლებას.

საერთაშორისო სტანდარტები

საერთაშორისო ვალდებულებები
რბილი სამართალი
არჩევნებზე დაკვირვება საერთაშორისო
ორგანიზაციების მიერ

საერთაშორისო სტანდარტები

გაერო
საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და
პოლიტიკური უფლებების შესახებ

პაქტის 25-ე მუხლი თითოეული მოქალაქისათვის უზრუნველყოფს, მათ შორის, უფლებას და შესაძლებლობას „ბ) მისცეს ხმა და არჩეულ იქნეს საყოველთაო პერიოდულ არჩევნებში, რომლებიც წარმოებს საყოველთაო და თანასწორი საარჩევნო უფლების საფუძველზე ფარული კენჭისყრით და უზრუნველყოფს ამომრჩევლების სურვილის გამოვლინებას.“

საერთაშორისო სტანდარტები

გაერო
საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და პოლიტიკური
უფლებების შესახებ

ადამიანის უფლებათა კომიტეტი არის ორგანო, რომელიც ხელშემკვრელ სახელმწიფოთა მიერ სამოქალაქო და პოლიტიკურ უფლებათა საერთაშორისო პაქტის განხორციელებას უწევს მონიტორინგს. კომიტეტის კომპეტენციებში შედის ადამიანის უფლებათა დებულებების შინაარსის ინტერპრეტაცია, რასაც იგი ახორციელებს თემატურ საკითხებზე ან მუშაობის მეთოდებზე, ზოგადი კომენტარების მომზადების გზით.

კომიტეტის ზოგადი კომენტარი No. 25 (57), ასევე, შეეხება საარჩევნო უფლებებს, რომელთაც უზრუნველყოფს პაქტის 25-ე მუხლი.

საერთაშორისო სტანდარტები

საერთაშორისო კონვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის
ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ
კონვენცია ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის
აღმოფხვრის შესახებ
შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების
კონვენცია

ქალთა პოლიტიკური უფლებების კონვენცია
საერთაშორისო კონვენცია შრომითი მიგრანტებისა და
მათი ოჯახის წევრების უფლებების დაცვის შესახებ
მკვიდრი და ტომობრივი წესით მცხოვრები ხალხების
შესახებ კონვენცია (No. 169)
გაეროს კონვენცია კორუფციის წინააღმდეგ

საერთაშორისო სტანდარტები

რეგიონული ორგანიზაციები

ეუთო და ევროპის საბჭო

საერთაშორისო სტანდარტები

რეგიონული ორგანიზაციები

ეუთო

დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებების
ოფისი

ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის კომისიის (CSCE)
ადამიანური განზომილების სფეროში კონფერენციის
კოპენჰაგენის დოკუმენტი

პარიზის ქარტია ახალი ევროპისთვის

„...ჩვენ ვადასტურებთ, რომ დისკრიმინაციის გარეშე ... ყველას, ასევე, აქვს
უფლება ... მონაწილეობა მიიღოს თავისუფალ და სამართლიან არჩევნებში...“

„ჩვენ ვიღებთ გადაწყვეტილებას, შეიქმნას თავისუფალი არჩევნების ოფისი
ვარშავაში, რომელიც ხელს შეუწყობს კონტაქტებსა და ინფორმაციის გაცვლას
არჩევნების შესახებ, მონაწილე სახელმწიფოებს შორის.“

საერთაშორისო სტანდარტები

რეგიონული ორგანიზაციები

ეუთო და ევროპის საბჭო

საპარლამენტო ასამბლეა

საერთაშორისო სტანდარტები

რეგიონული ორგანიზაციები

ევროპის საბჭო

ადგილობრივ და რეგიონულ

ხელისუფალთა კონგრესი

საერთაშორისო სტანდარტები

რეგიონული ორგანიზაციები

ევროპის საბჭო

მინისტრთა კომიტეტი

საერთაშორისო სტანდარტები

რეგიონული ორგანიზაციები

ევროპის საბჭო

ევროპული კომისია სამართლის
მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად
(ვენეციის კომისია)

დანართი VI

სასწავლო კურსი თემაზე: საარჩევნო კანონმდებლობა და საარჩევნო დავების გადაწყვეტა

იუსტიციის უმაღლესი სკოლა

სასწავლო მოდული

**სასწავლო კურსი საარჩევნო კანონმდებლობასა და
საარჩევნო დავების გადაწყვეტაზე**

(ადმინისტრაციული სამართლის მიმართულება)

1. იუსტიციის უმაღლესი სკოლის შესახებ

იუსტიციის უმაღლესი სკოლის დანიშნულებაა საქართველოს საერთო სასამართლოების სისტემაში შემავალი მოსამართლეების პროფესიული მომზადების უზრუნველყოფა. სკოლის მიზანია,

გააღრმავოს სამოსამართლო კანდიდატების თეორიული ცოდნა, მხარი დაუჭიროს მათ მიერ პრაქტიკული უნარების განვითარებას, დაეხმაროს კანონის ფარგლებში მოქმედების თავისუფლებისა და პასუხისმგებლობის გაცნობიერებაში, ასევე, ხელი შეუწყოს მათ ეტაპობრივ ინტეგრაციას იმ სოციალურ გარემოში, სადაც ისინი განახორციელებენ თავიანთ საქმიანობას, მოსამართლედ დანიშვნის შემთხვევაში.

სკოლის დანიშნულებაა, ასევე, მოქმედი მოსამართლეების პროფესიული სრულყოფისათვის მათი გადამზადება და საქართველოს საერთო სასამართლოების სისტემის მაღალკვალიფიციური სპეციალისტებით დასაკომპლექტებლად მოსამართლის თანამშენებლის კანდიდატისა და სხვა სპეციალისტების მომზადება-გადამზადება.

2. მოსამართლეთა და სასამართლოს სხვა მოხელეთა გადამზადებისათვის განკუთვნილი სასწავლო პროგრამის შესახებ

იუსტიციის უმაღლესი სკოლის ერთ-ერთი ძირითადი ფუნქციაა მოქმედი მოსამართლეებისა და სასამართლოს სხვა მოხელეთა უწყვეტი პროფესიული განვითარება, რა მიზნითაც წლის განმავლობაში სკოლა ახორციელებს სხვადასხვა ფორმატისა და შინაარსის აქტივობებს (ტრენინგებს, სემინარებს, ვორქშოფებს, კონფერენციებს და ა.შ.). მოსამართლეებისა და სასამართლოს სხვა მოხელეებისათვის განკუთვნილი პროფესიული ტრენინგების ყოველი მომდევნო წლის პროგრამა მუშავდება მიმდინარე წლის ოქტომბერ-ნოემბერში და ითვალისწინებს იუსტიციის უმაღლესი სკოლის მიერ როგორც საკუთარი რესურსით, ასევე უცხოურ და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობით განსახორციელებელ საგანმანათლებლო ღონისძიებებს. პროგრამის შინაარსი განისაზღვრება სასწავლო საჭიროებების შეფასებით, რომელსაც ახორციელებს სკოლა. ყოველ წელს სკოლის დირექტორი სკოლის დამოუკიდებელ საბჭოს დასამტკიცებლად წარუდგენს მომდევნო წლის პროფესიული ტრენინგების პროგრამას მოსამართლეებისა და სასამართლოს სხვა მოხელეებისათვის.

3. მოდულის ტრენერები/ექსპერტები

ტრენინგი ჩატარდება ქვემოთ წარმოდგენილი ტრენერი მოსამართლეების მიერ, საერთაშორისო და ეროვნულ ექსპერტებს შორის მჭიდრო თანამშრომლობის საფუძველზე შემუშავებული მასალების გამოყენებით:

1. შოთა გენაძე – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
2. ილონა თოდუა – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
3. თეა ძიმისტარაშვილი – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
4. ლეილა მამულაშვილი – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
5. ნანა დარასელია – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
6. ნინო ბუჩიძე – თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე

4. თემის მნიშვნელობა და პრობლემის აქტუალობა

ეროვნული სასამართლოები საარჩევნო დავებს განიხილავენ მხოლოდ რამდენიმე წელიწადში ერთხელ, დროის მოკლე და ინტენსიურ მონაკვეთებში, მაღალი დატვირთვისა და დროის მნიშვნელოვანი შეზღუდვების ფონზე. შესაბამისად, საარჩევნო დავების შეუფერხებელი და სწრაფი განხილვისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია ცოდნის განახლება ეროვნული კანონმდებლობისა და პრაქტიკის შესახებ და ადამიანის უფლებათა იმ ზოგად საკითხებზე, რომლებიც საარჩევნო პროცესებს უკავშირდება.

5. სასწავლო მოდულის კონცეფცია და ზოგადი მიზანი

ტრენინგის მოდულის ზოგადი მიზანია საარჩევნო საკითხებზე სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების ხარისხის

ამაღლება და მოსამართლეების აღჭურვა მათ მიერ განსახილველი საარჩევნო დავების ყველაზე ეფექტიანად და გულისხმიერად გადასაწყვეტად საჭირო ცოდნითა და ინსტრუმენტებით. ამ მიზნის მისაღწევად უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ ყველა მოსამართლეს ჰქონდეს საარჩევნო კანონმდებლობისა და პრაქტიკის ცოდნის მინიმალური გარანტირებული დონე, მიუხედავად მათი წინარე გამოცდილებისა, რაც მოიცავს ეროვნულ კანონმდებლობას, საარჩევნო ადმინისტრაციის ნორმატიულ აქტებსა და პრაქტიკას და ეროვნული სასამართლოების სასამართლო პრაქტიკას. მოსამართლეები, ასევე, შეძლებენ, განაახლონ საკუთარი ცოდნა ადამიანის უფლებების საერთაშორისო სტანდარტების შესახებ, რომლითაც მათ უნდა იხელმძღვანელონ ნორმის შეფარდებისას, მათ შორის დისკრეციული უფლებამოსილების განხორციელებისას. შესაბამისად, ტრენინგი ითვალისწინებს როგორც თეორიულ ნაწილს, ისე პრაქტიკულ სავარჯიშოებს, რომლებიც მონაწილეებს მიღებული ცოდნის განმტკიცებაში დაეხმარება.

ტრენინგის სილაბუსი შედგება ოთხი მოდულისგან:

მოდული I. საერთაშორისო სტანდარტები და პრინციპები დემოკრატიული არჩევნებისათვის;

მოდული II. საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის მიმოხილვა;

მოდული III. საარჩევნო დავების განხილვისა და გადაწყვეტის თავისებურებანი, საკონსტიტუციო და საერთო სასამართლოების პრაქტიკა;

მოდული IV. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი საარჩევნო დავებზე.

6. ტრენინგის მიზანი

ტრენინგის ზოგადი მიზანია, მოსამართლეებს გაუღრმავოს ცოდნა შემდეგ სფეროებში: ეროვნული საარჩევნო კანონმდებლობა და სასამართლო პრაქტიკა; საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციასა და სასამართლოებში საარჩევნო დავების განხილ-

ვის თავისებურებები; საერთაშორისო სტანდარტები საარჩევნო საკითხებზე და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი:

- ▶ მონაწილეებს შეუძლიათ, საარჩევნო დავების განხილვისას გამოიყენონ საარჩევნო კანონმდებლობის შესაბამისი ნორმები და გადაწყვეტილებები დაასაბუთონ ეროვნულ და საერთაშორისო სტანდარტებზე მითითებით;
- ▶ მონაწილეებმა გააანალიზეს და უკეთ გაეცნენ საქართველოს საერთო სასამართლოებისა და საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკას, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს საარჩევნო საკითხებზე და საქართველოს საარჩევნო ადმინისტრაციის გადაწყვეტილებებს.

7. სასწავლო მოდულის სამიზნე ჯგუფები

ყველა მოქმედი მოსამართლე, რომელიც განიხილავს ადმინისტრაციულ საქმეებს, მაგისტრი მოსამართლე, თანაშემწეები, რომლებიც მოსამართლეებს უწევენ დახმარებას საარჩევნო დავის შესახებ გადაწყვეტილების პროექტის მომზადებაში.

8. სასწავლო მოდულის შექმნის პროცესი

საარჩევნო კანონმდებლობისა და საარჩევნო დავების განხილვის შესახებ სასწავლო მოდული მოამზადა სამუშაო ჯგუფმა, რომელიც საერთაშორისო და ადგილობრივი ექსპერტებისგან შედგებოდა. ტრენინგის მოდული არის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს, ევროპის საბჭოს პროექტის – საარჩევნო პრაქტიკის რეფორმა საქართველოში“ და „სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოების“ (ISFED) ერთობლივი ძალისხმევის შედეგი.

ტრენერთა ტრენინგი წარმატებით განხორციელდა. ტრენინგის ჩატარებამდე იუსტიციის უმაღლეს სკოლას ეთხოვა, წარმოედგინა ექვსი კანდიდატი ტრენერთა ტრენინგისთვის (ToT). მონაწილეებმა გაიარეს სპეციალური მომზადება ზემოაღნიშნულ ოთხ მოდულში.

9. პარტნიორები

- ▶ ევროპის საბჭოს პროექტი „საარჩევნო პრაქტიკის რეფორმა საქართველოში“
- ▶ სამართლიანი არჩევნებისა და დემოკრატიის საერთაშორისო საზოგადოება (ISFED).

10. სამუშაო ჯგუფის შემადგენლობა

ტრენინგის მოდული შეიმუშავა და ტრენერთა ტრენინგი ჩაატარა შემდეგი ექსპერტებისგან შემდგარმა სამუშაო ჯგუფმა:

1. მაია ვაჩაძე – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე
2. ნინო ქადაგიძე – საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლე
3. დმიტრო ტრეტიაკოვი – ევროპის საბჭოს ექსპერტი, იურისტი ადამიანის უფლებათა ევროპულ სასამართლოში
4. ელენე ნიჟარაძე – ISFED-ის აღმასრულებელი დირექტორის მოადგილე
5. ნინო რიჟამაძე – ISFED-ის იურისტი
6. თათია ქინქლაძე – ISFED-ის იურისტი

11. სწავლების მეთოდი

ტრენინგის პროცესში გამოყენებული იქნება შემდეგი სწავლების მეთოდები: პრეზენტაცია /ლექცია/კაზუსების განხილვა/პრაქტიკული მაგალითები/ და, იშვიათ შემთხვევაში, დისკუსია ფასილიტატორის ხელმძღვანელობით.

ერთი მხრივ, პრეზენტაციები და კაზუსების განხილვა ფართოდ გავრცელებული და ადვილად მოხმარებადი სწავლების მეთოდებია, რომელთაც ტრენინგის მიმდინარეობისას მიენიჭება უპირატესობა. მიღწეულ იქნა შეთანხმება იმის შესახებ, რომ კაზუსების განხილვის ყველაზე ეფექტიანი გზაა მონაწილეებისათვის

მანამდე განხილულ თემაზე სხვადასხვა სამართლებრივი სიტუაციის წარდგენა და მათთვის კითხვების დასმა. ეს მეთოდი საშუალებას იძლევა, შეფასდეს, თუ რამდენად კარგად იქნა მიღებული და გააზრებული წარდგენილი ინფორმაცია.

მეორე მხრივ, ფასილიტირებული დისკუსია გამოყენებული იქნება განსაკუთრებული სიფრთხილით, რადგან ამ მეთოდის მიზანია, მონაწილეებს მისცეს შესაძლებლობა, დისკუსიის დროს განავითარონ საკუთარი იდეები. ფასილიტატორმა დისკუსიას ისე უნდა უხელმძღვანელოს, რომ მონაწილეებმა არ დაკარგონ შეგრძნება იმისა, რომ დისკუსიის დროს განვითარებული იდეები ეკუთვნით მათ. ამრიგად, აღნიშნული მეთოდის გამოყენება შესაძლებელია იმ შემთხვევაში, როდესაც ფასილიტატორს გავლილი აქვს შესაბამისი მომზადება და მისი გამოყენება თავდაჯერებულად შეუძლია.

და ბოლოს, აღსანიშნავია, რომ ყველა ტრენინგი ჩატარდება მხოლოდ ტრენერი მოსამართლეების მიერ, ხოლო გარე ექსპერტები სხვა ფორმით იქნებიან ჩართულები (დაკვირვება, ტრენინგის მასალების მომზადება და სხვა).

12. ტრენინგის შეფასება

შეფასება ტრენინგის ხარისხის მართვის ინსტრუმენტია, რომელიც სკოლას საშუალებას აძლევს, შეაფასოს/გაზომოს ტრენინგის ეფექტიანობა და გამოავლინოს ის საკითხები, რომლებიც გაუმჯობესებას საჭიროებს. გამოყენებული მეთოდოლოგია:

- ▶ ტრენინგი შეფასდება როგორც მონაწილეების, ისე ტრენერების მიერ, შესაბამისი კითხვარის გამოყენებით, ტრენინგის დასრულებიდან ორი კვირის ვადაში;
- ▶ საჭიროებების შესაბამისად, გამოყენებული იქნება ტესტირება ტრენინგამდე და ტრენინგის შემდგომ, რომლის საფუძველზეც შეფასდება მონაწილეების ცოდნა ტრენინგის დაწყებამდე და ტრენინგის დასრულების შემდეგ;
- ▶ ტრენინგის გრძელვადიანი შედეგები შეფასდება ცალკე კითხვარის საფუძველზე, რომელიც მონაწილეებს გაეგზავნებათ სკოლის ელექტრონული პორტალის გამოყენებით.

13. დანართები

დანართი 1: დღის წესრიგი

დანართი 2: სილაბუსი

დანართი 1: დღის წესრიგი

ტრენერი/ექსპერტი:

1. შოთა გენაძე – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
2. ილონა თოდუა – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
3. თეა ძიმისტარაშვილი – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
4. ლეილა მამულაშვილი – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
5. ნანა დარასელია – თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლე
6. ნინო ბუჩიძე – თბილისის საქალაქო სასამართლოს მოსამართლე

ტრენინგის ფორმატი: სწავლება საკლასო ოთახში

ტრენინგის მეთოდები¹:

- ბრენინგორმინგი
- „თოვლის გუნდის“ ეფექტი
- დისკუსია ფასილიტატორის ხელმძღვანელობით
- დისკუსია მცირე ზომის ჯგუფებში

1. გთხოვთ, აირჩიოთ ის მეთოდები, რომელთაც გამოიყენებთ ტრენინგის მიმდინარეობისას. დღის წესრიგის შედგენისას, გთხოვთ, ასევე, მიუთითოთ მეთოდები, რომელთაც კონკრეტულ სესიაზე გამოიყენებთ.

- დებატები
- პრობლემის გადაჭრა
- როლური თამაშები/სასამართლო პროცესის სიმულაცია
- კაზუსები/პრაქტიკული მაგალითები
- ბრიფინგი
- პრეზენტაცია/ლექცია

ტრენინგის ხანგრძლივობა:

3 დღე

1-ლი დღე

09.30 -10.00	<i>რეგისტრაცია</i>
10.00 -10.15	მისასალმებელი სიტყვა და ტრენინგის მიზნების გაცნობა (შინაარსი, მიზანი, მოსალოდნელი შედეგი)
	მოდული I. საერთაშორისო სტანდარტები და პრინციპები დემოკრატიული არჩევნებისათვის მეთოდი: პრეზენტაცია/ლექცია/დისკუსია, რომელსაც უძღვევა ფასილიტატორი ტრენერი/ექსპერტი: დმიტრო ტრეტიაკოვი
10.15 -11.00	დემოკრატიული არჩევნების პრინციპები. არჩევნებთან დაკავშირებული საერთაშორისო სტანდარტები. უნივერსალური დონე. რეგიონული დონე (ეუთო, ევროპის საბჭო). მთავრობათაშორისი ორგანიზაციების, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ არჩევნებზე დაკვირვება
11.00-11.15	<i>შესვენება (ყავა, ჩაი)</i>
11.15-12.00	არჩევნები – ევროპული სტანდარტები. ვენეციის კომისიის/ეუთოს დოკუმენტები
12.00-13.00	დისკუსია
13.00-14.00	<i>სადილი</i>

	მოდული II. საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის მიმოხილვა მეთოდი: პრეზენტაცია/ლექცია ტრენერი:
14.00-14.30	არჩევნების მარეგულირებელი კანონმდებლობის ზოგადი მიმოხილვა (საქართველოს კონსტიტუცია, საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“, საქართველოს ორგანული კანონი „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“, სახელმწიფო აუდიტის სამსახურისა და საარჩევნო ადმინისტრაციის სამართლებრივი აქტები).
14.30-15.45	საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობა, ზოგადი დებულებანი <ul style="list-style-type: none"> ▶ ტერმინთა განმარტებები ▶ ძირითადი პრინციპები ▶ საარჩევნო ადმინისტრაცია, სტრუქტურა, კომპეტენცია და სამართლებრივი აქტები.
15.45-16.00	<i>შესვენება (ყავა, ჩაი)</i>
16.00-16.30	ამომრჩეველთა სიები და საარჩევნო სუბიექტების რეგისტრაცია
16.30-17.00	დისკუსია, პირველი დღის შეჯამება

მე-2 დღე

	მოდული II. საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის მიმოხილვა (გაგრძელება) მეთოდი: პრეზენტაცია/ლექცია/პრაქტიკული მაგალითები/კაზუსები ტრენერი/ექსპერტი:
10.00-11.00	წინასაარჩევნო კამპანია (აგიტაცია) <ul style="list-style-type: none"> ▶ კამპანიის რეგულირების მიზანი და დადგენილი შეზღუდვები ▶ არსებული რეგულაციები ▶ თანამედროვე გამოწვევები: საარჩევნო კამპანია სოციალური ქსელის საშუალებით ▶ გარკვეული კატეგორიის პირთათვის (რელიგიური და საქველმოქმედო ორგანიზაციები) კამპანიის აკრძალვა ▶ უცხო ქვეყნის მოქალაქეების მიერ განხორციელებული კამპანია ▶ სასამართლო პრაქტიკა
11.00-11.15	<i>შესვენება (ყავა, ჩაი)</i>

11.15-12.30	<p>ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების აკრძალვა</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ ადმინისტრაციული რესურსების სახეები ▶ ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების აკრძალვის მიზანი ▶ არსებული რეგულაციები ▶ სასამართლო პრაქტიკა
13.00-14.00	<i>სადილი</i>
14.00-14.30	<p>ამომრჩევლის მოსყიდვა</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ არსებული რეგულაციების მიმოხილვა ▶ სამართლებრივი შედეგები ▶ სასამართლო პრაქტიკა
14.30-15.30	<p>შემონირულობები</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ არსებული რეგულაციები და ფინანსური გამჭვირვალობის მნიშვნელობა ▶ მონიტორინგის საგანი ▶ ვის აქვს შემონირულობის უფლება ▶ სასამართლო პრაქტიკა
15.30-15.45	<i>შესვენება (ყავა, ჩაი)</i>
15.45-16.30	<p>დარღვევები კენჭისყრის დღეს</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ კენჭისყრის დღის დარღვევები და მათზე რეაგირების შექანში ▶ საარჩევნო ადმინისტრაციის პრაქტიკა ▶ საკონსტიტუციო სასამართლოს და საერთო სასამართლოების პრაქტიკა
16.30-17.00	დისკუსია, კაზუსის განხილვა, მეორე დღის შეფასება

მე-3 დღე

	<p>მოდული III. საარჩევნო დავების განხილვისა და გადამწყვეტის თავისებურებანი, საკონსტიტუციო და საერთო სასამართლოების პრაქტიკა</p> <p>მეთოდი: პრეზენტაცია/ლექცია/პრაქტიკული მაგალითები/კაზუსები</p> <p>ტრენერი/ექსპერტი:</p>
10.00-11.30	<p>სამართალწარმოება, დავების განხილვა სასამართლოში</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ სამართალწარმოება საარჩევნო დავებზე ▶ განსჯადობა ▶ სპეციალური სუბიექტები ▶ ვადები ▶ სასამართლო პრაქტიკა
11.30-11.45	<i>შესვენება (ყავა, ჩაი)</i>
11.45-12.30	დისკუსია, კაზუსის განხილვა

12.30-13.00	<p>ადმინისტრაციული სამართალდარღვევები</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ სასამართლოს კომპეტენცია ▶ ადმინისტრაციული ორგანოს კომპეტენცია ▶ საერთო სასამართლოების პრაქტიკა
13.00-14.00	<i>სადილი</i>
14.00-14.45	დისკუსია, კაზუსის განხილვა
	<p>მოდული IV. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი საარჩევნო დავებზე</p> <p>მეთოდი: პრეზენტაცია/ლექცია/კაზუსების განხილვა</p> <p>ტრენინგი/ექსპერტი: დმიტრო ტრეტიაკოვი</p>
14.45-15.45	ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა საარჩევნო დავების განხილვასთან დაკავშირებით
15.45-16.00	<i>შესვენება (ყავა, ჩაი)</i>
16.00-16.30	ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა საარჩევნო დავების განხილვასთან დაკავშირებით (გაგრძელება)
16.30-17.00	კაზუსის განხილვა, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკა
17.00-17.15	ტრენინგის შეჯამება და დასკვნითი სიტყვები

დანართი 2: სილაბუსი

საარჩევნო კანონმდებლობა და საარჩევნო დავების გადანყვეტა

(ადმინისტრაციული სამართლის მიმართულება)

1-ლი დღე	
სესიის თემა	სესიისთვის განკუთვნილი ტრენინგის მასალები
<p>სესია I: საერთაშორისო სტანდარტები და პრინციპები დემოკრატიული არჩევნებისთვის</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ დემოკრატიული არჩევნების პრინციპები ▶ საერთაშორისო საარჩევნო სტანდარტები ▶ უნივერსალური დონე ▶ რეგიონული დონე (ეუთო, ევროპის საბჭო) ▶ ევროპული სტანდარტები. ვენეციის კომისიის/ეუთოს დოკუმენტები ▶ მთავრობათაშორისი ორგანიზაციების, საერთაშორისო არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ არჩევნებზე დაკვირვება 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ პრეზენტაცია და სასაუბრო მასალა „საარჩევნო სტანდარტები საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებში“ ▶ შესაბამისი დებულებები ქვემოთ წარმოდგენილი ხელშეკრულებებიდან: ადამიანის უფლებათა საყოველთაო დეკლარაცია საერთაშორისო პაქტი სამოქალაქო და ეკონომიკური უფლებების შესახებ საერთაშორისო კონვენცია რასობრივი დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ კონვენცია ქალთა დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა უფლებების კონვენცია ქალთა პოლიტიკური უფლებების კონვენცია საერთაშორისო კონვენცია შრომითი მიგრანტებისა და მათი ოჯახის წევრების უფლებების დაცვის შესახებ მკვიდრი და ტომობრივი წესით მცხოვრები ხალხების შესახებ კონვენცია (N169) გაეროს კონვენცია კორუფციის წინააღმდეგ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენცია ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის კომისიის (CSCE) ადამიანური განზომილების სფეროში კონვენციის კოპენჰაგენის დოკუმენტი (კოპენჰაგენის დოკუმენტი, 1990წ.) პარიზის ქარტია ახალი ევროპისთვის ▶ სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო პაქტის მე-40 მუხლის მე-4 პუნქტის თანახმად ადამიანის უფლებათა კომიტეტის მიერ დამტკიცებული ზოგადი კომენტარი ▶ დამატება ▶ ზოგადი კომენტარი N25 (57) ▶ ეუთოს და ვენეციის კომისიის დოკუმენტი (იხ. დანართი)

<p>სესია II: საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის მიმოხილვა</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ არჩევნების მარეგულირებელი კანონმდებლობის ზოგადი მიმოხილვა ▶ საქართველოს საარჩევნო კოდექსი: ტერმინთა განმარტებები <p>ძირითადი პრინციპები საარჩევნო ადმინისტრაცია, სტრუქტურა, კომპეტენცია და სამართლებრივი აქტები</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ ამომრჩეველთა სიები და საარჩევნო სუბიექტების რეგისტრაცია 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ (I, II, III და IV თავები) ▶ პრეზენტაცია „სამართლებრივი განმარტებები, ზოგადი პრინციპები, საარჩევნო ადმინისტრაციის სტრუქტურა“ ▶ პრეზენტაცია „საარჩევნო კანონმდებლობა და საარჩევნო დავების განხილვა“ ▶ სასამართლო პრაქტიკა/კაზუსები
--	---

მე-2 დღე

<p>სესია III: საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის მიმოხილვა (გაგრძელება)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ წინასაარჩევნო კამპანია: ▶ კამპანიის რეგულირების მიზანი და დადგენილი შეზღუდვები ▶ არსებული რეგულაციები ▶ თანამედროვე გამოწვევები: საარჩევნო კამპანია სოციალური ქსელის საშუალებით ▶ გარკვეული კატეგორიის პირთათვის (რელიგიური და საქველმოქმედო ორგანიზაციები) კამპანიის აკრძალვა ▶ კამპანიის წარმოება უცხო ქვეყნის მოქალაქეების მიერ? ▶ ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების აკრძალვა <p>ადმინისტრაციული რესურსების სახეები ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენების აკრძალვის მიზანი არსებული რეგულაციები</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ საქართველოს ორგანული კანონი, „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ (თავი V). ▶ საქართველოს ორგანული კანონი „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ ▶ პრეზენტაცია „წინასაარჩევნო კამპანია, ადმინისტრაციული რესურსები, ამომრჩევლის მოსყიდვა“ ▶ პრეზენტაცია „საარჩევნო კანონმდებლობა და საარჩევნო დავების განხილვა“ ▶ სასამართლო პრაქტიკა/კაზუსები
--	--

<p>სესია IV: საქართველოს საარჩევნო კანონმდებლობის მიმოხილვა (გაგრძელება)</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ ამომრჩევლის მოსყიდვა: ▶ არსებული რეგულაციების მიმოხილვა ▶ სამართლებრივი შედეგები ▶ შემონირულობები: ▶ არსებული რეგულაციები და ფინანსური გამჭვირვალობის მნიშვნელობა ▶ მონიტორინგის საგანი ▶ ვის აქვს შემონირულობის უფლება ▶ დარღვევები კენჭისყრის დღეს: ▶ კენჭისყრის დღის დარღვევები და მათზე რეაგირების მექანიზმი <p>საარჩევნო ადმინისტრაციის პრაქტიკა საკონსტიტუციო სასამართლოს და საერთო სასამართლოების პრაქტიკა</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ (VI და VIII თავები) ▶ საქართველოს ორგანული კანონი „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“ ▶ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“ (თავი III, მუხლები 19, 22, 23) ▶ პრეზენტაცია „ხმის მიცემის პროცედურები, სასამართლო პრაქტიკა“ ▶ პრეზენტაცია „საარჩევნო კანონმდებლობა და საარჩევნო დავების განხილვა“ ▶ სასამართლო პრაქტიკა/კაზუსები/საარჩევნო ადმინისტრაციის პრაქტიკა
--	---

მე-3 დღე	
<p>სესია V: საარჩევნო დავების განხილვისა და გადაწყვეტის თავისებურებანი, საკონსტიტუციო და საერთო სასამართლოების პრაქტიკა</p> <ul style="list-style-type: none"> ▶ სამართალწარმოება, დავების განხილვა სასამართლოში: სამართალწარმოება საარჩევნო დავებზე, განსჯადობა ▶ სპეციალური სუბიექტები ▶ ვადები ▶ ადმინისტრაციული სამართალდარღვევები ▶ სასამართლოს კომპეტენცია ▶ ადმინისტრაციული ორგანოს კომპეტენცია 	<ul style="list-style-type: none"> ▶ საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“ (IX, X და XIV თავები) ▶ საქართველოს ადმინისტრაციული სამართალდარღვევათა კოდექსი ▶ პრეზენტაცია „საარჩევნო დავების განხილვა – სამართლებრივი ჩარჩო, სასამართლო პრაქტიკა“ ▶ პრეზენტაცია „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს რეკომენდაციები“ ▶ საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკა – ანოტაციები ▶ სასამართლო პრაქტიკა/კაზუსები
<p>სესია VI: ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართალი საარჩევნო დავებზე</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▶ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის სახელმძღვანელო ▶ პრეზენტაცია და სასაუბრო მასალა „საარჩევნო უფლებების დაცვა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში“ ▶ იდენტიფიცირებული და თარგმნილი საქმეები ▶ კაზუსები

ტრენინგის მასალების ჩამონათვალი

N	ტრენინგის მასალები	გასაგზავნი	დასაბუქდი
1.	საქართველოს ორგანული კანონი „საქართველოს საარჩევნო კოდექსი“		
2.	საქართველოს ორგანული კანონი „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ“		
3.	ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის პირველი დამატებითი ოქმის მე-3 მუხლის სახელმძღვანელო, თავისუფალი არჩევნების უფლება		
4.	საარჩევნო საკითხების კარგი პრაქტიკის კოდექსი: სახელმძღვანელო და განმარტებითი ანგარიში (ვენეციის კომისია)		

5.	კვლევა: საარჩევნო დავების განხილვის ანალიზი (ევროპის საბჭო, პროექტი „საარჩევნო პრაქტიკის რეფორმა საქართველოში“)		
6.	წინასაარჩევნო დავები: საარჩევნო ადმინისტრაციის აქტიურობის ქუსლი (ISFED)		
7.	საარჩევნო დავები, როგორც საარჩევნო ადმინისტრაციის დაუძლეველი პრობლემა (ISFED)		
8.	პრევენტაცია და სასაუბრო მასალა „საარჩევნო სტანდარტები საერთაშორისო სამართლებრივ ინსტრუმენტებში“		
9.	პრევენტაცია და სასაუბრო მასალა „საარჩევნო უფლებების დაცვა ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალში“		
10.	კაზუსები ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკიდან (3 კაზუსი)		
11.	პრევენტაცია „სამართლებრივი განმარტებები, ზოგადი პრინციპები, საარჩევნო ადმინისტრაციის სტრუქტურა“		
12.	პრევენტაცია „წინასაარჩევნო კამპანია, ადმინისტრაციული რესურსები, ამომრჩევლის მოსყიდვა“		
13.	პრევენტაცია „ხმის მიცემის პროცედურები, სასამართლო პრაქტიკა“		
14.	პრევენტაცია „საარჩევნო დავების განხილვა – სამართლებრივი ჩარხო, სასამართლო პრაქტიკა“		
15.	პრევენტაცია „საქართველოს უზენაესი სასამართლოს რეკომენდაციები საარჩევნო საკითხებზე“		
16.	პრევენტაცია „საარჩევნო კანონმდებლობა და საარჩევნო დავების განხილვა“ (ISFED)		
17.	კაზუსები		

ეუთოს მასალები

Handbook for the Observation of Election Dispute Resolution
Election Observation Handbook: Sixth Edition

საარჩევნო დავების განხილვის პროცესზე დაკვირვების სახელ-
მძღვანელო

არჩევნებზე დაკვირვების სახელმძღვანელო: მეექვსე გამოცემა

ვენეციის კომისიის მასალები

955/2019 – Inclusion of a not internationally recognised territory in a State’s nationwide constituency for parliamentary elections

913/2018 – Study on election dispute resolution

840/2016 – Study on publication of lists of voters having participated in elections

807/2015 – Exclusion of offenders from Parliament

778/2014 – Joint Guidelines on preventing and responding to the misuse of administrative resources during electoral processes

764/2014 – Report on open and closed lists in proportional electoral system

748/2013 – Electoral lists and voters residing de facto abroad

721/2013 – Method of nomination of candidates within political parties

678/2012 – Declaration of Global Principles for non-partisan election observation and monitoring by citizen organizations and Code of Conduct for non-partisan citizen election observers and monitors

656/2011 – Report on measures to improve the democratic nature of elections in School of Europe member states

601/2010 – Opinion on the need for a code of good practice in the field of funding of electoral campaigns

586/2010 – Recommendation 273 (2009) of the Congress of Local and Regional Authorities of the School of Europe “Equal access to local and regional elections”

585/2010 – Use of administrative resources

584/2010 – Revised interpretative declaration to the code of good practice in electoral matters on the participation of people with disabilities in elections

583/2010 – Report on figure-based management of possible election fraud

580/2010 – Report on out-of-country voting

553/2009 – Registration of voters

507/2008 – Report on the cancellation of election results

485/2008 – Report on Thresholds and other features of electoral systems which bar parties from access to Parliament

482/2008 – Report on the Impact of Electoral Systems on Women’s Representation in Politics

477/2008 – Guidelines on an internationally recognised status of election observers

428/2007 – Opinion on proposed changes to Recommendation R(99)15 on Media Coverage of Election Campaigns

426/2007 – Report on choosing the date of an election

414/2006 – Code of Good Practice in the field of Political Parties

387/2006 – Report on Dual Voting for Persons belonging to National Minorities

369/2006 – Guide on the evaluation of the elections

366/2006 – Opinion on the Prohibition of Financial Contributions to Political Parties from Foreign Sources

352/2005 – Report on Electoral Law and Electoral Administration in Europe – Synthesis study on recurrent challenges and problematic issues

351/2005 – Summary Report on the Secrecy of the Vote in the context of Elections by Parliament

348/2005 – Interpretative Declaration on the Stability of the Electoral Law

329/2004 – Report on the Participation of Political Parties in Elections

325/2004 – Declaration of Principles for International Election Observation and Code of Conduct for International Election Observers and Pledge to accompany the Code of Conduct for International Election Observers

324/2004 – Declaration on Women’s Participation in Elections

307/2004 – Report on Electoral Rules and Affirmative Action for National Minorities’ Participation in decision-making process in European countries

306/2004 – Opinion on Parliamentary Assembly Recommendation 1714 (2005) on the Abolition of Restrictions on the Right to Vote

285/2004 – Report on Media Monitoring during Election Observation Missions

260/2003 – Report on the compatibility of remote voting and electronic voting with the standards of the School of Europe

250/2003 – Report on Electoral Systems – Overview of available solutions and selection criteria

247/2003 – Guidelines on Legislation on Political Parties

244/2003 – Documents informing electors

235/2003 – Election Evaluation Guide

190/2002 – Code of Good Practice in Electoral Matters: Guidelines and Explanatory Report

955/2019 – საპარლამენტო არჩევნების დროს საარჩევნო ოლქში, რომელიც მთელ სახელმწიფოს მოიცავს, საერთაშორისო დონეზე არაღიარებული ტერიტორიის გათვალისწინება

913/2018 – კვლევა საარჩევნო დაგების განხილვის შესახებ

840/2016 – კვლევა არჩევნებში მონაწილე ამომრჩეველთა სიების გამოქვეყნების შესახებ

807/2015 – სამართალდამრღვევთა გამორიცხვა პარლამენტიდან

778/2014 – საარჩევნო პროცესების დროს ადმინისტრაციული რესურსების ბოროტად გამოყენებაზე რეაგირებისა და პრევენციის ერთობლივი სახელმძღვანელო პრინციპები

764/2014 – ანგარიში პროპორციულ საარჩევნო სისტემაში ღია და დახურული სიების შესახებ

748/2013 – საარჩევნო სიები და საზღვარგარეთ მცხოვრები ამომრჩევლები

721/2013 – პოლიტიკური პარტიების შიგნით კანდიდატების ნომინაციის მეთოდი

678/2012 – სამოქალაქო ორგანიზაციების მიერ არჩევნების არაპარტიული დაკვირვებისა და მონიტორინგის გლობალური პრინციპების დეკლარაცია და არჩევნების არაპარტიული (სამოქალაქო) დამკვირვებლებისა და მონიტორების ქცევის კოდექსი

656/2011 – ანგარიში ევროპის საბჭოს წევრ სახელმწიფოებში არჩევნების დემოკრატიულობის გაუმჯობესების ღონისძიებების შესახებ

601/2010 – საარჩევნო კამპანიების დაფინანსების სფეროში კარგი პრაქტიკის კოდექსის საჭიროების შესახებ მოსაზრება

586/2010 – ევროპის საბჭოს ადგილობრივ და რეგიონულ ხელისუფალთა კონგრესის რეკომენდაცია 273 (2009) „ადგილობრივი და რეგიონული არჩევნების თანასწორი ხელმისაწვდომობის შესახებ“

585/2010 – ადმინისტრაციული რესურსების გამოყენება

584/2010 – საარჩევნო საკითხებზე კარგი პრაქტიკის კოდექსის შესწორებული ინტერპრეტაციული დეკლარაცია არჩევნებში შშმ პირთა მონაწილეობის შესახებ

583/2010 – არჩევნების შესაძლო გაყალბების რიცხვებზე დაფუძნებული მართვის ანგარიში

580/2010 – ანგარიში ქვეყნის ფარგლებს გარეთ ხმის მიცემის შესახებ

553/2009 – ამომრჩეველთა რეგისტრაცია

- 507/2008 – საარჩევნო შედეგების გაუქმების შესახებ ანგარიში
- 485/2008 – ანგარიში ბარიერებისა და საარჩევნო სისტემების სხვა მახასიათებელი თვისებების შესახებ, რომელიც პარტიებს პარლამენტში მოხვედრის შესაძლებლობას უზღუდავს
- 482/2008 – ანგარიში პოლიტიკაში ქალთა წარმომადგენლობაზე საარჩევნო სისტემების გავლენის შესახებ
- 477/2008 – სახელმძღვანელო პრინციპები საარჩევნო დამკვირვებლების საერთაშორისოდ აღიარებული სტატუსის შესახებ
- 428/2007 – საარჩევნო კამპანიების მედიის მიერ გაშუქების შესახებ R(99)15 რეკომენდაციაში შემოთავაზებული ცვლილებების თაობაზე მოსაზრება
- 426/2007 – ანგარიში არჩევნების თარიღის არჩევის შესახებ
- 414/2006 – პოლიტიკური პარტიების კარგი პრაქტიკის კოდექსი
- 387/2006 – ეროვნული უმცირესობების წარმომადგენელი პირების მიერ ორმაგი ხმის მიცემის შესახებ ანგარიში
- 369/2006 – არჩევნების შეფასების სახელმძღვანელო
- 366/2006 – პოლიტიკური პარტიებისთვის უცხოური წყაროებიდან ფინანსური კონტრიბუციების მიღების აკრძალვის შესახებ მოსაზრება
- 352/2005 – ევროპაში საარჩევნო კანონმდებლობისა და საარჩევნო ადმინისტრაციის შესახებ ანგარიში – სინთეზური კვლევა განმეორებითი გამოწვევებისა და პრობლემური საკითხების შესახებ
- 351/2005 – შემაჯამებელი ანგარიში პარლამენტის მიერ კენჭისყრის კონტექსტში ხმის მიცემის ფარულობის შესახებ
- 348/2005 – ინტერპრეტაციული დეკლარაცია საარჩევნო კანონმდებლობის სტაბილურობის შესახებ
- 329/2004 – ანგარიში არჩევნებში პოლიტიკური პარტიების მონაწილეობის შესახებ
- 325/2004 – საერთაშორისო საარჩევნო მონიტორინგის პრინციპების დეკლარაცია, საერთაშორისო საარჩევნო დამკვირვებელთა ქცევის კოდექსი და საერთაშორისო საარჩევნო დამკვირვებელთა ქცევის კოდექსის დაცვის შესახებ განცხადება

324/2004 – არჩევნებში ქალთა მონაწილეობის შესახებ დეკლარაცია

307/2004 – ევროპის ქვეყნებში გადანაცვეტილების მიღების პროცესში ეროვნული უმცირესობების მონაწილეობისათვის პოზიტიური დისკრიმინაციისა და საარჩევნო წესების შესახებ ანგარიში

306/2004 – ხმის მიცემის უფლებაზე დანესებული შეზღუდვების გაუქმების შესახებ საპარლამენტო ასამბლეის 1714 (2005) რეკომენდაციის შესახებ მოსაზრება

285/2004 – საარჩევნო სადამკვირვებლო მისიების დროს მედიამონიტორინგის შესახებ ანგარიში

260/2003 – ანგარიში ხმის დისტანციურად და ელექტრონულად მიცემის ევროპის საბჭოს სტანდარტებთან თავსებადობის შესახებ

250/2003 – საარჩევნო სისტემების შესახებ ანგარიში – გადაჭრის ხელმისაწვდომი გზებისა და შერჩევის კრიტერიუმების მიმოხილვა

247/2003 – პოლიტიკური პარტიების შესახებ კანონმდებლობის სახელმძღვანელო პრინციპები

244/2003 – დოკუმენტები, რომლებიც ახდენს ამომრჩეველთა ინფორმირებას

235/2003 – არჩევნების შეფასების სახელმძღვანელო

190/2002 – საარჩევნო საკითხების კარგი პრაქტიკის კოდექსი: სახელმძღვანელო პრინციპები და განმარტებითი ანგარიში

დემოკრატიული საზოგადოების მთავარი პოსტულატი არის ხელისუფლების პერიოდული, მშვიდობიანი გადაცემა თავისუფალი და სამართლიანი არჩევნების გზით, რაც საზოგადოების მიერ მოიხარება როგორც ლეგიტიმური პროცესი. არჩევნების სანდობა და საარჩევნო გარემოს მდგრადობა დამოკიდებულია საარჩევნო დაგების გადანაცვების ეფექტურობაზე მთელი საარჩევნო ციკლის განმავლობაში. სამართლიანი საარჩევნო სისტემები ისე უნდა იყოს შემუშავებული, რომ უზრუნველყონ ხმის მიცემისა და არჩევანის უფლების ეფექტიანი განხორციელება და არჩევნებში კანდიდატის სახით მონაწილეობის უფლების რეალიზება.

წინამდებარე პუბლიკაციაში ასახულია სამართლებრივი სტანდარტების და კარგი პრაქტიკის ნაკრები სასამართლო სისტემის, საარჩევნო ხელისუფლებისა და სხვა პრაქტიკოსი სპეციალისტებისთვის, რომლებიც საარჩევნო დავების გადანაცვებაზე მუშაობენ. ნაშრომი გთავაზობთ საარჩევნო საკითხებზე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის და ეროვნულ დონეზე საარჩევნო დავების გადანაცვების სისტემის ეფექტურობის სასამართლოსეული შეფასების ყოვლისმომცველ მიმოხილვას.

წინამდებარე მეთოდოლოგიურ სახელმძღვანელოში ასევე ასახულია ბოსნია და ჰერცეგოვინაში, საქართველოსა და უკრაინაში საარჩევნო დავების გადანაცვების სფეროში არსებული ეროვნული პრაქტიკა და გამოცდილება. ვინაიდან საერთაშორისო სტანდარტები საკმაოდ ზოგადი ხასიათისაა, ეროვნული კარგი პრაქტიკის და წარუმატებლობების მაგალითები შეიძლება მნიშვნელოვანი სახელმძღვანელო გახდეს ეფექტური საარჩევნო სამართლებრივი სისტემის შექმნისა და გაძლიერებისთვის ევროპის საბჭოს სხვა წევრ ქვეყნებში.

KAT

www.coe.int

ევროპის საბჭო არის ადამიანის უფლებათა მონიავე ორგანიზაცია კონტინენტზე. იგი 47 წევრი სახელმწიფოსაგან შედგება, რომელთა შორისაა ევროკავშირის ყველა წევრი ქვეყანა. ევროპის საბჭოს ყველა წევრმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციას - ხელშეკრულებას, რომელიც გამიზნულია ადამიანის უფლებების, დემოკრატიისა და კანონის უზენაესობის დასაცავად. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ზედამხედველობს კონვენციის შესრულებას წევრ სახელმწიფოებში.

